

SRPSKI FUDBAL – UPOREDNO普RAVNI IZAZOVI I PERSPEKTIVE II

SERBIAN FOOTBALL – COMPARATIVE LAW CHALLENGES AND PERSPECTIVES II

Beograd, 2022.

**SRPSKI FUDBAL – UPOREDNOPRAVNI IZAZOVI
I PERSPEKTIVE II**

**SERBIAN FOOTBALL – COMPARATIVE LAW
CHALLENGES AND PERSPECTIVES II**

Institut za uporedno pravo
Institute of Comparative Law

**SRPSKI FUDBAL – UPOREDNOPRAVNI IZAZOVI
I PERSPEKTIVE II**

**SERBIAN FOOTBALL – COMPARATIVE LAW
CHALLENGES AND PERSPECTIVES II**

Urednici/Editors:
Dr Miloš Stanić
Dr Dejan Šuput

Beograd, 2022.

**SRPSKI FUDBAL – UPOREDNOPRAVNI IZAZOVI I PERSPEKТИVE II
SERBIAN FOOTBALL – COMPARATIVE LAW CHALLENGES AND PERSPECTIVES II**

Izdavač / Publisher

Institut za uporedno pravo, Beograd / Institute of Comparative Law, Belgrade

Za izdavača / For the Publisher

Prof. dr Vladimir Čolović, direktor / Prof. Dr. Vladimir Čolović, Director

Redakcioni odbor / Editorial Committee

Dr Jovan Ćirić, sudija Ustavnog suda

Prof. dr Vladan Petrov, sudija Ustavnog suda; Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

Prof. dr Vladimir Čolović, Institut za uporedno pravo, Beograd

Prof. dr Bojan Urdarević, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu

Dr Dragan Prlja, Institut za uporedno pravo, Beograd

Dr Vladimir Mikić, Univerzitet u Beogradu

Doc. dr Jelena Vukadinović Marković, Institut za uporedno pravo, Beograd

Dr Jelena Kostić, Institut za uporedno pravo, Beograd

Dr Miroslav Đordjević, Institut za uporedno pravo, Beograd

Iva Tošić, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Jovana Misailović, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Aleksandra Višekruna, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Jovana Rajić Čalić, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Vasilije Marković, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Ivana Radomirović, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Milena Momčilov, LL.M, Institut za uporedno pravo, Beograd

Recenzenti / Reviewers

Prof. dr Vladimir Đurić, Institut za uporedno pravo, Beograd

Prof. dr Miloš Stanković, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

Doc. dr Ivana Miljuš, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

Urednici / Editors

Dr Miloš Stanić

Dr Dejan Šuput

Tehnička priprema / Design

„Dogma“ Beograd

Štampa / Print

„Tri O“ doo, Aranđelovac

Tiraž / Edition

150

ISBN 978-86-80186-89-4

DOI 10.56461/ZR_22.SF

Ovaj zbornik radova je nastao kao rezultat naučnoistraživačkog rada Instituta za uporedno pravo koji finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija RS prema Ugovoru o realizaciji i finansiranju naučnoistraživačkog rada NIO u 2022. godini (evidencijski broj 451-03-68/2022-14/200049).

© Institut za uporedno pravo, 2022.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reproducovan, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom – elektronskim, mehaničkim, kopiranjem, snimanjem, ili na bilo koji drugi način bez prethodne saglasnosti autora i izdavača.

SADRŽAJ / CONTENTS

PREDGOVOR.....	7
Jelena Ćeranić Perišić - Sport u Evropskoj uniji – na raskršcu nadležnosti – implikacije primene člana 165.....	9
Jovan Čirić - Fudbal, strasti, navijači i politika.....	23
Vladimir Čolović - Uticaj promenjenih okolnosti i više sile na izvršenje ugovora o transferu fudbalera.....	33
Vladimir Mikić - Uporedna analiza statuta kontinentalnih fudbalskih asocijacija – sličnosti i specifičnosti.....	49
Mladen Milošević, Bojana Savović, Milena Božović - Krivičnopravna zaštita od nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama	57
Milena Momčilov - O mogućim pravnim formama sportske organizacije u srpskom pravu.....	71
Vladan Petrov, Miloš Stanić - Reprezentativni fudbal i promena državljanstva – FIFA pravila	87
Ivana Radomirović - Pravna priroda odgovornosti organizatora sportskih priredbi	99
Jovana Rajić Ćalić - Angažovanje dece u sportu	115
Miroslav Sever - Pravna priroda ugovora o bavljenju sportom	127
Mitar P. Simonović - Šansa za razvoj <i>lex sportiva</i> u Srbiji? Veće za rešavanje sporova Fudbalskog saveza Srbije kroz prizmu izmenjenog poslovnika o radu veća.....	149
Dejan Šuput - Fudbal u Srbiji i evropskim državama nakon pandemije covid 19.....	165
Iva Tošić - Fudbalski agenti-ugovor o posredovanju i osiguranje od profesionalne odgovornosti	185
Bojan Urdarević, Jovana Misailović - Ugovorni status sportista u Republici Srbiji	197

PREDGOVOR

Sa svešću da je u fudbalu, kao i u životu, uspeh najteže ponoviti i sa sećanjem na prerano preminulog prijatelja i kolegu dr Stefana Andonovića, te uz zahvalnost autorima i svima koji su pomogli njegovo objavlјivanje, darujemo ovaj drugi po redu zbornik Srpski fudbal-uporednopravni izazovi i perspektive vaskolikoj naučnoj i fudbalskoj javnosti, sa željom da ovakav poduhvat i nastavimo u godinama koje slede...

Dr Dejan Šuput
Dr Miloš Stanić

SPORT U EVROPSKOJ UNIJI – NA RASKRŠĆU NADLEŽNOSTI – IMPLIKACIJE PRIMENE CLANA 165

Sažetak

Evropska unija deluje samo u granicama ovlašćenja koja su joj države članice prenele i za ostvarivanje ciljeva predviđenih Osnivačkim ugovorima. U oblasti sporta države članice prvobitno nisu prenele ovlašćenja na Evropsku uniju, i sport nije pominjan u Osnivačkim Ugovorima. Ipak Sud pravde je, kroz sudsку praksu, zauzeo stanovište, koje je podržala i Komisija, da u onoj meri u kojoj predstavlja ekonomsku aktivnost, sport spada u nadležnost EU. Kako bi ograničila intervencije EU, tela u oblasti sporta su sredinom devedesetih godina 20. veka počela da se zalažu za unošenje odredbi o sportu u Ugovore. Sport je prvi put pomenut u Ugovoru iz Lisabona 2009. godine. Rad analizira razvoj sporta i sportskog prava u EU koji se može podeliti u tri faze. Najpre je razmotrena praksa Suda pravde EU i najznačajnije presude u ovoj oblasti. Nakon toga predstavljene su Deklaracije uz Ugovor iz Amsterdama i Ugovor iz Nice koje ukazuju na važnost uvažavanja specifičnosti sporta kao ekonomске aktivnosti. Naposletku su predstavljene odredbe Ugovora iz Lisabona kojima je sport prvi put unet u Ugovore. Posebna pažnja posvećena je implikacijama primene člana 165 Ugovora o funkcionisanju EU.

Ključne reči: sport, Evropska unija, Ugovor iz Lisabona, nadležnosti EU, tela u oblasti sporta.

1. UVODNE NAPOMENE

Evropska unija funkcioniše u skladu sa principom dodeljene nadležnosti predviđene članom 5 Ugovora o Evropskoj uniji. Unija deluje samo u granicama nadležnosti koje su joj zemlje članice dodelile Osnivačkim ugovorima za ostvaranje ciljeva koji su ovim Ugovorima utvrđeni. Državama članica pripadaju sve nadležnosti koje ovim Ugovorima nisu dodeljene Uniji.¹

Sve do stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona, 1. decembra 2009., sport nije pominjan u Osnivačkim ugovorima. Ipak, najpre Sud pravde EU kroz svoju praksu, a potom i Evropska komisija, zauzeli su stav da u onoj meri u kojoj predstavlja ekonomsku aktivnost, sport spada u nadležnost Ugovora. Shodno tome, sve veći finansijski uticaj profesionalnog sporta doprineo je značaju i osetljivosti

* Naučni savetnik Institut za uporedno pravo Beograd

¹ Čl. 5. st. 2 Ugovora o Evropskoj uniji (UEU).

sudskih sporova koje vode igrači, klubovi i emiteri. U meri u kojoj je utvrđeno da je praksa nespojiva sa pravom EU, zahtevane su značajne promene u sportu. Tela u oblasti sporta (eng. *sports bodies*) oduvek su negodovala zbog intervencija institucija EU, ističući da se na taj način narušava autonomija sporta. Ta autonomija se gubi u meri u kojoj se primenjuju Ugovori EU, a kao posledica toga dolazi do stvaranja tzv. „dve zasebne teritorije: teritorija za sportsku autonomiju i teritorija za pravnu intervenciju.“² Uprkos tome što Sud pravde EU i Evropska komisija prihvataju da se sport, u nekim aspektima, razlikuje od tzv. „normalnih“ industrija, stav koji su zauzeli u pogledu karaktera sporta mnogo je restriktivniji od onoga koji su pokušala da im „proture“ tela u oblasti sporta, a koja obično kritikuju intervencije EU kao nedovoljno senzibilisane za specifične karakteristike sporta. Dakle, kao ključno pitanje nameće se u kojoj meri, tj. u kom opsegu bi pravna intervencija smela da zadire na tzv. teritoriju sportske autonomije.

Tela u oblasti sporta nisu uspela u nastojanjima da ubede Sud pravde EU i Evropsku komisiju da sport nije od značaja za EU, iako su imali određenog uspeha u tvrdnjama da su određene osporene prakse kompatibilne sa Osnivačkim ugovorima. Shodno tome, čini se da pristup zasnovan, u principu, na uključivanju same Evropske unije u sport zajedno sa strategijama uveravanja institucija EU da sportske aktivnosti mogu biti kompatibilne sa pravom EU, može ponuditi najracionalniji put napred.³

Tela u oblasti sporta su, direktno ili indirektno, pribegavala strategiji koja se ogledala pregovorima sa EU u cilju ublažavanja njenog uticaja. Ovu strategiju su primenjivala još od pregovora u okviru Konvencije o budućnosti Evrope, pa sve do Ugovora iz Lisabona, koji prvi put eksplicitno unosi odredbe o sportu u Osnivačke ugovore. Na prvi pogled može izgledati paradoksalno da su akteri čiji je glavni cilj da zaštite svoju teritoriju od mešanja Evropske unije bili spremni da prihvate eksplicitno uključenje sporta u Ugovore. Ovo je, međutim, racionalno kada se shvati da struktura Osnivačkih ugovora, a posebno njihov funkcionalni naglasak na izgradnji Jedinstvenog tržišta, potvrđuje neograničenu nadležnost da Ugovori regulišu mnoge sektore koji nisu eksplicitno u njihovoj nadležnosti. Uključivanje sporta u sam tekst Ugovora može se tumačiti i kao pokušaj da se izvrši kontrola nad smerom koji su preduzeli Sud pravde EU i Evropska komisija.⁴

U radu se analizira razvoj sporta i sportskog prava u EU koji se može podeleti u tri faze. Struktura rada prati ove tri faze. Najpre je razmotrena praksa Suda pravde EU i najznačajnije presude u ovoj oblasti koje su doprinele oblikovanju sportskog prava EU. Nakon toga predstavljene su Deklaracije uz Ugovor iz Amsterdama i Ugovor iz Nice. Ove deklaracije su značajne jer ukazuju na važnost uvažavanja specifičnosti sporta kao ekonomski aktivnosti. Naposletku su predstavljene odredbe Ugovora iz Lisabona kojima je sport prvi put unet u Ugovore.

² S. Weatherill, “On overlapping legal orders: what is the purely sporting rule?”, *The Regulation of Sport in the EU* (eds. B. Bogusz, A. Cygan, E. Szyszczak) Cheltenham: Edward Elgar, 2007, 48–73.

³ B. García, S. Weatherill, “Engaging with the EU in order to minimize its impact: sport and the negotiation of the Treaty of Lisbon”, *Journal of European Public Policy*, 19(2), Routledge, 2012, 238–256.

⁴ *Ibid.*

Posebna pažnja u radu posvećena je implikacijama primene člana 165 Ugovora o funkcionisanju EU.

2. RAZVOJ SPORTSKOG PRAVA EU KROZ PRAKSU SUDA PRAVDE EU

U prvoj presudi koja se odnosi na sport, u predmetu *Walrave and Koch*,⁵ Sud pravde EU zaključio je da čak iako se sport ne pominje u Ugovorima, sport spada u nadležnosti EU utoliko što predstavlja ekonomsku delatnost. Ova značajna presuda postavila je temelje za potencijalnu širu osnovu za preispitivanje sportske prakse u odnosu na standarde koje zahteva pravo EU. Međutim, činjenica da neka materija ne spada u nadležnosti EU ne znači nužno da je nespojiva sa pravom EU. U pomenutoj presudi *Walrave and Koch* Sud pravde EU razmatrao je konkretno pitanje, a to je ograničenje sastava nacionalnih reprezentacija na državljane određene zemlje. Moglo bi se pretpostaviti da ovakvo ograničenje predstavlja povredu osnovnih vrednosti EU koje proklamuju Ugovori, među kojima je izabrana diskriminacija na osnovu nacionalnosti. Međutim, Sud pravde EU je zauzeo stav da takvo pravilo ne utiče na sastav sportskih timova, posebno nacionalnih timova, čije formiranje je pitanje isključivo od interesa za sport. Dakle, ima prostora za sport da pokaže zašto je drugačiji od „normalnih industrija“: u ovom slučaju diskriminacija po osnovu nacionalnosti definiše samu prirodu aktivnosti i shodno tome izmiče zabrani, tj. na nju se zabrana ne odnosi.⁶ Dakle, rešavajući predmet *Walrave and Koch* Sud pravde je potvrdio da se evropsko pravo ne primenjuje na pravila koja su deo „čisto sportskog interesa“ budući da zapravo ista nemaju ništa s ekonomskim aktivnostima iz Ugovora.

Bitno je da je u navedenoj presudi Evropski sud pravde zauzeo načelan stav koji je sprečio mogućnost da se usled primeni odredbi komunitarnog prava obe-smisle pravila koja uređuju takmičenja između nacionalnih reprezentacija u pojedinom sportu. „Sud je naglasio da ranije navedene odredbe komunitarnog prava o zabrani diskriminacije, ne sprečavaju donošenje i primenu propozicija sportskih saveza koji isključuju učešće inostranih igrača u pojedinim utakmicama iz razloga koji nisu ekonomske prirode, već se odnose na posebnu prirodu utakmica i kontekst takmičenja, a u vezi sa ostvarenjem sportskog i takmičarskog interesa prilikom takmičenja između nacionalnih timova (reprezentacija) različitih država.“⁷

Čuvena presuda u predmetu *Bosman*⁸ odgovara ovom modelu.⁹ Sud je uzeo u obzir pravilo koje reguliše transfer igrača i pravila koja zahtevaju diskriminaciju

⁵ Sud pravde EU, *B.N.O. Walrave and L.J.N. Koch v. Association Union cycliste international*, predmet br. 36-74, 12. decembar 1974.

⁶ B. García, S. Weatherill.

⁷ D. Šuput, „Nastajanje sportskog prava Evropske unije“, *Strani pravni život*, 2/2015, 109.

⁸ Sud pravde EU, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman*, predmet br. C-415/93, 15. decembar 1995.

⁹ M. Stanić, „Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala“, *Srpski fudbal – uporedno pravni izazovi i perspektive* (ur. M. Stanić, D. Šuput), Institut za uporedno pravo, Beograd 2021, 102–105.

na osnovu nacionalnosti u fudbalskim klubovima što je imalo uticaja na mobilnost igrača i pregovore o ugovorima. Oni su dakle bili u nadležnosti Ugovora. To nije značilo da su one nezakonite: to je značilo samo da im je potrebno opravdanje. Sud pravde je prihvatio da su ciljevi održavanja ravnoteže između klubova očuvanjem određenog stepena ravnopravnosti i neizvesnosti u pogledu rezultata i podsticanja zapošljavanja i obuke mlađih igrača moraju biti prihvaćeni kao legitimni. I dok je posebno praksa osporena u predmetu *Bosman* u suprotnosti sa Ugovorima jer ne doprinosi legitimnim ciljevima na odgovarajući način, Sud je prihvatio posebne karakteristike sporta, uprkos tome što one nisu eksplisitno prepoznate u Ugovorima.

Na sličan način Sud pravde EU je u predmetu *Meca-Medina and Majcen v. Commission*¹⁰ zauzeo stav da to što ekonomski šteta primene antidoping pravila može naneti štetu pojedincu atletičaru znači da se ona ne mogu stavljati van domašaja Ugovora. Ipak, prihvatio je da takva pravila mogu biti od suštinskog značaja za pravilno funkcionisanje sporta. Nije dokazano da osporena antidoping pravila prevazilaze ono što je bilo neophodno za organizaciju sporta. Kao što je Sud pravde naglasio restrikcije koje nameću sportski savezi moraju biti „ograđene na ono što je neophodno da se obezbedi pravilno sprovođenje takmičenja“.¹¹ Ovaj stav o uslovnoj autonomiji sportskih saveza na osnovu Ugovora od najvećeg je značaja, i implicira potrebu za analizom sportske prakse od slučaja do slučaja, pre nego opšte mogućnosti izuzeća.¹²

Evropska komisija, po uzoru na Sud pravde, igra važnu ulogu u kontroli sportske autonomije u skladu sa odredbama o konkurenciji predviđenim Ugovorima. Komisija je uzela u obzir osobnu ekonomiju sporta u presudi u predmetu *ENIC/UEFA*,¹³ zaključivši da su pravila zabrane višestrukog vlasništva fudbalskih klubova potisnula potražnju, ali su neophodna za održavanje kredibilne konkurenčije obeležene neizvesnošću kao ishodom utakmice. Osnovni karakter takmičenja bio bi ugrožen ukoliko bi gledaoci posumnjali da postoji dosluh (tajni dogovor). Sportske aktivnosti obično imaju ekonomski efekat, ali u okviru prostora preklapanja između prava EU i unutrašnjeg (internog) sportskog prava, postoji prostor za priznanje karakteristika sporta koje se mogu razlikovati od „normalnih“ industrija.¹⁴

Sve u svemu, uticaj prava EU nije uvek transformativan. Presuda u predmetu *Meca-Medina and Majcen v. Commission* nije zabranila antidoping procedure; ograničenje višestrukog vlasništva nad klubovima je odobrila *EUNIC/EUFA*. Čak i tamo gde je kršenje Ugovora ustanovaljeno, karakteristično je da Sud pravde EU ne diktira kako će se tela u oblasti sporta ponašati – njegova uloga je ograničena

¹⁰ Sud pravde EU, *David Meca-Medina and Igor Majcen v. Commission of the European Communities*, predmet br. C-519/04 P, 18. juli 2006.

¹¹ *Ibid.*, para. 47.

¹² M. Watheler, “L’arrêt Meca-Medina et Majcen: plus qu’un coup dans l’eau”, *Revue de Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles*, vol. 113, 41/2006, 1799-1809.

¹³ Evropska komisija, predmet COMP/37 806: ENIC/ UEFA.

¹⁴ B. García, S. Weatherill.

na odlučivanje da li se posebna praksa ne sme negovati. Dakle, posle presude u predmetu *Bosman*, sistem transfera nije napušten, već prilagođen samoj industriji. Neka tela u oblasti sporta, posebno UEFA, izabrala su strategiju saradnje (kooperacije) sa EU, kao najperspektivniji način promovisanja svesti o sportskoj izuzetnosti u praksi odlučivanja institucija EU. Interes da se radi sa institucijama EU kako bi se, na neki način, stavio pod kontrolu njihov intervencionizam vidljiv je i u strategijama koje su tela u oblasti sporta odabrala u dugom procesu revizije koji je doveo do stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona 2009. godine.¹⁵

3. SPORT U DEKLARACIJAMA UZ UGOVORE IZ AMSTERDAMA I NICE

Kako bi se na neki način ograničila prekomerna uplitanja Suda pravde i Komisije u sport, tela u oblasti sporta promenila su strategiju u smislu da su počela da se zalažu za unošenje odredbi o sportu u Ugovore.

Ideja da se sport eksplicitno pomene u Ugovorima datira još od osamdesetih godina 20. veka. Iako su određeni koraci u tom pravcu preduzeti tokom međuvladine konferencije koja je prethodila usvajanju Ugovora iz Maastrichta, u to vreme države članice pitanje sporta nisu smatrale prioritetskim. Ozbiljna diskusija o unošenju odredbi o sportu u Osnivačke ugovore počela tek 1993. godine.

Argument sportskog pokreta je istorijski građen okolo dva koncepta: specifičnosti sporta i autonomije sportskih federacija kao regulatornih tela u okviru svojih disciplina. Da bi se promovisale ove ideje, osmišljena je intenzivna strategija lobiranja, pri čemu je uzeta u obzir višestepena priroda EU, izvori sportskih organizacija u Briselu, i posebno, njihovi kontakti na nacionalnom nivou kroz nacionalne saveze i Nacionalne olimpijske komitete. Sportski pokret bio je odlično „opremljen“ da se angažuje sa mašinerijom EU, i savršeno se podudarao sa višestepenom strukturom EU. Kontakti su osmišljeni sa širokim spektrom aktera politika EU u cilju negovanja stalnog dijaloga. Uspostavljeni su politički kontakti na visokom nivou između predsednika Međunarodnog olimpijskog komiteta, evropskih komesara i šefova država i vlada EU. Istovremeno, nacionalna tela u oblasti sporta mobilisana su kako bi lobirala kod svojih nacionalnih vlada, i gde je moguće, predstavnika u Evropskom parlamentu.¹⁶

Već sredinom devedesetih godina 20. veka, kontakti između sportskog pokreta i institucija EU bili su redovni. Cilj tih kontakata bile su izmene i dopune Osnivačkih ugovora u pravcu unošenja odredbi o sportu u Ugovore. Politički lideri (posebno iz Nemačke i Francuske) bili su rešeni da pitanje sporta bude deo pregovora koji su kasnije rezultirali potpisivanjem Ugovora iz Amsterdama i Ugovora iz Nice. Ipak, čini se da je u prvom slučaju bilo prerano za 'slučaj sporta', dok u drugom slučaju politički pregovori o institucionalnoj reformi nisu

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

ostavili mnogo vremena za druga pitanja. Međutim, na Evropskom savetu, politički lideri izneli su viziju veze između prava EU i sporta.

U Deklaraciji o sportu, uz Ugovor iz Amsterdama, stoji da Konferencija ističe društveni značaj sporta, posebno njegovu ulogu u stvaranju identiteta i zблиžavanju ljudi. Stoga Konferencija poziva institucije EU da saslušaju tela u oblasti sporta kada su u pitanju važne teme koje se tiču sporta. S tim u vezi, specijalna pažnja trebalo bi da bude posvećena posebnim karakteristikama amaterskog sporta.¹⁷

U mesecima koji su prethodili Evropskom savetu u Nici 2000. godine, sportski pokret je povećao napore u cilju unošenja odredbi o sportu u Ugovore. Deklaracija o specifičnim karakteristikama sporta i njegovoj društvenoj funkciji u Evropi, o čemu bi trebalo voditi računa prilikom sprovođenja zajedničkih politika, našla je svoje mesto u aneksu Zaključaka Evropskog saveta u Nici koji je održan u decembru 2000. godine. Ova deklaracija, prema mišljenju naučne i stručne javnosti, predstavlja bolje elaborirani dokument u odnosu na prethodnu,¹⁸ što ukazuje na porast značaja sporta na političkoj agendi EU. Ničanska deklaracija napisana je u sličnom tonu kao i Amsterdamska. Institucije EU pozivaju se da uzmu u obzir društvenu, obrazovnu i kulturnu funkciju svojstvenu sportu i učine je posebnom, u smislu da bi etički kodeks i kodeks solidarnosti, ključni za očuvanje njegove društvene uloge, trebalo da se poštuju i neguju. Evropski savet pozvao je takođe na očuvanje kohezije i veza solidarnosti koje vezuju bavljenje sportom na svim nivoima.¹⁹

Obe deklaracije, ipak, nisu formalno obavezujuće, a njihov sadržaj je širok i aspirativne prirode. One ne podrivaju primenu osnovnih pravila sadržavih u Osnivačkim ugovorima na sport. U stvari, Sud pravde je požurio da to istakne, nalazeći da je Amsterdamska deklaracija konzistentna sa njegovom sudskom praksom. Ni Amsterdamska ni Ničanska deklaracija nisu bile ni blizu onome što su priželjkivale sportske federacije – delimično ili totalno izuzeće od primene pravila iz Osnivačkih ugovora. Ipak za tela u oblasti sporta obe deklaracije su bile pozitivne jer je podrška država članica porasla od konferencije u Amsterdamu do konferencije u Nici.²⁰

Konvencija o budućnosti Evrope, koja je radila na tekstu Ugovora o Ustavu EU, prva je predložila formalno uvođenje odredbi o sportu u Ugovore. U tekstu tog dokumenta unesena je odredba o sportu kako bi se Uniji osigurala pravna osnova kojom bi se države članice podupirale u afirmaciji različitih socijalnih, obrazovnih i kulturnih aspekata sporta.²¹ Ugovor o Ustavu EU odbijen je na re-

¹⁷ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, *Official Journal C 340*, 10.11.1997.

¹⁸ B. García, S. Weatherill.

¹⁹ Treaty of Nice amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, *Official Journal C 80*, 10.3.2001,

²⁰ B. García, S. Weatherill.

²¹ A. Bačić, P. Bačić, „Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 48/2011, 685.

ferendumu u Francuskoj i Holandiji tokom 2005. godine, tako da je čitav ovaj projekat propao.

4. SPORT U UGOVORU IZ LISABONA

Uprkos tome što je Ugovor o Ustavu EU odbijen na referendumima, institucionalna reforma EU bila neophodna za dalje funkcionisanje Unije. Posle dve godine pregovora, države članice EU uspele su da se dogovore o pravcima buduće reforme i 2007. godine potpisana je Ugovor iz Lisabona, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009. godine.²² Iako je reč o potpuno novom dokumentu, većina rešenja sadržanih u Ugovoru iz Lisabona preuzeta je iz Ugovora o Ustavu EU.²³ To se odnosi i na odredbe o sportu koje su u Ugovoru iz Lisabona ostale istovetne onima prvobitno predviđenim Ugovorom o Ustavu EU.

4.1. Član 165 Ugovora o funkcionisanju EU

Dakle, nakon mnogo godina pregovora, Ugovor iz Lisabona prvi put „uvodi sport“ u Ugovore i EU eksplicitno dobija ovlašćenja u ovoj oblasti. Iako je u formalnom pogledu to veoma značajno, detaljnim uvidom u sadržaj ovih nadležnosti koju su države članice dodelile EU, dolazi se do zaključka da EU nema širok opseg ovlašćenja u oblasti sporta. Naslov XII Trećeg dela Ugovora o funkcionisanju EU pokriva Obrazovanje, Stručnu obuku, Omladinu i Sport. Član 165 Ugovora o funkcionisanju EU predviđa da Unija doprinosi razvoju evropske dimenzije u sportu, vodeći računa o njegovim specifičnostima, njegovoj organizaciji zasnovanoj na dobrovoljnosti, kao i o njegovoj socijalnoj i obrazovnoj funkciji.²⁴

Akcija Unije usmerena je na razvoj evropske dimenzije sporta, promovisanjem jednakosti i otvorenosti u sportskim takmičenjima i saradnje između nadležnih sportskih organa, kao i zaštite fizičkog i moralnog integriteta sportista, naročito mlađih među njima.²⁵

Ugovorima je predviđeno da Zajednica i države članice EU podstiču saradnju sa trećim zemljama i nadležnim međunarodnim organizacijama u oblasti vaspitanja i sporta, a posebno sa Savetom Evrope.²⁶

Da bi doprineo ostvarenju ciljeva iz ovog člana, Evropski parlament i Savet, odlučujući u skladu sa redovnim zakonodavnim postupkom i posle konsultovanja

²² Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007, Official Journal C 306, 17.12.2007.

²³ J. Ćeranić, „Ratifikacija Lisabonskog ugovora – reforma Evropske unije: bilans i perspektive“, *Strani pravni život*, 3/2009, 7–25.

²⁴ Čl. 165 st. 1 Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU).

²⁵ Čl. 165 st. 2 UFEU.

²⁶ Čl. 165 st. 3 UFEU.

Ekonomskog i socijalnog komiteta i Komiteta regionala, usvajaju podsticajne mere, isključuje svaku harmonizaciju zakonskih i podzakonskih propisa država članica. Savet usvaja, na predlog Komisije, preporuke.²⁷

Dakle, oblast sporta spada u tzv. treću grupu nadležnosti EU – nadležnosti u kojima Unija podržava, koordinira i dopunjuje aktivnosti država članica. Nama, na osnovu Ugovora iz Lisabona Evropska unija ima tri različita tipa nadležnosti. To su isključive nadležnosti Unije, podeljene nadležnosti između Unije i država članica i akcije kojima Unija podržava, koordinira i dopunjuje akcije država članica.

„Treća vrsta nadležnosti koju je Ugovor o funkcionisanju Unije preuzeo iz rešenja prethodnog Ustava, je opisno određena kao komplementarna, potpo-mažuća i koordinirajuća. Već je zapaženo da u korišćenju ovih nadležnosti mogu nastati problemi zbog toga što postoji mogućnost preklapanja pitanja iz ove nadležnosti sa onima iz podeljene nadležnosti. Ova vrsta nadležnosti je takođe problematična i sa stanovišta njene sadržine, jer može doći u sukob sa odredbama koje predviđaju da se pravno obavezujućim aktima koje Unija donosi na osnovu korišćenja ove vrste nadležnosti ne može vršiti harmonizacija zakona i podzakonskih akata država članica.“²⁸

Ugovor o funkcionisanju EU predviđa da u nekim oblastima i pod uslovima koji su predviđeni ovim Ugovorima, Unija je nadležna da vodi akcije kojima podržava, koordinira ili dopunjuje akcije država članica, a da ove ni na koji način ne budu zamenjen njenim nadležnostima u tim oblastima.²⁹ Ova nadležnost se odnosi na one oblasti gde potpuno usklađivanje propisa unutar EU nije moguće, drugim rečima, u pitanju su one oblasti u kojima bi zbog osobenosti nacionalnih sistema država članica EU trebalo dozvoliti zakonodavnu nadležnost država članica EU.³⁰

4.1. Implikacije primene člana 165

Član 165 Ugovora o funkcionisanju EU i uopšte uslovi novih odredbi su dovoljno dvosmisleni da garantuju dalje sporove o uticaju prava EU na sportsku praksu.³¹

Prvi Sportski savet EU sastao se pod španskim predsedništvom u maju 2010. godine. Već je tada bio jasno da neće biti “dramatičnih promena”.³² Novo-

²⁷ Čl. 165 st. 4 UFEU.

²⁸ R. Vukadinović, J. Vukadinović Marković, *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Udruženje za evropsko pravo, Kragujevac 2016, 55.

²⁹ Čl. 2 st. 5 UFEU.

³⁰ U oblasti u kojima Unija podržava, koordinira i dopunjuje akcije država članica spadaju : zaštita i unapređenje ljudskog zdravlja, industrija, kultura, turizam, obrazovanje, omladina, sport i profesionalno osposobljavanje, javno zdravlje, saradnja između administracija itd.

³¹ B. García, S. Weatherill.

³² *Ibid.*

uspostavljena zakonodavna nadležnost je “podržavanje”, najslabija vrsta nadležnosti koja je predviđena Ugovorom o funkcionisanju EU. “Unija je nadležna da vodi akcije čiji je cilj pružanje podrške, koordinacija ili dopuna aktivnosti država članica. Oblast ovih aktivnosti imaju evropski karakter. To su: a) zaštita i una-predjenje ljudskog zdravlja; b) industrija; c) kultura; d) turizam, e) obrazovanje, omladina, sport i profesionalno osposobljavanje; f) javno zdravlje; g) saradnja između administracija.”³³ Član 165. stav 4 predviđa da Evropski parlament i Savet usvajaju podsticajne mere, ali ne mogu harmonizovati zakone koji se tiču sporta. U Ugovoru se ne navodi da je Unija opremljena da igra moćnu ulogu u regulisanju upravljanja sportom.

Ovakvo rešenje je u skladu sa planom koji je mapirala Komisija u Beloj knjizi o sportu iz 2007. godine,³⁴ osmišljenoj da obezbedi okvir za aktivnosti EU bez obzira na to da li Ugovor iz Lisabona dobije odobrenje ili ne. Bela knjiga, kao i Ničanska deklaracija pre nje predviđa da tela u oblasti sporta i države članice imaju primarnu odgovornost u vođenju sportskih poslova.³⁵

Inače, jedan od najznačajnijih poteza na planu novog pristupa problematici sporta u EU predstavljalo je upravo usvajanje Bele knjige o sportu iz jula 2007. godine, kao prve sveobuhvatne inicijative na tom području. Bela knjiga se fokusirala na društvenu ulogu, ekonomski aspekti i organizaciju sporta u Evropi. No, u njoj su sadržana i neka krajnje kontroverzna pitanja, poput onih o transferima igrača, te TV pravilima.³⁶

Značajno je da posle reformi Ugovora iz Lisabona, tela u oblasti sporta ne mogu više da se pozivaju na to da sport nije u nadležnosti EU. Umesto toga, očekivano je da tvrde da sport jeste u nadležnosti EU, ali samo u ograničenoj meri, i samo u meri u kojoj Unija pokazuje poštovanje za njegovu ‘specifičnu prirodu’.³⁷

Moguće je da će se utvrditi da ‘specifična priroda’ sporta neće biti ništa drugačija od onoga što su Sud pravde EU i Evropska komisija u prošlosti bili spremni da priznaju u pravnoj analizi kompatibilnosti sportske prakse sa Ugovorima – kao što su sastav nacionalnih reprezentacija i potreba za neizvesnošću ishoda. Čak i pre donošenja Ugovora iz Lisabona, Komisija je u Belu knjigu iz 2007. godine uključila deo pod naslovom ‘Specifičnosti sporta’.³⁸ Ovo bi trebalo posmatrati iz dva ugla: s jedne strane, kroz prizmu specifičnosti sportskih aktivnosti i sportskih pravila (odvojena takmičenja za muškarce i žene, ograničen broj učesnika u takmičenjima, potreba da se osigura neizvesnost u pogledu ishoda i očuva konkurentost između klubova koji učestvuju u samim takmičenjima) i s druge strane, kroz prizmu specifičnosti struktura (autonomija i raznolikost sportskih organizacija, piramidalna struktura takmičenja od osnovnog do elitnog

³³ Čl. 6 UFEU.

³⁴ European Commission, *White Paper on Sport*, COM (2007) 391 final, 11 July 2007.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ A. Bačić, P. Bačić. 687.

³⁷ B. García, S. Weatherill.

³⁸ European Commission, *Staff Working Document annexed to the White Paper on Sport*, COM (2007) 391, 11 July 2007.

nivoa povezana mehanizmima solidarnosti, organizacija sporta na nacionalnom nivou, princip jedne federacije po sportu).³⁹ Opšte izuzeće od Ugovora “nije ni moguće ni opravdano”⁴⁰; i postoji potreba za ispitivanjem od slučaja do slučaja. Ono što bi se moglo okarakterisati kao problematično jeste što su ovi ustupci “specifičnosti” doneti pod uslovima predviđenim odlukama Suda pravde EU i Evropske komisije. To je navelo neke krugove u sportu, koji su pod jakim uticajem UEFA, da insistiraju na ‘specifičnosti’ u vršenju pritiska za šire isključenje sporta iz Ugovora u odnosu na ono koje je uspostavila sudska praksa.⁴¹ Bela knjiga iz 2007. godine u velikoj meri ignorisala je ovu molbu.⁴² Shodno tome, došlo je do novih kritika u smislu da su uslovi koje pravo EU nameće sportskoj autonomiji takvi da ne mogu uzeti u obzir posebne karakteristike sporta i da u svakom slučaju njihova primena od slučaja do slučaja izaziva nepredvidive poremećaje.⁴³ Tela u oblasti sporta izražavaju bojazan da su reforme predviđene Ugovorom iz Lisabona jednostavno manje više iste.⁴⁴

Eksplicitno priznanje ‘specifične prirode’ sporta u Ugovorima bez sumnje pruža “prvu liniju odbrane”.⁴⁵ Postoji mogućnost da Sud pravde i Komisija počažu više poštovanja prema sportskim izborima nego što su to činili pre stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona. Akcije Unije biće usmerene na razvoj evropske dimenzije u sportu, promocijom pravičnosti i otvorenosti u sportskim takmičenjima i saradnjom organa nadležnih za sport, kao i zaštitom fizičkog i moralnog integriteta sportista i sportistkinja, posebno najmlađih sportista i sportistkinja. Tela u oblasti sporta bi se mogla raspravljati da bi prakse koje ograničavaju konkurenčiju ipak trebalo tretirati kao kompatibilne sa Ugovorima u meri u kojoj postižu uravnoteženu raspodelu bogatstva u sportu kao sredstvo za promovisanje pravičnosti. Ovo ima poseban odjek u pogledu prava na emitovanje, gde tela u oblasti sporta, iako često sa ograničenim uspehom, tvrde da bi zajednička, pre nego pojedinačna, prodaja trebalo da se tretira kao opravdano sredstvo za podizanje prihoda koji se može širiti u cilju poboljšanja “solidarnosti” u igri.⁴⁶ Problem za tela u oblasti sporta jeste u tome što mesto gde dolazi do rešavanja ovih pitanja jest u tome mesto gde se to uvek dešavalо: pred Komisijom ili naponsetku Sudom pravde EU. Tela u oblasti sporta jesu ostvarila svojevrsnu zaštitu u Ugovorima, ali nisu izbegla ‘zahvat’ institucionalne arhitekture EU.⁴⁷

³⁹ B. García, S. Weatherill.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ S. M. Miettinen, “The Independent European Sport Review: a critical overview”, *International Sports Law Journal*, 3-4/ 2006, 57–62.

⁴² B. García, S. Weatherill.

⁴³ J. Hill, “The European Commission’s White Paper on Sport: a step backwards for specificity?”, *International Journal of Sport Policy*, Vol. 1, 3/2009, 253–266.

⁴⁴ B. García, S. Weatherill.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Stephan Weatherill, “Fairness, openness and the specific nature of sport: does the Lisbon Treaty change EU sports law?”, *International Sports Law Journal*, 3-4/2010/, 1–6.

⁴⁷ B. García, S. Weatherill.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

„Nastajanje sportskog prava EU izuzetno je dugotrajan i segmentiran proces koji se karakteriše cikličnim donošenjem propisa koji samo delimično uređuju pojedinačna pitanja od važnosti za organizovanje i sprovođenje sportskih aktivnosti na tlu EU.“⁴⁸

Debatu o evropskom sportskom pravu, njegovim pojavnim oblicima i karakteru otvorio je Sud pravde EU sredinom sedamdesetih godina 20. veka. Nakon toga sportsko pravo se i razvijalo kroz praksu Suda pravde EU. Tek sredinom devedesetih godina 20. veka otvara se šira diskusija o sportskom pravu EU i unošenju odredbi o sportu u Ugovore. Na intenziviranje rasprave o sportu i pravu, odnosno sportskom pravu, uticali su procesi komercijalizacije i politizacije problema.⁴⁹

U vreme stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona često se moglo čuti da je zaista vreme da se sa pristupa od slučaja do slučaja pređe na okruženje u kojem specifične karakteristike sporta mogu pravilno biti uzete u obzir. Ipak nije jasno da li je Ugovor iz Lisabona, uprkos tome što je sport prvi put eksplicitno uključio u Ugovore, promenio obim ili karakter uslovne autonomije od prava EU i da li tela u oblasti sporta i dalje moraju zaštitu svojih metoda rada tražiti na istim mestima kao i ranije, tj. u Luksmebrgu i Briselu.⁵⁰

**Prof. Dr. Jelena Ćeranić Perišić
Principal Research Fellow
Institute of Comparative Law Belgrade**

SPORT IN THE EUROPEAN UNION – AT THE CROSSROADS OF COMPETENCES – IMPLICATIONS OF THE APPLICATION OF ARTICLE 165

Summary

The European Union acts only within the limits of the competences conferred upon it by the Member States in the Treaties to attain the objectives set out therein. In the field of sport, the Member States did not initially confer any powers to the European Union. Nevertheless, first the European Court of Justice and subsequently the Commission have insisted that in so far as sport constitutes an economic activity it falls within the scope of the Treaty. In order to limit the EU's interventions in sport, in the mid-90s of the 20th century, sports bodies began to advocate for the inclusion of provisions on sport in the Treaties. Sport was

⁴⁸ D. Šuput, 112.

⁴⁹ A. Bačić, P. Bačić. 683.

⁵⁰ B. García, S. Weatherill.

first mentioned in the Lisbon Treaty. This paper attempts to analyze the development of sport and sports law in the EU, which can be divided into three phases. Therefore, first, the practice of the EJC and its most significant judgements are discussed. Then, the Amsterdam and Nice Declarations are presented. These declarations are particularly significant because they emphasize the importance of respecting the specificity of sport as an economic activity. Special attention is paid to the implications of the application of article 165 of the Treaty on the Functioning of the EU.

Keywords: sport, European Union, Lisbon Treaty, EU competences, sport bodies.

Literatura

- Bačić A., Bačić P., „Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 48/2011, 681–702.
- Ćeranić J., „Ratifikacija Lisabonskog ugovora – reforma Evropske unije: bilans i perspektive“, *Strani pravni život*, 3/2009, 7–25.
- García B., Weatherill S., “Engaging with the EU in order to minimize its impact: sport and the negotiation of the Treaty of Lisbon”, *Journal of European Public Policy*, 19(2), Routledge, 2012, 238–256.
- Hill J., “The European Commission’s White Paper on Sport: a step backwards for specificity?”, *International Journal of Sport Policy*, Vol. 1, 3/2009, 253–266.
- Miettinen S.M., “The Independent European Sport Review: a critical overview”, *International Sports Law Journal*, 3-4/2006, 57–62.
- Stanić M., „Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala“, *Srpski fudbal – uporedno pravni izazovi i perspektive* (ur. M. Stanić, D. Šuput), Institut za uporedno pravo, Beograd 2021, 99–108.
- Šuput D., „Nastajanje sportskog prava Evropske unije“, *Strani pravni život*, 2/2015, 99–114.
- Vukadinović R, Vukadinović Marković J., *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Udruženje za evropsko pravo, Kragujevac 2016.
- Wathelet M., “L’arrêt Meca-Medina et Majcen: plus qu’un coup dans l’eau”, *Revue de Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles*, vol. 113, 41/2006, 1799–1809.
- Weatherill S., “Fairness, openness and the specific nature of sport: does the Lisbon Treaty change EU sports law?”, *International Sports Law Journal*, 3-4/2010/, 1–6.
- Weatherill S., “On overlapping legal orders: what is the purely sporting rule?”, *The Regulation of Sport in the EU* (eds. B. Bogusz, A. Cygan and E. Szyszczak) Cheltenham: Edward Elgar, 2007, 48–73.

Pravni izvori

European Commission, *Staff Working Document annexed to the White Paper on Sport*, COM (2007) 391, 11 July 2007

European Commission, *White Paper on Sport*, COM (2007) 391 final, 11 July 2007.

Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Official Journal C 340, 10.11.1997.

Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007, Official Journal C 306, 17.12.2007.

Treaty of Nice amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Official Journal C 80, 10.3.2001.

Sudska praksa

Evropska komisija, predmet COMP/37 806: ENIC/ UEFA.

Sud pravde EU, *B.N.O. Walrave and L.J.N. Koch v. Association Union cycliste internationale*, predmet br. 36-74, 12. decembar 1974.

Sud pravde EU, *David Meca-Medina and Igor Majcen v. Commission of the European Communities*, predmet br. C-519/04 P, 18. juli 2006.

Sud pravde EU, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman*, predmet br. C-415/93, 15. decembar 1995.

FUDBAL, STRASTI, NAVIJAČI I POLITIKA

Sažetak

Za vreme pandemije COVID-19 svi fudbalski mečevi širom Evrope igrani su pred praznim stadionima. Moglo bi se reći da su te utakmice bile prazne bez navijača i strasti. Fudbal bez strasti nije fudbal. Poznati psiholog, Konrad Lorenc govorio je da su fudbalske utakmice dobar način za pražnjenje nacionalističkih strasti na jedan regularan način. Uvek je bolje da nacije i države ratuju na fudbalskim stadionima, nego u pravim ratovima. Fudbal je dobar za prevenciju pravih ratova. Sa druge strane, fudbalski ratovi, konflikti navijača, ponekad prethode pravim ratovima, ili ih predviđaju. Ono što se dogodilo na stadionu Maksimir u Zagrebu, neposredno pred utakmicu Dinama iz Zagreba i Crvene Zvezde iz Beograda, 1990. godine, dobar je primer povezanosti fudbala, navijača, strasti i politike. Mnogo vekova pre toga, nešto slično se dogodilo u staroj Vizantiji, u Carigradu. Taj događaj iz epohe Justinijana, poznat kao "pobuna Nike", bio je prvi sukob navijača i prvi događaj kada je sport igrao političku ulogu. Autor ovog teksta govori o tome. On takođe analizira veze između navijača i nekih grupa organizovanog kriminala, posebno kada je reč o drogi. U tom smislu Jovan Ćirić analizira i jednu odluku Ustavnog suda Srbije. Pre nekoliko godina javno tužilaštvo je Ustavnom судu podnelo zahtev za zabranu pojedinih podgrupa fudbalskih navijača. Ali, te podgrupe nisu bile registrovane kao udruženje građana, tako da je sud odbacio taj zahtev tužilaštva. Kako zabraniti nešto što u pravnom smislu ne postoji, što nema svoju organizacionu strukturu i niko ne zna ko su članovi tih podgrupa. U svakom slučaju veze između fudbala i politike su vrlo jake i kompleksne.

Ključne reči: fudbal, navijači, politika, Konrad Lorenc, "pobuna Nike", zabrana fudbalskih navijača

Iako strasti same po sebi mogu biti negativne, često se ipak kaže da kada neko nešto radi bez strasti, da jednostavno otaljava posao, da u stvari loše radi.¹ To se odnosi na različite ljudske aktivnosti, pa tako i na fudbal, jer fudbal bez strasti i nije pravi fudbal. To se na svoj način videlo i za vreme pandemije COVID – 19 kada su se utakmice igrale pred praznim stadionima, bez publike.

Strasti su međutim povezane sa agresivnošću, pa bi neko mogao zaključiti kako je to loše. Ipak, treba imati u vidu da je još Konrad Lorenc, pišući o

* Sudija Ustavnog suda

¹ J. Ćirić, Knjiga o mržnji - sa reči na dela, od govora do zločina mržnje, Beograd, 2020

agresivnosti,² istakao da fudbal može biti dobar, pogodan način da se negativne, pre svega nacionalističke strasti u široj populaciji, izžive i ispolje na jedan pozitivan, društveno prihvatljiv način. Umesto da ljudi i nacije direktno, međusobno ratuju, fudbal je zamena za te i takve sukobe. Odnosno, nacije i druge društvene skupine neće direktno ratovati, već će se međusobno suprotstavljati na fudbal-skom terenu. Ovo, čini se nije netačno, međutim, ovde se pojavljuju i neki drugi problemi, koji danas dolaze do posebnog izražaja.

Pre nego što kažemo nekoliko reči o današnjem stanju stvari, moramo se ipak vratiti u neka davna vremena. Priča o velikim neredima, strastima, nasilju, pa i mržnji na sportskim priredbama, dogodila se pre mnogo godina, vekova, još u Justinianovoj Vizantiji u VI veku naše ere. Zbog toga, neki istraživači savremenog navijačkog huliganizma, s pravom konstatuju da ova pojava, pojava navijačkog nasilja, i ostrašenosti uopšte nije od juče i da brojni analitičari uopšte nisu u pravu kada pokušavaju da čitavu problematiku sagledaju tek samo optikom savremenih sportskih, fudbalskih dešavanja. Treba, dakle, imati u vidu događaj kada je jedna pobuna navijača na konjskim trkama u Vizantiji u VI veku, gotovo dovela do zbacivanja Justinijana s vlasti.³ Neki autori ove događaje u istorijskoj nauci poznate kao „Pobuna (ustanak) Nika“, svrstavaju uz bitku na Maratonu, bitku kod Vaterloa, bitku kod Lepanta, bitku za Atlantik, odnosno Staljingradsku bitku, u red najznačajnijih bitaka u istoriji, bitaka koje su izmenile tokove istorije.⁴

Ovakvo tretiranje ovog događaja je možda i preterano, no bilo kako bilo, tek, godine 531-532. nove ere, događaj, u istoriji poznat kao „Pobuna Nika“, imao je u sebi sve elemente onoga što danas nazivamo navijački vandalizam – huliganizam. Bilo je to vreme kada su trke dvokolica bile izuzetno popularne i zaokupljale pažnju desetina hiljada gledalaca. Postojala su četiri tima: „plavi“, „zeleni“, „beli“ i „crveni“, koji su se razlikovali po bojama odora u koje su džokeji bili odeveni. Dva tima bila su popularnija i bolja od druga dva: „plavi“ i „zeleni“. Dogodilo se međutim da su nakon jedne trke dvokolica, krajem 531. godine, izbili nemiri u kojima je nekoliko lica izgubilo živote. Kada su se stvari delimično stišale, vlasti su uhapsile više navijača i jedne i druge ekipe, a Justinian, koji je i sam bio poznat kao navijač „plavih“, naredio je da se izvrši smrtna kazna nad pojedinim navijačima i „plavih“ i „zelenih“. Nakon toga, početkom januara 532. godine, je održana još jedna trka dvokolica i tada su na prepunom hipodromu, navijači i „plavih“ i „zelenih“ zajednički, složno uzvikivali, skandirali: „Nika, Nika“, što je na starogrčkom značilo „Pobeduj!“, a što bi u današnjem smislu značilo „Hoćemo pobedu!“, a u stvari je to bio poziv na sveopštu pobunu.⁵ Pobuna je nakon toga zaista i usledila i prenela se i izvan prostora hipodroma, na ulice

² K. Lorenc, *O agresivnosti*, Beograd, 1978

³ B. Otašević, A. Protić, Vandali u zidinama – huliganizam u Srbiji, *Bezbednost*, 1/2012, 55-86

⁴ W. Weir, 50 Battles that Changed the World – The Conflicts that Most Influenced the Course of History, knjiga u celosti dostupna na internet adresi: http://www.watchmenfaithministries.com/images/50_battles-that_changed_the.world.pdf

⁵ Ovaj događaj je u istoriji poznat pod imenom “Pobuna Nika”. Videti o tome isto tako i na internet adresi: www.hr.eferrit.com/nika-revolt/

grada, pa se dogodilo čak i to da je došlo do rušenja stare crkve „Aja Sofija“.⁶ U jednom trenutku je izgledalo da će Justinijan biti zbačen sa vlasti, on se za tako nešto i spremao ali je tada na scenu stupila njegova žena Teodora, preuzeala konce u svoje ruke i naredila kontra-udar, pa su snage lojalne Justinijanu, potisnule sve pobunjenike natrag u prostor hipodroma i tu je došlo do masovnog pokolja pobunjenika, tadašnjih navijača – huligana.⁷ Tako je Justinijan zadržao vlast, „Aja Sofija“ ponovo izgrađena još monumentalnija, a događaj ostao zapamćen kao praktično prvi slučaj sportskog nasilja i navijačkog vandalizma.

Naravno, događaji iz vremena „pobune Nike“, i vremena Justinijana su sasvim ekstremni po pitanju ispoljenog nasilja i danas je teško očekivati da se tako nešto ponovi, ali, propagiranje nasilja i mržnje, govor mržnje koji se na stadionima može čuti, može imati odgovarajući značaj, o čemu treba voditi računa. Uostalom, ono što se događalo u poslednjim danima SFRJ potvrđuje da je od govora mržnje do otvorenog ispoljavanja mržnje i nasilja, najčešće u stvari tek samo jedan korak.⁸ Osim toga, „čuveni“ događaji na zagrebačkom „Maksimiru“ iz 1990. godine, potvrđuju da ispoljavanje otvorenog nasilja na sportskim takmičenjima, ipak nije tek samo teorijska mogućnost i nešto što je pitanje iz neke davne prošlosti.

Može se dakle konstatovati da su nasilje i agresivnost, pa i mržnja, nešto što nije od juče, ali ni nešto što je danas potpuno prevaziđeno. Nasilje i mržnja jesu nešto što je na neki način immanentno sportu, a naročito fudbalu kao takvom. U tom smislu na primer mnogi istraživači i analitičari događaja od pre tridesetak godina, odnosno nerede na utakmici „Crvena Zvezda“ – „Dinamo“, na stadionu „Maksimir“, 13. maja 1990. tretiraju kao simbol i nagoveštaj budućeg raspada SFRJ i svih onih ratnih događanja na prostorima bivše SFRJ, događanja koji su obilovala znatnom količinom mržnje i (političke) strasti. Kada se tako nešto konstatuje imaju se u vidu i pristrasnosti i „podgrevanja“ čitave situacije od strane tadašnjih medija, televizija iz Srbije i Hrvatske.⁹

Pokazuje se dakle da fudbal ipak nije tek samo „ventil“ kroz koji se izbacuju nagomilane topote i strasti, već da u stvari fudbal može da bude i svojevrsni „gorionik“ za podgrevanje nekih starih strasti i omraza. Treba ovde reći i to da je mladim ljudima neophodna svojevrsna potreba za društvenom moći i popularnošću,¹⁰ a što se ponekad ostvaruje i nasilničkim ponašanjem na utakmicama

⁶ „Aja Sofija“ kakvu danas poznajemo, sazidana je nakon tih događaja, na ruševinama stare crkve, što sve rečito govori o žestini pobune, sukoba, onoga što bismo danas nazvali navijački vandalizam. O tome na internet adresi: www.hr.eferrit.com/nika-revolt/

⁷ Prema nekim izvorima, stradalо je 30, a prema drugim izvorima čak 50 hiljada ljudi, protestanata, pobunjenika. O tome na adresi: www.hr.eferrit.com/nika-revolt/

⁸ Ne slučajno, potpisnik ovih redova autor je jedne „Knjige o mržnji“, koja je ovde već citirana, a čiji pun naziv glasi: „Knjiga o mržnji – sa reči na dela, od govora do zločina mržnje“. Zaista, često samo jedan mali korak razdvaja govor od zločina mržnje. Fudbal i sukobi navijača, čini se to na najbolji mogući način potvrđuju.

⁹ D. Šuput, Sistem sporta u državama bivše SFRJ, u zborniku radova „20 godina od razbijanja SFRJ“, B. Knežić, J. Ćirić (ur.), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2011, 306 - 307

¹⁰ O. Pavićević, *Negativni društveni junak*, neobjavljena doktorska teza odbranjena na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, aprila 2008. Autorka u svoj tezi pokazuje kako se, između ostalog i putem medijske promocije

i uopšte, a naročito medijskom pažnjom koja se poklanja takvom ponašanju, te pojedinačnim izlivima mržnje. Zbog toga, postoji i jedno nepisano pravilo da kada se na nekoj utakmici dogodi nekakav incident bilo od strane navijača, ili od strane samih igrača, da televizijski izveštaci takve događaje svesno prenebre-gavaju i da ih ne snimaju i ne prikazuju na tv – ekranima, kako ne bi podsticali i propagirali nasilje. Jer mladi ljudi, naročito kada je reč o sportskim događajima i strastima, spremni su da podražavaju svoje idole, stvarne ili nametnute. Teorija podražavanja, o kojoj se u kriminologiji inače govori, dolazi do izražaja možda posebno kada je reč o navijačkom nasilju.

U vezi sa problemima nasilja na fudbalskim utakmicama, treba reći i to da je sedamdesetih godina XX veka u engleskom fudbalu došlo do naglog porasta crnoputih fudbalera, pa su navijači počeli na te fudbalere da bacaju voće, pre svega banane ili sitne novčiće. Stoga je 1993. napravljen program „Let's Kick Racism Out of Football“, a to je značilo da se pre svake utakmice putem razglosa objavljuje da se rasistički ispadni neće tolerisati. Zatim, propisano je da u odgovarajućem prečniku oko stadiona, moraju biti uklonjeni svi graffiti mržnje, zatim da su predstavnici fudbalskih klubova pre svake utakmice dužni da se međusobno sastanu i razmotre sve moguće probleme, kao i to da preplatne karte mogu biti prodate samo onim navijačima koji nemaju dosije činjenja zločina mržnje, i sl.¹¹

Prevencija zločina mržnje ne treba da se odnosi samo na slučajeve fudbalskih navijača – huligana, već generalno na sve zločine mržnje koje učine maloletnici. U tom smislu zanimljivo je ono što je pokrenula Advokatska komora Los Andelesa, a to je program „Juvenile Offenders Learning Tolerance“ (JOLT). Nakon što jedan maloletnik učini neki zločin mržnje, njemu se nude dve mogućnosti – ili disciplinska mera izbacivanja iz škole, ili učestvovanje u diverzionom postupku edukativne prirode. Najpre se sa maloletnikom i njegovim roditeljima održava neformalni razgovor, a zatim se dotičnom maloletniku nameće obaveza pohađanja „anti-hate“ programa – kurikuluma, koji se sastoji u tome da je maloletnik obavezan da svakodnevno, u sledećih sedam nedelja, tri sata ide na predavanja o mržnji i anti-mržnji, odnosno anti-diskriminaciji. Svrha ovih predavanja je davanje mogućnosti učesnicima da bolje razumeju svoje predrasude i da ih na kraju odbace. Ovakve kurseve pohađaju ne samo maloletnici, već i njihovi roditelji. Šta više, za roditelje ta obaveza pohađanja kurseva (predavanja) traje deset nedelja.¹² Učinci zločina mržnje na kraju kurseva su obavezni da žrtvi svojih zločina mržnje napišu pismo izvinjenja, no naravno treba reći da se ovi diverzionalni programi anti-hate predavanja, kurseva, ne primenjuju prema onim maloletnicima koji su učinili zločine mržnje sa težim posledicama, odnosno koji su povratnici, koji su učinili više zločina mržnje.¹³

stvorio novi tip “negativnog društvenog junaka” koji služi za ugled i primer drugima, naročito mladima i kako je taj tip novog negativnog društvenog junaka i duh novog vremena, uticao na jačanje kriminalnog ponašanja među mladima.

¹¹ D. Dimovski, I. Milić, Prevencija zločina mržnje, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2/2018, 111-112

¹² D. Dimovski, I. Milić, *op.cit.*, 109-110

¹³ *Ibid.*

Edukacija se dakle pokazuje kao vrlo važna u procesima prevencije zločina mržnje i mrzilačkog ponašanja uopšte. Ovo je posebno karakteristično kada se radi o promovisanju tj. širenju diskriminacionih sadržaja u medijima, što je aktuelno, naročito danas i pogotovo u novim medijima, internetu ili viber grupama. Radi se o potrebi svojevrsnog medijskog opismenjivanja mladih, a što pre svega znači odbacivanje stereotipnih sadržaja koji se ponekad ređe, a ponekad češće plasiraju u medijima. Stereotipi su fiksirani, rigidni i otporni na sva nova znanja i informacije.¹⁴ Treba međutim reći da naročito novi mediji „vole“ da operišu pojednostavljenim, „holivudskim“ stereotipovima u kojima postoje samo „dobri“ i „loši“ momci i gde nema mnogo razmišljanja i postavljanja pitanja – „da li je baš sve tako?“ Takvi stereotipovi direktno vode u predrasude, a ovi opet u diskriminaciju, te je zbog toga borba protiv diskriminacije u stvari borba protiv predrasuda, tj. stereotipova koji se promovišu u medijima. To je naravno vrlo kompleksan i komplikovan posao, između ostalog i zbog toga što medijski lepo upakovane stereotipove ponekad uopšte nije lako prepoznati i razotkriti.

Problem, kada se radi o fudbalu, navijačima, strastima i politici uopšte, u dobroj meri se krije u medijima i medijskom „napumpavanju“ pojedinih događaja. Sve to naravno ne znači da su mediji izmislili negativnosti, kriminalitet, pa i nasilje i ispoljenu mržnju na utakmicama, ali, problem se u stvari javlja u tome da tada za sve bivaju krivi navijači – huligani, mlađi, a nikako ne stariji, pogotovo ne predstavnici političke elite, te se tako poistovećuju mlađi, sport i nasilje.¹⁵ Mlađi (navijači) su međutim tu samo instrumentalizovani od strane starijih, koji se obično ustežu da nešto direktno kažu, da direktno kažu ono što nije politički korektno. Tako dolazimo do problematičnog odnosa, tj. problematičnog instrumentalizovanja navijača u određene političke svrhe.

Gradeći svoj identitet između ostalog i na pripadnosti odgovarajućoj (navijačkoj) grupi, mlađi navijači su spremni da poput „Dečaka Pavlove ulice“ „idu do kraja“, a to znači da podržavaju i podražavaju ideološki i svaki drugi narativ, ne ulazeći pri tom u njegovu suštinu i naročito ne njegova negativna ili pozitivna značenja. To se na primer može povezati sa navijačkim stavovima o „paradi ponosa“, tj. sa stavovima o homoseksualizmu. Tu je naravno i pitanje „neprijatelja“, onog „drugog“, onog koji nije kao mi. Taj „drugi“ je ponekad pripadnik druge nacije, ponekad homoseksualac, ponekad pripadnik drugog navijačkog tabora. Spremnost „Dečaka Pavlove ulice“ da „idu do kraja“, jake (ideološke) strasti, kao i nerazumevanje, ili možda ponekad baš i razumevanje i zloupotreba tih mlađalačkih strasti, može dovesti do brojnih ideoloških i moralno-političkih problema. Mlađi navijači su odličan, gotovo nepresušan rezervoar partijskih birača, glasača, spremnih da bezrezervno veruju vođama, navijačkim, ili bilo kojim drugim.

¹⁴ I. Đerić, R. Studen, Stereotipi u medijima i medijsko opismenjavanje mlađih, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 2/2006, 467

¹⁵ Z. Nikolić, Sport, mlađi i nasilje, *Teme*, 3/2009, 856

Ne može se jasno i decidirano zaključiti da su pojedine navijačke grupe i njihovi predvodnici uzimali aktivnog učešća u promovisanju i raspirivanju šovinizma koji je početkom devedesetih godina prerastao u među-etničke sukobe na prostorima bivše SFRJ. Pogotovo se ne može govoriti o tome kakva je i kolika je bila delotvornost tih grupa tj. koliki je bio njihov stvarni uticaj na sve ono što se događalo početkom devedesetih, pa i u vezi sa događajima od petog oktobra.¹⁶ Može se međutim zaključiti, makar samo logički i teorijski da aktivnosti i delatnosti ovih grupa mogu imati poseban socijalni i politički značaj.

Fudbalski navijači su dospeli čak i do Ustavnog suda Srbije. Naime, Republičko javno tužilaštvo je Ustavnom суду dostavilo predlog za zabranu rada pojedinih „ekstremnih podgrupa u okviru udruženja građana i van udruženja“: „Ultra boys“, „Belgrade boys“, „Ultras brigate“ „Alkatraz“, „Ludaci-Padinska skela“, „Anti-Romi“, „South family“, „Head hunters“, i sl. Ustavni sud je međutim zaključkom odbacio tu inicijativu br VIIY-279/2009¹⁷. Ustavni sud je utvrdio da je pri Agenciji za privredne registre kao udruženje građana registrovano Udruženje građana „Delije Sever“, dok podgrupe „Ultra boys“, „Belgrade boys“ i „Ultras“ nisu registrovane i da se ne navode u dokumentaciji kojom raspolaže Agencija. Isto je i sa Udruženjem navijača JSD „Partizan“ – „Grobari 1970“, dok sve ostale podgrupe „Alkatraz“, „Ludaci-Padinska skela“, „Anti-Romi“, i sl. nisu registrovane i da se ne navode u dokumentaciji kojom Agencija raspolaže.¹⁸ U tom smislu se zaista postavlja pitanje kako zabraniti nešto što ne postoji (u pravnom smislu). U dotočnoj odluci Ustavnog suda¹⁹ se kaže da se neregistrovane organizacije koje nisu institucionalizovane ne mogu smatrati legalnim udruženjima, već tajnim organizacijama, koje sa aspekta delovanja mogu predstavljati za-vereničke, terorističke, kriminalne i slične grupe. U tom slučaju gonjenje takvih grupa je u nadležnosti tužilaštva.²⁰ Tako se završila inicijativa za zabranu nečega što inače ne postoji. Istina, moglo se posegnuti za pokušajem zabrane onih grupa koje postoje u formalno-pravnom smislu, odnosno koje su registrovane kao legalna udruženje građana. Ali, to bi otvorilo čitav niz dodatnih problema, pa između ostalih i to koliko su te registrovane grupe, udruženja građana stvarna udruženja, sa čvrstom organizacionom strukturom, a koliko se u stvari radi o neformalnim ad-hoc grupama. Tu je naravno i pitanje da li država, politički faktor ima snage i hrabrosti da zabrani sve fudbalske navijače, odnosno da li će se to možda poput bumeranga vratiti samoj državi – politici i izazvati neke nove nerede, sukobe na stadionima i izvan njih? Možda je rešenje u tome da se svi fudbalski navijači zabrane i da se fudbal igra pred praznim tribinama, ali, time se vraćamo na početak čitave ove naše priče – “Da li je fudbal bez navijača i bez strasti zaista fudbal, ili je nešto drugo?”

¹⁶ Zanimljivo je da je fudbalski derbi Crvene Zvezde i Partizana, odigran neposredno posle petooktobarskih događaja, bio prekinut upadom obe grupe navijača na teren i njihovom međusobnom tučom. Da li je to sve baš samo puka koïncidencija?

¹⁷ Od 17.III 2011

¹⁸ Ista odluka Ustavnog suda od 17.3.2011.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

Politički faktori, bilo domaći, bilo strani, po prirodi stvari će se truditi da u što većoj meri “drže pod kontrolom” fudbalske strasti, fudbalske navijače i njihove predvodnike. “Držati pod kontrolom” marginalne političke partije koje se kreću u rasponu od 3 do 5 odsto popularnosti u biračkom telu, svakako je mnogo manje efektivno nego “držati pod kontrolom” fudbalske strasti, fudbalske navijače i njihove predvodnike, navijače nekog velikog, popularnog kluba. Iskoristiti tu veliku armiju strastvenih buntovnika za bilo kakve demonstracije i destabilizaciju socijalno-političkog stanja u zemlji, uopšte nije teško.

U domaćoj javnosti se uobičajilo da se govori o “stranim plaćenicima” kada se govori o političarima iz pojedinih političkih partija. Međutim, nekako po strani ostaju navijači fudbalskih klubova, iako njihov značaj i uticaj može biti znatno veći nego značaj i uticaj navijača političkih partija.

I fudbalski i politički navijači mogu u psihološkom smislu biti vrlo slični. Po stalnosti, nepromenljivosti i iracionalnosti svojih stavova. Fudbalski navijači su u tom smislu čak i “tvrdi” i “zagriženi” od političkih navijača, osim možda pojedinih predvodnika pojedinih navijačkih grupa, koji ponekad prelaze iz jednog u drugi tabor, ponekad iz političko-psiholoških razloga, ali vrlo često iz nekih drugih lukrativnih razloga. Ti lukrativni razlozi mogu biti povezani sa trgovinom različitim psiho-aktivnim supstancama, u čemu im klubovi i njihova uprava mogu i te kako pomagati. Jednostavno rečeno strasti koje fudbal sam po sebi raspaljuje, ponekad mogu biti dodatno podstaknute postojanjem droge na stadionima i delovanjem na navijače. Navijačka koreografija na stadionima, te to da su “najzagriženiji” navijači spremni da se svlače, da skidaju odeću čak i po vrlo hladnom vremenu može ukazivati na to da se oni nalaze pod dejstvom odgovarajućih stimulativnih sredstava, a sve to može dalje ukazivati na to da su stadioni i navijači u većoj ili manjoj meri povezani sa trgovinom drogom i različitim oblicima delovanja organizovanih kriminalnih grupa. Da ne govorimo o kupovini igrača i o “crnim, tajnim fondovima” koje gotovo svaki fudbalski klub mora posedovati, ukoliko želi da bude koliko-toliko uspešan. S druge strane, ti “crni fondovi” se najbrže pune iz unosnog biznisa trgovine drogom. Tako fudbalske, navijačke strasti, prestaju da budu samo strasti, već postaju i nešto što je kriminal, kriminal koji se može zloupotrebljavati od strane samih klubova, ali i od strane nekih drugih socijalno-političkih grupa.

Mora se reći i to da se navijači političkih partija (klubova) rukovode ipak u većoj meri racionalnim motivima i kriterijumima, nego što je to slučaj sa navijačima fudbalskih klubova, koje u najvećoj mogućoj meri pokreću emotivni i iracionalni motivi i podsticaji. S tim u vezi je i to da je vrlo veliki broj mladih ljudi bivao i jeste razočaran u političare kao takve i sve njihove “izdaje”. Fudbalski navijači međutim, čak i kada njihov klub izgubi, to ne doživljavaju kao “izdaju”, već kao realnost, pa čak i kada skandiraju “uprava napolje” oni se jednostavno slažu sa tim da je njihov klub ipak slabiji. Fudbalskom klubu se poraz prašta, dok se političarima poraz ne prašta, iako u suštini fudbalski porazi lako mogu prerasti

u političke poraze, isto kao što i skandiranja protiv uprave svog kluba, lako prerastaju u skandiranja protiv aktuelne vlasti u jednoj zemlji. Fudbalerima se dakle prašta, dok se političarima ne prašta, iako ponekad nezadovoljstvo fudbalerima i njihovim porazima lako prerasta u nezadovoljstvo političarima i tada emocije, strasti i energija lako izlaze izvan fudbalskih stadiona, baš kao što je to bio slučaj u Justinianovo vreme sa “Pobunom Nike”. Oni koji žele da kontrolišu stanje u jednoj zemlji, svakako, makar u podsvesti imaju u vidu ono što se događalo u Carigradu u VI veku nove ere.

Na početku pominjana Lorencova teorija o tome da fudbal može biti koristan u pražnjenju negativnih strasti, mogla bi biti funkcionalna, ukoliko bi te strasti ostale unutar fudbalskih stadiona. Postavlja se međutim pitanje šta da se radi ukoliko strasti izadu izvan stadiona i koliko tu fudbal može uticati na multiplikaciju svih tih negativnih strasti. Iskustva iz Carigrada, ali i iskustva sa Maksimira govore o tome da fudbal i sport nisu samo igra, već da imaju i mogu imati značajne socijalne i političke konotacije i implikacije. O tome je zapravo reč u ovom članku.

**Jovan Ćirić, PhD
Judge of the Constitutional Court of Serbia**

FOOTBALL, PASSIONS, FANS AND POLITICS

Summary

During COVID-19 pandemic all football matches throughout the whole Europe were played on empty stadiums. It could be said that those matches were also empty without fans and passions. Football without passion is not a football. A well known psychologist Conrad Lawerence used to say that football matches are good way to discharge nationalistic passion on a regular way. It is always better for nations and states to wage war on a football stadiums than in real wars. Football wars are good for the prevention of real wars. On the other hand, football wars, conflicts of football fans, sometimes precede real wars, or predict real wars. What happened on a Maksimir stadium in Zagreb, before the match between Dinamo Zagreb and Red Star Belgrade in 1990 is a good example of a connection between football, fans, passions and politics. But, many centuries before that, something similar has happened in old Vizantia in Carigrad. That event in the period of Justinian, known as a “rebellion of Nika” is the first conflict of fans and the first event when sport has played political role. The author of this text speaks about that. He also analyzes the connection between fans and some groups of organized crime, especially when it comes to drugs. In that sense Jovan Ćirić analyzed one decision of Constitutional Court of Serbia. Few years

ago, a public prosecutor requested for prohibition some subgroups of football fans. But those subgroups were not registered as an association of citizens, so the court rejected that request. How to prohibit something that does not exist in a legal sense, that does not have an organizational structure and nobody knows who the members are. Anyway, the links between football and politics are very strong and complex.

Keywords: football, fans, politics, Conrad Lawrence, “rebellion of Nika”, prohibition of football fans

Literatura

Ćirić J., *Knjiga o mržnji - sa reči na dela, od govora do zločina mržnje*, Beograd, 2020.

Dimovski D., Milić I., Prevencija zločina mržnje, *Revija za kriminologiju i kri- vično pravo*, 2/2018

Đerić I., Studen R., Stereotipi u medijima i medijsko opismenjavanje mlađih, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 2/2006

Lorenc K., *O agresivnosti*, Beograd, 1978.

Nikolić Z., Sport, mlađi i nasilje, *Teme*, 3/2009

Otašević B., Protić A., Vandali u zidinama – huliganizam u Srbiji, *Bezbednost*, 1/2012

Pavićević O., *Negativni društveni junak*, doktorska disertacija, Fakultet politič- kih nauka u Beogradu, 2008.

Šuput D., Sistem sporta u državama bivše SFRJ, u zborniku radova „20 godina od razbijanja SFRJ“, B. Knežić, J. Ćirić (ur.), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2011.

Internet izvori

Weir W., 50 Battles that Changde the World – The Conflicts that Most Influenced the Course the History, http://www.watchmenfaithministries.com/images/50_battles-that_changed_the.world.pdf
www.hr.eferrit.com/nika-revolt/

Sudska praksa

Ustavni sud, VIIY-279/2009, 17.3.2011.

UTIČAJ PROMENJENIH OKOLNOSTI I VIŠE SILE NA IZVRŠENJE UGOVORA O TRANSFERU FUDBALERA

Sažetak

Promenjene okolnosti su one okolnosti koje nisu mogle da se predvide u trenutku zaključenja ugovora. Tada se postavlja pitanje opravdanosti raskida ili revizije ugovora, obzirom da stranke nisu mogle da predvide situaciju koja će onemogućiti izvršenje ugovora. Promenjene okolnosti su povezane sa klauzulom rebus sic stantibus. Kad nastanu vanredne, odnosno, promenjene okolnosti, moguća su dva odgovora. Prvi je da ugovor treba izvršiti onako kako je definisan, a drugi je da, ipak, treba voditi računa o uticaju promenjenih okolnosti. I kod više sile, primenjuju se pravila klauzule rebus sic stantibus. U radu se postavlja pitanje primene ove klauzule u ugovorima o transferu fudbalera. Analizira se spor fudbalskih klubova Lids i Lajpcig, koji se tiče nemogućnosti izvršenja ugovora zbog nastanka pandemije i nemogućnosti nastupa fudbalera Žana Kevina Ogi-stena za Lids zbog prekida takmičenja. Osim toga, pažnja se posvećuje i sporu između fudbalskih klubova Kardif Siti i Nant, koji je nastao zbog toga što je neposredno nakon zaključenog transfera, fudbaler Emilijano Sala poginuo u avionskoj nesreći. Da li klauzula rebus sic stantibus mora da se primenjuje u ovakvim situacijama ili ne? To je pitanje na koje je autor pokušao da pruži odgovor u radu.

Ključne reči: ugovor, fudbal, transfer, promenjene okolnosti, rebus sic stantibus.

1. UVOD

Ugovori o transferu fudbalera su specifični, kako sa stanovišta predmeta ugovora, tako i sa stanovišta prava i obaveza ugovornih strana, kao i trećih lica koje mogu imati svoje interesu kod zaključenja i izvršenja navedenih ugovora. Ugovori o transferu fudbalera su regulisani i posebnim pravilnicima fudbalskih asocijacija. Međutim, bez obzira na njihovu posebnost, moramo imati u vidu da se i na te ugovore primenjuju opšta pravila građanskog, odnosno, obligacionog prava. Jedno od pravila koje se mora primeniti, odnosi se na načelo, odnosno, klauzulu *rebus sic stantibus*, koju moramo posmatrati, pre svega, kao klauzulu koja

* Naučni savetnik, Institut za uporedno pravo Beograd; mail: v.colovic@iup.rs

objašnjava dejstvo promenjenih okolnosti na status ugovora, odnosno, da li će te okolnosti dovesti do raskida ugovora ili do nastavka njegovog izvršenja. No, ovde se pojavljuje i viša sila, koja, takođe, utiče na izvršenje ugovora. Zašto kažemo da su vanredne okolnosti, koje onemogućavaju izvršenje ugovora, u onom obliku u kome je zaključen, promenjene? Upravo zato, što su one drugačije, u odnosu na okolnosti koje su postojale u vreme zaključenja ugovora, a koje su stranke imale u vidu, kada su utvrđivale tekst ugovora. One su promenjene, u toj meri, da utiču na dalji opstanak ugovora, pa, samim tim, utiču i na prava i obaveze ugovornih strana. Kad je u pitanju viša sila, radi se, takođe, o okolnostima koje stranke nisu mogle da predvide i koje predstavljaju događaj, na koji ni jedna od ugovornih strana nije mogla da utiče. Iako se viša sila razlikuje od promenjenih okolnosti, u smislu posledica koje izaziva na status ugovora, pravila klauzule *rebus sic stantibus* moraju i u ovom slučaju da budu primenjena, kako bi ugovorne strane mogle da ostvare svoja prava, odnosno, kako bi njihovi interesi bili zaštićeni.

Dva ugovora u svetu fudbala, tačnije rečeno, dva ugovora koja nisu mogla da budu izvršena, upravo zbog promenjenih okolnosti, odnosno, više sile, izazvali su i još uvek, izazivaju veliku pažnju. Radi se o transferu Žana Kevina Ogistena iz nemačkog fudbalskog kluba Lajpcig u engleski fudbalski klub Lids Junajted, koji nije mogao da bude realizovan, obzirom na širenje virusa kovid-19. Spor je nastao i zbog drugih odredaba navedenog ugovora, a na koje su uticali i drugi događaji, koji su bili pod uticajem širenja navedenog virusa. Drugi ugovor se tiče transfera Emilijana Sale iz francuskog fudbalskog kluba Nanta u velški fudbalski klub Kardif Siti, ali ugovor o transferu nije mogao da bude realizovan, obzirom na pogibiju pomenutog fudbalera u avionskoj nesreći.

Imajući u vidu odluke organa FIFA i drugih međunarodnih sportskih arbitraža, koje su se odnosile na navedene ugovore, odnosno, sporove, kao i iznesene stavove u tim odlukama, moramo se osvrnuti na razloge kojima su se ti organi vodili i na pravila koja su morali da primenjuju. Mi ćemo posvetiti pažnju pre svega opštim pravilima koja definišu promenjene okolnosti i višu silu, ali i pravila pojedinih zakonskih akata u ovoj oblasti, kako pojedinih zemalja iz kojih su navedeni fudbalski klubovi, tako i na pravila zakonodavstva Republike Srbije. U vezi sa tim, neophodno je da izložimo i najvažnije elemente navedena dva spora koja se tiču transfera pomenutih fudbalera. Osnovni zaključak koji ćemo, na kraju, izneti, tiče se primene klauzule *rebus sic stantibus* na ugovore o transferu igrača u situacijama kada okolnosti, koje nisu mogle biti predviđene, utiču na izvršenje ugovora. U navedenim sporovima, ni jedan ni drugi ugovor nije mogao biti izvršen, usled okolnosti koje strane nisu mogle da predvide, kao i da utiču na njihov nastanak ili prestanak dejstva. Upravo zbog toga je veoma bitno odgovoriti da li događaje, usled kojih navedeni ugovori nisu mogli da budu izvršeni u skladu sa odredbama ugovora, možemo svrstati u promenjene okolnosti, odnosno, višu silu ili ne. U vezi sa tim, postavlja se pitanje primene pravila koja je donela FIFA (Međunarodna federacija fudbalskih asocijacija), kao i pravila nacionalnih zakonodavstava zemalja u kojima su nastali sporovi.

2. UOPŠTE O KLAUZULI REBUS SIC STANTIBUS, ODNOSNO, PROMENJENIM OKOLNOSTIMA I VIŠOJ SILI

Prilikom zaključenja ugovora, ugovorne strane ne mogu predvideti sve okolnosti koje mogu uticati na izvršenje ugovora. To su okolnosti koje nastaju nezavisno od uticaja stranaka, odnosno, koje stranke nisu mogle predvideti u vreme zaključenja ugovora. Ako su okolnosti, koje dovode do nemogućnosti izvršenja ugovora, onda ih nazivamo promenjenim, kada ugovorne strane mogu izvršiti promenu sadržine ugovora i kada, ukoliko ni ta promena ne dovede do rezultata, mogu isti raskinuti. Ukoliko promenjene okolnosti utiču na izvršenje ugovora, tada primenjujemo principe, koje sadrži klauzula *rebus sic stantibus*. Moramo razlikovati promenjene okolnosti od više sile, koja takođe utiče na izvršenje ugovora. Ali, moramo reći da je veoma nejasna granica između ova dva pojma. Kasnije ćemo posvetiti pažnju sličnosti i razlikama ova dva pojma.

Klauzula *rebus sic stantibus* se u teoriji različito shvata. Jedno od shvatanja definiše ovu klauzulu kao pravilo koje je prečutno sadržano u ugovorima, koji su zaključeni na neodređeno vreme¹. Po drugom shvataju, ova klauzula se definiše kao nepredvidljiva okolnost². U tom slučaju, klauzula *rebus sic stantibus* će se primeniti, ako se može pretpostaviti, da stranke ne bi ni zaključile ugovor, da su imale u vidu tu okolnost. Ako do promenjenih okolnosti dođe u toku izvršenja ugovora, tada bi morali da imamo u vidu primenu principa pravičnosti³, što znači da treba voditi računa o uticaju promenjenih okolnosti na izvršenje ugovora. U slučaju bezuslovnog poštovanja principa *pacta sunt servanda*, tada bi ugovor morao biti izvršen, bez obzira na nastanak promenjenih okolnosti.

Imajući u vidu navedeno, kod promene okolnosti u toku izvršenja ugovora, moguća su dva odgovora. Prvi je da ugovor treba izvršiti onako kako glasi, bez obzira na promenjene okolnosti. Stranke treba da poštuju princip *pacta sunt servanda* i načelo autonomije volje. Drugi je, da treba voditi računa o uticaju promenjenih okolnosti na izvršenje ugovora⁴, što znači da može doći do njegovog raskida ili revizije, odnosno, promene njegovih odredaba.

Pomenućemo Konvenciju UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (dalje: Bečka konvencija)⁵, kao akt koji se u oblasti ugovornog prava široko primenjuje. Naime, Bečka konvencija u odredbi člana 79 reguliše pitanje dejstva promenjenih okolnosti na izvršenje obaveza iz ugovora. Naime, ugovorna strana će se oslobiti od odgovornosti za izvršenje ugovora, ako dokaze da je do neizvršenja došlo, usled smetnji koje su nastale van kontrole ugovorne strane, odnosno, ako se nije moglo očekivati, u vreme zaključenja ugovora, da takva smetnja nastane⁶.

¹ S. Perović, *Obligaciono pravo*, Beograd 1985., 254

² M. Kreća, *Osnovi prestanka dejstva ugovora u međunarodnom javnom pravu*, Beograd 1991., 128

³ S. Perović., *Raskid ugovora zbog promenjenih okolnosti i načelo pravne sigurnosti*, Beograd 1974., 184

⁴ *Ibidem*

⁵ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe, *Sl.list SFRJ – Međunarodni ugovori* br. 10-1/84

⁶ V. Čolović, „Uticaj hardship klauzule na izvršenje međunarodnih privrednih ugovora“, *Srpski Godišnjak za međunarodno pravo*, Srpsko udruženje za međunarodno pravo, Beograd 2021., 214

Isto tako, u ovoj odredbi se definiše da ugovorna strana nije mogla da izbegne ovu smetnju, tj., da prevaziđe njene posledice u ispunjenju obaveza iz ugovora. Inače, odredba člana 79 Bečke konvencije ne sadrži odredbu koja sprečava bilo koju od ugovornih strana da se koristi i nekim drugim pravom, u ovoj situaciji, osim da zahteva naknadu štete. Pomenemo i član 62 Bečke konvencije u kome se kaže: “Temeljna promena okolnosti, koja se dogodila prema onima, koje su postojale u času sklapanja ugovora i koje stranke nisu predvidele, ne može se pozvati kao razlog za okončanje ugovora ili za povlačenje stranaka iz ugovora, osim: 1) Ako je postojanje tih okolnosti bilo bitan temelj za pristanak stranaka da budu vezane ugovorom, i 2) Ako ta izmena ima tu posledicu da temeljno menja domaćaj obaveza, koje još preostaju da se ispune prema ugovoru”⁷. Upravo od navedene dve činjenice treba poći kod definisanja vanrednih okolnosti i njihovog uticaja na izvršenje ugovora.

2.1. Promenjene okolnosti i zajednička namera ugovornih strana

Ako bi pošli od načela autonomije volje stranaka, moramo poći i od njihove zajedničke namere, koja je u francuskoj pravnoj teoriji definisana kao princip, a što znači da se saglasnost volja ugovornih strana odnosi na ono, što se, u momentu zaključenja ugovora, moglo predvideti prema jednoj razumljivoj oceni. No, moramo imati u vidu i teoriju „poštenja i savesnosti“ i teoriju ekonomskе nemogućnosti, koje su zastupljene u nemačkoj doktrini⁸. U svakom slučaju, kod primene klauzule *rebus sic stantibus*, moramo imati u vidu princip nepredvidivosti, koji objašnjava da je usled promenjenih okolnosti između stranaka nastupila nesrazmerna u vrednosti prestacija definisanih ugovorom. Po francuskoj teoriji imprevizije (nepredvidljivosti), svaki ugovor se zasniva na nekom normalnom riziku. Ali, ako u toku izvršenja ugovora nastupe takve okolnosti, da veoma otežavaju ispunjenje obaveze, onda je sud ovlašćen da dosudi oštećenoj strani obeštećenje za nepredviđene okolnosti⁹. Jedna ugovorna strana ima pravo da se poziva na promenjene okolnosti, a to pravo je u ravnji sa pravom druge strane da odobri reviziju tog ugovora ili raskid istog¹⁰.

2.2. Promenjene okolnosti i viša sila

Sa jedne strane, promenjene okolnosti, odnosno, klauzula *rebus sic stantibus* se može posmatrati kao viša sila. Međutim, viša sila opravdava raskid ugovora, zbog nemogućnosti izvršenja, dok kod promenjenih okolnosti ne dolazi, automatski, do raskida ugovora, već postoji mogućnost pregovora između stranaka, koje može dovesti do revizije ugovora, odnosno, promene njegove sadržine.

⁷ J. Andrassy, *Međunarodno pravo*, Zagreb 1984., 349

⁸ S. Perović (1974), 197

⁹ *Ibid.*, 202

¹⁰ *Yearbook of International Law*, vol. II, United Nations 1963., 89

Znači, klauzula *rebus sic stantibus* kao rešenje nudi gašenje obaveze ili reviziju ugovora. Gašenje ugovora nikad nije automatsko. Revizija ugovora je moguća, jer se klauzula primenjuje samo na one ugovore, koji su u toku, a ne i na one, koji su izvršeni. Sa druge strane, viša sila, kao što smo rekli, opravdava raskid ugovora zbog nemogućnosti daljeg izvršenja¹¹.

Inače, nejasna je linija između definicija koje se odnose na višu силу, odnosno, na promjenjene okolnosti, u smislu njihovog dejstva na izvršenje obaveza iz ugovora, odnosno, na mogućnost izmena ili raskida ugovora¹².

Ako bi ugovor sadržao klauzulu o višoj sili koja bi morala da ima svoje dejstvo, pre svega u ugovorima sa dužim vremenskim periodom izvršenja, onda bi ta klauzula trebala uvek da sadrži definiciju same više sile, kao i posledice koje ona može da izazove po ugovor. Isto tako, ta klauzula mora da sadrži i opis postupka, koji je neophodno sprovesti. Klasična odredba o višoj sili sadržaće i obavezno obaveštenje druge ugovorne strane o događaju koji predstavlja istu. Tada ugovorna strana, koja traži oslobođenje od odgovornosti zbog nemogućnosti izvršenja ugovora, treba da drugoj strani pošalje privremen izveštaj koji će sadržati sve relevantne informacije koje su u tom trenutku poznate i dostupne, a koje se odnose na višu силу i na zahtev o oslobađanju od ispunjenja ugovora. Poželjno je navesti uzroke nastanka više sile i koliko će takva situacija trajati¹³. Ugovorna strana koja zahteva oslobađanje od odgovornosti mora da obezbedi nesmetan pristup drugoj ugovornoj strani ili njenim zastupnicima da ispitaju mesto i okolnosti koje su dovele do nemogućnosti izvršenja ugovora. Najzad, klauzula o višoj sili može da sadrži i obavezu da se druga ugovorna strana obaveštava o naporima da se prevaziđu okolnosti koje su dovele do nemogućnosti izvršenja ugovora¹⁴.

U vezi sa navedenim postavlja se pitanje koje su najvažnije sličnosti i razlike između promjenjenih okolnosti i više sile. Najvažnija sličnost između promjenjenih okolnosti i više sile, odnosi se na činjenicu da se radi o nepredvidljivim događajima. Sa druge strane, najveća razlika je u tome, što promjenjene okolnosti mogu dovesti, u pojedinim slučajevima, do pregovora oko daljeg izvršenja ugovora, a kod više sile je to nemoguće. No, da bi mogli, uopšte, da govorimo o promjenjenim okolnostima i višoj sili, moramo da uzmemu u obzir okolnosti u kojima se zaključuje ugovor, odnosno, da li je, na bilo koji način, moguće predvideti neku okolnost koja će dovesti do nemogućnosti izvršenja ugovora.

*

* *

Predstavićemo dva spora koja su nastala zbog nemogućnosti izvršenja dva navedena ugovora o transferu fudbalera, uz isticanje onih činjenica iz tih sporova koji nam omogućavaju da zauzmemo stav da se radilo o promjenjenim

¹¹ V. Čolović, *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd 1999., 43-44

¹² V. Čolović (2021.), 210

¹³ Hubert Konarski, *Force Majeure and Hardship Clauses in International Contractual Practice*, January 2003., 4; https://www.researchgate.net/publication/284968473_Force_Majeure_and_Hardship_Clauses_in_International_Contractual_Practice, 31.20.2022.

¹⁴ *Ibid.*, 1

okolnostima, odnosno, višoj sili, odnosno, o tome da je trebalo primeniti opšta pravila koja definiše klauzula *rebus sic stantibus*.

3. SLUČAJ „OGISTEN“; SPOR FUDBALSKIH KLUBOVA LIDS I LAJPCIG

Fudbalskom klubu Lids Junajted je u januaru 2020. godine nedostajao fudbaler koji bi igrao u napadu, kako bi izborio plasman u Premijer ligu Engleske. Došlo je do dogovora sa nemačkim klubom Lajpcig oko dovođenja Žana Kevina Ogistena na pozajmicu do kraja sezone. Ogisten je bio jedan od najboljih igrača Lajpciga. Lids je pristao na uslove Lajpciga i Ogistena, odnosno, na nedeljnju platu koja je iznosila 75.000 funti. Isto tako, dogovoren je da, ako se Lids plasira u Premijer ligu, da će platiti za Ogistena 21 milion funti. Ali, zbog virusa kovid-19, fudbalska sezona je prekinuta sve do juna 2020. godine. Ogisten se početkom jula te godine vratio u Lajpcig, Lids je izborio plasman u Premijer ligu. Tada dolazi do spora, odnosno, do tvrdnje Lajpciga da Lids mora da plati navedeni iznos, jer je engleski klub izborio plasman u najviši rang takmičenja. Lids je, sa druge strane, tvrdio da je pozajmica istekla 30. juna 2020. i da nisu dužni da plate. Komitet za status igrača FIFA je, u vezi sa tim sporom, doneo odluku 01. juna 2021. godine, kojom je naložila Lidsu da mora da plati navedeni iznos. Lids je uložio žalbu Arbitražnom sudu za sport (dalje: Sud). Saslušanje pred Sudom je završeno 15. marta 2022. godine i sada se čeka odluka, koja će se doneti, najverovatnije, u novembru 2022. godine¹⁵.

Posvetićemo pažnju pojedinim detaljima ovog slučaja. Naime, sudija pojedinc Komiteta za status igrača FIFA, Roj Vermer je doneo odluku da Lids mora da plati 6.7 miliona evra na ime prve rate transfera. Isto tako, tom odlukom je definisano da Lids neće moći da registruje nove igrače, dok ne uplati navedeni iznos. U ugovoru o prelasku Ogistena u Lids se navodi da Lids ima opciju da ga kupi za 21 miliona evra u tri rate, od po 7 miliona, odnosno do 30.09.2020., 30.09.2021. i 30.09.2022. Lids je to mogao da učini pod uslovom da obavesti Lajpcig do 30.05.2020. godine. Isto tako, u ugovoru je navedeno da će pitanje transfera biti pokrenuto, u slučaju ulaska Lida u Premijer ligu, od 01. jula 2020. Ali, zbog pauze u šampionatu, Lids nije mogao da uđe u viši rang takmičenja pre 30. juna i zbog toga je ugovor po mišljenju Lida postao ništav, a po stanovištu Lajpciga on je na snazi¹⁶.

Posvetićemo pažnju i datumima prepiske između Lida i Lajpciga, uoči spora. Prvo, 26. januara 2020., dogovoren je da će Ogisten biti angažovan na 5 godina, ako Lids uđe u Premijer ligu. Zatim, 24. aprila iste godine, nekih pet

¹⁵ TalkSport, <https://talksport.com/football/1063879/leeds-united-jean-kevin-augustin-rb-leipzig-cas-fifa-transfer-fee-premier-league-dispute-pandemic/>, 28.10.2022.

¹⁶ Decision of the Single Judge of the Players Status Committee regarding a dispute concerning the transfer of the player Jean Kévin-Augustin, <https://digitalhub.fifa.com/m/1631616b8e4f5126/original/Augustin.pdf>, 30.10.2022.

nedelja nakon prekida takmičenja zbog širenja virusa, Lids je poslao mejl Ogistenovom agentu i zatražio dozvolu da produži pozajmicu igrača nakon 30. juna, odnosno, da produži rok za utvrđivanje obaveze kupovine i promeni dospelost rata zbog virusa. Lajpcig je 12. juna 2020. pristao na navedena prva dva zahteva, ali je odbio da ponovo razmotri plan isplate koji je, već, dogovoren. Sledećeg dana, 13. juna, Lids je stavio do znanja da nije zainteresovan više za produženje pozajmice i da je obaveza kupovine ništava, jer je sezona prešla rok 30. jun. Kao razlog za navedeno, Lids je dostavio obaveštenje da prelazni rok u engleskim ligama neće početi pre 25. jula. Dva dana kasnije (15. juna) Lajpcig je odgovorio da klauzula koja se tiče prelaska u viši rang takmičenja nije određena od 30. juna. Čak je i Ogisten pisao Lidsu 16. juna u prilog stava Lajpciga, odnosno, da ugovor ima obavezujuću snagu. Između 22. juna i 23. avgusta 2020., nastavljena je prepiska između dva kluba, ali nije postignut dogovor i 30. septembar 2020. je prošao bez uplate prve rate od strane Lidsa. Ogisten je zatim 5. oktobra registrovan kao slobodan igrač¹⁷.

U vreme pisanja ovog rada (oktobar 2022.), još uvek nije donesena odluka Suda o transferu Ogistena iz Lajpciga u Lids. Ta odluka se очekuje u novemburu 2022. Iako, naravno, treba sačekati odluku Suda, mora se reći, da, imajući u vidu dosadašnje analize ovog ugovora i mišljenja u vezi ovog slučaja, postoji velika verovatnoća da će Lids biti obavezan da plati iznos koji je definisan ugovorom. Od vremena kad je došlo do spora, prošlo je više od dve godine¹⁸. U međuvremenu, je Ogisten prešao iz Lajpciga u Nant na dve godine, a sada igra u švajcarskom Bazelu. Bez obzira na neka drugačija mišljenja, od kojih smo neka izneli u ovom radu, moramo reći da bi bilo dobro da se Lids nagodi sa Lajpcigom, što je mišljenje i drugih¹⁹.

4. SLUČAJ „SALA“; SPOR FUDBALSKIH KLUBOVA KARDIF SITI I NANT

U slučaju Sala, Sud je odbio žalbu Kardif Sitija protiv Nanta u vezi sa Odlukom koju je doneo Komitet za status igrača FIFA od 25. septembra 2019. Tom Odlukom je naloženo Kardif Sitiju da plati Nantu 6 miliona evra za transfer Emilijana Sale. Kardif Siti je uložio žalbu 20. novembra 2019. godine. Nakon pokretanja arbitražnog postupka, pismeni postupak je dugo trajao, a čak je bio i obustavljen na zahtev stranaka, nekoliko meseci. Stranke su tražile da se održi i ročište uz prisustvo stranaka, što nije bilo moguće učiniti pre 2021. godine. Tek, 03. i 04. marta 2022. godine je održano ročište, koje je bilo prvo, koje je održano u novom sedištu Suda u Lozani. Uzimajući u obzir sve dokaze koje su

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Leeds United set for £18.1m bill with CAS verdict expected in November for Jean-Kevin Augustin case, <https://motleedsnews.com/news/leeds-united-set-for-18-1m-bill-with-cas-verdict-expected-in-november-for-jean-kevin-augustin-case/>, 27.10.2022.

¹⁹ *Ibid.*

izneli navedeni klubovi, Sud je zaključio da je transfer Emilijana Sale iz Nanta u Kardif Siti završen pre pogibije pomenutog igrača, odnosno, da su svi uslovi iz Ugovora o transferu bili ispunjeni pre smrti Emilijana Sale, tako da je utvrđeno plaćanje prve rate od ukupnog iznosa transfera od 6 miliona evra. Inače, ukupan transfer je iznosio 17 miliona evra. Ostale rate nisu dospele u vreme postupka pred FIFA²⁰.

U vezi sa ovim slučajem, Sud je doneo drugostepenu odluku²¹. Posvetičemo pažnju najvažnijim delovima Odluke 2019/A/6594 (dalje: Odluka 2019/A/6594). Naime, radilo se o žalbenom postupku koji se odnosi na spor između navedena dva kluba u vezi sa pokojnim fudbalerom Emilijanom Salom, koji je poginuo u avionskoj nesreći kada je avion leteo preko Lamanša u noći između 21. i 22. januara 2019. godine. U nesreći je poginuo i pilot Dejvid Ibotson. Dana 19. januara 2019. godine, Kardif Siti i Nant su zaključili ugovor o transferu Emilijana Sale. Ključna pitanja o kojima je trebalo odlučivati u žalbenom postupku se odnose na ispunjenje prethodnih uslova koji su navedeni u Ugovoru, što je pokrenulo obavezu plaćanja Kardif Sitija prema Nantu. Transfer je iznosio 17 miliona evra. Isto tako, u žalbenom postupku se odlučivalo i o tome, da li je Nant delimično odgovoran za okolnosti koje su dovele do smrti fudbalera, kao i da li se finansijska šteta koju je Kardif Siti pretrpeo kao posledicu navedene nesreće, može prebiti sa obavezama plaćanja prema Nantu. Dana 29. septembra 2019., nakon zahteva za isplatu koji je podneo Nant, Komitet za status igrača FIFA je doneo odluku kojom je utvrđeno da su ispunjeni uslovi navedeni u ugovoru o transferu, tako da je tom odlukom obavezan Kardif Siti na isplatu prve rate naknade za transfer u iznosu od 6 miliona evra²². Ali, kad je u pitanju zahtev za prebijanje iznosa nastalog po šteti i iznosa obaveze po Ugovoru o transferu, Komitet za status igrača FIFA je doneo odluku da nije nadležan po tom pitanju. Kardif Siti je podneo žalbu Sudu protiv navedene odluke, a sa druge strane, Nant je od strane istog organa tražio potvrdu iste. Po mišljenu Suda u Odluci 2019/A/6594, transfer fudbalera iz Nanta u Kardif Siti je završen i pošto su svi uslovi navedeni u ugovoru o transferu ispunjeni pre igračeve smrti, aktivira se obaveza plaćanja Kardif Sitija prema Nantu. Napominjemo da se postupak pred Sudom odnosio samo na prvu ratu naknade za transfer u iznosu od 6 miliona evra. Odlukom 2019/A/6594 je utvrđeno da će se na navedeni iznos uračunati i kamata od 5% od 27. januara 2019., do dana uplate. Kardif Siti je u postupku navodio različite argumente kako bi se poništio ugovor o transferu. Oni su se odnosili na potencijalno nezakonito podmićivanje, kako bi se obezbedio pristanak velškog kluba na transfer, zatim na postojanje vlasništva nad igračem od treće strane, kao i nezakonitost ugovora o transferu i povredu propisa koji regulišu transfer fudbalera. Ovi razlozi su izneti

²⁰ The Court of Arbitration for sport (CAS) dismisses the appeal field by Cardiff City FC and confirms that the transfer of Emiliano Sala had been fully completed prior to his death;

https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Media_Release_6594_Decision.pdf, 29.10.2022.

²¹ CAS 2019/A/6594 Cardiff City Football Club Limited v. SASP Football Club de Nantes, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Award_6594_for_publication.pdf, 29.10.2022.

²² *Ibid.*, 6

i u kontekstu zahteva Kardif Sitija za obustavu postupka. No, Sud je došao do zaključka da navedeni razlozi nisu dovoljni potkrepljeni dokazima, kao i da ih po tom osnovu odbija²³. U vezi sa svime što je navedeno, Sud je našao sledeće: - transfer Emilijana Sale iz Nanta u Kardif Siti je završen i posto su svi uslovi iz tačke 2.1 Ugovora o transferu ispunjeni, Kardif Siti je obavezan na plaćanje prve rate u napred navedenom iznosu; - odbijanje Komiteta za status igrača FIFA od nenadležnosti povodom zahteva za prebijanje iznosa je potvrđeno; - u vezi sa tim, ni Sud nije nadležan da rešava po navedenom zahtevu za prebijanje; - najzad, Sud je utvrdio da su izneti svi dokazi i da se može doneti odluka kojom se potvrđuje odluka Komiteta za status igrača FIFA²⁴.

Naveli smo najvažnije delove Odluke 2019/A/6594, imajući u vidu da nas, na ovom mestu, interesuje da li je mogla biti primenjena klauzula *rebus sic stantibus* i da li je bilo mesta raskidu ugovora zbog promenjenih okolnosti, odnosno, da li ima elemenata više sile u ovom slučaju. Činjenica je da je Ugovor o transferu zaključen i da su svi prethodni uslovi definisani tim Ugovorom ispunjeni, ali se postavlja pitanje njegovog izvršenja. Ovaj Ugovor nije izvršen, zbog događaja koji se nije mogao predvideti. Emilijano Sala nije mogao da igra za Kardif Siti, jer je poginuo, tako da ne postoji ravnoteža između prestacija ugovornih strana. U ovom sporu nije, po našem mišljenu, bilo moguće postaviti pitanje prebijanja, obzirom na nastanak okolnosti, koje nisu mogle biti predviđene, pa, samim tim, nije se mogao postaviti zahtev ni za utvrđivanjem obaveze Kardif Sitija prema Nantu. Postavlja se pitanje, zbog čega je Kardif Siti tražio prebijanje, kada ugovor nije mogao biti izvršen, pa samim tim, ne postoji njegova obaveza prema Nantu.

5. PRAVILA ZAKONSKIH AKATA POJEDINIH ZEMALJA KOJA REGULIŠE PITANJE UTICAJA VANREDNIH OKOLNOSTI NA IZVRŠENJE UGOVORA

Pomenućemo odredbe o promenjenim okolnostima i višoj sili koje su deo zakonskih akata pojedinih zemalja iz kojih su navedeni fudbalski klubovi, a, takođe, posvetićemo pažnju i odredbama zakonodavstva Republike Srbije, koje se odnose na navedeno. Ono što moramo, na ovom mestu, da istaknemo, jeste činjenica da bi pravila o transferu fudbalera moralna da uzmu u obzir ove odredbe, jer se radi o opštima pravilima.

Pre svega, Francuski Građanski zakonik (*Code Civil*) definiše višu silu kao događaj koji je izvan kontrole ugovornih strana, tačnije, obavezane ugovorne strane, a što nije moglo razumno da se predviđi prilikom zaključenja ugovora, odnosno, čije dejstvo ne može biti izbegnuto primenom odgovarajućih mera. U svakom slučaju, taj događaj mora biti takav da sprečava izvršenje ugovora od

²³ *Ibid.*, 78

²⁴ *Ibid.*, 78-79

strane obavezane ugovorne strane²⁵. Kao što vidimo, ova odredba insistira na nepredvidljivosti više sile. No, ako je dejstvo više sile privremeno, tada se odlaže izvršenje ugovora, osim, ako to kašnjenje u izvršenju opravdava raskid ugovora. Ako je, sa druge strane, dejstvo tog događaja trajno, ugovor se automatski raskida i stranke se oslobođaju svojih obaveza²⁶. Kao što vidimo, viša sila se, u *Code Civil* definiše slično kao i promenjene okolnosti. Bitna je nepredvidljivost istih. No, ako govorimo o odloženom izvršenju ugovora, a kad bi, primera radi, primenjivali ova pravila na navedene ugovore o transferu igrača, onda bi morali da kažemo da se ni jedan ugovor ne može odloženo izvršiti. Kod prvog, odnosno, koji se tiče prelaska Ogistena u Lids, iz razloga koji se veže za vremenski određenu pozajmicu fudbalera i predviđanje pojedinih uslova koji se nisu mogli ispuniti zbog vanrednih okolnosti, a kod ugovora koji se odnosi na prelazak Sale u Kardif Siti, zbog pogibije pomenutog fudbalera. No, u svakom slučaju, činjenica je da, ako pogledamo odredbe *Code Civil*, moramo zaključiti da se kod navedena dva ugovora radi o višoj sili, odnosno, o promenjenim okolnostima.

Građanski zakonik Nemačke (BGB) definiše da se, u slučaju nastanka okolnosti koje menjaju sam ugovor i koje dovode do toga da se onemogućava izvršenje ugovora, odnosno, otežava isto, mora pregovarati, ako se utvrdi da se dalje izvršenje ugovora čini nerazumnim²⁷. Ako je pregovaranje o opstanku ugovora nemoguće, tada ugovorna strana koja je u nepovoljnem položaju može zahtevati raskid ugovora²⁸. Ovo rešenje proizlazi iz odredbe o dobroj veri, odnosno, iz ograničenja osnovnih principa u ovoj oblasti *pacta sunt servanda*²⁹. Pomenuli smo i navedeni zakon, obzirom da je jedna od stranaka u navedenim ugovorima FK Lajpcig. Kad bi morali da primenimo navedena pravila, onda bi kod ugovora o prelasku Ogistena u Lids, morali da kažemo da je pitanje da li bi moglo da dođe do pregovora, imajući u vidu da je vreme pozajmice isteklo, a da nije moglo da se pregovara o daljem izvršenju ugovora, imajući u vidu sve okolnosti, koje smo pomenuli. Kod drugog ugovora, po našem mišljenju, ne bi moglo da dođe do pregovora, imajući u vidu smrt jedne od ugovornih strana, bez obzira što je navedeni ugovor zaključio fudbalski klub u kome je igrao poginuli fudbaler.

Što se tiče engleskog prava, klauzula *rebus sic stantibus* je prisutna i u formularnim ugovorima, kao i u običnim ugovorima, odnosno, onim koji se zaključuju nakon pregovora stranaka. Te klauzule sadrže uobičajenu listu situacija koje, ukoliko se ostvare, dovode do pokretanja mehanizama koje bi održale ugovor na snazi. Takve liste su sigurnije od procene da li je neka situacija dovele do radikalno drugačijih promena i nemogućnosti izvršenja ugovora. Kod definisanja navedenih mehanizama moguće je, između ostalog, ugovoriti i finansijsko prilagođavanje ugovora, na taj način što se može angažovati i treće lice, kao neka

²⁵ V. Živković, „Hardship in French, English and German Law”, *Strani pravni život*, 3/2012, 247

²⁶ Art. 1218 Code Civil; ”Comparison of commonly-used Force Majeure and Hardship Clauses in International Contracts“, March 2020, Newsletter No. 119, Lorenz&Partners, 2020.; 4

²⁷ 313 BGB; *Ibid.*, 7

²⁸ V. Živković, 257

²⁹ 242 BGB; ”Comparison of commonly-used Force Majeure and Hardship Clauses in International Contracts“, 7

vrsta arbitra ili posrednika. Međutim, ono što francusko pravo dozvoljava, ne dozvoljava englesko. Naime, u Engleskoj se ne dozvoljavaju novi pregovori o opstanku ugovora. Ipak, ukoliko bi u tim pregovorima učestvovalo treće lice, tada bi navedeno moglo da se dozvoli³⁰. Znači, sve zavisi od sporazuma stranaka, odnosno, od toga da li će one, ipak, predvideti situacije u kojima mogu nastati okolnosti koje će dovesti do neravnoteže u prestacijama ugovornih strana. No, tada možemo postaviti pitanje, da li onda o tim okolnostima možemo govoriti kao o nepredvidljivim događajima. Sa druge strane, pitanje je da li bi stranke mogle da predvide neku tačno određenu okolnost, koja bi se onda definisala kao promenjena. Naime, kod ugovora o transferu fudbalera, činjenica je da se mogu predvideti okolnosti kao što su povreda ili bolest, dok sa druge strane, kod navedenih ugovora, te okolnosti nisu mogle da budu predviđene.

Što se tiče Zakona o obligacionim odnosima Republike Srbije (dalje: ZOO)³¹, on reguliše institut promenjenih okolnosti odredbama u kojima više dominiraju subjektivni, nego objektivni kriterijumi za definisanje ovog instituta. Pre svega, ZOO insistira na načelu pravičnosti, a ključni uslovi za definisanje promenjenih okolnosti su: neostvarivanje svrhe ugovora, otežano ispunjenje obaveza, kao i neispunjene očekivanje ugovornih strana. Moramo reći da ZOO nije predvideo izvanrednost događaja kao jedan od uslova³². Osim toga, ZOO nije dao mogućnost sudu da, prilikom odlučivanja o daljem opstanku ugovora, odloži vreme izvršenja obaveza koje ugovor definiše. Moramo reći da je ZOO definisao promenjene okolnosti na opšti, možemo reći, klasičan način.

6. PRAVILNIK FIFA O STATUSU I TRANSFERIMA IGRAČA

Posvetićemo pažnju i pravilima FIFA koji definišu status ugovora o transferu igrača, odnosno, raskid ugovora usled određenih okolnosti. Posebna odredba Pravilnika FIFA o statusu i transferima igrača (dalje: Pravilnik)³³, reguliše raskid ugovora o transferu iz opravdanog razloga. Naime, po toj odredbi, svaka od ugovornih strana može da raskine ugovor bez bilo kakvih posledica, koje se odnose na plaćanje naknade po ugovoru ili na izricanje sportskih sankcija, ako postoji opravdan razlog³⁴. Pravilnik ne reguliše uticaj promenjenih okolnosti na transfer igrača. No, promenjene okolnosti se mogu definisati kao opravdani razlog koji dovodi do raskida ugovora bez ikakvih posledica. Promenjene okolnosti, kao i viša sila, jesu opravdani razlozi za raskid, a moramo reći da je ovo jedina odredba Pravilnika koja se može primeniti u datom slučaju. Pravilnik ne

³⁰ V. Živković, 253

³¹ Zakon o obligacionim odnosima, *Sl.list SFRJ* br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl.list SRJ* br. 31/93, *Sl.list SCG* br.1/2003 – Ustavna povelja

³² Član 133 ZOO

³³ Pravilnik FIFA o statusu i transferima igrača, https://fss.rs/wp-content/uploads/2019/07/FIFA_Pratilnik-o-statusu-i-transferima-igaca-juli-2022.pdf, 28.10.2022.

³⁴ Član 14, st. 1 Pravilnika

određuje koji su to opravdani razlozi. Zbog toga se ova odredba može šire tumačiti i podvesti promenjene okolnosti i višu silu pod opravdane razloge, koji mogu dovesti do raskida ugovora. U Odluci 2019/A/6594, pomenuto je pravo vlasništva treće strane nad igračem. Ovde se radi o vlasništvu trećeg lica nad ekonomskim pravima igrača, a jedna odredba Pravilnika ima, upravo, taj naslov. Ta odredba definiše da nijedan klub ili igrač ne može da zaključi ugovor sa trećim licem, kojim će mu se dati pravo na naknadu koja se plaća za budući transfer igrača iz jednog u drugi klub ili bilo koje pravo na budući transfer ili naknadu vezanu za taj transfer³⁵. Vezano za spor između Kardif Sitija i Nanta, trebalo bi pogledati i ugovor između igrača i menadžera, odnosno, trećeg lica, ali je jasan stav Pravilnika koji definiše ograničena prava trećeg lica u vezi sa naknadama po budućim transferima igrača. U svakom slučaju, Pravilnik predviđa mogućnost raskida ugovora zbog opravdanih razloga.

7. PRIMENA KLAUZULE *REBUS SIC STANTIBUS* NA SLUČAJEVE „OGISTEN“ I „SALA“

Kod promenjenih okolnosti, kao i kod više sile, koje utiču na izvršenje ugovora, moramo reći da bi insistiranje na izvršenju ugovornih obaveza dovelo do neravnoteže u ispunjenju prestacija. Ista je situacija kod ugovora o transferu fudbalera Ogistena i Sale. Naime, ni kod jednog ugovora nije došlo do ravnoteže u ispunjenju obaveza, tako da su klubovi kojima je nametnuto izvršenje obaveze, u položaju oštećene ugovorne strane, iako moramo istaknuti da je došlo do zaključenja i početka realizacije ugovora. Ali, sa druge strane, ti ugovori nisu izvršeni. Čak nije ni započeto njihovo izvršenje. Na ovom mestu, govorićemo samo o promenjenim okolnostima koje dovode do neravnoteže, ako se insistira na ispunjenju ugovora. A da bismo mogli da govorimo o navedenoj neravnoteži, moraju se ispuniti tri elementa: 1) prvi se odnosi na činjenicu da do promene okolnosti mora doći bez uticaja ugovornih strana, odnosno, da tu promenu strane nisu mogle kontrolisati³⁶. I kod jednog i kod drugog ugovora, stranke nisu mogle da utiču na okolnosti koje su nastale, odnosno, vanredne okolnosti kao što su pandemija i smrt ugovorne strane sigurno nisu mogle da budu okolnosti, koje stranke mogu predvideti i koje su dužne da uzimaju u obzir prilikom zaključenja ugovora; 2) promena okolnosti mora biti takva da dovede do teškoća koje sušinski utiču na izvršenje ugovora³⁷. Praktično, i kod jednog i kod drugog ugovora, insistiranje na izvršenju ugovora, odnosno, na plaćanju iznosa transfera, dovodi do oštećenja druge ugovorne strane, koja ne može kompenzovati štetu, imajući u vidu da se ne može ni izvršiti ugovor; i 3) mora se raditi i nepredvidljivim okolnostima³⁸. Kao što smo rekli, kod oba ugovora se radi o nepredvidljivim okolnostima, koje stranke nisu bile dužne da uzimaju u obzir kod zaključenja ugovora.

³⁵ Član 18ter, st. 1 Pravilnika

³⁶ V. Čolović (2021), 223

³⁷ Ibid.

³⁸ V. Čolović (2021), 211

8. ZAKLJUČAK

Ugovori o transferu fudbalera su ugovori građanskog prava, tako da se na njih primenjuju pravila koja se primenjuju i na druge ugovore, pa se samim tim moraju primenjivati pravila koja definiše klauzula *rebus sic stantibus*. Kada govorimo o vanrednim okolnostima, mislimo na promjenjene okolnosti, ali i na višu silu, odnosno, na okolnosti koje su se od zaključenja ugovora promenile, tako da utiču na status i izvršenje ugovora. Da bismo mogli da govorimo o tim okolnostima i navedenom uticaju i na ugovore o transferu igrača, morali smo da definišemo najvažnije elemente tih okolnosti, koje se odnose na njihovu nepredvidljivost i na nemogućnost uticaja na njih od strane stranaka. U oba ugovora, kako u onom koji se odnosi na transfer Žana Kevina Ogistena, tako i u onom koji se odnosi na transfer Emilijana Sale, radi se o nepredvidljivim okolnostima koje nisu mogle da dovedu do izvršenja ugovora. Zato i možemo postaviti pitanje, zašto nije uzepta u obzir klauzula *rebus sic stantibus*, odnosno, zašto nije uzet u obzir član 14, st. 1 Pravilnika koji predviđa raskid ugovora zbog opravdanog razloga? Sigurno je da transfer Ogistena moramo posmatrati ne samo sa stanovišta širenja virusa kovid-19, već i sa stanovišta promene rokova koji se tiču mogućnosti transfera igrača, kao i zaključenja ugovora. U svakom slučaju, jedna vanredna okolnost je u slučaju Ogisten uticala, kako na izvršenje ugovora, tako i na zaključenje ugovora o konačnom transferu navedenog igrača. Kod spora između Kardif Sitijskih i Nanta se radi o jasnoj nepredvidljivosti događaja, a to je pogibija igrača. Naravno, to je uticalo na izvršenje ugovora i nemogućnost postizanja ravnoteže prestacije ugovornih strana. Naime, ovde se ne radi o povredi ili bolesti fudbaleru, izmeni propisa, događajima u vezi sa političkom ili ekonomskom situacijom u zemlji, od kojih, takođe, neke mogu biti nepredvidljive. Kod navedenih ugovora se radi, na prvom mestu, o pandemiji koja je uticala i utiče na sve sfere života u velikoj većini država, koje su uvele niz mera, kako bi sprečile posledice širenja virusa. Na drugom mestu, radi se o smrti, koja nije mogla, niti je trebala da bude uzeta kao okolnost koja se može ostvariti.

U svakom slučaju, kako Komitet za status igrača FIFA, tako i Sud morali su da uzmu u obzir opšta pravila građanskog, odnosno, obligacionog prava, zatim Pravilnik FIFA, kao i zakonodavstva navedenih zemalja u kojima navedeni klubovi imaju sedište, obzirom da svi akti predviđaju ovo pravilo i definišu posledice nastanka promjenjenih okolnosti i njihovog uticaja na izvršenje ugovora. No, na prvom mestu su morali da definišu šta predstavlja opravdani razlog za raskid ugovora.

Prof. Vladimir Čolović, Ph.D

Principal Research Fellow, Institute of Comparative Law Belgrade

IMPACT OF CHANGED CIRCUMSTANCES AND FORCE MAJEURE ON THE ENFORCEMENT OF THE FOOTBALLERS TRANSFER CONTRACT

Summary

Changed circumstances are those circumstances that could not have been foreseen at the time of concluding the contract. The question then arises as to the justification of the termination or revision of the contract, since the parties could not foresee a situation that would make it impossible to perform the contract. The changed circumstances are related to the *rebus sic stantibus* clause. When extraordinary, that is, changed circumstances arise, two answers are possible. The first is that contract should be carried out as defined and the second is that, however, one should take into account the impact of changed circumstances. Even in case of *force majeure*, the rules of the *rebus sic stantibus* clause will apply. The paper raises the question of the application of this clause in football player transfer contracts. The dispute between the football clubs Leeds and Leipzig is analyzed, which concerns the impossibility of executing the contract due to the outbreak of the pandemic and the impossibility of the performance of football player Jean Kevin Augustin for Leeds due to the suspension of the competition. In addition, attention is paid to the dispute between the football clubs Cardiff City and Nantes, which arose, immediately after the transfer was concluded, because the footballer Emiliano Sala died in a plane crash. Does the *rebus sic stantibus* clause have to be applied in such situations or not? That is the question that the author tried to answer in this paper.

Keywords: contract, football, transfer, changed circumstances, *rebus sic stantibus*.

Literatura

Andrassy J., *Međunarodno pravo*, Zagreb 1984.

”Comparison of commonly-used Force Majeure and Hardship Clauses in International Contracts“, March 2020, Newsletter No. 119, Lorenz&Partners, 2020.

Čolović V., *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd 1999.

Čolović V., „Uticaj hardship klauzule na izvršenje međunarodnih privrednih ugovora“, *Srpski Godišnjak za međunarodno pravo*, Srpsko udruženje za međunarodno pravo, Beograd 2021.

Kreća M., *Osnovi prestanka dejstva ugovora u međunarodnom javnom pravu*, Beograd 1991.

Perović S., *Obligaciono pravo*, Beograd 1985.

Perović S., *Raskid ugovora zbog promenjenih okolnosti i načelo pravne sigurnosti*, Beograd 1974.

Yearbook of International Law, vol.II, United Nations 1963.

Živković V., „Hardship in French, English and German Law”, *Strani pravni život*, 3/2012

Izvori sa Interneta

CAS 2019/A/6594 Cardiff City Football Club Limited v. SASP Football Club de Nantes, https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Award_6594_for_publication_.pdf, 29.10.2022.

Decision of the Single Judge of the Players Status Committee regarding a dispute concerning the transfer of the player Jean Kévin-Augustin, <https://digital-hub.fifa.com/m/1631616b8e4f5126/original/Augustin.pdf>, 30.10.2022.

Konarski, Hubert, Force Majeure and Hardship Clauses in International Contractual Practice, January 2003., https://www.researchgate.net/publication/284968473_Force_Majeure_and_Hardship_Clauses_in_International_Contractual_Practice, 31.10.2022.

Leeds United set for £18.1m bill with CAS verdict expected in November for Jean-Kevin Augustin case, <https://motleedsnews.com/news/leeds-united-set-for-18-1m-bill-with-cas-verdict-expected-in-november-for-jean-kevin-augustin-case/>, 27.10.2022.

TalkSport, <https://talksport.com/football/1063879/leeds-united-jean-kevin-augustin-rb-leipzig-cas-fifa-transfer-fee-premier-league-dispute-pandemic/>, 28.10.2022.

The Court of Arbitration for sport (CAS) dismisses the appeal field by Cardiff City FC and confirms that the transfer of Emiliano Sala had been fully completed prior to his death; https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Media_Release_6594_Decision.pdf, 29.10.2022.

Propisi

Pravilnik FIFA o statusu i transferima igrača, https://fss.rs/wp-content/uploads/2019/07/FIFA_Pravilnik-o-statusu-i-transferima-igaca-juli-2022.pdf, 28.10.2022.

Zakon o obligacionim odnosima, *Sl.list SFRJ* br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl.list SRJ* br. 31/93, *Sl.list SCG* br.1/2003 – Ustavna povelja

Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe,*Sl.list SFRJ – Međunarodni ugovori* br. 10-1/84

UPOREDNA ANALIZA STATUTA KONTINENTALNIH FUDBALSKIH ASOCIJACIJA – SLIČNOSTI I SPECIFIČNOSTI

Sažetak

U radu se istražuju sličnosti i retke razlike sadržine odredaba iz statuta svih kontinentalnih fudbalskih federacija. Pored strukture, opštih odredaba, uslova za članstvo i izuzetnih modaliteta za prijem u članstvo fudbalskih saveza država koje se ne nalaze na kontinentu matične federacije, statutima su propisani i oblici unutrašnjeg institucionalnog uređenje federacija. Strukturu organizacije federacije tvore kongres, izvršni odbor, predsednik, generalni sekretar, ali i arbitražni, disciplinski i kvazisudski organi, te odbori sa različitim opsegom nadležnosti. U najvišim pravnim aktima pojedinih federacija sadržane su autentične, retke odredbe, koje mogu da posluže kao model za pravno uređivanje granične materije, na koju se ne nailazi u većem broju statuta.

Ključne reči: kontinentalne federacije, fudbal, statut

Kontinentalnim federacijama koje okupljaju nacionalne (državne) fudbalske asocijacije (saveze) upravlja se primenom propisa na čijem se hijerarhijskom vrhu nalazi najviši pravni akt – *Statut*. On je istog imena na svim kontinentima na kojima se igra fudbal – dakle, na *svim* kontinentima. Zanimljivo je da su svi važeći statuti usvojeni u prethodnih šest godina (najstariji je iz 2016. godine), a federacije su osnovane u prethodnih nekoliko decenija, što govori o tome da postoji univerzalna potreba za dinamičnim uređivanjem fudbalskog prava. Reč je o statutima: Unije evropskih fudbalskih asocijacija (UEFA; Statut iz 2020. godine¹), Južnoameričke fudbalske konfederacije (CONMEBOL; Statut iz 2019. godine²), Azijiske fudbalske konfederacije (AFC; Statut iz 2022. godine³), Konfederacije fudbalskih asocijacija Severne i Srednje Amerike i Kariba (CONCACAF; Statut iz 2016. godine⁴), Konfederacije afričkog fudbala (CAF; Statut iz

* Viši savetnik Univerziteta u Beogradu i generalni sekretar Konferencije univerziteta Srbije, mail: vladimir.mikić@rect.bg.ac.rs.

¹ https://documents.uefa.com/v/u/_CJ2HRiZAu-Wo6ztIRy1-g (07.10.2022).

² <https://www.conmebol.com/estatutos/> (07.10.2022).

³ [https://assets.the-afc.com/downloads/mission-and-statutes/AFC-Statutes-\(2022-Edition\)---English.pdf](https://assets.the-afc.com/downloads/mission-and-statutes/AFC-Statutes-(2022-Edition)---English.pdf) (07.10.2022).

⁴ <https://stconcacafwp001.blob.core.windows.net/media/ye0pc4nb/concacaf-statutes-edition-2016-final.pdf> (07.10.2022).

2021. godine)⁵ i Fudbalske konfederacije Okeanije (OFC; Statut iz 2019. godine⁶). Molim čitaoca za razumevanje što su u nastavku rada korišćene skraćenice iz prethodne rečenice.

Zanimljivo je da ovi dokumenti dele brojne sličnosti, kada je reč o njihovoj unutrašnjoj strukturi (što ne čudi), ali i uređivanju pitanja koja predstavljaju uobičajenu materiju ove vrste propisa. S druge strane, ima i odredaba koje odstupaju od uobičajenog modela, čime zavređuju da budu navedene, a možda i – u bliskoj budućnosti – detaljnije obrađene i prenošene u druge statute.

U statutima se na prvom mestu javljaju odredbe posvećene definisanju *pojmova* korišćenih u njima.⁷ Slede *opšte odredbe*,⁸ u koje spadaju: pravni status kontinentalne asocijacije (čl. 1 Statuta UEFA i čl. 1 Statuta AFC), „Ime i sedište“ (čl. 1 Statuta CAF), ciljevi asocijacije (čl. 2 Statuta UEFA, čl. 2 Statuta AFC; čl. 2 Statuta OFC; čl. 4 Statuta CONMEBOL; čl. 2 Statuta CONCACAF); „Ciljevi i načela“ (čl. 2 Statuta CAF), te odnosi sa svetskom fudbalskom asocijacijom – Međunarodnom federacijom fudbalske asocijacije (FIFA) (čl. 3 Statuta UEFA; čl. 3 i čl. 9 Statuta CONMEBOL; slično: čl. 43 i 44 Statuta CONMEBOL).

Mesto u opštim odredbama nalaze i norme posvećene članstvu u kontinentalnoj asocijaciji i atributima statusa člana, odnosno – pravima i obavezama članica (čl. 5-10 Statuta UEFA, čl. 7-13 Statuta AFC; čl. 9-14 Statuta OFC). Zanimljivo je ponavljanje odredbe kojom se uvodi svojevrsna „zabранa konkurenциje“: članice asocijacije ne mogu da pripadaju drugoj asocijaciji. Naime, „članice Asocijacije ne mogu da pripadaju drugoj konfederaciji, niti da učestvuju u takmičenjima na teritoriji druge konfederacije bez odobrenja AFC, druge konfederacije, ili FIFA“ (čl. 78 Statuta AFC; veoma slično: čl. 4-10 Statuta CAF; čl. 5-7 i čl. 12-17 Statuta CONMEBOL; čl. 9-16 Statuta CONCACAF). Prema jednoj odredbi, fudbalski savez „van geografskog regiona CONCACAF-a može da bude primljen u članstvo [CONCACAF-a] ako nije članica druge konfederacije“ i u skladu sa propisima FIFA-e (čl. 9 st. 2 Statuta CONCACAF).

Pojedinim statutima propisana je i podela članica asocijacije po geografskim kriterijumima. Tako, članstvo se deli u „pet geografskih zona“ (čl. 8 st. 10 Statuta AFC), odnosno, „regionalnih saveza“ (čl. 14), „afrički kontinent deli se u šest geografskih zona“, ali i „tri lingvističke grupacije“ (frankofonu, anglofonu i arapsko-portugalsko-špansku) (čl. 13 st. 1 i 2 Statuta CAF), odnosno, asocijacija se deli u „tri unije“ (čl. 9 st. 7 Statuta CONCACAF).

Prema Statutu UEFA, odredba prema kojoj je „članstvo u UEFA otvoreno za nacionalne fudbalske asocijacije na evropskom kontinentu, sa sedištem u ze-

⁵ <https://images.cafonline.com/image/upload/caf-prd/fdb2ozuuxzf2z1iotbs.pdf> (na engleskom jeziku) i <https://images.cafonline.com/image/upload/caf-prd/mzme3epe6l6jfhw6zben.pdf> (na francuskom jeziku) (07.10.2022).

⁶ https://www.oceaniafootball.com/cms/wp-content/uploads/2019/06/OFC-Statutes-English_approved-by-CONGRESS-4-June-2019.pdf (07.10.2022).

⁷ Definicija pojmljiva (I deo Statuta UEFA) (uvodni deo Statuta AFC). Isto važi za odredbe Statuta OFC, Statuta CAF i Statuta CONCACAF. Reč je o odredbama koje prethode normativnom delu ovih propisa.

⁸ „Opšte odredbe“ (II deo Statuta UEFA).

mlji koju je većina članica Ujedinjenih nacija priznala kao nezavisnu državu“, ne odnosi se na zemlje za koje postoji tradicionalno uverenje da su istorijske „kolevke fudbala“, a to su: Engleska, Škotska, Severna Irska i Vels, ali i (iz političko-administrativnih razloga) Farska Ostrva i Gibraltar (čl. 69 st. 1 Statuta). Valja podvući da je Evropski sud pravde svojevremeno utvrdio da se fudbal igra u klubovima koji su članovi *jednog* nacionalnog fudbalskog saveza, uz izuzetak jedne jedinstvene (moramo dodati – *tadašnje*) članice Evropske unije – Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske u kojima postoje četiri (gore u ovom pasusu) nacionalna fudbalska saveza.⁹

Valja istaći i da, „u vanrednim okolnostima, nacionalna fudbalska asocijacija koja se nalazi na drugom kontinentu može da bude primljena u članstvo, pod uslovom da nije članica konfederacije tog kontinenta ili neke druge konfederacije, kao i da FIFA odobrava njen članstvo u UEFA“ (čl. 5 st. 2). Nalik tome, prema Statutu AFC, „asocijacije-članice su geografski smeštene na azijskom kontinentu“, ali, „ukoliko je neka fudbalska asocijacija smeštena na nekom drugom kontinentu, ona može da bude primljena u članstvo ukoliko nije članica druge konfederacije“, s tim što „takav prijem mora da bude u skladu sa Statutom FIFA“ (čl. 7 st. 3 Statuta AFC).

Najznačajnije odredbe statuta kontinentalnih fudbalskih asocijacija posvećene su utvrđivanju *rasporeda ovlašćenja* između organa koji njima upravljaju. Čini se da je najuticajniji među njima – *Kongres*. On je „vrhovni kontrolni organ“ asocijacije (čl. 12 st. 1 Statuta UEFA), njen „vrhovni i zakonodavni organ“ asocijacije (čl. 19 st. 1 Statuta CONCACAF i čl. 19 st. 1 Statuta AFC), te „zakonodavno i upravno telo OFC“ (čl. 18 st. 1 Statuta OFC), pa i – ništa manje – „najviša vlast (*la máxima autoridad*)“ asocijacije i njen „vrhovni zakonodavni organ“ (čl. 20 st. 1 Statuta CONMEBOL).

Kongres se redovno okuplja jednom godišnje (čl. 13 st. 1 Statuta UEFA, čl. 26 st. 1 Statuta AFC, čl. 19 st. 1 Statuta OFC, čl. 32 st. 2 Statuta CONMEBOL, čl. 26 st. 1 Statuta CONCACAF), ali i vanredno, u bilo koje doba“ (čl. 20 st. 1 Statuta OFC), te „kad god je to neophodno“ (čl. 28 st. 1 Statuta CONCACAF; slično tome, sednice Kongresa mogu da budu redovne i vanredne – čl. 20 st. 3 Statuta CONMEBOL), radi „rešavanja pitanja od naročitog značaja“ (čl. 13 st. 1 Statuta UEFA). Prema jednom rešenju, „ako okolnosti tako zahtevaju, sednica Kongresa može da bude održana telekonferencijskim ili videokonferencijskim putem, odnosno bilo kojim sredstvom komuniciranja.“ (čl. 20 st. 2 Statuta AFC). Kongresom predsedava predsednik asocijacije (čl. 37 st. 4 Statuta AFC, čl. 26 Statuta CONMEBOL i čl. 29 st. 2 Statuta CAF).

Naredni veoma važan organ u upravljačkoj strukturi pojedinačnih kontinentalnih fudbalskih asocijacija je *Izvršni odbor*. On „usvaja propise i donosi odluke po svim pitanjima“ koja ne spadaju u nadležnost Kongresa i „upravlja

⁹ M. Stanić, Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 103; D. Šuput, Sistem fudbalskih propisa, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 129.

UEFA-om“ (čl. 23 st. 1-2 Statuta UEFA), donosi odluku o stvaranju ili ukidanju takmičenja pod nadležnošću UEFA-e i propisuje pravila o uslovima učešća u tim takmičenjima (čl. 49 st. 2 t. „c“ i čl. 50 st. 1). U posebno zanimljivu perspektivu ovo ovlašćenje Izvršnog odbora može se postaviti problematizovanjem pitanja ovlašćenja za *odlaganje*, odnosno, *otkazivanje* takmičenja, naročito u kontekstu impresivnih finansijskih posledica koje mogu da budu proizvedene takvim odlukama.¹⁰

Ovo telo „ima ovlašćenje da odlučuje o svim pitanjima koja nisu uređena ovim Statutom (čl. 65 Statuta UEFA). Izvršni odbor je „izvršni organ“ asocijacije (čl. 19 st. 2 Statuta AFC i čl. 18 st. 2 Statuta OFC; veoma slično: čl. 16 st. 2 Statuta CAF) i ovlašćen je „da donosi odluke o svim pitanjima za čije odlučivanje nije isključivo nadležan Kongres ili drugi organi“ (čl. 33 st. 1 Statuta AFC; gotovo istovetno: čl. 23 st. 2 Statuta CAF), ali „ima pravo konačnog odlučivanja o svakom pitanju koje nije uređeno ovim Statutom, kao i u slučajevima više sile (*cases of force majeure*)“ (čl. 79 Statuta AFC).

Neposredniji utisak na čitaoca ostavljaju odredbe prema kojima Izvršni odbor „postavlja strateški okvir“ i „utvrđuje politiku i propise“ kontinentalne asocijacije (čl. 28 st. 1 t. 1 i 2 Statuta OFC). Ovaj organ je „odgovoran za primenu politika i odluka Opšte skupštine, kao i za rukovođenje i upravljanje CAF-om“ (čl. 23 st. 1 Statuta CAF). Za izbor članova Izvršnog odbora nadležna je Opšta skupština asocijacije (čl. 22 st. 1 Statuta CAF). Nalik tome, „Savet je izvršni strateški i nadzorni organ“ asocijacije, a njegovi su zadaci „kolegijalno upravljanje“ asocijacijom i „ostvarivanje [njegovih] ciljeva“ (čl. 31 st. 1 i čl. 38 st. 2 t. „a“-„b“ Statuta CONMEBOL-a), odnosno „strateško i nadzorno telo“ asocijacije (čl. 19 st. 2 Statuta CONCACAF). Pripadaju mu ovlašćenja koja nema Kongres ili druga tela asocijacije (čl. 33 st. 1 Statuta CONCACAF). Prema jednom rešenju, Savet „izvršava ciljeve“ asocijacije (čl. 33 st. 2 t. 1 Statuta CONCACAF), a po drugom, „Opšta skupština je zakonodavni organ“ i „vrhovni organ“ asocijacije, koji „određuje opštu politiku i primenu relevantnih odluka“ (čl. 16 st. 1 Statuta CAF i čl. 17 st. 1).

Predstavnik asocijacije u pravnim ali i vanpravnim pitanjima je *predsednik* asocijacije. Naime, on „predstavlja“ asocijaciju (čl. 29 st. 1 Statuta UEFA; slično: čl. 37 st. 2 t. „a“ i čl. 38 Statuta CONCACAF), njen je „pravni zastupnik“ (čl. 24 st. 1 Statuta CAF) i „predstavnička vlast (la autoridad representativa)“ asocijacije (čl. 40 st. 1 Statuta CONMEBOL). On „uopšte predstavlja“ (*represents [the association] generally*)“ asocijaciju (čl. 37 st. 1 Statuta AFC; veoma slično tome, „predsednik, skupa sa generalnim sekretarom, uopšte predstavlja“ asocijaciju (*shall represent CONCACAF generally*)“, prema čl. 37 st. 1 Statuta CONCACAF). Njegov je zadatak da se „trudi da osnaži pozitivan imidž [asocijacije] i da obezbedi da budu zaštićeni i unapređeni [njeni] misija, strateški pravac, politike i vrednosti, na način na koji ih je utvrdio Izvršni odbor“ (čl. 37 st. 2 Sta-

¹⁰ O. Novaković, I. Tošić, Osiguranje od otkazivanja fudbalskih događaja, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazi vi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 74-75.

tuta AFC). Zanimljivo je da je, prema jednom rešenju, predsednik „automatski potpredsednik FIFA-e“ (čl. 24 st. 2 Statuta CAF).

Važnu ulogu u održavanju redovnog funkcionisanja asocijacije ima i *generalni sekretar*. On je „odgovoran za organizaciju, rukovođenje i upravljanje administracijom“, a bira ga Izvršni odbor (čl. 30 st. 1 i čl. 31 st. 1 Statuta UEFA). Slično tome, „Generalni sekretarijat je upravni organ“ asocijacije (čl. 19 st. 3 Statuta AFC; slično: čl. 39 st. 1 Statuta AFC; isto čl. 18 st. 5 i čl. 45 i 46 Statuta OFC i čl. 16 st. 4 Statuta CAF; Sekretarijat „obavlja sve upravne dužnosti pod rukovođenjem generalnog sekretara“, shodno tekstu čl. 25 Statuta CAF; on je „izvršni, operativni i upravni organ“, prema čl. 19 st. 3 Statuta CONCACAF; slično: čl. 41 i 42 istog dokumenta) i potčinjen je u svom radu Izvršnom odboru, koji ga imenuje i razrešava (čl. 39 st. 2 i čl. 40 st. 1 i 2 Statuta AFC; čl. 26 st. 1 Statuta CAF), na predlog predsednika asocijacije (čl. 26 st. 1 Statuta CAF). Prema drugoj opciji, generalnog sekretara imenuje i razrešava predsednik asocijacije, u saglasju sa Savetom (čl. 41 Statuta CONMEBOL).

Statuti asocijacija važnost pridaju i *arbitražnim*,¹¹ odnosno *disciplinskim i kvazisudskim* organima.¹² U njih spadaju „organi upravljanja pravdom“, koji uključuju disciplinska tela, etičke i disciplinske inspektore i organ za finansijsku kontrolu fudbalskih klubova (čl. 32 st. 1 Statuta UEFA; slično: čl. 35 i čl. 36 Statuta OFC; čl. 57 Statuta CONMEBOL), te apelacione instance („Apelaciono telo“, po čl. 34 Statuta UEFA; slično: čl. 42 Statuta CAF; čl. 57 st. 1 t. „c“ i čl. 61 Statuta CONMEBOL; veoma slično: čl. 19 st. 5 i čl. 57 Statuta AFC i čl. 16 st. 5-8 Statuta CAF; čl. 19 st. 4 Statuta CONCACAF).

U strukturi organa kontinentalnih asocijacija važnu ulogu igraju i raznovrsni *odbori*, kojih ima: 19 (čl. 35 Statuta UEFA), 15 (čl. 41 st. 1 Statuta AFC), 11 (čl. 28 st. 1 Statuta CAF), 9 (čl. 43 st. 1 Statuta CONCACAF), te 8 (čl. 19 st. 1 Statuta CONMEBOL). Tu su i „ekspertski paneli“ i radne grupe (čl. 38 Statuta UEFA), te Revizorsko telo (čl. 46 Statuta UEFA; veoma slično: čl. 19 st. 6 i čl. 43 Statuta AFC, čl. 34A Statuta OFC i čl. 43 Statuta OFC). Uz to, „Hitni odbor“ bavi se „pitanjima koja zahtevaju trenutnu pažnju između sednica Izvršnog odbora“ (čl. 36 st. 2 Statuta AFC; veoma slično: čl. 39 st. 1 Statuta CONCACAF); Ovo telo „čine predsednik, pet potpredsednika, predsednik Finansijskog odbora i dva člana Izvršnog odbora“ (čl. 27 st. 1 Statuta CAF). U fudbalskoj asocijaciji Južne i Srednje Amerike, *El Consejo de Urgencia* („Hitni odbor“) okuplja se povodom potrebe za razmatranje pitanja „koja zahtevaju trenutnu odluku (*una decisión inmediata*)“ (čl. 39 st. 2 Statuta CONMEBOL). Statutima kontinentalnih asocijacija nisu nepoznati: „Odbor za upravljanje i transparentnost“ (*Comisión de Gobernanza y Transparencia*), „Odbor za razvoj“ (*La Comisión de Desarrollo*) i „Odbor za interesne grupe u fudbalu“ (*Comisión de Grupos de Interés del Fútbol*) (čl. 48,

¹¹ O detaljima uloge arbitražnih organa u rešavanju sportskih sudske sporova, v.: J. Vukadinović Marković, Arbitraža kao način rešavanja sporova u fudbalu, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 139-148.

¹² Ovo je potpuno jasno s obzirom na činjenicu da „sve prisutnija i intenzivnija transformacija fudbala u visokoprofitabilnu privrednu aktivnost nameće potrebu suzbijanja zloupotreba u tom sportu primenom represivnih mera kaznenog prava“: D. Šuput, 148.

49 i 51 Statuta CONMEBOL), „Odbor za upravljanje“ (*Governance Committee*) i „revizioni pododbor (*review sub-Committee*)“ (čl. 44 Statuta CAF).

Statutom su uređeni i odnosi asocijacija sa medijima (poglavlje X Statuta UEFA i čl. 52 Statuta CAF), odnosno autorska prava i prava intelektualne svojine asocijacija, uključujući pravo na ostvarivanje prihoda od emitovanja fotografija, zvuka i video-zapisa (čl. 47 i 48 Statuta UEFA i slično: čl. 52 Statuta OFC). Isto važi i za takmičenja koja se organizuju i održavaju pod okriljem asocijacija (poglavlje XI Statuta UEFA; čl. 51 Statuta CAF). Tako, ona „ima isključivu nadležnost da organizuje ili ukida međunarodna takmičenja u Evropi u kojima učestvuju asocijacijske-članice i/ili njihovi klubovi“, pri čemu „ova odredba nema uticaja na takmičenja FIFA-e“ (čl. 49 st. 1 Statuta UEFA).¹³ Odredbama statuta utvrđuju se i disciplinske mere protiv članica ili klubova (poglavlje XII Statuta UEFA; čl. 61 Statuta AFC; čl. 46 i 49 Statuta CONCACAF).

Veoma je zanimljivo što statuti sadrže i odredbe o *auto-disoluciji* asocijacija na osnovu kojih su kreirani. Prema njima, za ukidanje asocijacija potrebna je odluka većine koja iznosi najmanje četiri petine svih članica (čl. 66 st. 1 Statuta UEFA, čl. 54 Statuta CAF i čl. 77 Statuta CONMEBOL), ili tri četvrtine članica (čl. 80 st. 1 Statuta AFC), ali takvom odlukom moralo bi da bude uređeno i pitanje raspodele svojine asocijacija, a u suprotnom „nikakva odluka o ukidanju [asocijacije] neće imati dejstva“, pri čemu „svojina [asocijacije] ni pod kakvim okolnostima neće biti podeljena među članicama“, pa „nikakva odluka ove vrste neće imati dejstva“ (st. 2 i 3 Statuta UEFA).

Po jednom naročito zanimljivom rešenju, „nakon ukidanja [asocijacije], sva njena sredstva i imovina biće povereni nadležnim vlastima zemlje u kojoj se nalazi Generalni sekretarijat dok [asocijacije] ne bude ponovo uspostavljena.“ (čl. 80 st. 2 Statuta AFC). U fudbalskom svetu Okeanije, „ukidanje Konfederacije može da bude predmet odluke Kongresa, pod uslovom da je na sednici Kongresa prisutno dve trećine punopravnih članova, kao i da je odluka o ukidanju doneta glasovima najmanje dve trećine članova“ (čl. 63 st. 1 Statuta OFC), a „u slučaju ukidanja Konfederacije, sredstva i imovina Konfederacije biće preneti na FIFA-u, kako bi ih ona čuvala u korist buduće sledbenice Konfederacije.“ (st. 2; gotovo istovetno: čl. 54 Statuta CAF). Nalik tome, imovina ugašene konfederacije prenosi se na FIFA-u, koja će se o nasleđenim dobrima „starati kao *bonus pater familiae* do ponovnog uspostavljanja (*reconstitución*)“ asocijacije (čl. 77 Statuta CONMEBOL).

U statutima su sadržane i specifične odredbe, raznovrsne i autentične sadrzine. Njima su uređeni izvori prihoda, finansijske obaveze i budžet kontinentalne asocijacije (poglavlje IX Statuta UEFA; čl. 49 i 50 Statuta CAF), način utvrđivanja logoa i pečata asocijacije (čl. 3 Statuta OFC). Među asocijacijama jedna se ističe statutarnim nalogom prema kojem je „posvećena poštovanju svih međunarodno priznatih ljudskih prava i nastojaće da unapređuje zaštitu tih prava“ (čl. 3 st. 1 Statuta AFC; veoma slično: čl. 4 st. 1 Statuta CONCACAF). U skladu sa

¹³ O drugim oblicima hijerarhijske suprematije FIFA-e nad UEFA-om v.: M. Stanić, *ibid.*

drugom, asocijacija je „neutralna u pitanjima politike i vere.“ (čl. 3 st. 2 Statuta AFC; gotovo istovetno: čl. 3 st. 1 Statuta CONCACAF).

Statutima je zabranjena i *diskriminacija* „bilo koje vrste protiv bilo koje zemlje, privatnog lica, ili grupe lica po osnovu rase, boje kože [i drugim osnovama]“ (čl. 3 st. 3 Statuta AFC; slično: čl. 5 Statuta OFC i čl. 3 st. 2 Statuta CONCACAF), ali i „svako uznemiravanje (uključujući seksualno uznemiravanje)“ (čl. 3 st. 4 Statuta AFC). Asocijacija se obavezuje na to da će „posvećivati posebnu pažnju zaštiti maloletnika u svim fudbalskim i srodnim aktivnostima“ i da će „upravljati svojim poslovima nezavisno i bez uticaja od trećih strana.“ (čl. 3 st. 5-6 Statuta AFC). Ona „će unapređivati prijateljske odnose između svojih članica, klubova, zvaničnika i igrača, kao i u društvu, iz čovekoljubivih razloga.“ (čl. 4 st. 1 Statuta AFC; veoma slično: čl. 6 Statuta OFC).

Vladimir Mikić, Ph.D

Senior Advisor of the University of Belgrade

Secretary General of the Conference of the Universities of Serbia

COMPARATIVE ANALYSIS OF STATUTES OF THE CONTINENTAL FOOTBALL ASSOCIATIONS – SIMILARITIES AND PARTICULARITIES

Summary

The paper explores the similarities and rare differences contained in the provisions of the statutes of continental football federations throughout the world. In addition to the statutes' structure, general provisions, conditions for membership in the federations, and some exceptional modalities for admission of football associations of countries that are not located on the continent of the home federation, these norms also prescribe the forms of institutional organization of federations. The organizational structure of the federation consists of the congress, the executive board, the president, the secretary- general, as well as arbitration, disciplinary and quasi-judicial bodies, and committees with different jurisdictions. The highest legal acts of individual federations contain authentic, rare provisions, which may serve as a model for a more detailed legal regulation.

Keywords: continental federations, football, statutes

Literatura

Novaković O., Tošić I., Osiguranje od otkazivanja fudbalskih događaja, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 73-82

Stanić M., Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 99-108

Šuput D., Sistem fudbalskih propisa, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 123-138.

Vukadinović Marković J., Arbitraža kao način rešavanja sporova u fudbalu, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 139-148

Propisi

Statut Azijske fudbalske konfederacije ([https://assets.the-afc.com/downloads/mission-and-statutes/AFC-Statutes-\(2022-Edition\)---English.pdf](https://assets.the-afc.com/downloads/mission-and-statutes/AFC-Statutes-(2022-Edition)---English.pdf), 07.10.2022)

Statut Fudbalske konfederacije Okeanije (https://www.oceaniafootball.com/cms/wp-content/uploads/2019/06/OFC-Statutes-English_approved-by-CONGRESS-4-June-2019.pdf, 07.10.2022)

Statut Južnoameričke fudbalske konfederacije (<https://www.conmebol.com/estatutos/>, 07.10.2022)

Statut Konfederacije afričkog fudbala (<https://images.cafonline.com/image/upload/caf-prd/fdb2ozuuxzf2z1iotbs.pdf> i <https://images.cafonline.com/image/upload/caf-prd/mzme3epe6l6jfhw6zben.pdf> - na francuskom jeziku), 07.10.2022)

Statut Konfederacije fudbalskih asocijacija Severne i Srednje Amerike i Kariba (<https://stconcacafwp001.blob.core.windows.net/media/ye0pc4nb/conca-caf-statutes-edition-2016-final.pdf>, 07.10.2022)

Statut Unije evropskih fudbalskih asocijacija (<https://documents.uefa.com/v/u/CJ2HRiZAu-Wo6ztIRy1-g>, 07.10.2022)

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA OD NASILNIČKOG PONAŠANJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA¹

Sažetak

Nasilje na sportskim priredbama poprima ozbiljne razmere i izaziva uzemirenje i zabrinutost javnosti. Krivičnopravna zaštita, koja je, u skladu sa opštim pravnim principima, ultima ratio, poslednjih godina ima izraženiju ulogu, ne samo zbog visokog stepena apstraktne društvene opasnosti ove pojave, već i činjenice da konkretni oblici njenog manifestovanja postaju brojniji, učestaliji i sve tešnje povezani sa drugim formama kriminalnog delovanja. Autori predstavljaju i analiziraju pozitivnopravnu regulativu i sudska praksu i ukazuju na izvesne nelogičnosti i nedoslednosti, za čije je otklanjanje potrebna zakonodavna intervencija. Posebna pažnja je posvećena problemima sa kojima se suočava sudska praksa jer pojedine odredbe ostavljaju prostor za različite interpretacije, što vodi pravnoj nesigurnosti i dubioznim rešenjima sa kriminalnopolitičkog stanovišta. U zaključnim razmatranjima oni iznose pravnodogmatske i kriminalnopolitičke dileme i ispituju teorijsku zasnovanost različitih tumačenja nastalih u procesu primene prava.

Ključne reči: nasilje na sportskim priredbama; krivičnopravna regulativa; različite pravne kvalifikacije

1. UVOD

Intenzitet, učestalost i posledice nasilja na sportskim priredbama godinama unazad uznemiravaju javnost i postavljaju izazove za subjekte kriminalne politike. Stepen apstraktne društvene opasnosti i činjenica da propisivanje i primena sankcija drugih pravnih grana nije u dovoljnoj meri uticala na sprečavanje i suzbijanje ove pojave, u potpunosti opravdavaju krivičnopravnu reakciju. Potreba podizanja nivoa bezbednosti javnih okupljanja, posebno sportskih manifestacija, zbog prisustva velikog broja ljudi i mogućnosti ugrožavanja bezbednosti, kao i života i tela prisutnih lica, uticala je na zakonodavca da propiše posebno krivično delo.

* Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti.

** Zamenik Višeg javnog tužioca u Beogradu.

*** Zamenik Višeg javnog tužioca u Beogradu.

¹ Rad je nastao u okviru projekta koji finansira Fond za nauku Republike Srbije u okviru Programa "IDEJE" - Management of New Security Risks - Research and Simulation Development, NEWSIMR&D, #7749151.

Ipak, pre upoznavanja sa krivičnopravnim odredbama, potrebno je sagledati pojedine odredbe zakona koji reguliše prevenciju (i kažnjavanje) nasilja na sportskim priredbama, donetog još 2003. godine. (Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, „Sl. glasnik RS“, br. 67/03, 101/05, 90/07, 72/09, 111/09, 104/13, 87/18; dalje: ZNSP).²

Ovim zakonom je utvrđeno značenje pojmove od kojih zavisi pravilna primena krivičnog prava. Krivičnopravne odredbe o nasilju na sportskim priredbama su delimično blanketnog karaktera te se mogu tumačiti i implementirati isključivo saglasno odredbama ZNSP.

Važno je napomenuti da je krivičnopravna zaštita od nasilja na sportskim priredbama uvedena upravo odredbama ZNSP-a (član 20). Na osnovu čl. 189 Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Sl. glasnik RS“, broj 72/09; dalje: ZID KZ iz 2009), prestao je da važi čl. 20 ZNSP a odredbe o krivičnopravnoj zaštiti su se našle „u okrilju“ glavnog krivičnog zakonodavstva.³

Ne treba smetnuti s uma da je krivičnopravna reakcija na nerede na sportskim priredbama postojala i ranije, ali u ograničenom obimu – isključivo u odnosu na službena ili odgovorna lica koja ne preduzmu mere obezbeđenja usled čega dođe do posledice koja se ogleda u neredima ili, u slučaju težeg oblika, nastupanju teške telesne povrede lica ili oštećivanja imovine veće vrednosti. Reč je o krivičnom delu nesprečavanja nereda na sportskoj priredbi ili drugom javnom skupu iz čl. 230a Krivičnog zakona Srbije, uvedenom izmenama i dopunama iz 2002. godine (Krivični zakon Srbije, „Sl. glasnik SRS, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Službenik glasnik RS“, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03). Dakle, nije postojalo zasebno krivično delo kojim bi se inkriminisalo društveno opasno ponašanje samih izgrednika na sportskoj priredbi, već samo krivično delo nečinjenja koje se odnosilo na odgovorna lica iz redova organizatora sportske priredbe.

Krivični zakonik („Sl. glasnik RS“, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19; u daljem tekstu: KZ) propisuje krivično delo nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi ili javnom skupu članom 344a, u sklopu Glave XXXI (krivična dela protiv javnog reda i mira).⁴ Zaštitni objekat je javni red i mir, a sama inkriminacija predstavlja poseban slučaj dela iz člana 344 KZ (nasilničko ponašanje). Pre uvođenja krivičnog dela iz člana 20 ZNSP i, kasnije, člana 344a KZ, nasilje na sportskim priredbama je sankcionisano ukoliko su njime ostvarena obeležja određenog krivičnog dela (npr. teške telesne povrede, uništenja i oštećenja tuđe stvari, itd.). Ipak, neredi na sportskim priredbama i javnim skupovima, njihove posledice i intenzitet, uticale su na za-

² N. Delić, Nova rešenja u glavi krivičnih dela protiv javnog reda i mira (XXXI). *Analji Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2/2013, 278-294

³ I. Vuković, *Krivično pravo – opšti deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021; Z. Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd, 2018

⁴ N. Delić, *op. cit*; N. Mrvić-Petrović, *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta Union i JP Službeni glasnik, Beograd, 2019

konodavca da posebno kvalificuje okolnost mesta i vremena izvršenja, kreirajući novo krivično delo. Naravno, kada se uvodi novo krivično delo, kombinacijom elemenata postojećih krivičnih dela i određenih, naročitih okolnosti, u praksi se javljaju i problemi prilikom pravne kvalifikacije.

I pored toga, uporedni trendovi i kriminalnopolitički razlozi opravdavaju ovaj zakonodavni potez, jer vršenje nasilja na i u toku sportske priredbe (kao uostalom i javnog skupa) je u kvalitativnom smislu drugačije ponašanje u odnosu na nasilje na drugim javnim mestima, i to ne samo zbog rizika od teških posledica zbog broja i prostornog rasporeda okupljenih lica, već i radi potrebe da se posebno zaštite takve manifestacije i pošalju odgovarajuće kriminalnopolitičke poruke. Sportska priredba je mesto na kom bi trebalo da se promovišu pozitivne socijalne vrednosti i neguje duh tolerancije, prijateljstva i fer pleja.

U tom smislu, a znajući da sportske priredbe kod nas, u poslednje vreme, vrlo često postaju poprište ozbiljnih fizičkih sukoba kojima se ugrožavaju ostali, mirni učesnici (među njima su i porodice, deca, stariji sugrađani) i oštećuje tuđa imovina, krivičnopravna reakcija je postala neophodna, barem kada su u pitanju opasniji vidovi nasilničkog ponašanja (za one manje intenzivne oblike nasilja je dovoljna i prekršajnopravna reakcija).

Cilj naše analize je da utvrdimo da li je inkriminacija iz člana 344a adekvatan krivičnopravni odgovor na ovaj kriminalni fenomen. Razmotrićemo osnovni i dopunske oblike krivičnog dela i posebno se pozabaviti njegovim odnosom sa drugim krivičnim delima i problemima prilikom pravne kvalifikacije.

2. POJMOVNI OKVIR

Specifične okolnosti koje čine elemente bića krivičnog dela iz člana 344a KZ i razlikuju ga od krivičnog dela nasilničkog ponašanja (čl. 344 KZ) se odnose na vreme i mesto izvršenja krivičnog dela, kao i svojstvo učinioца. Značenje ovih pojmoveva utvrđujemo na osnovu odredbi ZNSP.

Mesto izvršenja krivičnog dela je sportska priredba. Pod sportskim priredbama ZNSP podrazumeva utakmice i manifestacije. Sudska praksa je pojasnila opseg pojma utakmice. U obrazloženju presude Apelacionog suda u Beogradu se ističe: „Prijateljska fudbalska utakmica koja nije bila prijavljena sportskom savezu određenog ranga, ne može se smatrati sportskom priredbom, u smislu člana 2. stav 1. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.....sportski savez nije delegirao sudije tom prilikom, niti je na toj utakmici bilo delegata, pomoćnih sudija, niti se vodio zapisnik, pa se, u tom smislu, navedena utakmica ne može smatrati sportskom priredbom“.⁵

Izvršilac krivičnog dela je lice koje ima svojstvo učesnika sportske priredebe. Sva lica prisutna na sportskoj priredbi (od sportista, delegata, sudija, pa do publike, redara, novinara itd.) imaju svojstvo učesnika sportske priredbe. (Presuda Vrhovnog kasacionog suda Kzz. 24/12, od 11. aprila 2012. godine). Tako,

⁵ Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kžl 221/13, od 5. februara 2013. godine

sud utvrđuje da je ostvareno krivično delo na sportskoj priredbi kada je jedan od igrača, nezadovoljan odlukom, napao sudiju i naneo mu tešku telesnu povredu.⁶

ZNSP definiše sportski objekat kao „objekat namenjen za održavanje sportskih priredbi, koji pored sportskog terena ima prostor za gledalište i koji može imati i prateći prostor (sanitarni, garderobni, spremišni i dr.), kao i prostor na koji je ulazak i kretanje fizičkih lica uslovljeno posedovanjem ulaznice ili dozvole koju izdaje organizator sportske priredbe“. (ZNSP, čl. 2 st. 6). Pod sportskim terenom zakonodavac razume deo prostora na kom se obavlja sama sportska igra odnosno takmičenje, kao i preostali prostor do gledališta. (ZNSP, čl.2 st. 7).

Mesto izvršenja je uglavnom upravo sportski objekat, mada se određene manifestacije, pa i utakmice, održavaju na prostorima koji nisu klasični sportski objekti već su prilagođeni radi privremenog ili povremenog održavanja sportskih priredbi. Na primer, u jednoj sudskej odluci se utvrđuje odgovornost profesionalnog košarkaša za delo iz člana 344a st. 1 u sticaju sa krivičnim delom teške telesne povrede, jer je napao i povredio sudiju (udarcem glavom u jagodičnu kost lica) tokom utakmice koja se odvijala na prostoru ispred jednog beogradskog tržnog centra, u košarkaškoj disciplini basket 3x3, pod pokroviteljstvom odgovarajućeg sportskog entiteta. (Presuda Višeg suda u Beogradu, Spk.br. 33/18 od 26. 02. 2018. godine).

Organizator sportske priredbe je „sportski savez, sportsko društvo, sportska organizacija - klub, drugo pravno ili fizičko lice koje se stalno ili povremeno bavi organizacijom sportskih priredbi, odnosno koje je preuzelo organizovanje određene sportske priredbe, ili vršenje određenih poslova u organizovanju sportske priredbe“. (ZNSP, čl. 2 st. 2). Pojam organizatora je značajan i zbog odgovornosti za jedan od oblika ovog krivičnog dela.

Vreme izvršenja je takođe određeno odredbama ZNSP. Čl. 2 st. 3 ZNSP određuje da je vreme sportske priredbe: „vremenski interval od dva časa pre početka sportske priredbe do dva časa nakon njenog završetka, odnosno, kad se održavaju sportske priredbe povećanog rizika, vremenski interval od četiri časa pre početka sportske priredbe do četiri časa nakon njenog završetka“.

Prema tome, pojmovni okvir na osnovu kog utvrđujemo ispunjenost objektivnih elemenata bića krivičnog dela iz člana 344a je, u pretežnom delu, propisan odredbama ZNSP.

3. KRIVIČNO DELO IZ ČLANA 344A KZ

3.1. Osnovni oblik

Radnja osnovnog oblika krivičnog dela iz člana 344a predstavlja, kao što smo već pomenuli, posebnu vrstu nasilničkog ponašanja, koje je, zbog kvali-

⁶ Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 5612/12 od 18. novembra 2013. i presuda Višeg suda u Beogradu K 1115/12 od 18. aprila 2013. godine

tativnih razlika u odnosu na „matično“ krivično delo, stipulisano kao zasebna inkriminacija.

Treba, doduše, imati u vidu da se ovo krivično delo ne odnosi samo na sportske priredbe već i na javne skupove, pa se uzimaju u obzir i odredbe **Zakona o javnom okupljanju** („Sl.glasnik RS“, broj 6/16). Ipak, predmet našeg istraživanja je krivičnopravna reakcija na nasilje na sportskim priredbama pa ćemo naglasak staviti na ovaj aspekt. U pogledu organizacije obezbeđivanja javnog skupa i sportske priredbe, potrebno je uzeti u obzir i odredbe **Zakona o privatnom obezbeđenju** („Sl. glasnik RS“, br. 104/13, 42/15, 87/18). Zbog odnosa sa prekršajnom odgovornošću, potrebno je sagledati i odredbe Zakona o javnom redu i miru („Sl.glasnik RS“, br. 6/16, 24/18). Važan izvor međunarodnog prava u ovoj oblasti je Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, koju je ratifikovala još SFRJ („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori“, br. 9/90).

Radnja krivičnog dela je alternativno određena. Milošević⁷ vrši sistematičan prikaz alternativnih oblika radnje izvršenja osnovnog oblika na sledeći način:

1. Vršenje nasilja ili oštećivanje imovine veće vrednosti tokom priredbe ili skupa, ili prilikom odlaska ili dolaska: kada učinilac „fizički napadne ili se fizički obračunava sa učesnicima sportske priredbe ili javnog skupa, vrši nasilje ili oštećuje imovinu veće vrednosti prilikom odlaska ili dolaska sa sportske priredbe ili javnog skupa“. Vredi obratiti pažnju na činjenicu da se kod ovog oblika radnje kao ključan element ističe vreme izvršenja.

2. Unošenje i/ili korišćenje pirotehničkih, zapaljivih, eksplozivnih i sličnih sredstava, kada lice „unesе u sportski objekat ili **baca** na sportski teren, među gledaoce ili učesnike javnog skupa predmete, pirotehnička sredstva ili druge eksplozivne, zapaljive ili škodljive supstance koje mogu da izazovu telesne povrede ili ugroze zdravlje učesnika sportske priredbe ili javnog skupa“.

3. Neovlašćeni ulazak u određeni deo sportskog objekta uz **izazivanje nasilja**: kada učinilac „neovlašćeno uđe na sportski teren ili deo gledališta namenjen protivničkim navijačima i izazove nasilje“. I ovde je naglasak na mestu izvršenja jer se radnja vrši ulaskom na tačno određeni, ograničeni prostor uz izazivanje nasilja.

4. Umišljajno nanošenje imovinske štetu sportskom objektu, koje postoji kada učinilac „oštećuje sportski objekat, njegovu opremu, uređaje i instalacije“. I ovde je bitan element mesto izvršenja.

5. Izazivanje nacionalne, rasne, verske ili druge **mržnje** na javnom skupu ili sportskoj priredbi, koje **prouzrokuje nasilje odnosno fizičke obračune**, odnosno ako učinilac „ponašanjem ili parolama na sportskoj priredbi ili javnom skupu izaziva nacionalnu, rasnu, versku ili drugu mržnju ili netrpeljivost zasnovanu na nekom diskriminatornom osnovu usled čega dođe do nasilja ili fizičkog obračuna sa učesnicima“. (član 344a stav 1).

⁷ M. Milošević, *Krivično pravo – posebni deo: izabrane inkriminacije za studije nauka bezbednosti*, Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2022, 220.

S obzirom na značaj mesta izvršenja, ali i mogućnosti koje daju savremene tehnologije, zanimljivo je podsetiti se slučajeva izazivanja nereda „daljinski“, korišćenjem dronova ili sličnih sredstava izvršenja. Naravno, i u ovom slučaju su ispunjena obeležja bića krivičnog dela, jer je posledica nastupila na sportskoj priredbi. Doduše, ovde se može smatrati i da je mesto radnje sportska priredba, jer se učinilac, iako nije bio fizički prisutan, poslužio sredstvom da neposredno izvrši radnju.

Za osnovni oblik predviđena je kazna zatvora od jedne do pet godina uz novčanu kaznu. Delo se može izvršiti sa umišljajem, direktnim ili eventualnim.⁸ Umišljajem učinioca treba da budu obuhvaćeni svi objektivni elementi krivičnog dela (radnja, posledica, vreme i mesto izvršenja).

3.2. Kvalifikovani oblici

Prvi teži oblik, za koji je zaprećena kazna od dve do osam godina zatvora, postoji ukoliko je delo izvršeno od strane grupe.⁹ Kazna od tri do dvanaest godina zatvora je zaprećena kolovođi grupe (drugi teži oblik). Kolovođa je lice koje rukovodi grupom, priprema i planira njene akcije, izdaje naređenja i uputstva članovima, organizaciono je strukturiše itd.¹⁰

Ovde vredi postaviti pitanje zašto kao najteži oblik nije predviđen slučaj kada delo iz st. 1 izvrši organizovana kriminalna grupa. Iako na prvi pogled izgleda da ovo krivično delo nije deo standardnog „repertoara“ organizovanog kriminala, brojni navodi pa i dokazi o postojanju veoma ozbiljnih veza ovih grupa sa navijačkim organizacijama kao i korišćenju sportskih tribina za vršenje drugih krivičnih dela, daju osnova da se razmišlja i u ovom pravcu.

Treći kvalifikovani oblik je prisutan ukoliko je prilikom izvršenja osnovnog oblika iz stava 1 „došlo do nereda u kome je nekom licu naneta teška telesna povreda ili je oštećena imovina veće vrednosti“. (član 344a stav 4). Predviđena je kazna od tri do dvanaest godina zatvora. S obzirom na izražavanje zakonodavca, zaključujemo da je ovde reč o delu kvalifikovanom težom posledicom („došlo do“), što znači da u odnosu na nerede u kojima su se desile teška telesna povreda ili velika imovinska šteta, učinilac postupa iz nehata.

Međutim, ovde se opravdano postavlja pitanje da li se teža posledica dela ogleda u izazvanom neredu ili u prouzrokovanoj teškoj telesnoj povredi odnosno znatnoj imovinskoj šteti. Prvo moguće tumačenje je da je posledica težeg oblika konkretna opasnost (nereda) dok je rezultat nereda (teška telesna povreda ili imovinska šteta) objektivni uslov inkriminacije, koji ne mora da bude obuhvaćen krivicom učinioca (slično kao kod krivičnog dela Ugrožavanja javnog saobraćaja

⁸ M. Milošević, *op. cit.*; B. Čeđović, *Krivično pravo u sudskoj praksi*, III izdanje, Lion Mark, Kragujevac, 2008

⁹ N. Delić, *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021; M. Milošević, *op. cit.*

¹⁰ M. Milošević, *op. cit.*; N. Delić, *Krivično pravo – posebni deo*; B. Čeđović, *op. cit.*; Đ. Đorđević, D. Kolarić, *Krivično pravo – posebni deo*, Kriminalističko-policajski univerzitet, Beograd, 2020;

iz člana 289 st. 1 KZ, gde je posledica izazvana opasnost po život i telo učesnika u saobraćaju ili imovinu velikih razmara, dok je objektivni uslov inkriminacije laka telesna poreda ili imovinska šteta iznad 200.000 dinara). Ovako shvaćen smisao inkriminacije bi se ogledao u tome da učinilac strože odgovara jer je njegova radnja prouzrokovala veliku opasnost koja se ogleda u neredima na sportskoj priredbi, uz rezultujuću okolnost koja se zbila nezavisno od njegovog psihičkog odnosa (npr. teška telesna povreda).

Drugo tumačenje bi bilo da se i teška telesna povreda odnosno znatna imovinska šteta imaju posmatrati kao teža posledica, u odnosu na koje mora da bude prisutna krivica učinioca.

Posmatrajmo opravdanost ovih suprotstavljenih tumačenja kroz hipotetički primer. Ukoliko više lica izvrši delo iz stava 1 ovog člana, ali dođe do nereda u kojima jedan od učinilaca umišljajno nanese tešku telesnu povredu oštećenom, postavlja se pitanje pravne kvalifikacije. Ako zauzmemo stav da je teška telesna povreda element bića krivičnog dela a ne objektivni uslov inkriminacije, učinilac koji je naneo tešku telesnu povredu bi odgovarao za lakše krivično delo u odnosu na ostale učinioce, koji nisu umišljajno naneli tešku telesnu povredu, već su samo izazvali nerede. Naime, on bi odgovarao za sticaj dela iz člana 344a stav 1 i čl 121 st. 1 KZ, dok bi oni odgovarali za delo iz člana 344a st. 4.

Raspon kazne za sticaj dela iz čl. 344a st. 1 i teške telesne povrede je niži od raspona kazne propisanog za teži oblik nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi (član 344a st. 4 KZ).

Na primer: osoba A i tri osobe: B, C i G su zajedno izazvali nerede svojim nasilničkim ponašanjem na tribinama, pri čemu je osoba A i umišljajno naneli tešku telesnu povredu u odnosu na koju su B, C i G postupali iz nehata. Krivičnopravna „kombinatorika“ zaprećenih kazni, međutim, dovodi nas do situacije u kojoj zaključujemo da je licu A zaprećen niži raspon kazne nego licima B, C i G.

Ipak, ovakav rezultat bi bio kriminalnopolitički neopravdan i u potpunom neskladu sa važnim krivičnopravnim načelom pravičnosti i srazmernosti.

Ako, pak, prihvatimo drugačiju interpretaciju (da je teška telesna povreda samo objektivni uslov inkriminacije), zaključujemo da je lice A učinilo delo iz člana 344a stav 4 u vezi st. 1 KZ u sticaju sa teškom telesnom povredom. Ovde bi krivičnopravna kombinatorika donela pravičniji rezultat, jer bi licu A bio zaprećen značajno stroži raspon kazne u odnosu na lica B, C i G.

Iako deluje da ovaj zaključak pravnodogmatski nije lako braniti, treba uzeti u obzir da dva posmatrana krivična dela (nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu i teška telesna povreda) imaju različite zaštitne objekte (javni red i mir naspram života i tela). Prihvatanjem ovog tumačenja, dolazimo do kriminalnopolitički relativno prihvatljivog rešenja, jer učinilac koji je naneo tešku telesnu povredu tokom nereda u čijem je izazivanju učestvovao, biva strože krivičnopravno tretiran u odnosu na učesnike u događaju čiji se doprinos ogleda isključivo u stvaranju konkretne opasnosti odnosno izazivanju nereda

na sportskoj priredbi, iz kojih je proizašao objektivni uslov inkriminacije. Uostalom, ovo rešenje je primenljivo kod pominjanog krivičnog dela ugrožavanje javnog saobraćaja, odnosno njegovog kvalifikovanog oblika - teškog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

U tom duhu, ovo tumačenje se pravnodogmatski (možda) može braniti argumentom da je reč o sticaju dve inkriminacije koje imaju različit smisao i cilj, jer jedna štiti javni red i mir i posledica joj se ogleda u izazvanom neredu, dok druga sankcioniše umišljajno narušavanje telesnog integriteta pasivnog subjekta.

Međutim, i ovo rešenje je samo relativno prihvatljivo sa stanovišta kriminalne politike. Problem je u zaprećenoj kazni, koja je, objektivno gledano, veoma struga (od tri do dvanaest godina zatvora). Pitanje je da li je opravdano predviđeti ovako strog raspon kazne za krivično delo kod kog nije nužno utvrđivati krivicu učinioца u odnosu na nastalu tešku telesnu povredu ili znatnu imovinsku štetu. Drugim rečima, zar predviđena kazna od tri do dvanaest godina zatvora nije prestroga ako je učiniočev umišljaj obuhvatio samo izazivanje nereda, dok on nije imao psihički odnos (u formi nehata) prema konkretnoj teškoj telesnoj povredi ili znatnoj imovinskoj šteti? Dakle, oba tumačenja su pomalo kriminalnopolički sporna.

3.3. Poseban oblik

Poseban oblik krivičnog dela iz čl. 344a KZ predviđen je za službeno ili odgovorno lice koje svojim propuštanjem dovede do ugrožavanja života ili tela većeg broja ljudi ili imovine veće vrednosti. Ukoliko lice odgovorno za organizaciju sportske priredbe ili javnog skupa propusti da sprovede odgovarajuće mere obezbeđenja kako bi onemogućilo ili sprečilo nerede, zaprećena je kazna zatvora od tri meseca do tri godine kumulativno sa novčanom kaznom.

Primeri za nepreduzimanje adekvatnih mera obezbeđenja su brojni. Tu spadaju nevršenje kontrole ulaska, propuštanje da se fizički odvoje navijači suparničkih timova, propuštanje da se angažuju redari ili službenici obezbeđenja, neprijavljinje utakmice ili manifestacije u skladu sa propisima, nevršenje ili neadekvatno vršenje procene rizika od nasilja, itd. (Stojanović, Perić, 2006: 334).

Veoma je interesantno i pitanje odgovornosti pravnog lica – organizatora sportske priredbe, za učinjena krivična dela na sportskoj priredbi. Odgovornost pravnog lica je uvedena Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela („Sl. glasnik RS“, broj 97/08; u daljem tekstu: ZOPLKD).¹¹ Odgovornost pravnog lica se zasniva na krivici odgovornog lica. U skladu sa čl. 6 st. 1 i 2 ZOPLKD krivično delo pravnog lica postoji ukoliko odgovorno lice, u sklopu svojih poslova i u namjeri da ostvari korist za pravno lice učini krivično delo, ali i kada je „zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno

¹¹ M. Milošević, *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*, doktorska disertacija. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012

izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica“.¹²

U pogledu subjektivnog elementa, dakle, dovoljno je da je odgovorno lice postupalo iz nehata usled čega je drugom licu, koje je ono inače dužno da nadzire i kontroliše, omogućeno izvršenje krivičnog dela. Ova situacija nije nezamisliva u vezi posebnog oblika krivičnog dela iz člana 344a, s tim što bi u praksi bilo teškoča prilikom dokazivanja da je pravno lice ostvarilo korist od krivičnog dela (npr. želeći da izbegnu troškove po klub, odgovorno lice ili drugi zaposleni koji je pod njegovim nadzorom, ne angažuju redare i službenike obezbeđenja i ne organizuju kontrolu ulaska na sportsku priredbu, usled čega dođe do nasilja i nereda).

Pitanje odgovornosti organizatora sportske priredbe se može postaviti i kada postoji sumnja da su nerede podstakla ili čak organizovala upravo odgovorna lica iz određenog kluba, saveza ili drugog sportskog pravnog lica. Iako se i ovde javlja problem dokazivanja, teško se može tvrditi da ovakvih slučajeva nije bilo. Naravno, tu se ne bi radilo o ovom obliku krivičnog dela.

Ipak, činjenica da za gotovo 14 godina važenja ovog zakona sudska praksa gotovo da ne postoji, jer je broj osuđujućih krivičnih presuda (ali i podignutih optužnica a čak i podnetih krivičnih prijava) protiv pravnih lica zanemarljivo mali,¹³ ne daje osnova za uverenje da će se tužilaštva i sudovi u skorijoj budućnosti baviti ovim aspektom kriminalnog fenomena nasilja na sportskim priredbama.

Zakonodavac u stavu 6 ovog člana predviđa i obavezno izricanje mere bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama.¹⁴

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Krivičnopravna reakcija je krajnje sredstvo kaznene politike, koje se primenjuje kada su represivne mere predviđene drugim propisima nedovoljno efikasne, neprikladne ili nesrazmerne društvenoj opasnosti datog ponašanja. Iako su se krivična dela učinjena tokom sportskih priredbi mogla sankcionisati na osnovu postojećih inkriminacija, zakonodavac je ispravno odlučio da propisivanjem novog krivičnog dela izrazi i adekvatno kazni ponašanja koja su kvalitativno različita u odnosu na druge inkriminacije upravo zbog okolnosti da su učinjena tokom i na utakmici ili manifestaciji odnosno javnom skupu.

¹² Z. Keković, M. Milošević, Kriminalitet korporacija – kriminološki i kulturološki aspekti, *Sociološki pregled*, 1/2011; M. Milošević, *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*

¹³ M. Milošević, I. Simović, Pojam odgovornog lica u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, 365-382 u: Krivično zakonodavstvo i funkcionalisanje pravne države, međunarodna naučno-stručna konferencija, Trebinje, 20. i 21. 04. 2018. godine, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Grad Trebinje, 2018; B. Banović, M. Milošević, Povrede ljudskih prava od strane korporacija i mogućnosti krivičnopravne zaštite. *Teme*, 3/2014

¹⁴ I. Vuković, *Krivično pravo – opšti deo*; Z. Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd, 2018

Takođe, zakonodavac se rukovodio i činjenicom da određena ponašanja na sportskim priredbama nisu ispunjavala obeležja nijednog od postojećih krivičnih dela, ali su zbog stepena društvene opasnosti zaslужivala krivičnopravnu reakciju. Uvođenjem krivičnog dela iz člana 344a KZ, krivičnopravna zaštita od nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi ili javnom skupu je dobila sadašnji izgled.

Inkriminacija iz člana 344a je relativno obuhvatna tako da se pod njen opseg mogu uvrstiti tipične radnje izvršenja društveno opasnih dela na utakmicama i manifestacijama. Formulacije su fleksibilne i omogućavaju da se, u dozvoljnim granicama tumačenja, pod ovo krivično delo podvedu akti koji zaslужuju krivičnopravni tretman.

Ipak, formulacija ima i nedostatke, čije prevazilaženje predstavlja veliki i težak praktični izazov. Prvo, suprotstavljena tumačenja prilikom primene člana 344a postavljaju ozbiljne dileme. Ako se prihvati da učinilac koji umišljajno nanese tešku telesnu povredu pasivnom subjektu prilikom vršenja nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi odgovara za sticaj dela iz čl. 344a st. 1 i čl. 121 st. 1, dolazimo do kriminalnopolitički neprimerene i neprihvatljive situacije u kojoj će njemu biti zaprećena niža kazna u odnosu na lica koja su učinila delo iz čl. 344a st. 4, odnosno za koja nije utvrđeno da su umišljajno nanela tešku telesnu povredu nekom. Imajući u vidu da krivičnopravne norme treba tumačiti usko i da analogija nije dozvoljena, a da su pravnodogmatski moguća oba tumačenja, smatramo da bi jedino zakonodavna intervencija mogla da otkloni ovaj nedostatak.

Zakonodavac bi trebao jasno da razdvoji ove situacije, propisivanjem zasebnog stava u kom bi bio propisan najteži oblik krivičnog dela iz člana 344a, koji bi glasio: „ako je pri izvršenju dela iz stava 1 nekom licu sa umišljajem naneta teška telesna povreda...“. Uz postojanje ovog stava, prethodna rasprava o tumačenju obeležja težeg oblika krivičnog dela iz čl. 344a st. 4 bi izgubila na značaju, jer ne bi dolazilo do neprihvatljivih kriminalnopolitičkih efekata.

Drugi nedostatak, po nama, je nepostojanje kvalifikovanog oblika koji bi posebno strogo sankcionisao zloupotrebu sportskih priredbi za vršenje dela organizovanog kriminala. Sumnje da se pojedine navijačke grupe ili njihovi delovi odnosno pojedinci godinama koriste za obraćune organizovanih kriminalnih grupa, kao i da se nasilnički ispadni na stadionima ponekad vrše radi ostvarivanja ciljeva organizovanog kriminala, opravdavaju zakonodavan potез koji bi uvažio kriminalnu realnost.

Treće, upravo zbog zaprećenih kazni bi trebalo razmisliti i o uvođenju još jednog kvalifikovanog oblika, koji bi postojao u slučaju da je usled nereda došlo do smrti jednog ili više lica. Takvim oblikom bi se mogao propisati adekvatniji raspon kazne od onog koji bi se dobio u slučaju odmeravanja kazne za sticaj ovog krivičnog dela i nehatnog lišenja života.

Konačno, veoma je važno razmotriti pitanje odnosa prekršajne i krivične odgovornosti kod nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama.¹⁵ Slični opisi

¹⁵ D. Đorđević, *Prekršajno pravo sa osnovama privrednoprestupnog prava*, Kriminalističko-policijска akademija, Beograd, 2013; I. Vuković, Prekršajno pravo, četvrtvo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021

prekršajnih dela iz ZNSP i krivičnog dela iz člana 344a st. 1 dovode do praktičnih problema, poput onog da zbog jednostavnosti i brzine postupanja, policija po pravilu daleko češće podnosi prekršajne nego krivične prijave, iako su u konkretnom slučaju možda bila ispunjena i obeležja krivičnog dela.¹⁶

Ovde se susrećemo i sa važenjem procesnog načela ne dvaput o istom, usled čijeg dejstva nije dozvoljeno voditi krivični postupak nakon što je prekršajni već dovršen, ukoliko su u činjenični supstrat presude uneta obeležja kaznenog događaja. Ovde se javljaju brojna sporna pitanja, o kojima je odlučivao i Evropski sud za ljudska prava.¹⁷ Takođe, pitanje je i da li je bilo zaista nužno uključiti sve alternativne radnje izvršenja u biće krivičnog dela iz člana 344a ukoliko se prekršajna zaštita pokazala dovoljnog U svakom slučaju, preciznije razgraničenje između bića krivičnog dela i prekršaja je neophodno radi pravne sigurnosti i ekonomičnosti i efikasnosti prilikom primene prava.

Mladen Milošević, Ph.D

Full Professor at the Faculty of Security Studies

Bojana Savović

Senior Deputy Public Prosecutor in Belgrade

Milena Božović

Senior Deputy Public Prosecutor in Belgrade

CRIMINAL LAW PROTECTION OF VIOLENCE AT SPORTS EVENTS

Summary

The frequency and consequences of violence at sport events in Serbia produces serious public concerns. Concrete manifestations of this socially dangerous phenomenon, especially its alleged links with organized crime, has led the subjects of Criminal policy to introduce criminal sanctions, because liability under other branches of law showed not to be sufficient. Perpetrators of violent acts at stadiums and other sport objects as well as responsible persons and officials who failed to prescribe and implement safety and security preventive measures, can now be prosecuted under provisions of Criminal and Misdemeanor Law. The authors present and analyze Serbian Criminal legislation in this area. Also, they consider court practice and its problems and dilemmas in practical implementation of legal provisions. The paper provides commentary of key legal provisions

¹⁶ N. Mrvić-Petrović, *Komentar novog Zakona o prekršajima*, Paragraf, Beograd, 2014

¹⁷ B. M. Zupančić, Ne bis in idem (zabрана ponovnog suđenja za isto delo): la belle dame sans merci, *Crimen*: časopis za krivične nauke, 2/2011; E. Ivičević-Karas, D. Kos, Primjena načела ne bis in idem u hrvatskom kaznenom pravu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2/2012, URL: <https://hrcak.srce.hr/110872>

and the analyses of different interpretations and their legal consequences. In the concluding remarks, the authors present legal-dogmatic and criminal-policy dilemmas and examine the theoretical basis of various interpretations created in the process of applying the law.

Keywords: Violence at sport events, Criminal law provisions, different legal interpretations.

Literatura

- Banović B., Milošević M., Povrede ljudskih prava od strane korporacija i mogućnosti krivičnopravne zaštite. *Teme*, 3/2014, 1251 – 1273
- Čeđović B., *Krivično pravo u sudskoj praksi*, III izdanje, Lion Mark, Kragujevac, 2008
- Delić N., *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021
- Delić N., Nova rešenja u glavi krivičnih dela protiv javnog reda i mira (XXXI). *Analji Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2/2013, 278-294.
- Đorđević Đ., Kolarić D., *Krivično pravo – posebni deo*, Kriminalističko-policajski univerzitet, Beograd, 2020
- Đorđević Đ., *Prekršajno pravo sa osnovama privrednoprestupnog prava*, Kriminalističko-poličijska akademija, Beograd, 2013
- Ivičević-Karas E., Kos D., Primjena načela ne bis in idem u hrvatskom kaznennom pravu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2/2012, URL: <https://hrcak.srce.hr/110872>
- Keković Z., Milošević M., Kriminalitet korporacija – kriminološki i kulturološki aspekti, *Sociološki pregled*, 1/2011, 19-44
- Milošević M., *Krivično pravo – posebni deo: izabrane inkriminacije za studije nauka bezbednosti*, Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2022
- Milošević M., *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*, doktorska disertacija. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012
- Milošević M., Simović I., Pojam odgovornog lica u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, 365-382 u: Krivično zakonodavstvo i funkcionisanje pravne države, međunarodna naučno-stručna konferencija, Trebinje, 20. i 21. 04. 2018. godine, Ministarstvo pravde Republike Srbije, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Grad Trebinje, 2018
- Mrvić-Petrović N., *Komentar novog Zakona o prekršajima*, Paragraf, Beograd, 2014
- Mrvić-Petrović N., *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta Union i JP Službeni glasnik, Beograd, 2019

Stojanović Z., *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd, 2018
Stojanović Z., Perić O., (2006). *Krivično pravo – posebni deo*, 11. izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Vuković I., *Krivično pravo – opšti deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021

Vuković I., Prekršajno pravo, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021

Zupančić B. M., Ne bis in idem (zabрана поновног суђења за исто дело): la belle dame sans merci, *Crimen: časopis za krivične nauke*, 2/2011, 171–178

Propisi

Evropska konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, koju je ratificovala još SFRJ („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 9/90

Krivični zakon Srbije, „Sl. glasnik SRS, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Službenik glasnik RS“, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03

Krivični zakonik Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, br. . 85/05, 88/05 , 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.

Zakon o javnom okupljanju, „Sl.glasnik RS“, broj 6/16.

Zakon o javnom redu i miru, „Sl.glasnik RS“, br. 6/2016, 24/2018.

Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, „Sl. glasnik RS“, br. 67/03, 101/05,, 90/07, 72/09, 111/09, 104/13, 87/18.

Zakona o privatnom obezbeđenju („Sl. glasnik RS“, br. 104/13, 42/15, 87/18).

Sudska praksa

Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1 221/13, od 5. februara 2013. godine
Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 5612/12 od 18. novembra 2013. i

presuda Višeg suda u Beogradu K 1115/12 od 18. aprila 2013. godine

Presuda Višeg suda u Beogradu, Spk.br. 33/18 od 26. 02. 2018. godine

Presuda Vrhovnog kasacionog suda Kzz. 24/12, od 11. aprila 2012. godine

O MOGUĆIM PRAVNIM FORMAMA SPORTSKE ORGANIZACIJE U SRPSKOM PRAVU

Sažetak

U radu koji sledi biće predstavljena analiza svake od mogućih pravnih formi sportskih organizacija u srpskom pravu. Naime, srpsko pozitivno pravo dopušta da se sportske organizacije osnivaju, te da kao takve funkcionišu isključivo u formi udruženja ili u formi privrednog društva. Dakle, srpski zakonodavac u kontekstu sportskih organizacija sužava krug pravnih formi u odnosu na moguće forme pravnih lica po opštim pravilima. Drugim rečima, osnivači sportskih organizacija limitirani su u pogledu izbora forme, tako što im zakonodavac nudi numerus clausus formi u kojima se ove organizacije mogu javiti. Autor je pokušao da izvrši analizu prednosti i mana dopuštenih pravnih formi sportskih organizacija, a u kontekstu uočavanja razlika u odnosu na način na koji su iste regulisane opštim pravilima. Pokušano je, takođe, da se ispita iz kog je razloga i u kojoj je meri zakonodavac odstupio od opšтих pravila koja uređuju odnosne pravne forme, te koje je interes datim odstupanjima imao intenciju da zaštitи. Najzad, rad se bavi i pitanjem dopuštene promene pravnih formi sportskih organizacija.

Ključne reči: Sportska organizacija; Pravne forme; Udruženje; Privredno društvo; Zakon o sportu.

1. NAČELNA RAZMATRANJA

Transformacija sporta iz zadovoljstva i igre u jednu od najprofitabilnijih delatnosti, te njegova komercijalizacija imala je za posledicu usložnjavanje odnosa na sportskoj sceni.¹ U modernom svetu sporta javlja se veliki broj subjekata

* Istraživač – pripravnik u Institutu za uporedno pravo, Beograd; Doktorand Univerziteta u Beogradu, Pravnog fakulteta, Srbija; elektronska adresa autora: m.momcilov@iup.rs

¹ Danas sportsko pravo predstavlja naziv za posebnu granu prava, veoma aktuelnu na području Zapadne Europe i Severne Amerike. Vid. D. Šuput, Sportsko pravo u SAD-u: *Uvod u pravo SAD*, Beograd, Institut za uporedno pravo, 2008, 348; Paralelno sa razvojem sporta, javljala se i potreba za ustanovljavanjem i razvojem sportskog prava. Detaljnije kod M. Pajković, Idiosyncrasies of Sports Law in Sailing Regattas, *Pomorski zbornik*, vol. 55, no. 1 (2018), str. 148-149; A. Bačić, Petar Bačić, *Στάδιον i ustavno pravo: Treba li sport i sportska prava shvaćati ozbiljno*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2010., 238-239; Iako se, *prima facie*, sport i danas doživljava kao razonoda, reč je o delatnosti koja zahteva pravno uređenje odnosa koji tim povodom nastaju. Vid. D. Šuput, Zakonsko uređivanje sporta u evropskim državama, *Strani pravni život*, 3/2009, 249; *Pojam sportskog prava - Sport i pravo - Teorija sporta - Savremenisport.com*, (pristupljeno: 8.11.2022.); C. Fogel, *Controversies in Law and Sport*, Common Ground Research Networks, 2017, 100.

sa tačno određenom ulogom i tačno određenim ciljem. Pored fizičkih lica (igraca/sportista), veliku ulogu igraju i sve složenije sportske organizacije. Radi se o pravnim licima koja se osnivaju radi obavljanja sportske delatnosti, te organizovanja sportskih aktivnosti.²

Vodeći računa da sportske organizacije funkcionišu u skladu sa ciljem zbog kog su osnovane, zakonodavac propisuje u kojim se formama mogu javiti, limitirajući na taj način krug mogućih formi sportskih organizacija. Drugim rečima, dok je po opštim pravilima krug dopuštenih formi pravnih lica šire postavljen, dотле je, kada je reč o sportskim organizacijama, ovaj krug sužen, propisivanjem uže *numerus clausus* liste formi u kojima se sportske organizacije mogu naći. Takav pristup zakonodavca može se kvalifikovati kao uobičajen. Naime, zakonom se često propisuje da se određene delatnosti mogu obavljati u tačno određenim formama, te da, *a contrario*, obavljanje tih delatnosti nije moguće u bilo kojoj drugoj formi osim u izričito dopuštenim.³ Logika takvog limitiranja leži u prirodi delatnosti koje se nameravaju obavljati.

Takođe, zakonodavac je dozvolio naknadnu promenu prvobitno odabrane forme, tako što je omogućio da organizacija, inicijalno osnovana u jednoj, docnije pređe u drugu dopuštenu pravnu formu.⁴ Generalno gledano, kada propisuje u kojim situacijama je moguće vršiti promenu pravne forme, zakonodavac nužno bi trebalo da vodi računa o prirodi svake od dopuštenih formi, te logici na kojoj svaka forma počiva, kao i o delatnosti koja se namerava obavljati o određenoj pravnoj formi. Drugim rečima, polazna zakonodavna osnova bi trebalo da bude priroda planirane delatnosti kao i logika pravne forme u kojoj se data delatnost namerava obavljati. Dopuštanje konkretnog vida promene pravne forme imalo bi smisla samo ukoliko se planirana delatnost može adekvatno obavljati u konkretnoj pravnoj formi u koju se namerava preći, odnosno ukoliko sledi logiku na kojoj odnosna pravna forma počiva.

U nastavku rada biće reči o mogućim pravnim formama sportskih organizacija u srpskom pravu. Takođe, predmet rada biće i analiza mogućnosti da sportske organizacije naknadno promene svoju inicijalno odabranu pravnu formu.

2. PRAVNE FORME SPORTSKE ORGANIZACIJE

2.1. Pojam pravne forme i mogućnost naknadnih promena – opšte napomene

Generalno posmatrano, pravna forma može se shvatiti kao oblik organizacije poslovanja, odnosno vrsta pravnog lica u okviru koga se određena delatnost

² Vid. čl. 33 st. 1, Zakon o sportu, „*Službeni glasnik RS*“, br. 10/2016, u daljem tekstu: ZS.

³ Tako, na primer, jedina dopuštena pravna forma u kojoj se mogu naći banke jeste forma akcionarskog društva. Vid. član 2 st. 1 Zakon o bankama, „*Službeni glasnik RS*“, br. 107/2005, 91/2010 i 14/2015). Isti slučaj važi i za osiguravajuća društva. Vid. čl. 20 st. 4 Zakon o osiguravajućim društvima, „*Službeni glasnik RS*“, br. 139/2014 i 44/2021.

⁴ Čl. 71 st. 3 ZS.

namerava obavljati. Tako važeći Zakon o sportu propisuje da se sportske organizacije mogu osnivati u formi udruženja, ili, pak u formi privrednog društva (i to društva sa ograničenom odgovornošću ili akcionarskog društva).⁵ Iz navedene odredbe zakona o sportu može se videti da se sportska organizacija ne može javiti u svim, inače dopuštenim, pravnim oblicima. Tako, na primer, srpsko pravo ne dopušta osnivanje i funkcionisanje sportske organizacije u formi ustanove, zadruge, ili, pak, u formi ortačkog ili komanditnog društva.⁶

Izbor relevantne pravne forme od velikog je značaja za uspeh planiranog poslovanja.⁷ Česte su, međutim, situacije u kojima se pravno lice osniva u jednoj formi, imajući u vidu prednosti te inicijalno odabrane forme, a da se naknadno shvati da odabrana forma nije adekvatna za planirani poduhvat. Drugim rečima, nakon osnivanja pravnog lica može se ispostaviti da prvobitno izabrana forma ispoljava svoje nedostatke koji dominiraju u odnosu na njene prednosti, te da bi neka druga forma bila prihvatljivija za planirano poslovanje.⁸ U takvim situacijama pribegava se promenama pravnih formi.⁹

Promena pravne forme podrazumeva operaciju u kojoj jedno pravno lice naknadno menja oblik svog poslovanja, nastavljajući da posluje u obliku različitom od oblika u kojem je osnovano. Generalno gledano, pitanje promene pravne forme regulisano je Zakonom o privrednim društvima. Zakonodavac je, regulisanjem ovog pitanja, pre svega, imao u vidu prelazak iz jednog u drugi oblik privrednog društva. Pored toga, srpsko pravo dopušta da subjekt promene pravne forme bude i preduzetnik.¹⁰ Dalje, subjekti promene pravne forme mogu biti i druge forme pravnih lica. Drugim rečima, subjekt promene ne mora nužno biti privredno društvo. Prema opštim pravilima, postoje i *lex specialis* pravila koja uređuju ovo pitanje u situaciji kada su subjekti promene neke forme privrednih

⁵ Vid. čl. 33 st. 1 ZS; Zakon o sportu reguliše pomenute pravne forme sportske organizacije, prepustajući načelno da se na pitanja koja nisu posebno uređena pravilima ovog zakona shodno primene opšta pravila. O odnosu sportskog prava sa opštim pravilima, vid. H. Kačer, Uvod u sportsko pravo, *Inženjerski biro*, Zagreb, 2009, 3-4.

⁶ Za razliku od srpskog pozitivnog prava, Zakon o sportu Republike Hrvatske, dopušta osnivanje sportskih organizacija u formi ustanova. Vid. čl. 16 Zakon o športu, „*Narodne novine*“ 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, 98/19, 47/20, 77/20, na snazi od 18.04.2020.

⁷ S. Petrović, Pravni oblici pravnih osoba za obavljanje djelatnosti - pretpostavke i posljedice, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, posebni broj, 2006, 101; Od pravne forme organizovanja poslovanja zavisi i način podele upravljačkih i odlučujućih funkcija. Vid. detaljnije, D. Lančarić, J. Chebeň, R. Savov, Factors influencing the implementation of diversity management in business organisations in a transition economy, The case of Slovakia, *Economic research - Ekonomска истраживања*, 1/2015, 1171.

⁸ O adekvatnosti izbora pravne forme, vid. S. Petrović, Djelatnost UNCITRAL-a na novom pravnom obliku trgovackog društva (kao odgovor na anakronost prava društava), *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1-2/2022, 359.

⁹ Na primer, prednosti obavljanja privredne delatnosti u formi preduzetnika sastoje se u jednostavnosti i fleksibilnosti. Ipak, tako organizovano poslovanje ima i svojih nedostataka koji se, između ostalog, ogledaju u domenu odgovornosti prema poveriocima, kao i u teškoći prikupljanja kapitala, te otežanog finansiranja. Stoga, postojeće mane mogu biti „okidač“ za promenu pravne forme poslovanja u privredno društvo. Tako, o prednostima promene pravne forme u jednočlano privredno društvo, vid. M. Bina C. Dorathy, One Person Company (OPC) –The new business format for small retailers in India, *Management*, 1/2015, 179.

¹⁰ Vid. čl. 92 Zakon o privrednim društvima, „*Službeni glasnik RS*“, br.36/2011, 99/2011, 83/2014 – dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019, 109/2021, u daljem tekstu: ZPD.

subjekata čije specifičnosti nalažu posebna pravila o promenama pravne forme.¹¹ Najzad, nekim formama privrednih društava je zabranjena promena (na primer, zadrugama i poslovnim udruženjima). U tom kontekstu, čini se da bi trebalo imati u vidu prirodu delatnosti koja se namerava obavljati, kao i logiku na kojoj konkretna pravna forma počiva, te da u tom smislu moraju postojati i ograničenja mogućnosti promene pravne forme. Imajući u vidu da važeći Zakon o sportu dopušta mogućnost naknadnih promena pravnih formi sportskih organizacija, o ovom pitanju biće detaljnije reči kasnije.¹²

2.2. Sportska organizacija kao udruženje

2.2.1. Osnivanje

Kako je već pomenuto, jedna od dopuštenih pravnih formi sportskih organizacija u srpskom pravu je udruženje. Sportsko udruženje, prema Zakonu o sportu, predstavlja dobrovoljnu nedobitnu organizaciju fizičkih ili/i pravnih lica osnovanu radi ostvarivanja zajedničkog cilja iz oblasti sporta.¹³ Obavezni konstitutivni akti sportskog udruženja su osnivački akt i statut.¹⁴ Zakon definiše obaveznu sadržinu osnivačkog akta, kao i minimalnu sadržinu statuta.¹⁵ Po navedenim pitanjima se ne mogu uočiti suštinske razlike u odnosu na opšta pravila o osnivanju udruženja. Drugim rečima, čini se da po pitanju osnivanja Zakon o sportu sledi logiku Zakona o udruženjima.¹⁶

Od navedenog zaključka, međutim, može se uočiti jedno odstupanje. Naime, osnivanje sportskog udruženja karakteriše održavanje osnivačke skupštine na kojoj se sastaju svi osnivači, te usvajaju pomenute konstitutivne akte.¹⁷ Održavanje osnivačke skupštine, uporednopravno posmatrano, karakteristično je za javna akcionarska društva koja se osnivaju sukcesivno, javnom emisijom akcija. U sistemima u kojima je poznat ovaj način osnivanja akcionarskih društava, deo akcija iz osnivačke emisije upisuju osnivači, dok se deo nudi trećim licima upućivanjem javne ponude, uz prethodno objavljivanje prospakta. U tom slučaju, korisno je omogućiti prvim akcionarima da se, pre registracije društva, sastanu, te donesu odluke značajne za buduće društvo. Ova mogućnost garantuje se

¹¹ Na primer, regulativa promene pravne forme razlikuje se od opštih pravila u situaciji kada je subjekt promene osiguravajuće društvo. Vid. N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, *Kompanijsko pravo*, Beograd 2021, 208.

¹² Kada je reč o udruženjima kao potencijalnim subjektima promene pravnih formi, srpski Zakon o udruženjima ne pominje ovu mogućnost, mada se u literaturi mogu naći stavovi prema kojima je promena forme poslovanja iz udruženja u privredno društvo, iako radikalna i retka, ipak moguća. Vid. M. Vasiljević, *Kompanijsko pravo*, Beograd, 2011, 487.

¹³ Čl. 36 st. 1 ZS.

¹⁴ Čl. 39 st. 1 ZS.

¹⁵ Vid. čl. 39 st. 1 ZS i čl. 40 st. 3 ZS.

¹⁶ U tom smislu, Zakon o udruženjima takođe predviđa da su konstitutivni akti udruženja osnivački akt i statut. Vid. čl. 11 i čl. 12 Zakon o udruženjima, „Službeni glasnik RS“, br. 51/2009, 99/2011, - dr. zakoni i 44/2018 – dr. zakon.

¹⁷ Vid. čl. 39 st. 2 ZS.

kroz institut osnivačke skupštine. Srpsko pravo, međutim, ne poznaje mogućnost sukcesivnog osnivanja akcionarskih društava, te samim tim ni institut osnivačke skupštine. Umesto toga, akcionarska društva osnivaju se simultano (dakle, kao nejavna), uz mogućnost da se javnom emisijom docnije otvore.¹⁸ Iako je institut osnivačke skupštine nepoznat pozitivnom pravu akcionarskih društava, čini se da predviđanje ovog instituta u kontekstu konstituisanja sportskih udruženja govori u prilog tome da se u pojedinim segmentima sportska udruženja, iako je reč o udruženjima, u pojedinim segmentima ipak približavaju privrednim (u konkretnom slučaju, akcionarskim) društвima.

2.2.2. Članstvo

Svojstvo člana sportskog udruženja može se steći osnivanjem, ili, pak, naknadnim pristupanjem sportskom udruženju. U vezi sa tim, članstvo u sportskom udruženju je slobodno, tako da član sportskog udruženja može postati svako ko ispunjava uslove propisane statutom udruženja.¹⁹

Sportsko udruženje može posedovati više kategorija članova. To znači da članovi sportskog udruženja ne moraju nužno imati ista prava.²⁰ Drugim rečima, dopušteno je da pripadnici različitih kategorija članstva imaju različita članska prava. Jedino ograničenje koje tom prilikom Zakon poznaje jeste nemogućnost da se na internom nivou, statutom, članovima sportskog udruženja ukine pravo glasa. U ovom segmentu, čini se, mogu se uočiti momenti udaljavanja sportskih udruženja od udruženja generalno, te istovremena približavanja privrednim društвima. Naime, dok, sa jedne strane, Zakon o udruženjima ne govori o mogućnosti postojanja više kategorija članova sa različitim pravima, dotle Zakon o privrednim društвимa ovu mogućnosti predviđa. Prvo, u kontekstu društva sa ograničenom odgovornošćу, zakonodavac dopušta izuzetno povlašćivanje osnivača u odnosu na ostale članove.²¹ Drugo, u kontekstu akcionarskih društava, zakonodavac dopušta izdavanje više klasa akcija koje svojim imaoцима daju različit korpus prava.²²

Istupanje sportista – članova iz sportskog udruženja, načelno, moguće je u svakom trenutku. Od ovog pravila postoje dva izuzetka. Prvo, u slučaju kada je sportskim pravilima nadležnog nacionalnog granskog sportskog saveza propisano

¹⁸ O simultanom i sukcesivnom načinu osnivanja akcionarskih društava, vid. N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, 422-424.

¹⁹ Vid. čl. 49 st. 1 ZS.

²⁰ Vid. čl. 49 st. 3 ZS.

²¹ Vid. čl. 152 ZPD.

²² U srpskom pravu, akcionarskim društвимa dopušteno je izdavanje običnih i preferencijalnih akcija. Korpus prava koja inkorporišu obične akcije unapred je propisan Zakonom. Sa druge strane, društвima je omogućeno da, izdavanjem preferencijalnih akcija, sama „kombinuju prava“ koja će te akcije davati. U vezi sa tim, dok sve obične akcije u srpskom pravu daju ista prava i obaveze, dotle je omogućeno izdavanje više klasa preferencijalnih akcija od kojih će svaka klasa nositi sa sobom različit korpus članskih prava i obaveza. N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, 426-427.

da je istupanje moguće samo po proteku određenog otkaznog roka.²³ Drugo, ukoliko se sam sportista obavezao ugovorom da će ostati član udruženja sve do isteka određenog roka.²⁴ Pored istupanja, Zakon reguliše i isključenje iz članstva u sportskom udruženju, ističući da se statutom propisuju razlozi i postupak isključenja iz članstva, te da je isključenje iz članstva moguće u skladu sa pravilima statuta.²⁵ Svojstvo člana sportskog udruženja je neprenosivo *inter vivos i mortis causa*.

U kontekstu članstva, sličnost sportskog udruženja sa privrednim društvima može se uočiti na planu posebnih dužnosti. Naime, dok Zakon o udruženjima ne reguliše pitanje posebnih dužnosti članova, dotle članovi sportskog udruženja imaju posebne dužnosti prema sportskom udruženju. Tako, članovi sportskog udruženja imaju dužnost pažnje, dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima imaju lični interes, dužnost izbegavanja sukoba interesa, dužnost čuvanja poslovne tajne i dužnost poštovanja zabrane konkurenциje.²⁶ U pogledu pomenutih dužnosti, sportska udruženja se u velikoj meri približavaju privrednim društvima, o čemu dodatno govorи i činjenica da se na navedene dužnosti shodno prime-uju relevantna pravila Zakona o privrednim društvima.²⁷

2.2.3. Upravljanje

Da bi sportsko udruženje moglo funkcionisati na željeni način, moraju se konstituisati organi kroz koje će se donositi odluke koje će predstavljati emanaciju volje samog sportskog udruženja. Obavezni organ sportskog udruženja jeste skupština. Skupština donosi svoje odluke na sednicama, a čine je članovi sportskog udruženja.²⁸ U pogledu broja skupštinskih sedница, zakonodavac se opredelio za propisivanje minimalnog broja sednica na godišnjem nivou.²⁹ Tako je propisano da se sednica mora održati minimum jednom godišnje (obavezna sednica, redovna sednica), dopuštajući, međutim, da se između dve obavezne održavaju i vanredne sednice. Pravo učešća u radu sednica imaju svi članovi sportskog udruženja, a koji su istovremeno i imaoći prava glasa na skupštinskim sednicama. Sednice skupštine sazivaju se na predlog minimum jedne trećine članova sportskog udruženja, tako da se, načelno, moraju održati najkasnije u roku od petnaest dana računajući od dana podnošenja urednog zahteva za sazivanje.

Nadležnost skupštine sportskog udruženja propisana je zakonom i statutom.³⁰ Prilikom propisivanja nadležnosti skupštine, zakonodavac je imao u vidu

²³ Čl. 50 st. 2 ZS.

²⁴ Čl. 50 st. 3 ZS.

²⁵ Čl. 51 st. 1 ZS.

²⁶ Čl. 59 st. 1 ZS.

²⁷ O posebnim dužnostima, vid. detaljnije N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, 166-178; M. Marković, Problem sukoba interesa između brokersko – dilerorskog društva i njegovih klijenata, *Pravo i privreda*, 5-8/2009, 560-563; J. Lepetić, *Kompanijskopravni režim sukoba interesa – Dužnost lojalnosti*, Beograd, 2015, 21.

²⁸ Čl. 55 st. 1, ZS.

²⁹ Čl. 55 st. 2, ZS.

³⁰ Čl. 55 st. 3, ZS.

da se najznačajnije odluke treba donositi upravo od strane ovog organa, dopuštajući, ipak, da se statutom i druga pitanja uvedu u nadležnost skupštine.³¹ Zakonom je uspostavljena hijerarhija organa sportskog udruženja, određivanjem skupštine kao najvišeg organa.

Pored skupštine, sportsko udruženje može imati i organe uprave (predstavništvo, upravni odbor, izvršni odbor itd).³² i to u slučaju kada sportsko udruženje broji više od dvadeset članova.³³ U istom slučaju obavezno je i konstituisanje nadzornog odbora, nadležnog za kontrolisanje rada udruženja, nadzor nad njegovim poslovanjem, te kontrolu finansijskih izveštaja. Članovi upravnih organa biraju se od strane skupštine kao hijerarhijski najvišeg organa sportskog udruženja. Takođe, sportsko udruženje mora imati i jedno lice ovlašćeno na njegovo zastupanje, a čija su ovlašćenja propisana Zakonom o sportu. Zakonom je takođe predviđeno da organe udruženja mogu činiti jedino članovi samog udruženja.³⁴ Odnosnom odredbom zakonodavac je postigao da članovi organa uprave preduzimaju poslovne poteze vodeći računa o dugoročnim interesima udruženja, smanjivši na taj način probleme koji se u kontekstu razdvajanja vlasništva od uprave mogu pojaviti kod privrednih društava (prvi agencijски problem korporativnog upravljanja). U vezi sa tim, delanje uprave sportskog udruženja u skladu sa interesima udruženja dodatno je podstaknuto i pravilima o solidarnoj odgovornosti članova uprave za štetu koju, postupajući sa namernom ili krajnjom nepažnjom, prouzrokuju udruženju. Izuzetno, članovi uprave neće biti odgovorni ukoliko su izričito glasali protiv konkretnе odluke ili se uzdržali, a uz istovremeno iznošenje izdvojenog mišljenja o štetnosti predmetne odluke.³⁵

Po pitanju upravljanja sportskim udruženjem ne mogu se uočiti suštinske razlike u odnosu na način uređenja ovog pitanja u Zakonu o udruženjima. Stoga, čini se da u ovom kontekstu Zakon o sportu, načelno sledi logiku uređenja udruženja po opštim pravilima.

U pogledu revizora, zakonodavac nije predvideo obavezu sportskih udruženja da angažuju subjekta koji će vršiti obaveznu kontrolu njihovih finansijskih izveštaja, već je eksternu reviziju predvideo kao opciju koju sportska udruženja mogu uvesti svojim internim aktima.³⁶ Razume se da će udruženja koja se opredеле za ovu mogućnost biti, sa jedne strane izložena većim troškovima, ali će istovremeno, sa druge strane, postići da se na njih posmatra sa većim stepenom poverenja u njihovo poslovanje.

³¹ U kontekstu prava privrednih društava, dobra praksa korporativnog upravljanja nalaže jačanje nadležnosti skupštine, tako što se propisuje da najznačajnije odluke društva spadaju u delokrug nadležnosti skupštine. N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, 418.

³² Čl. 56 st. 2 ZS.

³³ Čl. 56 st. 1 ZS.

³⁴ Ukoliko sportsko udruženje ima nadzorni odbor, članovi ovog organa ne mogu biti članovi uprave, kao ni članovi skupštine udruženja. Čl. 60 st. 3, ZS.

³⁵ Čl. 55 st. 1 ZS.

³⁶ Čl. 60 st. 2 ZS.

2.2.4. Imovina i načini finansiranja

Pitanje finansiranje podrazumeva tačku za koju se vezuje jedna od najvećih razlika između sportske organizacije kao udruženja i sportske organizacije kao privrednog društva. Naime, sportsko udruženje, kao pravno lice, ima svoj pravni subjektivitet različit od subjektiviteta svojih osnivača (članova). Samim tim, imovina sportskog udruženja pravno je odvojena od imovine članova udruženja. Razlika u odnosu na sportsko privredno društvo se, međutim, uočava na polju pitanja šta čini imovinu udruženja, te na koji način ono pribavlja sredstva potrebna za sopstveno finansiranje. Sledeći logiku na kojoj udruženja počivaju, Zakonom o sportu je propisano da sportsko udruženje može sticati sredstva i ostvarivati prihod od priloga, članarina, donacija i poklona, subvencija, nasleđa, kamata na uloge, zakupnine, dividendi, usluga, sponzorstva i drugih komercijalnih, marketinških, poslovnih i privrednih delatnosti i aktivnosti, u skladu sa zakonom.

Načelno posmatrano, udruženja se osnivaju radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva svojih osnivača, dakle, na nelukrativnoj bazi. Drugim rečima, za razliku od privrednih društava, udruženja se ne osnivaju radi ostvarivanja lukrativnog cilja, odnosno radi sticanja dobiti. Kada se radi o sportskim udruženjima, ovo načelno pravilo trpi određena ograničenja. Prvo, sportska udruženja mogu osnovati privredna društva, a sve u cilju pribavljanja dobiti koja je potrebna za ostvarivanja ciljeva udruženja. Ovim je, dakle, omogućeno da udruženja, posredno (preko osnovanog privrednog društva), stiču dobit, koju će potom koristiti za ostvarivanje sportskih ciljeva. Drugo, zakonodavac je izuzetno dopustio i samim udruženjima da obavljaju privrednu delatnost. Ova mogućnost je, međutim, znatno limitirana predviđanjem da odnosna delatnost mora biti propisana statutom, da se mora registrovati, da mora biti u vezi sa ciljevima udruženja, kao i da se mora raditi o delatnosti manjeg obima, a koja će se obavljati u meri u kojoj je to neophodno radi ostvarivanja ciljeva udruženja. Dakle, ostvarena dobit se ne može, u vidu dividendi, raspodeliti članovima udruženja, što zakonodavac izričito naglašava.

Dopuštanjem sportskim udruženjima da se bave privrednom delatnošću, zakonodavac ih, u izvesnoj meri, približava privrednim društvima, istovremeno odstupajući od opšte logike udruženja. Ipak, imajući u vidu logiku na kojoj počiva njihova ideja i *ratio* njihovog osnivanja i postojanja, mogućnost bavljenja privrednom delatnošću je znatno sužena. Čini se da je zakonodavac, sa jedne strane, želeo da sportskim udruženjima omogući dodatni način sticanja sredstava za finansiranje, dok je, sa druge strane, imajući u vidu rizik od zloupotreba, propisao značajna ograničenja, te izričito zabranio raspodelu stečene dobiti u vidu dividendi.

U cilju isključenja mogućih zloupotreba, a u skladu sa logikom na kojoj počivaju udruženja, izričito je propisano da udruženjima nije omogućeno da svo-

ju imovinu raspodeljuju svojim članovima. Takođe, u situaciji prestanka sportskog udruženja, predviđeno je da imovina odnosnog udruženja postaje vlasništvo domaće nedobitne organizacije u oblasti sporta, a izuzetno, vlasništvo jedinice lokalne samouprave na čijoj teritoriji udruženje ima sedište, odnosno vlasništvo Republike Srbije. Time je zakonodavac naročito želeo da spreči situacije u kojima osnivači koriste udruženje za ostvarivanje sopstvenih interesa, tako što bi ga najpre osnovali, a nakon izvesnog vremena likvidirali preuzimajući, pritom, svu njegovu imovinu.

2.2.5. Likvidacija i stečaj

Razlikovanje sportskih udruženja od udruženja uređenih opštim pravilima uočava se na planu likvidacije. Kao jedan od načina prestanka sportskih udruženja, Zakonom o sportu predviđena je likvidacija. Iako ga predviđa kao način prestanka, Zakon ne reguliše postupak likvidacije, već se, umesto toga, opredeljuje za tehniku upućivanja na shodnu primenu. U tom kontekstu, logika bi *prima facie* nalagala shodnu primenu pravila Zakona o udruženjima. Imajući, međutim, u vidu specifičnosti sportskih udruženja, zakonodavac je delimično odustao od shodne primene pravila koja uređuju udruženja. Stoga, Zakon o sportu, umesto na Zakon o udruženjima, upućuje na shodnu pravilu Zakona o privrednim društvima, približavajući time sportska udruženja privrednim društvima.³⁷ Po red tога, a radi olakšavanja sprovođenja postupka likvidacije, zakonodavac dozvoljava i sprovođenje skraćenog likvidacionog postupka shodnom primenom pravila Zakona o udruženjima. Tako, uz davanje overene izjave većine članova udruženja o tome da su izmirene sve poreske obaveze, obaveze prema poveriocima, kao i obaveze prema zaposlenima, sportsko udruženje može sprovesti skraćeni postupak likvidacije, a sve u skladu sa pravilima Zakona o udruženjima.³⁸ Osim pomenutog slučaja, likvidacioni postupak sportskih udruženja ne sprovodi se analognom primenom odredaba Zakona o udruženjima, već odredaba Zakona o privrednim društvima. U tom kontekstu se, dakle, uvažavaju specifičnosti sportskih udruženja, te uočavaju razlike u odnosu na udruženja generalno, a koje istovremeno predstavljaju tačke vezivanja sa privrednim društvima.

Suprotno prethodno pomenutom, isti zaključak bi se teže mogao izvesti po pitanju stečaja sportskih udruženja. Kada je reč o pitanju stečaja, Zakon o udruženjima ne poznaje *lex specialis* pravila koja bi se razlikovala od opštih pravila Zakona o stečaju, već upućuje na shodnu primenu ovog zakona.³⁹ Istu tehniku koristi i Zakon o sportu.⁴⁰ Dok se u slučaju likvidacije jasno vidi da Zakon o sportu „preskače“ odredbe Zakona o udruženjima, direktnim upućivanjem na

³⁷ Čl. 87 st. 2 ZS.

³⁸ Čl. 87 st. 3 ZS.

³⁹ Čl. 58 st. 1 Zakon o udruženjima.

⁴⁰ O stečaju sportskih organizacija, konkretno, fudbalskih klubova, detaljnije vid. V. Čolović, Insolventnost i fudbalski klubovi, *Srpski fudbal: uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 50-52.

pravila Zakona o privrednim društvima, dotle se, sa druge strane, isto ne može zaključiti po pitanju stečaja. Samim tim, upitno je na koji način bi zakonodavac postupio u slučaju kada bi, hipotetički, pitanje stečaja udruženja bilo uređeno različito u odnosu na pitanje stečaja privrednih društava. Drugim rečima, upitno je da li bi zakonodavac u tom slučaju „preskočio“ odredbe koje uređuju stečaj udruženja, te, uvažavajući sličnosti sportskih udruženja sa privrednim društvima, direktno primenio Zakon o stečaju.⁴¹

2.2.6. Zaključna razmatranja

Na osnovu svega do sada navedenog u ovom odeljku, zaključuje se da se sportska udruženja, iako polaze od logike na kojoj počivaju udruženja generalno, ipak u više aspekata od njih razlikuju. Razlog, čini se, treba tražiti u činjenici da priroda delatnosti sportskih udruženja nalaže da se ista, u pojedinim segmentima, podvrgnu strožoj regulativi, te približe privrednim društvima. Imajući to u vidu, a uz činjenicu da je Zakonom o sportu predviđeno da se sportske organizacije mogu javiti i u formi privrednog društva, u ovom stadijumu analize bi se moglo postaviti pitanje razloga iz kojih je zakonodavac dozvolio udruženje kao moguću pravnu formu sportske organizacije, a uz istovremeno odstupanje od opštih pravila o udruženjima. Drugim rečima, moglo bi se postaviti pitanje da li bi bilo svrshishodnije da se kao jedino dopuštena pravna forma sportskih organizacija predvide privredna društva? O postavljenom pitanju će detaljnije biti reči u delu koji sledi.

2.3. Sportska organizacija kao privredno društvo

Pored u formi udruženja, srpsko pravo dopušta osnivanje i funkcionisanje sportskih organizacija u formi privrednog društva. Tom prilikom zakonodavac predviđa ograničenje, tako što omogućava da se sportske organizacije nađu isključivo u formi akcionarskog društva ili društva sa ograničenom odgovornošću. *A contrario*, osnivanje sportske organizacije kao ortačkog ili komanditnog društva Zakonom nije dopušteno.

Iako je načelno reč o privrednom društvu, Zakonom o sportu je u određenim segmentima i u određenoj meri odstupljeno od opštih pravila ZPD. Čini se da razlog pomenutih odstupanja leži u prirodi (pretežne) delatnosti sportskih privrednih društava. Drugim rečima, potreba zaštite sportske delatnosti, te sprečavanje zloupotreba sportskih privrednih društava nužno nalaže odstupanje od opštih pravila pozitivnog prava privrednih društava.

⁴¹ Zakonom o stečaju propisuju se uslovi za pokretanje, kao i samo sprovodenje stečajnog postupka nad svim pravnim licima. Vid. čl. 1 st. 1, Zakon o stečaju, „Službeni glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon, 71/2012 – odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018, 95/2018.

Imajući to u vidu, Zakon o sportu ograničava mogućnost raspodele dobiti članovima u vidu dividendi. Tako, Zakon predviđa da se 70% ostvarene neto dobiti u tekućoj godini mora reinvestirati u delatnost sportskog privrednog društva.⁴² *A contrario*, društva su limitirana u pogledu raspodele dividendi, tako što im je omogućeno da članovima raspodele svega 30% ostvarene neto dobiti. Upitno je da li je predviđeni procenat najadekvatnije procenjen, imajući u vidu da je zamislivo da sportsko privredno društvo ostvari veliki iznos neto dobiti, te da, samim tim, i 30% datog iznosa može predstavljati relativno visok iznos. U tom smislu, valjalo bi ovo pitanje eventualno detaljnije razmotriti *de lege ferenda*.

Dalje, određen stepen odstupanja mogao bi se uočiti i po pitanju članstva. Dok, sa jedne strane, ZPD predviđa da svako lice koje kupi udele/akcije može postati član društva, Zakon o sportu po tom pitanju predviđa određena ograničenja. Tako je propisano da jedno lice ne može biti vlasnik, odnosno imati udele ili akcije u više od jednom sportskom privrednom društvu u istom stepenu takmičenja, dok u okviru iste grane sporta može imati udele ili akcije na koje otpada najviše 5% osnovnog kapitala sportskog privrednog društva samo u još jednom sportskom privrednom društvu.⁴³ Takođe, član sportskog privrednog društva ne može biti ni lice čiji poslovi i aktivnosti mogu neposredno da utiču na takmičenje u odgovarajućoj grani sporta, odnosno stepenu takmičenja (npr. sportske sudsije, sportski posrednici, sportisti, treneri i dr.), kao i vlasnici sportskih kladionica i zaposleni u sportskim kladionicama.⁴⁴ Sticanje udela/akcija protivno propisanim pravilima povlači za sobom obavezu njihovog otuđenja, uz nemogućnost da se, do momenta otuđenja, ostvaruju prava po tako stečenim udelima odnosno akcijama.⁴⁵ Logika propisivanja pomenute inkompatibilnosti članstva počiva na činjenici da je sportska delatnost specifična i da ju je potrebno zaštititi od mogućih zloupotreba.

Najzad, Zakon o sportu izričito propisuje da se na sportsko akcionarsko društvo ne primenjuju odredbe o preuzimanju javnih akcionarskih društava.⁴⁶ Logika preuzimanja javnih akcionarskih društava leži u potrebi zaštite manjinskih akcionara u situaciji kada jedno lice stekne vladajuće učešće u osnovnom

⁴² Čl. 92 st. 4 ZS; U kontekstu opštih pravila koja uređuju privredna društva, slična odredba ne postoji. Naime, pošto društvo ostvari dobit, te pošto pokrije gubitke sa kojima posluje, društvo može sva preostala sredstva bez ograničenja raspodeliti svojim članovima. Načelno, odluku o raspodeli dividendi, kao jednu od najvažnijih odluka društva, donosi skupština. Dakle, društvo ne mora u svakom slučaju ostvarenu dobit da raspodeli svojim članovima. Isto tako, odluka društva da raspodeli dobit ne znači nužno i da je društvo odlučilo da sva ostvarena raspoloživa sredstva raspodeli svojim članovima. Drugim rečima, stvar je odluke društva koji deo dobiti će raspodeliti svojim članovima. To znači da će društvo, na primer, moći da deo raspoloživih sredstava raspodeli članovima u vidu dividendi, a preostali deo da reinvestira u sopstveno poslovanje. Kako se vidi, za razliku od Zakona o sportu, Zakon o privrednim društvima ne postavlja društvu limit u pogledu toga koji deo dobiti se mora reinvestirati, ostavljajući mu tom prilikom slobodu odlučivanja. Vid. N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, 490-491.

⁴³ Čl. 92 st. 11 ZS.

⁴⁴ Čl. 92 st. 12 ZS.

⁴⁵ Čl. 91 st. 13 ZS.

⁴⁶ Čl. 92 st. 16 ZS.

i glasačkom kapitalu. U tom slučaju, pravo akcionarskih društava predviđa obavezu vladajućeg akcionara da ostalim akcionarima uputi javnu ponudu za preuzimanje, nudeći im tom prilikom mogućnost prodaje akcija po pravičnim cenama. Institut preuzimanja akcionarskih društava smanjuje mogućnost nastanka prvog agencijskog problema, imajući u vidu da stimuliše upravu da posluje u skladu sa dugoročnim interesima društva. Drugim rečima, kako preuzimanje u većini slučajeva podrazumeva i smenu dotadašnje uprave, članovi uprave društva podstaknuti su da delaju u interesu društva, smanjujući na taj način rizik preuzimanja, te, samim tim, i rizik sopstvenog smenjivanja.⁴⁷ U kontekstu sportskih organizacija isključena je primena pravila o preuzimanju javnih akcionarskih društava. Čini se da, pre svega, razlog tome treba tražiti u potrebi da se olakša prodaja udela (akcija) sportskog privrednog društva, bez obaveze sticaoca da upućuje preostalim akcionarima obaveznu javnu ponudu za preuzimanje.

2.4. Promena pravne forme sportske organizacije

Pomenuto je više puta da se sportska organizacija može javiti u dva pojedina oblika – kao udruženje ili kao privredno društvo. Pored toga, srpski zakonodavac izričito dopušta naknadnu promenu pravne forme sportske organizacije. Naime, dopušteno je da sportska organizacija osnovana kao udruženje naknadno promeni pravnu formu te postane sportsko privredno društvo (i obrnuto?). Iz pomenute zakonske odredbe proizlazi da je u srpskom pravu dopuštena isključivo jednosmerna promena, odnosno prelazak iz forme udruženja u formu privrednog društva. Štaviše, jezičkim tumačenjem pomenute odredbe moglo bi se zaključiti da je moguća isključivo promena pravne forme iz udruženja u društvo sa ograničenom odgovornošću.⁴⁸ Do promene pravne forme dolazi donošenjem odluke o promeni, te prenosom osnivačkih prava na jedinicu lokalne samouprave na čijem području predmetno sportsko udruženje ima sedište.⁴⁹ Iz navedenog se može zaključiti da vlasnik društva nastalog usled promene pravne forme postaje „nadležna“ jedinica lokalne samouprave. U vezi sa mogućnošću promene pravne forme valjalo bi istaći sledeće. Prvo, Zakon o udruženjima ne sadrži odredbu koja izričito dopušta promenu pravne forme udruženja. Drugo, na početku rada je istaknuto da, prilikom utvrđivanja domaća primene pravila ZPD koja se odnose na promene pravne forme, treba voditi računa o logici svake pravne forme, kao i o prirodi delatnosti koje se u okviru date forme nameravaju obavljati. U vezi sa tim, iako se u pravnoj teoriji nalaze i suprotni stavovi, polazeći od činjenice da udruženja i privredna

⁴⁷ N. Jovanović, V. Radović, M. Radović, 613.

⁴⁸ Sportsko udruženje može da promeni pravni oblik u sportsko privredno društvo donošenjem odluke o organizovanju kao društvo sa ograničenom odgovornošću i prenošenjem osnivačkih prava na jedinicu lokalne samouprave na čijoj teritoriji ima sedište, uz prethodnu saglasnost te jedinice lokalne samouprave., čl. 71 st. 3 ZOS.

⁴⁹ *Ibid.*

društva počivaju na suprotnim logikama, valjalo bi zaključiti da u okviru ovih formi pravnih lica ne bi trebalo dopustiti mogućnost promene. Kako bi se sprečilo da do tog vida promena dolazi, valjalo bi, *de lege ferenda*, ovu mogućnost izričito isključiti, propisivanjem zabrane prelaska iz forme udruženja u formu privrednog društva, a naročito imajući u vidu različite logike na kojima odnose forme počivaju.

Sa druge strane, kako je već rečeno, Zakon o sportu izričito dopušta ovu mogućnost. U vezi sa time trebalo bi istaći sledeće. Prvo, nema sumnje da se pravila Zakona o sportu, kao *lex specialis* pravila, prioritetno primenjuju u kontekstu promena pravnih formi sportskih organizacija. Drugo, opravdanje dopuštenosti promene pravne forme sportske organizacije, čini se, trebalo bi tražiti u specifičnosti sportskih udruženja u odnosu na udruženja generalno, te specifičnosti sportskih privrednih društava u odnosu na opšta pravila o privrednim društvima. Drugim rečima, imajući u vidu da se pravne forme sportskih organizacija znatno razlikuju od načina na koji su date pravne forme uređene po opštim pravilima, dopuštanje mogućnosti promene pravnih formi trebalo bi shvatiti opravdanim rešenjem.

3. ZAKLJUČAK

Na osnovu svega do sada navedenog, moglo bi se zaključiti, najpre, da sportska delatnost predstavlja posebnu vrstu delatnosti koja iziskuje poseban „pravni tretman“. Imajući to u vidu, regulativu pravnih formi sportskih organizacija treba koncipirati tako da odgovara logici i prirodi sportskih delatnosti. Čini se da je to razlog zbog čega je srpski zakonodavac, regulišući pravne forme sportskih organizacija, u više navrata odstupio od logike odnosnih pravnih formi. Tom prilikom, moglo bi se uočiti odstupanje u dva pravca. Najpre, regulišući sportska udruženja, zakonodavac je u više momenata odstupio od opštih pravila Zakona o udruženjima, udaljujući sportska udruženja od udruženja generalno, te istovremeno približavajući ih privrednim društvima. Drugo, regulišući sportska privredna društva, zakonodavac je uočio potrebu pružanja naročite zaštite sportske delatnosti od mogućih zloupotreba, odstupivši u tom cilju od opštih pravila Zakona o privrednim društvima. Konačno, u pogledu pitanja opravdanošti dopuštanja promena pravnih formi sportskih organizacija, trebalo bi uzeti u obzir specifičnost sportskih delatnosti, kao i specifičnost pravnih formi sportskih organizacija, te u tom smislu opravdati ovu mogućnost.

Milena Momčilov, M.A.

Junior Research Assistant at Institute of Comparative Law

PhD Student at University of Belgrade – Faculty of Law, Serbia

THE POSSIBLE LEGAL FORMS OF SPORTS ORGANIZATIONS IN SERBIAN LAW

Summary

The following paper will present an analysis of each of the possible legal forms of sports organizations in Serbian law. Namely, Serbian positive law allows sports organizations to be established exclusively in the form of associations or in the form of companies. Therefore, the Serbian legislator narrows the circle of legal forms in relation to possible forms of legal entities regulated by the general rules. In other words, the founders of sports organizations are limited in their choice of the form by having the legislator offer them *numerus clausus* list of forms. The author tried to analyze the advantages and disadvantages of the permitted legal forms of the sports organizations by noticing differences with the regulation of those forms by the general rules. It was also attempted to examine the reasons why the legislature, in respect of the legal forms of sports organizations, deviated from the general rules governing those legal forms. Finally, the paper deals with the issue of permitted changes of the legal forms of sports organizations.

Keywords: Sports organization; Legal forms; Association; Company; The Sports Act.

Literatura

Bačić A., Bačić P., Στάδιον i ustavno pravo: Treba li sport i sportska prava shvatiti ozbiljno, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2010;

Bina Celine Dorothy M., One Person Company (OPC) - The new Business Format for small Retailers in India, *Management*, 1/2015

Čolović V., Insolventnost i fudbalski klubovi, *Srpski fudbal: uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd.

Fogel C., *Controversies in Law and Sport*, Common Ground Research Networks, 2017

Jovanović N., Radović V., Radović M., *Kompanijsko pravo*, Beograd 2021;

Kačer H., Uvod u sportsko pravo, *Inženjerski biro*, Zagreb, 2009;

Lančarić D., Cheben J., Savov R., Factors influencing the implementation of diversity management in business organisations in a transition economy. The case of Slovakia, *Economic research - Ekonomski istraživanja*, 1/2015

- Lepetić J., *Kompanijskopravni režim sukoba interesa – Dužnost lojalnosti*, Beograd, 2015;
- Marković M., Problem sukoba interesa između brokersko – dilerorskog društva i njegovih klijenata, *Pravo i privreda*, 5-8/2009;
- Pajković M., Idiosyncrasies of Sports Law in Sailing Regattas, *Pomorski zbornik*, 1/2018
- Petrović S., Djelatnost UNCITRAL-a na novom pravnom obliku trgovackog društva (kao odgovor na anakronost prava društava), *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1-2/2022;
- Petrović S., Pravni oblici pravnih osoba za obavljanje djelatnosti - pretpostavke i posljedice, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Posebni broj, 2006,
- Šuput D., Sportsko pravo u SAD u: *Uvod u pravo SAD*, Beograd, Institut za uporedno pravo, 2008
- Šuput D., Zakonsko uređivanje sporta u evropskim državama, *Strani pravni život*, 3/2009
- Vasiljević M., *Kompanijsko pravo*, Beograd, 2011,

Izvori sa Interneta

Pojam sportskog prava - Sport i pravo - Teorija sporta - Savremenisport.com, (pristupljeno: 8.11.2022.)

Propisi

- Zakon o bankama, „*Službeni glasnik RS*“, br. 107/2005, 91/2010 i 14/2015;
- Zakon o osiguravajućim društvima, „*Službeni glasnik RS*“, br. 139/2014 i 44/2021;
- Zakon o športu, „*Narodne novine*“, 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, 98/19, 47/20, 77/20, na snazi od 18.04.2020.
- Zakon o sportu, „*Službeni glasnik RS*“, br. 10/2016;
- Zakon o stečaju, „*Službeni glasnik RS*“, br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon, 71/2012 – odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018, 95/2018;
- Zakon o udruženjima, „*Službeni glasnik RS*“, br. 51/2009, 99/2011, - dr. zakoni i 44/2018 – dr. zakon.

REPREZENTATIVNI FUDBAL I PROMENA DRŽAVLJANSTVA – FIFA PRAVILA

Sažetak

Globalizacija je uticala i na fudbal. Ljudi su sve mobilniji, te se i fudbaleri često sele u različite države. Dešava se i da steknu državljanstvo neke države ili da se nakon nastupanja za jednu nacionalnu selekciju predomisle i poželete da nastupaju za neku drugu, čije su državljanstvo stekli ili ga možda već i imali. Naravno, može se desiti i da neka država prestane da postoji, a da neka nova država ili neke nove države nastanu na toj teritoriji. Svakako, radi se o veoma izazovnim pravnim pitanjima, pošto su reprezentacije stvar nacionalnog ponosa i usled toga je razumljivo zbog čega se u toj oblasti postupa drugačije u odnosu na klupski fudbal. Jednostavno, nastoji se sačuvati supstrat reprezentativnog fudbala, odnosno njegova suština. U radu, autori nastoje da pruže, nakon uvodnih razmatranja, analizu odredbi svetske krovne fudbalske organizacije FIFA-e u ovoj oblasti. Na kraju, autori sumiraju rezultate istraživanja, te nude odgovarajući zaključak.

Ključne reči: državljanstvo, promena državljanstva, reprezentacije, FIFA pravila

1. UVOD

Danas, na početku treće decenije XXI veka, nesporno je da fudbal, predstavlja, ne samo sport, odnosno sportsku granu, već i značajnu privrednu delatnost koja donosi ogromne prihode fudbalskim klubovima, medijskim kućama, proizvođačima sportske opreme i suvenira, te samim državama.¹ Fudbal je prihvaćen u celom svetu, i sadrži mnoge komponente kako u psihofizičkoj, tako i u socijalnoj oblasti,² koja budi emocije kako kod učesnika, tako i kod gledalaca. Danas je nesporno da je to sport sa najmasovnjijim brojem profesionalaca koji se njime bave, te i rekreativaca sa globalnom popularnošću i najvećom zastupljenosti u različitim medijima.³ Na taj način, fudbal je postao i društveni fenomen koji

* Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu i sudija Ustavnog suda

** Naučni saradnik u Institutu za uporedno pravo u Beogradu

¹ D. Šuput, Sistem fudbalskih propisa, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 123

² P. Opavski, Fudbalski sport za treći milenijum, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Fudbalski savez Beograda, Beograd 2016, 139.

³ D. Šuput, Primena propisa Republike Srbije kao otežavajući faktor u procesu modernizacije srpskog fudbala, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Fudbalski savez Beograda, Beograd 2016, 31.

je najupečatljiviji simbol današnje globalizacije, doprinosom novih informacijskih tehnologija.^{4,5} Problem je što iako je „prema rečima Džordža Orvela, fudbal jedini sport koji u periodu od 90 minuta uspeva zadržati fokus cele populacije na pripadnosti nacionalnoj grupaciji, a ujedno je i najpopularniji sport širom sveta, možda upravo fudbal pruža najbolji uvid u različite procese globalizacije. Nekada je bilo lako utvrditi ko za koga navija. Smatralo se da sport mora imati identitet, podrazumevajući pod tim identitet navijačke baze. Prodorom globalizacije i krupnog kapitala u međunarodne sportske organizacije i institucije Evropske unije, lokalni identitet izgubio se i kod državnih reprezentacija“.⁶ Drugim rečima, migraciona kretanja u kontekstu međunarodnog fudbala kada igrači moraju izabrati ili zapravo promeniti državljanstvo kako bi predstavljali drugu reprezentaciju su druga strana medalje i možda kontroverzna pojava od profesionalnih fudbalera koji se samo kreću na međunarodnom nivou između različitih klubova, ali ostaju verni istoj reprezentaciji. Čini se da je prisustvo stranih fudbalera u nacionalnim timovima pomalo paradoksalno, jer bi moglo dovesti do sve veće „denacionalizacije“, one, sportske, nacije.⁷ Svakako, ovi problemi su uočeni,⁸ ide se ka njihovom rešavanju, ali uprkos tome, proces olakšane naturalizacije sportista uzima sve više maha. Države pribavljaju priliku za sticanje sportske slave, dok sportisti dobijaju priliku da učestvuju na velikim takmičenjima, što inače ne bi mogli zbog jake konkurenkcije u svojoj državi, te se koriste svim raspoloživim sredstvima da do toga i dođu.⁹ Međutim, i pored svesti o složenosti ovakve pojave, te postojanju normativnog okvira, smatra se da je ovaj fenomen nedovoljno teorijski istražen.¹⁰

2. DRŽAVLJANSTVO

Državljanstvo predstavlja izuzetno značajan institut, ali i element identiteta određenog fizičkog lica, pri čemu ono stvara prava i obaveze na strani tog lica,

⁴ J. Ćirić, Fudbal kao ogledalo društva, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Fudbalski savez Beograda, Beograd 2016., 109.

⁵ M. Stanić, Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 100

⁶ I. Medić, Neka pitanja državljanstva u sportu kao fenomen međunarodnog sportskog prava. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2017, 415

⁷ G. van Campenhout, J. van Sterkenburg, G. Oonk, Who counts as a migrant footballer? A critical reflection and alternative approach to migrant football players on national teams at the World Cup, 1930–2018., *The International Journal of the History of Sport*, 11/2018, 1074, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09523367.2019.1581769>, 15.11.2022.

⁸ L. Freeburn, European Football’s Home-Grown Players Rules and Nationality Discrimination Under the European Community Treaty, *Marquette Sports Law Review*, 1/2009, 180, <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1013&context=sportslaw>, 15.11.2022.

⁹ I. Medić, 416

¹⁰ G. van Campenhout, J. van Sterkenburg , The diversification of national football teams: Using the idea of migration corridors to explore the underlying structures of nationality changes amongst foreign-born players at the football World Cup, *International Review for the Sociology of Sport*, 1/2021, 36, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1012690219892849>, 15.11.2022.

ali i države čiji je državljanin.¹¹ Međunarodni sud pravde je opisao državljanstvo kao „pravnu vezu koja u osnovi ima društvenu privrženost, istinsku povezanost postojanja, interesa i osećanja, zajedno sa postojanjem recipročnih prava i dužnosti. Može se reći da predstavlja pravni izraz činjenice da je pojedinac kome je to dodeljeno, bilo direktno zakonom ili kao rezultat akta vlasti, u stvari bliže povezan sa stanovništvom države koja daje državljanstvo, nego sa bilo kojom drugom državom“.¹² Razume se, ovaj odnos omogućava građaninu da uživa sva prava garantovana međunarodnim i domaćim pravom, ali ga ujedno i obavezuje na određene dužnosti predviđene istim pravilima. Prema Evropskoj konvenciji o državljanstvu iz 1997. godine, ono ne određuje nečije etničko poreklo, već pravno svojstvo na osnovu kojeg drugi propisi daju takvim licima određena prava i obveze.¹³ Svaka država načelno slobodno i isključivo odlučuje o tome ko stiče njeno državljanstvo (tzv. *domaine réservé*), u skladu sa načelom suverene jednakosti država. Isto određuje i čl. 1. Haške konvencije o nekim pitanjima u vezi sa sukobima prava o državljanstvu od 1930., koja nije stupila na snagu, a isto gledište izražava i Međunarodni sud pravde u Hagu u odluci u predmetu Notebom od 1955 godine.¹⁴ U skladu sa tim, način sticanja državljanstva razlikuje se od države do države u skladu sa pravnom tradicijom, nacionalnim interesima, istorijom i percepcijom budućnosti svake države. Uporedno gledano, državljanstvo se stiče na osnovu jednog od četiri načela: načelu krvne veze ili porekla (*ius sanguinis*), načelu područja (*ius soli*), načelu prebivališta (*ius domicilii*) ili usled činjenice braka sa domaćim državljaninom (*ius matrimonii*). Po pravilu se jedno od navedenih načela uzima za osnovno, koje se dalje upotpunjuje drugim načinima sticanja državljanstva. Načelo krvne veze ili porekla znači da lice u pitanju rođenjem stiče ono državljanstvo koje imaju i njegovi roditelji. Po načelu mesta rođenja, lice rođenjem stiče državljanstvo one države na čijoj je teritoriji rođeno. Konačno, prema načelu prebivališta, lice stiče državljanstvo države na čijoj teritoriji ima prebivalište u određenom vremenskom periodu,¹⁵ dok se državljanstvo na osnovu braka sa domaćim državljaninom stiče nakon proteka određenog vremenskog perioda od zaključenja braka.

U teoriji se smatra da se odnos prema državljanstvu promenio, te se poziva na fleksibilniji razvoj međunarodnog javnog prava o državljanstvu i prihvatanje dvojnog ili višestrukog državljanstva. Neki naučnici čak veruju da će dvojna i višestruka državljanstva postati norma u budućnosti, jer važnost državljanstva leži u centralnoj ulozi države i eventualni pad te uloge bezuslovno će uticati na

¹¹ S. Andonović, „Osrt na pitanje državljanstva u pojedinim sportovima u Republici Srbiji“, *Srpski fudbal – uporednoopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.; I. Medić; J. Schulting, *Comparing Citizenship and Naturalization Policies in International Sports: The Case of the 2019 Asian Football Cup*, 2019, 13, <https://thesis.eur.nl/pub/50826/Schulting-Jorn.pdf>

¹² FIFA, *Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams*, 2021, 9, <https://digitalhub.fifa.com/m/ccab990abf45fcf6/original/ro8mje8vw98yp3rvfbmi-pdf.pdf>

¹³ I. Medić, 418; J. Schulting, 13; FIFA, *Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams*, 9

¹⁴ I. Medić, 418

¹⁵ I. Medić, 419; J. Schulting, 15

njegovu vrednost.¹⁶ Na fudbalskom planu, konstatuje se da se pojavljuju i predviđa se širenje tzv. „državljanstava na prodaju“, kada između sportista i države koju predstavlja nema nikakvih ranijih veza, jer niti su oni, a niti njihovi preci rođeni u toj državi. Praktično je reč o čisto ugovornom odnosu gde sportista „dobija“ državljanstvo, uz, često, izdašan novčani iznos, a u zamenu za medalje i očekivani napredak nacionalnog tima. Po mišljenju mnogih, reč je o veoma opasnoj praksi,¹⁷ sa čim se slažemo.

3. PRAVILA FIFA

Pre nekoliko decenija, iako je igračima bilo zabranjeno da istovremeno predstavljaju različite države, predstavljanje novog tima i promena „vernosti“ bili su mogući sve dok igrač ima državljanstvo zemlje koju želi da predstavlja. Igrači su koristili ovaj sistem, pa je čuveni Alfredo Di Stefano igrao za Argentinu, dok je Ferenc Puškaš nakon Mađarske igrao za Španiju.¹⁸ U naše doba, jedan od najpoznatijih primera je Brazilac Dijego Košta, koji je 2014. odlučio da predstavlja nacionalni tim Španije umesto rodnog Brazila.¹⁹

FIFA koja je osnovana 1904. godine sa glavnim ciljem organizovanja međunarodnog fudbala je na svom 33. Kongresu u Santjagu, Čile, 1962. godine, pokušala da okonča doba neregulisane zamene nacionalnih timova, podstaknuta Di Stefanovim primerom. On je igrao 6 puta za Argentinu i 31 put za Španiju. Di Stefano je takođe četiri puta igrao za Kolumbiju, koja je u to vreme bila nepriznata od FIFA-e, pošto su u tamošnjoj ligi prekršena pravila transfera u potpisivanju igrača koji su još bili pod ugovorom. Ipak, njegov slučaj je podstakao FIFA-u da reguliše problematiku promene državljanstva. Kasnije, ova pravila su izmenjena i 2004. godine u skladu sa novom problematikom.²⁰

3.1. Osnovni princip

Ono što važeća FIFA pravila o podobnosti čini drugačijim od drugih sportskih asocijacija, jeste razlika između takmičenja mladih i seniorskih reprezentacija, što omogućava pojedincima da donesu odluke u kasnijoj fazi svoje karijere. Međutim, kao što je pokazano u nekim studijama slučaja, to koriste pojedine države koje nude mlađim talentovanim sportistima da potraže „sklonište“ unutar novih granica, dajući im nade i mogućnosti koje prevazilaze one u zemljama porekla.²¹ Osnovni

¹⁶ J. Schulting, 13

¹⁷ I. Medić, 420

¹⁸ J. Schulting, 38-39

¹⁹ G. Oonk, Who may represent the country? Football, citizenship, migration, and national identity at the FIFA World Cup, *The International Journal of the History of Sport*, 11/2021, 1046-1047, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09523367.2020.1844188>; G. van Campenhout, J. van Sterkenburg, G. Oonk, 1074

²⁰ G. Oonk, 1051; J. Schulting, 35

²¹ J. Schulting, 106

principi su predviđeni članom 5. Statuta FIFA. Prema njima, svako lice koja ima stalno državljanstvo, a koje ne zavisi od boravka u određenoj zemlji, ima pravo da igra u reprezentativnim ekipama saveza te zemlje. Pravi se razlika između toga da li se poseduje državljanstvo i da li lice ima pravo da stekne državljanstvo. Igrač poseduje državljanstvo ako je, kroz delovanje nacionalnog zakona: automatski dobio državljanstvo, primera radi, rođenjem, bez potrebe da preduzima bilo kakve dalje administrativne korake, tipa da se odrekne drugog državljanstva, ili je stekao državljanstvo postupkom naturalizacije.

Osnovno pravilo, uz postojanje izuzetaka o kojima ćemo pisati docnije, je da svaki igrač koji je već učestvovao, u potpunosti ili delimično, na nekoj utakmici zvaničnog takmičenja bilo koje kategorije, ili bilo koje vrste fudbala za jedan savez, ne sme igrati na međunarodnoj utakmici za reprezentativnu ekipu drugog saveza. Dakle, igrač je vezan za svoju „sportsku nacionalnost“ tokom trajanja reprezentativne karijere. Igrač je vezan za „sportsku nacionalnost“, pošto je već učestvovao u utakmici (u potpunosti ili delimično); i to u zvaničnom takmičenju, bez obzira na starosnu kategoriju ili vrstu fudbala. Preciznije, to znači da je tokom zvanične utakmice igrač bio na terenu u bilo kom vremenskom periodu, makar i jednu sekundu, bilo kao starter, ili kao zamena za drugog igrača. Igrač koji nije igrao na utakmici, uprkos tome što je bio na klipi za rezerve se smatra kao fudbaler koji nije „učestvovao“ u utakmici. Logično, igrač koji je pozvan u reprezentativni tim, ali nije bio ni starter ni zamena, nije učesnik meča. Takođe, pojam „zvanično takmičenje“ je definisan u Statutu FIFA kao „takmičenje reprezentativnih ekipa koje organizuje FIFA ili bilo koja druga konfederacija“, kao što je, primera radi, UEFA. Stoga, prijateljske utakmice se ne smatraju kao utakmice u zvaničnom takmičenju. „Vrsta fudbala“ označava tri oblika fudbala koje reguliše FIFA: obični fudbal (veliki, asocijacijski fudbal), futsal ili fudbal na pesku. Igrač koji je igrao u meču na zvaničnom takmičenju u bilo kojoj od ove tri vrste fudbala (npr. futsal) je vezan za „sportsku nacionalnost“ tog saveza za sve vrste fudbala.²²

3.2. Državljanstvo koje daje pravo igračima da predstavljaju više od jednog saveza

Sledeća moguća situacija je uslovljena činjenicom da uprkos tome što je u osnovi predviđeno da prati međunarodni politički poredak, članstvo u međunarodnim sportskim federacijama nije striktno ograničeno na suverene države. Primera radi, FIFA u članstvu ima 211 saveza, dok su članice Ujedinjenih nacija 193 suverene države. Za potrebe fudbala, ovi, da tako kažemo, dodatni savezi ili teritorije se legitimno smatraju „suverenim sportskim državama“.²³ Stoga, igrač

²² Čl. 5. FIFA, Statuta, Pravilnika o primeni Statuta, stalne odredbe Kongresa, 2021., https://hns-cff.hr/files/documents/16402/Statut%20FIFA-e_svibanj%202021_v2.pdf FIFA, Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams, 12

²³ FIFA, Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams, 4

koji ima pravo nastupa za više od jednog saveza zbog svog državljanstva, može da igra na međunarodnoj utakmici za jedan od ovih saveza samo ako, pored toga što ima relevantno državljanstvo, ispunjava najmanje jedan od sledećih uslova: rođen je na teritoriji relevantnog saveza; njegova biološka majka ili biološki otac su rođeni na teritoriji relevantnog saveza; njegova baba ili deda su rođeni na teritoriji relevantnog saveza; živeo je u kontinuitetu na teritoriji relevantnog saveza najmanje 5 godina. Savezi koji dele zajedničko državljanstvo mogu se sporazumeti da se rok od 5 godina ne postavlja kao uslov ili da se odredi duži vremenski rok.

Biti „rođen na teritoriji relevantnog saveza“ odnosi se na fizičku teritoriju na kojoj relevantni savez upravlja svim vrstama fudbala.²⁴ Dakle, igrač koji želi da igra pod ovim uslovima mora imati tzv. „vezu boravka“ sa relevantnom teritorijom, odnosno mora ispuniti barem jedan od predviđenih pet uslova. Prvo, potrebno je da je igrač „živeo na teritoriji relevantnog saveza“ što znači „period fizičkog prisustva na teritoriji tog saveza“. Drugo, namerno se traži da su u pitanju „biološka majka ili biološki otac“, za razliku od pojma „majka“ ili otac“. Razlog za ovakvo rešenje je sprečavanje tzv. „kupovine državljanstva“, u smislu da odraslog ili talentovanog fudbalera usvoji lice u novoj zemlji ili teritoriji kako bi se olakšala promena „sportskog državljanstva“. Postoji mogućnost da se igrač pozove na mesto rođenja svog usvojitelja, te da u tom smislu podnese zahtev u skladu sa Proceduralnim pravilima. Komisija za status igrača će proceniti da li usvojilac može biti zamena za biološkog roditelja, navodeći odlučne činjenice (bez ograničenja) kao što su: godine kada je igrač usvojen; godine kada se igrač preselio; da li su igračevi biološki roditelji još živi i da li su igrač ima „istinsku vezu“ sa relevantnim savezom. Primera radi, u jednom slučaju je Komisija usvojila zahtev igrača, pošto je igrač usvojen i preselio se u zemlju sa tri meseca starosti, a igračevi biološki roditelji su preminuli.²⁵

3.3 Sticanje novog državljanstva

Svaki igrač koji je stekao novo državljanstvo, dakle, ne ono stalno iz člana 5. Statuta, i koji nije igrao međunarodni fudbal, odnosno reprezentativni fudbal, imaće pravo nastupa za novu reprezentaciju samo ako ispuni jedan od sledećih uslova: rođen je na teritoriji relevantnog saveza; njegova biološka majka ili biološki otac su rođeni na teritoriji relevantnog saveza; njegova baba ili deda su rođeni na teritoriji relevantnog saveza; imao je boravište na teritoriji relevantnog saveza i to za igrače koji su počeli da borave na toj teritoriji pre desete godine najmanje tri godine, dok za igrače koji su počeli da borave na toj teritoriji između desete i osamnaeste godine, najmanje pet godina. Na kraju, za igrače koji su počeli da borave na toj teritoriji od osamnaeste godine, traži se boravište u trajanju

²⁴ FIFA, Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams, 19; Čl. 6. FIFA, Statuta, Pravilnika o primeni Statuta, stalne odredbe Kongresa

²⁵ Čl. 6. FIFA, Statuta, Pravilnika o primeni Statuta, stalne odredbe Kongresa; FIFA, Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams, 20

od najmanje pet godina. Pored toga, neophodno je za igrače koji su počeli da borave na toj teritoriji između desete i osamnaeste godine da dokažu da prelazak na teritoriju saveza nije bio radi učešća za reprezentacije tog saveza, te da dostave, preko relevantnog saveza, zahtev za pravo nastupa.

Izraz boraviti na teritoriji relevantnog saveza će značiti period fizičke prisutnosti na teritoriji tog saveza. Smatra se da period boravka nije prekidan u slučajevima: kratkog odsustvovanja u inostranstvu iz ličnih razloga; odmora u inostranstvu kada nije u toku fudbalska sezona; medicinskog tretmana ili rehabilitacije u inostranstvu, posle povrede ili bolesti, ili putovanja u inostranstvo zbog zaposlenja u fudbalu. Period jeste prekidan u slučaju da je: igrač transferisan u klub koji je član drugog saveza, ili je odsutan sa teritorije iz bilo kog drugog razloga, sem navedenih. U svakom slučaju, sem ukoliko ne postoje izuzetne okolnosti, igrač mora biti fizički prisutan na teritoriji saveza najmanje 183 dana tokom perioda od 12 meseci, da bi se smatralo da je “boravio na teritoriji” tog saveza u toj godini.²⁶

3.4. Mogućnost promene saveza

Igrač može da zahteva promenu saveza za koji ima pravo nastupa, kako bi nastupao za savez druge države čije državljanstvo ima i to samo jednom. Zahtev za promenu saveza može biti odobren samo u pet slučajeva.

Prvo, kada je igrač igrao na nekoj utakmici zvaničnog takmičenja bilo kog nivoa (uz izuzetak međunarodnog “A” nivoa) u bilo kojoj vrsti fudbala, za svoj trenutni savez. U vreme kada je igrao svoju prvu utakmicu nekog zvaničnog takmičenja bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez, on nije imao državljanstvo saveza koji želi da predstavlja.

Druga situacija je kada je igrao na nekoj utakmici zvaničnog takmičenja bilo kog nivoa (uz izuzetak međunarodnog “A” nivoa) u bilo kojoj vrsti fudbala, za svoj trenutni savez, te u vreme kada je igrao svoju prvu utakmicu nekog zvaničnog takmičenja bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez, on nije imao državljanstvo saveza koji želi da predstavlja, kao i da u vreme kada je igrao svoju poslednju utakmicu zvaničnog takmičenja bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez, nije imao 21 godinu. Potrebno je i ispunjava bilo koji od zahteva navedenih u članovima 6. i 7. Statuta koji se odnose na državljanstvo koje daje pravo igračima da predstavljaju više od jednog saveza, kao i na slučaj dobijanja novog državljanstva.

Treća situacija je kada je igrač: igrao na nekoj utakmici zvaničnog takmičenja međunarodnog “A” nivoa u bilo kojoj vrsti fudbala, za svoj trenutni savez; i u vreme kada je igrao svoju prvu utakmicu nekog zvaničnog takmičenja (na bilo kom nivou), bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez, imao je državljanstvo saveza koji želi da predstavlja; u vreme kada je igrao svoju poslednju utakmicu zvaničnog takmičenja bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez, nije imao 21 godinu; nije bio na terenu u ne više od tri utakmice međunarodnog “A” nivoa u

²⁶ Čl. 7. FIFA, Statuta, Pravilnika o primeni Statuta, stalne odredbe Kongresa

bilo kojoj vrsti fudbala, za svoj trenutni savez, bilo u zvaničnom takmičenju ili nekom nezvaničnom; najmanje tri godine je prošlo od kada je izveden da igra svoju poslednju utakmicu međunarodnog “A” nivoa u bilo kojoj vrsti fudbala, za svoj trenutni savez, bilo u zvaničnom takmičenju ili nekom nezvaničnom; i nikada nije učestvovao u bilo kojoj vrsti fudbala na međunarodnom “A” nivou na finalnom turniru Svetskog prvenstva FIFA ili finalnom turniru nekog takmičenja neke konfederacije, kao što je, primera radi, Evropsko prvenstvo ili Kopa Amerika.

Četvrta situacija postoji kada igrač: koji želi da predstavlja savez koji je primljen u članstvo FIFA nakon što je on bio na terenu i igrao svoju prvu utakmicu nekog zvaničnog takmičenja (na bilo kom nivou), bilo koje vrste fudbala, za svoj trenutni savez; nikada nije bio na terenu u nekoj utakmici nekog zvaničnog takmičenja (bilo kog nivoa), bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez, nakon što je savez koji želi da predstavlja primljen u članstvo FIFA; u vreme kada je izveden na teren da igra u svojoj prvoj utakmici nekog zvaničnog takmičenja (bilo kog nivoa), bilo koje vrste fudbala za svoj trenutni savez: imao je državljanstvo saveza koji želi da predstavlja; ili dobio je državljanstvo saveza koji želi da predstavlja čim je to bilo razumno moguće, pošto je ta država priznata od strane većine u Ujedinjenim nacijama, te ispunjava bilo koji od zahteva navedenih u članu 6. ili 7. Statuta koji se odnose na državljanstvo koje daje pravo igračima da predstavljaju više od jednog saveza, kao i na slučaj dobijanja novog državljanstva.

Peta situacija je kada je igrač izveden na teren u utakmici nekog zvaničnog takmičenja međunarodnog “A” nivoa, bilo koje vrste fudbala, za svoj trenutni savez, te stalno izgubi svoje državljanstvo bez svoje saglasnosti ili protiv svoje volje zbog odluke državnih vlasti, a poseduje državljanstvo saveza koji želi da predstavlja. Postoji, razume se, i obrnuta situacija kada igrač kojem je dozvoljena promena saveza nije izveden, od strane novog saveza, na teren da igra u bilo kom (zvaničnom ili nezvaničnom) takmičenju bilo koje vrste fudbala, te onda može da zahteva promenu saveza, u smislu da nastupa za svoj prethodni savez, pod uslovom da i dalje ima državljanstvo tog saveza.²⁷

4. ZAKLJUČAK

U teoriji se smatra da promena državljanstva u okviru međunarodnog sporta uopšteno, a ne samo fudbala, postaje sve češća i da otpor takvoj koncepciji nije održiv. Pogotovo, ako sportisti promene državljanstvo u pravednim i legitimnim granicama, svaki oblik protivljenja individualnoj odluci o prelasku u drugu nacionalnost je, smatra se, nemoguć. Nagoveštava se da će klupski sportski model u potpunosti promeniti međunarodni sport, pa i fudbal. Ova ideja bi značila izvestan kraj nacionalnog predstavljanja u okviru fudbala.²⁸ Ipak, sa druge strane “ne čudi ponovno okretanje većine zapadnih država prema politici nasleđa i želji za zaštitom

²⁷ Čl. 9. FIFA, Statuta, Pravilnika o primeni Statuta, stalne odredbe Kongresa; FIFA, Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams, 33

²⁸ J. Schulting, 16

većine tradicionalnih sportova. Sport i, naročito, elitni sportski uspesi, koriste se kao zamajac snaženja nacionalnog jedinstva i razvoja snažnijeg osećaja nacionalnog identiteta. To se pokazuje veoma važnim u slučaju novonastalih država, i to kako na domaćoj, tako i na međunarodnoj sceni. Na domaćem nivou, sport stvara osećaj pripadnosti zajednici unutar te države, koja može koincidirati i sa nacionalnim i sa etničkim identitetom pojedinca. Na međunarodnom nivou, sport omogućuje: razlikovanje identiteta te države od svih ostalih, unutrašnje jedinstvo zajednice postignuto kroz državne simbole te osećaj nacionalnog uspeha u međunarodnoj areni. Državljanstvo je, po svojoj suštini, društvena odgovornost. Sport se koristi da poduči, simbolizuje i ostvaruje državljanstvo²⁹. Naše mišljenje ide za tim da je neophodno da se okrenemo suštini sporta, a posebno fudbala, odnosno da se zapitamo, šta je u osnovi te igre? Rekli bismo da je to strast. Ona može biti izražena prema klubu, ali i prema reprezentaciji. Ipak, klupska strast je drugačija i dozvoljava igranje stranaca koji nemaju nikakve veze sa odnosnim klubom, a da se suština te strasti i ljubavi ne naruši. Sasvim je drugačije sa reprezentativnim takmičenjima. U tom slučaju, ogromna većina navijača ima strast prema tom timu, jer je on olike jedne države i svega što ona predstavlja. Kada je takav slučaj, mišljenja smo, da nije prihvatljivo dozvoljavati, nastupe fudbalera koji nemaju istinske veze sa odnosnom državom i njениm građanima. Drugim rečima, tada se gubi smisao i nestaje ona strast, koja je toliko privlačna i koja postoji prilikom igranja međunarodnih utakmica. Nestaje ona strast, koja nikada ne sme da nestane. Stoga, pravo kao društvena delatnost koja mora da prati društvene tokove i spreči neželjene pojave u okviru neke delatnosti, mora da preduzima određene mere u tom smeru, te u tom smislu možemo samo da pozdravimo višedecenijske napore FIFA-e u tom smislu.

Vladan Petrov, PhD

Full Professor, Faculty of Law University of Belgrade

Judge of the Constitutional Court of Serbia

Miloš Stanić, PhD

Research Fellow, Institute of Comparative Law, Belgrade

NATIONAL TEAMS AND CHANGE OF CITIZENSHIP – FIFA RULES

Summary

Globalization has also affected football. People are increasingly mobile, and football players often move to different countries. It happens that they also acquire the citizenship of a certain country or that after playing for one national selection they change their mind and want to play for another one, whose citizenship they

²⁹ I. Medić, 423

have acquired or maybe they already had. Of course, it can also happen that a state ceases to exist, and that a new state or states are established on that territory. Certainly, these are very challenging questions, since the national teams are a matter of national pride. As a matter of fact, it is understandable why the rules are different comparing to club football. Simply, intention is to preserve the substrate of representative football, its essence. In the paper, the authors aim to provide, after the introductory considerations, an analysis of the provisions of the world umbrella football organization FIFA in this area. At the end, the authors summarize the results of the research and offer an appropriate conclusion.

Keywords: citizenship, change of citizenship, national teams, FIFA rules

Literatura

- Andonović S., „Osvrt na pitanje državljanstva u pojedinim sportovima u Republici Srbiji“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.
- Ćirić J., Fudbal kao ogledalo društva, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Fudbalski savez Beograda, Beograd 2016
- FIFA, Commentary on the Rules Governing Eligibility to Play for Representative Teams, 2021, <https://digitalhub.fifa.com/m/ccab990abf45fcf6/original/ro8mje8vw98yp3rvfbmi-pdf.pdf>
- FIFA, Statut, Pravilnik o primeni Statuta, stalne odredbe Kongresa, 2021., https://hns-cff.hr/files/documents/16402/Statut%20FIFA-e_svibanj%202021_v2.pdf
- Freeburn L., European Football’s Home-Grown Players Rules and Nationality Discrimination Under the European Community Treaty, *Marquette Sports Law Review*, 1/2009, <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1013&context=sportslaw>, 15.11.2022.
- Medić I., Neka pitanja državljanstva u sportu kao fenomen međunarodnog sportskog prava. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2017
- Oonk G., Who may represent the country? Football, citizenship, migration, and national identity at the FIFA World Cup, *The International Journal of the History of Sport*, 11/2021, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09523367.2020.1844188>
- P. Opavski, Fudbalski sport za treći milenijum, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Fudbalski savez Beograda, Beograd 2016
- Schulting J., *Comparing Citizenship and Naturalization Policies in International Sports: The Case of the 2019 Asian Football Cup*, 2019, <https://thesis.eur.nl/pub/50826/Schulting-Jorn.pdf>
- Stanić M., Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.

Šuput D., Primena propisa Republike Srbije kao otežavajući faktor u procesu modernizacije srpskog fudbala, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Fudbalski savez Beograda, Beograd 2016

Šuput D., Sistem fudbalskih propisa, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.

Van Campenhout G., Van Sterkenburg J., Oonk G., Who counts as a migrant footballer? A critical reflection and alternative approach to migrant football players on national teams at the World Cup, 1930–2018., *The International Journal of the History of Sport*, 11/2018, <https://www.tandfonline.com/doi/10.1080/09523367.2019.1581769>, 15.11.2022.

Van Campenhout G., Van Sterkenburg J., The diversification of national football teams: Using the idea of migration corridors to explore the underlying structures of nationality changes amongst foreign-born players at the football World Cup, *International Review for the Sociology of Sport*, 1/2021, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1012690219892849>, 15.11.2022.

PRAVNA PRIRODA ODGOVORNOSTI ORGANIZATORA SPORTSKIH PRIREDBI

Sažetak

Predmet ovog rada je analiza pravne prirode odgovornosti organizatora sportskih događaja. Zakonom o sportu izričito su propisane obaveze organizatora sportskih priredbi koje imaju za cilj održavanje odgovarajućih standarda bezbednosti tokom održavanja sportskih priredbi i suzbijanje nedozvoljenog i nedoličnog poнаšanja koje je suprotno cilju i društvenoj svrsi sportskih priredbi. Ukoliko se nepoštovanjem ovih obaveza nanese šteta sportistima, gledaocima, drugim učesnicima ili trećim licima, Zakon o sportu upućuje na primenu opštih pravila o odgovornosti sadržanih u Zakonu o obligacionim odnosima. Pravilima iz Zakona o sportu regulisana je odgovornost organizatora velikih skupova sadržana u članu 181. koja predstavlja posebnu vrstu odgovornosti bez obzira na krivicu organizatora. Regulišući odgovornost organizatora okupljanja kao posebnu vrstu vanugovorne, objektivne odgovornosti za štetu, zakonodavac je prihvatio stav da okupljanje većeg broja ljudi u zatvorenom ili na otvorenom prostoru predstavlja situaciju povećanog rizika za nastanak štete, u kom slučaju je opravданo nametnuti obavezu naknade štete organizatorima ukoliko dođe do realizacije tog rizika. Međutim, kako je Zakonom o sportu predviđena odgovornost organizatora sportskih priredbi zbog nepoštovanja svojih obaveza, može se zaključiti da se organizator može oslobođiti odgovornosti dostavljanjem dokaza da je ispunio svoje zakonske obaveze. Autor ovog rada se stoga bavi analizom pravila o odgovornosti organizatora sportskih priredbi i pravila o odgovornosti organizatora priredbi iz Zakona o obligacionim odnosima kako bi ukazao na određene nedoslednosti i nejasnoće u aktuelnom zakonodavnom okviru.

Ključne reči: odgovornost organizatora priredbi, odgovornost organizatora sportskih priredbi, osnovi oslobođenja od odgovornosti, sportske priredbe, prouzrokovanje štete.

1. UVOD

Fudbal je jedan od najprofitabilnijih i najpopularnijih sportova na svetu.¹ Savremeno doba naročito svedoči o velikim finansijskim prednostima

* Master pravnik; Istraživač pripravnik, Institut za uporedno pravo, Terazije 41, Beograd, i.radomirovic@iup.rs.

¹ U prilog navedenoj tvrdnji govore statistički podaci objavljeni od strane FIFA-e, prema kojima je više od pola svetske populacije starije od 4 godine – 3,57 milijardi ljudi, gledalo Svetsko prvenstvo u fudbalu koje se 2018.

bavljenja ovim sportom, kako neposredno, u sportskom angažmanu, tako i posredno, putem raznih formi menadžmenta i organizacije različitih fudbalskih takmičenja. Na kraju, ali ne i najmanje bitno, fudbal ima i veliku nematerijalnu vrednost, pošto pored niza profesionalaca koji su karijerno opredeljeni za bavljenje sportom, fudbal ujedno okuplja i izuzetno veliki broj manje i više pasioniranih gledalaca i ljubitelja ove sportske discipline kao takve, konkretnog fudbalskog kluba ili čak pojedinačnog fudbalera. Kako velika zainteresovanost i posećenost fudbalskih utakmica potvrđuje veliku uključenost ljudi u njihovo održavanje, takav pojačani angažman ljudi podrazumeva i njihovo uspostavljanje međusobnih odnosa. Ovakvo ponašanje ljudi i uspostavljanje odnosa među sobom, zbog svoje potencijalne kompleksnosti, masovnosti i brojnosti situacija koje mogu iz njih izvirati, zahteva i normativno uređenje.

Uprkos dugoj tradiciji razvoja sporta i samog fudbala, sportsko pravo i pravo fudbala unutar njega još uvek nisu u potpunosti naišli na odgovarajuću normativnu regulativu. Razlog za nedovoljni normativni okvir koji bi razrešio mnoge pravne dileme koje se mogu ticati fudbala i pravnih odnosa koji iz njih izviru može se tražiti u više različitih faktora. Prvo, sportsko pravo je uprkos viševekovnom postojanju sporta i dalje mletačka grana prava, i fudbal je u poslednjim decenijama prešao iz sfere lične zabave i razonode pojedinaca u visokoprofitabilnu komercijalnu delatnost, te se tek sa pojačanom komercijalizacijom sporta javlja i potreba sa pravnom sigurnošću u ovoj oblasti koja bi ujedno omogućila i stabilan i predvidiv pravni promet. Drugi razlog se može naći u raznolikosti odnosa do kojih može doći povodom fudbala, tako da jedna pravna grana poput grane sportskog ili fudbalskog prava zapravo nailazi na visok stepen poklapanja sa već postojećim, tradicionalnim granama prava, pa je i njeno mesto u sistemu prava nejasno i nedovoljno određeno, pa i samo uređenje sporadično. Stoga, uprkos pojedinim izolovanim naporima pravnih stručnjaka i naučne doktrine, i dalje je daleko jednostavnije fudbal posmatrati kao izvor uživanja i zabave nego kao pravno nedovoljno regulisani prostor kome treba pristupiti i sa naučnim kuriozitetom. Iako poslednje decenije beleže primetni porast interesovanja za različite vrste sportova i sportske aktivnosti, ne uočava se isti stepen interesovanja za normativno uređenje pravila koja se odnose na sport i sportske aktivnosti.² Treći razlog za nedovoljno regulisanje ove oblasti se može tražiti i kroz pitanje ovlašćenog entiteta koji donosi odgovarajuće propise. Razne fudbalske nacionalne i nadnacionalne asocijacije pretenduju da samostalno uređuju pravne odnose koji nastaju povodom održavanja fudbalskih utakmica ili angažovanja sportista, te imaju autoritet nad fudbalskim klubovima i profesionalcima iz fudbalskog sveta, i njihovim pravilima se oni po pravilu povinuju, iako se ta pravila formalno po-

godine održalo u Rusiji. Finalnu utakmicu koja se odigravala između reprezentacije Francuske i Hrvatske je, prema statističkim podacima, gledalo 1,12 milijarde ljudi. V. *More than half the world watched record-breaking 2018 World Cup* (December 2018), <https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/2018russia/media-releases/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup>, 9/11/2022.

² I. Tošić, O. Novaković, „Vrste osiguranja u sportu (regulativa u domaćem i uporednom pravu)“, *Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje*, Valjevo, 2018, 527.

smatrano ne mogu smatrati izvorima prava koji su predmet tumačenja i primene u redovnim sudskim postupcima. O raskoraku između državnog i profesionalnog uređenja fudbala može govoriti i tendencija fudbalskih klubova, fudbalera, i drugih učesnika u fudbalskoj delatnosti, da pribegnu vansudskim metodama rešavanja sporova, najčešće posredstvom sportske arbitraže.³ Na kraju, treba imati u vidu i nejedinstvenost regulisanja različitih sportova i sportskih organizacija kao jedan od faktora koji utiču na uniformnost propisa u ovoj oblasti, a imajući u vidu raznolikosti sportova i odnosa u tim sportovima, koje nameću i potrebu za različitim normativnim rešenjima, uvažavajući njihove specifičnosti.

Ipak, pravo i fudbal se, kao dva različita društvena fenomena, spajaju u potrebi da se fudbal, pravila ponašanja u fudbalu i društveni odnosi u fudbalu urede na način koji omogućava očuvanje poželjnih društvenih vrednosti koje se fudbalom postižu, a koje se zasnivaju i na principu poštene igre (*fairplay*) i slobodnog takmičenja.⁴ Jedna od tačaka u kojima se fudbal i pravo susreću jeste i na terenu deliktne odgovornosti za štetu. Naime, događaji poput fudbalskih utakmica, koji mogu podrazumevati okupljanje velikog broja ljudi, na otvorenom ili zatvorenom prostoru, različitih preferencija u pogledu ishoda utakmice, a opet istog stepena entuzijazma u pogledu želje za određenim ishodom, mogu dovesti i do društveno nepoželjnih situacija, koje tim pre zahtevaju jasnu, preciznu i predvidivu zakonsku regulativu. Štete koje prilikom realizacije sportskih utakmica mogu nastati mogu biti štete različitih rasporna, nastale krivicom određenih lica, bez krivice ili nezavisno od krivice odgovornog lica, materijalne i nematerijalne. Na ovom terenu dolazi do izražaja značaj opšteg zahteva da pravni propisi treba da budu jasni i predvidivi, odnosno posledice neispunjerenosti takvog zahteva. Stoga je predmet ovog rada priroda odgovornosti organizatora sportskih (i samim tim, fudbalskih) priredbi. Kako sportske priredbe terminološki potпадaju pod širi pojam priredbi koji u sebi obuhvata i druge vrste kulturnih i društvenih manifestacija, poput koncerata, bioskopskih projekcija, pozorišnih predstava i političkih skupova, odgovornost organizatora sportskih priredbi je uređena članom 181 Zakona o obligacionim odnosima⁵ koji je, uz odgovornost usled terorističkih akata, javnih demonstracija ili manifestacija, odgovornost zbog nepružanja neophodne pomoći, odgovornosti u vezi sa obavezom zaključenja ugovora i odgovornosti u vezi sa vršenjem poslova od opšteg interesa, smešten u odsek posvećen posebnim vrstama odgovornosti za štetu, koje se zbog svojih karakteristika ne mogu uvrstiti u prethodne zakonske odseke koji uređuju materiju odgovornosti za štetu.

Pored režima odgovornosti organizatora priredbi iz člana 181 Zakona o obligacionim odnosima, odgovornost organizatora sportskih priredbi je uređena i sektorskim propisom koji se bavi uređenjem sportske delatnosti i sportskih aktivnosti u celini, te pravima i obavezama koje proizilaze iz sportskih aktivnosti.

³ V. Puljko, „Arbitraža i medijacija u sportu“, *Strani pravni život* 1/2017, 73,74.

⁴ D. Šuput, „Zakonsko uređivanje sporta u evropskim državama“, *Strani pravni život* 3/2009, 250.

⁵ Zakon o obligacionim odnosima – Sl. list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ br. 31/93, Sl. list SCG br. 1/2003 – Ustavna povelja i Sl. glasnik R. Srbijebr. 18/2020 – ZOO.

Zakonom o sportu su predviđena osnovna pojmovna određenja koja su od značaja za sportsko deliktno pravo, uključujući i definicije organizatora sportskih priredbi i sporta. Takođe, Zakon o sportu sporadično uređuje i pojedine slučajevе kod kojih organizator sportskih priredbi odgovara za štetu koju su pretrpeli gledaoci, učesnici, i drugi potencijalni akteri sportskih priredbi. Međutim, uređenje se svodi na preciziranje slučajeva u kojima nastupa obaveza naknade štete, dok se sam režim odgovornosti ne uređuje izričito već zakonodavac upućuje na opšta pravila o odgovornosti za štetu. Kako se u srpskom pravu objektivna i subjektivna odgovornost za štetu smatraju ravnopravnim modalitetima odgovornosti za štetu, ostaje nejasno o kojoj vrsti odgovornosti je reč, kao i da li postoji neka naročita odredba i vrsta odgovornosti na koju zakonodavac upućuje. Stoga je potrebno ustanoviti odnos između ove dve vrste odgovornosti u skladu sa njihovim zakonskim uređenjem, uporediti njihove elemente i na osnovu toga utvrditi u kakvom se odnosu one nalaze. Preciznije govoreći, potrebno je iznaći odgovor na pitanje da li ove odredbe Zakona o sportu zapravo derogiraju odgovarajuće odredbe Zakona o obligacionim odnosima, ili je reč o paralelnim osnovima odgovornosti kod kojih u pojedinim slučajevima oštećeno lice može optirati između potraživanja štete po različitim osnovima.

2. ODGOVORNOST ORGANIZATORA PRIREDBI

Režim odgovornosti organizatora priredbi uređen je članom 181 Zakona o obligacionim odnosima u kome se navodi sledeće: „Organizator okupljanja većeg broja ljudi u zatvorenom ili na otvorenom prostoru odgovara za štetu nastalu smrću ili telesnom povredom koju neko pretrpi usled izvanrednih okolnosti koje u takvim prilikama mogu nastati, kao što je gibanje masa, opšti nered i slično“. Ova vrsta odgovornosti za štetu smeštena je u odeljak 6 koji je posvećen posebnim slučajevima odgovornosti za štetu, koji, uprkos pojedinim sličnostima između nekih od njih i dokrinarnim pokušajima da se iznađu zajedničke osobine koje bi opravdale podvođenje ovih slučajeva pod jedinstveni zakonski odsek, predstavljaju niz izolovanih, posebnih slučajeva odgovornosti za štetu koji se zbog svojih karakteristika ne mogu uvrstiti u neku drugu kategoriju.⁶ Ova izdvojena zakonska rešenja uređuju naročite situacije u kojima je oštećenom licu potrebno pružiti naročitu zaštitu. Zapravo, kada je reč o odgovornosti organizatora priredbi i odgovornosti za štetu usled terorističkih akata, javnih demonstracija ili manifestacija, u doktrini se navodi da ova normativna rešenja zapravo predstavljaju pojmovna proširenja pojmove opasne stvari ili opasne delatnosti.⁷ U pitanju je posebna vrsta odgovornosti za štetu koja se zbog uslova za zasnivanje odgo-

⁶ M. Karanikić Mirić, „Odgovornost organizatora priredbe“, *Profesor dr Mirko Vasiljević – LiberAmicorum* (ur. D. Popović), Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Beograd, 2021, 706.

⁷ D. Zlatović, M. Radonić, L. Petković, „Odgovornost organizatora sportskih priredbi za štetu nastalu gledateljima s osvrtom na upravne mjere u cilju rešavanja štetnih događaja“, *Zbornik radova Razvoj javne uprave*, 2017, 358. B. Vizner, *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Zagreb, 1978, 814.

vornosti smatra objektivnom,⁸ a imajući u vidu da organizator priredbe odgovara za štetu nastalu smrću ili telesnom povredom koja je nastupila usled gibanja masa, opšteg nereda i sličnih slučajeva koji se mogu podvesti pod „izvanredne okolnosti“ do kojih može doći prilikom okupljanja većeg broja ljudi bez obzira na krivicu. Uprkos istovetnom pravnom režimu koji prati odgovornost za štetu od opasne stvari i opasne delatnosti, pravna nauka i sudska praksa su izrazile dominantan stav da je u ovom slučaju reč o pojmovnom proširenju opasne delatnosti. U tom smislu se i Vrhovni sud Srbije u postupku povodom naknade štete prouzrokovane oštećenom licu prilikom krosa koji je organizovala škola, izričito izjasnio da odgovornost škole kao organizatora krosa nije uslovljena njenom krivicom, te da odgovara po principu objektivne odgovornosti za opasnu delatnost.⁹ Ipak, ovaj slučaj odgovornosti za štetu ima određene specifičnosti u odnosu na odgovornost za štetu od opasne stvari i opasne delatnosti, pa se tako liberatornim razlogom ne smatra isključiva radnja trećeg lica iz člana 177 ZOO, koja je dovela do ostvarenja povećanog rizika od nastanka štete.¹⁰

2.1. Izvor povećanog rizika od nastanka štete u smislu člana 181 ZOO

Kao i kod odgovornosti za štetu nastalu od opasne stvari ili opasne delatnosti, samo okupljanje većeg broja ljudi nije automatski generator obaveze naknade štete, već je reč o delatnosti organizovanja sportskih priredbi (okupljanja većeg broja ljudi) koja predstavlja izvor povećanog rizika za naknadu štete. Opravdanje za propisivanje objektivne odgovornosti organizatora se nalazi u tvrdnji da organizator odgovara za štetne posledice vlastitog delovanja, a ne za okupljene ljude, pojedinačno ili kolektivno.¹¹ Ukoliko se organizator, uprkos riziku koji organizacija takvog okupljanja sa sobom nosi, ipak odluči da organizuje okupljanje ljudi u zatvorenom ili na otvorenom prostoru, on će bez obzira na svoju krivicu odgovarati ukoliko dođe do realizacije rizika koji postoji prilikom takvih okupljanja. Kod ove vrste odgovornosti, realizacija rizika se ogleda u prouzrokovivanju štete koja je nastala smrću ili telesnom povredom, pa se realizacijom rizika ne smatra svaka šteta koja iz okupljanja može nastati. Iako zakonodavac ne pominiće i narušenje zdravlja, može se smatrati da je narušenje zdravlja obuhvaćeno pojmom teške telesne povrede, pa odgovornost za štetu u ovom slučaju obuhvata i štetu nastalu narušenjem zdravlja.¹² Takođe, sama štetna radnja mora biti posledica realizacije povećanog rizika koji se javlja kod okupljanja većeg broja ljudi, a ne svaka štetna radnja koja prilikom okupljanja može nastati.¹³ Koliko god

⁸ J. Radišić, *Obligaciono pravo*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2019, 304.

⁹ Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 210/92 od 28. 11. 2002. godine.

¹⁰ M. Karanikić Mirić, 710. Upor. B. Vizner, 820.

¹¹ M. Karanikić Mirić, *Objektivna odgovornost za štetu*, Službeni glasnik, Beograd, 2019, 217.

¹² *Ibid.*, 2019.

¹³ M. Karanikić Mirić (2021), 709.

okolnosti koje mogu nastati prilikom okupljanja većeg broja ljudi moraju biti „izvanredne“, one ipak ne mogu biti predvidljive, otklonjive, niti bi se mogle izbeći, jer bi u suprotnom imale dejstvo više sile koja je opšti oslobađajući razlog. Štetna radnja mora biti imanentna izvanrednim okolnostima koje se mogu realizovati prilikom okupljanja, te ne može biti reč o štetnoj radnji koja se redovno može dogoditi i nezavisno od njega, kao što su tuče, fizički nasrtaji jednog lica na drugo itd. Otuda se organizator priredbe ne može oslobođiti odgovornosti dokazivanjem da je šteta nastupila isključivom radnjom trećeg lica ili usled štetnog događaja koji ima karakter više sile.¹⁴ Ako je radnja trećeg lica deo izvanrednih okolnosti koje stvaraju naročitu opasnost od nastanka štete, organizator se ne može pozivati na radnju trećeg lica kao oslobađajući razlog.^{15 16} Štetni događaj mora nastupiti kao posledica izvanrednih okolnosti svojstvenih okupljanju većeg broja ljudi, a ne kao posledica nekih spoljnih faktora, kao što su oštećenja na sportskom ili drugom objektu u okviru koga se sportski događaj realizuje. U tom slučaju bi bilo potrebno utvrditi uzrok oštećenja sportskog objekta, pa ukoliko se utvrdi da je objekat bio ranije oštećen i dotrajao, te da do njegovog oštećenja ili urušavanja nije došlo zbog okupljanja većeg broja ljudi, ne može biti reč o odgovornosti organizatora sportske priredbe.¹⁷ Tada može biti reči o primeni opštih pravila o odgovornosti za štetu, pri čemu odgovorno lice ne bi bio organizator, već vlasnik tribine ili drugog prostora za održavanje sportskih priredbi, odnosno lice koje je dužno da taj prostor održava u ispravnom stanju.¹⁸ Dakle, ako je šteta nastupila za vreme okupljanja i na mestu okupljanja većeg broja ljudi na otvorenom ili zatvorenom prostoru, ali ne kao posledica izvanrednih okolnosti, u tom slučaju nema reči o objektivnoj odgovornosti za štetu iz člana 181 ZOO, ali se može eventualno govoriti o odgovornosti organizatora sportskih priredbi usled nepridržavanja dužnosti propisanih drugim propisima, poput Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.¹⁹

2.2. Odnos između sportske priredbe i okupljanja većeg broja ljudi iz člana 181 ZOO

Iako se odredba člana 181 ZOO primenjuje i na sportske priredbe, kao pojam koji je u većini slučajeva podrazumeva i okupljanje većeg broja ljudi, ne posto-

¹⁴ V. Stanković, „Član 181. Odgovornost organizatora priredbe“, *Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (ur. S. Perović, D. Stojanović), Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kulturni centar u Gornjem Milanovcu, Kragujevac, Gornji Milanovac, 1980, 539.

¹⁵ M. Karanikić Mirić (2019), 218.

¹⁶ U tom smislu se izjasnio i Apelacioni sud u Kragujevcu postupku za naknadu štete koju je oštećena pretrpela kada ju je košarkaška lopta udarila u glavu, od čega je izgubila ravnotežu, pala i zadobila prelom kuka, koji je potvrdio prvostepenu odluku kojom se organizator javnog skupa obavezuje da tužilji naknadi štetu na osnovu odredbe člana 181 ZOO. V. Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Gž 816/2013 od 23.3.2013. godine.

¹⁷ D. Zlatović, M. Radonić, L. Petković (2017), 362.

¹⁸ D. Kostić, *Gradanskopravna odgovornost sportista i sportskih organizacija*, Savremena administracija, Beograd, 1976, 92.

¹⁹ M. Karanikić Mirić (2021), 716, 717.

ji garancija da svaka sportska priredba ujedno predstavlja i okupljanje većeg broja ljudi. Samo odvijanje određenog sportskog takmičenja ili nadmetanja ne smatra se situacijom povećanog rizika *per se*, već se u smislu člana 181 ZOO opasnom delatnošću smatra organizovanje i realizacija okupljanja većeg broja ljudi na otvorenom ili u zatvorenom prostoru, nezavisno od toga da li se veći broj ljudi okupio radi gledanja fudbalske utakmice ili drugog sportskog takmičenja. U tom smislu i obrnuto: ne dolazi do okupljanja velikog broja ljudi prilikom svake sportske (pa čak ni fudbalske) priredbe. Stoga je od velikog značaja utvrditi i šta se smatra okupljanjem velikog broja ljudi. Prema teoriji, „okupljanjem većeg broja ljudi“ može se smatrati svaki broj ljudi koji je podoban da izazove „gibanje masa, opšti nered“ i slično, i samim tim predstavlja generator povećane opasnosti od štete.²⁰ Međutim, sudska praksa niti teorija nisu dale precizniji odgovor, te će krajnji odgovor zavisiti od stanovišta sudske prakse, koja će utvrđivati postojanje većeg broja ljudi uvažavajući pojedinosti konkretnog slučaja. Takođe, trebalo bi voditi računa i o sledećem: iako svako okupljanje većeg broja ljudi stvara određene situacije povećanog rizika, ne generiše svaki skup podjednak rizik. Stoga bi možda bilo uputno ustanoviti koje vrste priredbi generišu različite vrste rizika. Po prirodi stvari, rizik da će nastupiti izvanredne okolnosti i da će biti prouzrokovana šteta nekom licu se može smatrati većim kada je u pitanju sportska priredba ili utakmica, nego kada je reč o književnoj večeri, pozorišnoj predstavi ili bioskopskoj projekciji.²¹

2.3. Pristanak oštećenog lica kao oslobođajući razlog?

U skladu i sa očekivanim stepenom opasnosti od nastanka štete je i odvojeno pitanje pristanka oštećenog kao razloga za isključenje protivpravnosti štetne radnje,²² naročito kada je reč o pojedinim sportskim priredbama koje, po iskustvu, često dovode do uzavrele atmosfere, povećanog entuzijazma i stepena uzbuđenosti kod publike, pa i žustrijeg izražavanja pasioniranosti i opredeljenja za jedan od klubova koji učestvuju u sportskom takmičenju. Prema pojedinim autorima, pravila o objektivnoj odgovornosti ne mogu štititi lica koja su se samoinicijativno i svojevoljno podvrgla povećanom riziku koji za sobom nosi učešće u sportskoj priredbi, te oni takođe doprinose stanju povećanog rizika.²³ Iako okolnost da li se ulaznica plaća ili ne nije od značaja,²⁴ samim uzimanjem ulaznice i ulaskom

²⁰ *Ibid.*

²¹ D. Klasiček, „Odgovornost za štetu nastalu na sportskom natjecanju“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 2/2019, 362.

²² I. Tošić, O. Novaković, „Odgovornost i osiguranje od odgovornosti organizatora sportske priredbe“, *Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje*, Beograd, 2019, 476.

²³ N. Đurđević, „Osnov odgovornosti za štetu koju pretrpi sportista na sportskom takmičenju“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 4/2012, 764.

²⁴ Pre stupanja na snagu ZOO i uređenja posebnog slučaja odgovornosti za štetu organizatora priredbi, u teoriji je postojao većinski zastupljen stav o potrebi razlikovanja situacije kada je gledalac platio ulaznicu na sportski događaj i kada je istom prisustvovao bez plaćanja naknade. Ugovor koji se zaključuje između gledaoca sportske priredbe i njenog organizatora prilikom kupovine karte ima mešovitu prirodu, sa elementima ugovora o delu i zakupu, kojim se, između ostalog, zasniva i obaveza organizatora da gledaocu obezbedi bezbedne uslove za

u prostor u kome se sportska priredba održava, može predstavljati pristanak na učešće u sportskoj manifestaciji u svojstvu gledaoca, u sportskoj atmosferi koja se razumno može očekivati na događaju takve vrste, ali ne može predstavljati pristanak na svaku štetnu situaciju koja se može dogoditi.²⁵ Sa druge strane, treba imati u vidu i da je ništav pristanak oštećenog ako se odnosi na štetnu radnju koja je zakonom zabranjena.²⁶ U pitanju su dobra kojih se čovek ne može odreći, kao što su pristanak da se nekome oduzme život, ili nanese teška telesna povreda.²⁷

Takođe, može se reći i da posmatrači sportske priredbe imaju i opravdano očekivanje da će određeni sportski događaj i okupljanje ljudi na tom događaju biti organizovani uz maksimalnu posvećenost i obazrivost organizatora. Ovakav stav gledaoci mogu zasnovati na laičkom uverenju da organizator sportskih priredbi mora prethodno ispuniti određene uslove i biti kvalifikovan za organizovanje ovakvog skupa, te da će biti u stanju da predupredi nastupanje štetnih događaja uz odgovarajući stepen spremnosti i stručnosti.²⁸ Jednostavno rečeno, društveno poželjna i korisna delatnost kao što je organizovanje sportskih priredbi služi ispunjenju društveno korisnih interesa i samim tim prepostavlja određene standarde u postupanju i organizaciji.

3. ODGOVORNOST ORGANIZATORA SPORTSKIH PRIREDBI PREMA ZAKONU O SPORTU

Kada je reč o odgovornosti organizatora sportske priredbe, kao naročitog slučaja okupljanja većeg broja ljudi, srpski zakonodavac je predviđao sistem odgovornosti koji se ne može poistovetiti sa onim predviđenim članom 181 ZOO. Zakon o sportu, propis koji odvojeno uređuje ovu društveno i privredno poželjnu delatnost, pojmovno određuje sport i kroz ciljeve koji se obavljanjem sportskih aktivnosti i delatnosti postižu, kojima se teži zadovoljenju potreba čoveka za stvaralaštвом, afirmacijom, fizičkim vežbanjem i takmičenjem sa drugima.²⁹

Zakonom o sportu su regulisani i različiti slučajevi odgovornosti za štetu koji se javljaju prilikom i povodom sportskih priredbi i koji koegzistiraju i mogu varirati u pogledu oštećenih, odgovornih lica, vrste štete i prirode štetne radnje.

posmatranje sportske priredbe. U ovom slučaju, odgovornost je po svojoj prirodi bila ugovorna, a ne deliktna, dok je pitanje stepena obavezivanja da se taj cilj postigne, postojanje obligacije cilja ili obligacije sredstva, bilo nejedinstveno rešeno u teoriji. Ukoliko gledalac prisustvuje sportskoj priredbi bez plaćanja ulaznice, eventualna odgovornost za štetu organizatora bi bila deliktne prirode. Nasuprot dokrinarnom stavu, dominantan stav tadašnje sudske prakse je bio da lice koje okuplja veći broj ljudi na otvorenom ili zatvorenom prostoru stvara situaciju povećanog rizika, i da u skladu sa tim treba da snosi posledice takvog rizika, pto je i inspirisalo normiranje ove vrste odgovornosti u Nacrtu Zakona o obligacijama i ugovorima. V. D. Kostić, 84.

²⁵ Kako je to slikovito objašnjeno u jednom radu: gledalac može očekivati udarac lopticom na teniskom meču, ali ne i udarac reketom, te se u tom slučaju ne može smatrati da postoji pristanak oštećenog. V. D. Zlatović, M. Radonjić, L. Petković, 365.

²⁶ Čl. 163 st. 2 ZOO.

²⁷ J. Radišić, 251.

²⁸ D. Kostić, 81.

²⁹ Zakon o sportu – Sl. list RS br. 10/2016 – ZS.

Tako ZS normira slučajeve Na primer, član 23 ZS uređuje slučaj odgovornosti za štetu koju pretrpi ili prouzrokuje sportista i sportski stručnjak pri bavljenju sport-skim aktivnostima i obavljanju stručnog rada u sportu, upućujući na opšta pravila o odgovornosti za štetu. Okupljanje većeg broja ljudi na sportskoj priredbi kao situacija povećanog rizika od nastanka štete se potvrđuje i članom 152 ZS, kojim se vlasnik sportskog objekta obavezuje da „preduzme mere koje omogućavaju predupređenje, odnosno smanjenje rizika nastanka štete za korisnike i treća lica i kojima se na povećane rizike utiče.“³⁰ Ukoliko sportisti, gledaoci, drugi učesnici ili treća lica pretrpe štetu usled nedostataka sportskog objekta, ZS ponovo upućuje na primenu opštih pravila predviđenih ZOO, ovaj put precizirajući da se imaju primeniti pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu.³¹

Organizatoru sportske priredbe se takođe nameću određene dužnosti usmeno na predupređenje rizika nastanka štete i uticanje na povećane rizike, indikativno navodeći koje mere organizator sportske priredbe je obavezan preuzeti. Za štetu koja nastane sportistima, gledaocima i drugim učesnicima sportske priredbe i trećim licima, a zbog nepoštovanja prethodno navedenih dužnosti, organizator sportske priredbe će, prema formulaciji člana 157 stav 3 ZS, odgovarati prema opštim pravilima o odgovornosti za prouzrokovana štetu.

4. ODNOS ODGOVORNOSTI ORGANIZATORA PRIREDBI I ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU IZ ZAKONA O SPORTU

Organizator sportske priredbe se može oslobođiti odgovornosti ukoliko dokaže da je ispunio svoje obaveze koje se tiču sprečavanja realizacije povećanog rizika od nastanka štete ili samog nastupanja štete, u skladu sa članom 157 stav 1 ZS, što ukazuje na postojanje dodatnog uslova za zasnivanje odgovornosti za štetu organizatora sportske priredbe. To nije jedina specifičnost pravila iz ZS u odnosu na opšte pravilo o odgovornosti za štetu organizatora priredbi iz ZOO. Dok organizator priredbe iz člana 181 ZOO odgovara samo za materijalnu i ne-materijalnu štetu nastalu smrću ili telesnom povredom, takvo ograničenje nije predviđeno kod odgovornosti organizatora sportskih priredbi, u kom slučaju se može govoriti o dosledno sprovedenom principu integralne naknade. Dakle, dok je pozicija organizatora sportske priredbe donekle relaksirana u odnosu na ostale organizatore priredbi, a imajući u vidu subjektivizaciju odgovornosti i samim tim povećan broj osnova za oslobođenje odgovornosti za štetu, obim štete za koju organizator sportske priredbe odgovara je znatno širi.^{32 33}

³⁰ Čl. 152 ZS.

³¹ Čl. 155 st. 3 ZS.

³² Iako je prema prvobitnom tekstu člana 181 i 180 („Odgovornost za štetu prouzrokovano terorističkim aktima, javnim demonstracijama i manifestacijama“) odgovornost u oba slučaja bila ograničena samo na štetu prouzrokovano smrću ili telesnom povredom, Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima iz 1985. godine, ona je u pogledu odgovornosti države iz člana 180 proširena i na štete nastale uništenjem, odnosno oštećenjem imovine fizičkog lica. V. J. Radišić, 304.

³³ B. Vizner, 819.

Pitanje od značaja za adekvatno poređenje odgovornosti iz ZOO i ZS jeste i pitanje kruga oštećenih lica čiju štetu je organizator (sportske) priredbe dužan nadoknaditi. Prema Vizneru, odredba člana 181 ZOO ima u vidu samo odgovornost organizatora za štetu nastalu telesnom povredom ili smrću posmatrača (sportske) priredbe, a ne i učesnika, za čiju štetu organizator odgovara po principu prepostavljene krivice usled nepreduzimanja potrebnih mera bezbednosti.³⁴ S druge strane, odgovornost za štetu predviđena ZS može se odnositi i na štetu prouzrokovanoj sportistima i drugim učesnicima, a ne samo posmatračima sportske priredbe.³⁵

Može se zaključiti da gledaoci sportske priredbe mogu pretrpeti štetu iz dva uzroka: prvo, usled propuštanja organizatora da preduzme odgovarajuće bezbednosne i organizacione mere predviđene zakonom, i drugo, usled izvanrednih okolnosti koje su nastupile usled okupljanja većeg broja ljudi, poput gibanja masa, guranja, jurnjave, koškanja i sličnog. Zato je od naročitog značaja utvrđivanje uzroka, a samim tim i uzročno-posledične veze između uzroka i nastale štete. Ukoliko je šteta nastala zato što je organizator sportske priredbe propustio da preduzme sve mere potrebne za bezbedno i neometano odvijanje sportske priredbe, predupređenje rizika nastanka štete itd, onda će se njegova odgovornost zasnovati na relevantnim odredbama ZS, što znači da će organizator priredbe odgovarati prema opštim pravilima o odgovornosti za štetu. S druge strane, ako je šteta nastala kao posledica realizacije povećanog stepena rizika, odnosno kao posledica samog okupljanja većeg broja ljudi, pa su nastupile izvanredne okolnosti koje se prilikom takvog okupljanja mogu dogoditi, onda je reč o objektivnoj odgovornosti za štetu (pooštrenoj objektivnoj odgovornosti, imajući u vidu da radnja trećeg lica ne predstavlja liberatorni razlog) iz člana 181 ZOO, i to samo za štetu nastalu teškom telesnom povredom ili smrću gledalaca. Iako distinkcija može delovati jasno, bezbednosne mere koje se organizatoru nameću kao zakonska obaveza često i jesu namenjene umanjenju rizika koji postoji prilikom okupljanja većeg broja ljudi.

Dakle, ukoliko je šteta nastala usled propuštanja organizatora da preduzme sve bezbednosne mere, a ne usled realizacije rizika koji su karakteristični za okupljanja većeg broja ljudi na sportskim priredbama, onda on ne treba odgovarati na osnovu člana 181 ZOO.³⁶ Ta šteta nije nastupila zbog samog okupljanja većeg broja ljudi, pa samim tim nema ni prostora za primenu pravila o odgovornosti organizatora priredbi. Takođe, za razliku od odgovornosti koju predviđa ZOO, naknadu štete zbog nepreduzimanja odgovarajućih mera bezbednosti

³⁴ B. Vizner, 818. Za isti stav v. B. Kačer, F. M. Ostojić, A.-M. Bogović, „Odštetna odgovornost u sportu (hrvatsko pozitivno pravo)“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 2/2002, 373, D. Zlatović, M. Radonić, L. Petković, 363. Upor. V. Stanković, 540, prema kome pravilo iz člana 181 ZOO može da se primeni i na učesnika priredbe, igrača ili sportskog sudiju.

³⁵ D. Klasiček, „Odgovornost za štetu nastalu na sportskom natjecanju“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 2/2019, 361.

³⁶ *Ibid.*, 361.

može potraživati i sam sportista ili učesnik, a ne samo gledalac, te je i krug ovlašćenih lica da potražuju naknadu štete znatno širi.

Ipak, može se doći i do drugačijeg zaključka: cilj zakonodavca je bio da donekle favorizuje, a donekle i proširi odgovornost organizatora sportskih priredbi u odnosu na organizatore ostalih priredbi. Organizator sportskih priredbi se može oslobođiti odgovornosti dokazujući da je preuzeo sve mere predviđene ZS, ali će, ukoliko ih nije preuzeo, odgovarati za celokupnu štetu, dok će krug lica ovlašćenih da potražuju naknadu štete biti znatno širi nego kada je reč o drugim organizatorima priredbi. Na taj način se režim objektivne odgovornosti organizatora sportske priredbe donekle subjektivizuje i izuzima iz režima objektivne odgovornosti za štetu organizatora priredbi iz člana 181 ZOO.

Pojedini sudovi su već imali priliku da se posredno izjasne o ovom pitanju. U postupku za naknadu štete prouzrokovane licu na košarkaškoj utakmici, a na osnovu člana 181 ZOO, tuženi je izjavio žalbu na prvostepenu usvajajuću presudu pozivajući se na odsustvo krvice. Sud se u svom obrazloženju osvrnuo na činjenicu da je Košarkaški savez Srbije doneo odluku da se tuženi kazni zbog propusta u organizaciji utakmice koji se ogledaju u nedovoljnem broju pripadnika Policijske uprave i redara radi sprečavanja eventualnih incidenata, te je potvrđio prvostepenu presudu kojom se usvaja zahtev tužioca za naknadu štete.³⁷

Na sličan način se isti sud izjasnio i u slučaju u kome je gledalac premišnu na autotrci dok se nalazio na prostoru koji je bio strogo zabranjen za pristup gledaocima. Prema stanovištu suda, organizator autotrke se ne može oslobođiti objektivne odgovornosti ako postoje propusti vezani za udaljavanje gledalaca sa mesta gde je strogo zabranjeno prisustvo gledalaca, kao i za nadgledanje i kontrolisanje da li se gledaoci nalaze na mestima gde je to njima zabranjeno, a zasnovajući odgovornost organizatora na odredbi člana 174, kategorijući autotrke kao opasnu delatnost, i odredbi člana 181.³⁸

Može se zaključiti da je položaj organizatora sportskih priredbi u neku ruku olakšan: pošto odgovara za štetu nastalu nepoštovanjem svojih obaveza, za oslobođenje od odgovornosti je dovoljno da dokaže da je svoje obaveze u pogledu preventivnih mera propisanih zakonom, izvršio. Organizator stoga ne mora dokazivati nepredvidivost, neizbežnost i neotklonivost razloga koji su doveli do nastanka štete, dovoljno je da dokaže da je izvršio svoje obaveze. Međutim, ako se utvrdi da organizator sportske priredbe nije ispunio svoje zakonske dužnosti u pogledu realizacije sportske priredbe, on će odgovarati za štetu prouzrokovanoj i drugim učesnicima u sportskoj priredbi, a ne samo gledaocima, i za sve vrste štete, a ne samo one nastale telesnom povredom ili smrću.

³⁷ Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Gž 1524/2020 od 30.9.2020. godine.

³⁸ Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Gž 621/2020 od 8.10.2020. godine.

5. ZAKLJUČAK

Učestalost, popularnost i značaj sportskih, pa samim tim i fudbalskih, priredbi, ukazuje i na potrebu za naročitim uređenjem pravnih odnosa koji povođom sportskih priredbi nastaju. Po prirodi stvari, do nastanka štete gledaocima će češće doći prilikom određenih sportskih priredbi, nego prilikom priredbi druge vrste. Otuda je značajno da materija sportskog deliktnog prava bude uređena na jasan i predvidiv način koji će olakšati njegovu primenu u praksi. Nažalost, trenutno stanje zakonodavstva u ovoj oblasti ne dozvoljava nedvosmislenost u tumačenju zakonskih normi.

Odgovornost organizatora sportskih priredbi uređena je opštim pravilom iz člana 181 ZOO koje predviđa poseban oblik odgovornosti organizatora svih vrsta priredbi. U pitanju je objektivna odgovornost za štetu nastalom telesnom povredom ili smrću, a prouzrokovana gledaocima priredbe. Zakonodavac je, nor-mirajući ovu vrstu odgovornosti, pojmovno proširio pojam opasne delatnosti i objektivne odgovornosti za opasnu delatnost, uz namjeru da se licima koja su pretrpela štetu na priredbama i povodom priredbi pruži naročita pravna zaštita u pogledu materijalne i nematerijalne štete nastale teškom telesnom povredom i smrću. S druge strane, Zakon o sportu, kao poseban propis čiji je cilj da uredi različita pitanja od značaja za sportsku delatnost, uređuje odgovornost organizatora sportskih priredbi na drugačiji način. Uprkos tome što ZS upućuje na primenu opštilih pravila o odgovornosti za štetu, njime je i izričito predviđeno da se za ovu štetu ne odgovara samo gledaocima, već i sportistima, drugim učesnicima sportske priredbe i trećim licima. Takođe, u skladu sa opštim pravilima o odgovornosti za štetu na koja ZS upućuje, organizator sportske priredbe odgovara za sve oblike štete koji mogu nastati, nezavisno od toga da li su nastale smrću, telesnom povredom ili na drugi način. Organizatoru sportske priredbe je dozvoljeno da se osloboodi odgovornosti za štetu dokazivanjem da je preduzeo sve potrebne mere propisane zakonom, što nije dozvoljeno ostalim organizatorima priredbi. Kako se osnovi oslobođenja odgovornosti i uzroci štete razlikuju, pojedini autori su došli do zaključka da organizatori sportskih priredbi mogu odgovarati dvojako, te da je potrebno ustanoviti da li je šteta nastupila kao posledica povrede dužnosti organizatora sportske priredbe ili kao posledica izvanrednih okolnosti do kojih može doći prilikom okupljanja većeg broja ljudi. Međutim, nije jasno u kojoj meri u praksi dolazi do nepoklapanja između ove dve vrste uzroka, te da li je ova distinkcija uopšte potrebna.

Drugi stav objašnjava ovakvu zakonodavnu regulativu željom da se sportske priredbe izdvoje od ostalih priredbi i da se za njih predvedi naročiti pravni režim koji poboljšava njihov položaj u pogledu oslobođajućih razloga, ali ga pooštrava u pogledu kruga ovlašćenih lica i obima štete. Treći zaključak do koga se može doći analizom pozitivnih propisa se može svesti na konstataciju da se u momentu donošenja Zakona o sportu nije dovoljno razmišljalo o njegovom

usklađivanju sa drugim propisima. Na kraju, konačan odgovor na ovo pitanje će biti prepušten sudskej praksi, koja će, uvažavajući okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, precizirati uslove za zasnivanje odgovornosti organizatora sportskih priredbi.

Ivana Radomirović

Junior Research Assistant, Institute of Comparative Law, Belgrade

THE LEGAL NATURE OF THE LIABILITY OF ORGANIZER OF SPORTING EVENTS

Summary

This paper provides the analysis of the legal nature of liability of organizer of sporting events . The Law on Sports explicitly prescribes the obligations of organizers of sporting events which are aimed at maintaining appropriate safety standards during sporting events and combating illegal and inappropriate behavior that is contrary to the goal and social purpose of sporting events. If non-compliance with these obligations causes damage to athletes, spectators, other participants or third parties, the Law on Sports refers to the application of general rules on liability contained in the Law on Obligations. The rules referred to in the Law on Sports regulate the liability of organizers of large gatherings contained in Article 181, which represents a special type of liability regardless of the fault of the organizer. Regulating the responsibility of the organizer of gathering as a special type of non-contractual, objective liability for damage, the legislator accepted the position that the gathering of a large number of people indoors or outdoors itself is a state of increased danger, for which it is justified to impose an obligation to its organizer to compensate for such damage regardless of his guilt. However, as the Law on Sports provides for liability of the organizer of sporting events due to non-compliance with its obligations, it may be concluded that the organizer may be released from liability by providing a proof that he has fulfilled his legal obligations. The author of this paper therefore deals with the analysis of the rules on the liability of organizers of a sporting events and the rules on the liability of the organizers of the large gatherings from the Law on Obligations in order to point out certain inconsistencies and unclarities in current legal framework.

Keywords: liability of organisers of events; liability of organisers of sporting events; release from liability; sporting events.

Literatura

- Blagojević B., Krulj V., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Savremena administracija, Beograd, 1983.
- Đurđević N., „Osnov odgovornosti za štetu koju pretrpi sportista na sportskom takmičenju“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 4/2012, 751-768.
- Kačer B., Ostojić Fani M., Bogović A-M., „Odštetna odgovornost u sportu (hrvatsko pozitivno pravo)“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 2/2002, 351-384.
- Karanikić Mirić M., „Odgovornost organizatora priredbe“, *Profesor dr Mirko Vasiljević – Liber Amicorum* (ur. D. Popović), Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Beograd, 2021, 705-726.
- Karanikić Mirić M., *Objektivna odgovornost za štetu*, Službeni glasnik, Beograd, 2019.
- Klasiček D., „Odgovornost za štetu nastalo na sportskom natjecanju“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2019, 355-376.
- Kostić D., *Građanskopravna odgovornost sportista i sportskih organizacija*, Savremena administracija, Beograd, 1976.
- Puljko V., „Arbitraža i medijacija u sportu“, *Strani pravni život* 1/2017, 63-75.
- Radišić J., *Obligaciono pravo*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2019.
- Stanković V., „Član 181. Odgovornost organizatora priredbe“, *Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (ur. S. Perović, D. Stojanović), Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kulturni centar u Gornjem Milanovcu, Kragujevac, Gornji Milanovac, 1980, 538-540.
- Šuput D., „Zakonsko uređivanje sporta u evropskim državama“, *Strani pravni život* 3/2009, 247-272.
- Tošić I., Novaković O., „Odgovornost i osiguranje od odgovornosti organizatora sportske priredbe“, *Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje*, Beograd, 2019, 471-481.
- Tošić I., Novaković O., „Vrste osiguranja u sportu (regulativa u domaćem i uporednom pravu)“, *Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje*, Valjevo, 517-528.
- Vizner B., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Zagreb, 1978.
- Zlatović D., Radonić M., Petković L., „Odgovornost organizatora sportskih priredbi za štetu nastalu gletadeljima s osrvtom na upravne mjere u cilju rešavanja štetnih događaja“, *Zbornik radova Razvoj javne uprave*, 2017, 356-370.

Pravni izvori

Zakon o obligacionim odnosima – Sl. list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ br. 31/93, Sl. list SCG br. 1/2003 – Ustavna povećja i Sl. glasnik R. Srbijebr. 18/2020 – ZOO.

Zakon o sportu – *Sl. list RS* br. 10/2016 – ZS.

Sudska praksa

Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 210/92 od 28. 11. 2002. godine.

Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Gž 816/2013 od 23.3.2013. godine.

Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Gž 621/2020 od 8.10.2020. godine.

Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Gž 1524/2020 od 30.9.2020. godine.

Izvori sa Interneta

More than half the world watched record-breaking 2018 World Cup (December 2018), <https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/2018russia/media-releases/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup>, 9/11/2022.

ANGAŽOVANJE DECE U SPORTU

Sažetak

Sve češće smo svedoci angažovanja dece u oblasti sporta, najpre iz hobija a kasnije i nekim oblikom stipendiranja, kao podsticaja za profesionalno bavljenje sportom. U našem pravu izostaje zakonska regulativa koja bi uredila sportsko angažovanje koje nema karakter profesionalnog, a izostaju i važne odredbe koje se tiču zdravstvene zaštite, s obzirom na mogućnost povreda i oboljenja. U teoriji pitanje angažovanja dece u sportu nije dovoljno izučavano, te neretko osnov njihovog angažovanja ostaje zamagljen. Imajući u vidu princip posebne zaštite ovih kategorija u radnom odnosu, s pravom se postavlja pitanje da li taj princip važi i za angažovanje dece koje ne spada u krug profesionalnog bavljenja i na koji način ga treba sprovesti. U radu će biti reči o angažovanju dece u sportu, uz razmatranje pravne regulative koja čini osnov njihovog angažovanja. Takvo razmatranje je nerazdvojno vezano za odredbe Zakona o radu, kao osnovnog zakona u sferi radnih odnosa, kao i Zakona o sportu kao lex specialis-a.

Ključne reči: sport i deca, profesionalno angažovanje dece, dečiji rad, dozvoljenost dečijeg rada.

1. UVOD

Bavljenje sportom predstavlja važan segment razvoja pojedinca i bitnu delatnost u svakom društvu. Ali sport je više od toga. Kako Andonović navodi, pravo na sport spada u domen ljudskih prava, koje podrazumeva amatersko i profesionalno bavljenje sportom, kao i fizičku aktivnost dece u najranijem uzrastu.¹ Sport ima značajnu korelaciju sa obrazovanjem, kroz predmet fizičkog vaspitanja i pozitivno utiče na koncentraciju, pamćenje, smanjuje depresiju, a ima i socijalni značaj jer doprinosi povezivanju dece, jača timski rad i samopouzdanje.² Jačanju vrednosti sporta kao društvene aktivnosti umnogome olakšava i globalizacija, koja omogućava brže kretanja pojedinca, samim tim i sportista, informacija, iskustava, uz mogućnost da sportista bude angažovan za strane klubove.³ Slažemo se

* Istraživač saradnik u Institutu za uporedno pravo, Beograd, e-mail: j.rajić@iup.rs.

¹ S. Andonović, „Pravo na sport kao ljudsko pravo“, *Strani pravni život*, 3/2017, 142-143

² A. Sakone, „Percepcija sporta među beogradskim odborčašima juniorskog uzrasta“, *Fizička kultura*, 2/2020 , 44

³ S. Andonović, „Osrt na pitanje državljanstva u pojedinim sportovima u Republici Srbiji“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive* (ur. Miloš Stanić, Dejan Šuput), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 11

da bavljenje sportom predstavlja pravo svakog pojedinca, posebno ukoliko uzmemmo u obzir benefite po zdravlje. Zato i ne čude stručni radovi napisani sa ciljem da se ukaže na sužene mogućnosti bavljenja sportom mlađih u ruralnim delovima Srbije.⁴

Može se postaviti pitanje razloga angažovanja dece u sportu. S jedne strane, sportske aktivnosti utiču povoljno na razvoj dečije muskulature, na izdržljivost i jačanje mišića, zbog čega se roditelji odlučuju da uključe decu u grupno pohađanje škole sporta. To se najčešće čini iz hobija, ali ne treba zanemariti ni komercijalnu stranu sportskog angažovanja. Ona posebno dolazi do izražaja prilikom iznalaženja talentovane dece od strane agenata, koja imaju predispoziciju za profesionalno bavljenje sportom⁵. Period adolescencije posebno je značajan, jer, kako ukazuju neki autori, u ovom uzrastu dolazi ili do profesionalizacije sporta kod mlađih sportista kada oni odlučuju da nastave da se bave sportom na jednom višem, profesionalnom nivou, ili odustaju od bavljenja sportom uopšte.⁶ Kada je posredi angažovanje dece u sportu, najpre se mora imati na umu najbolji interes deteta.⁷ To je pravni standard koji mora biti poštovan prilikom donošenja svake odluke koja je u vezi sa detetom, njegovim zdravljem, razvojem i obrazovanjem. Vrlo je važno imati na umu ovaj pravni standard prilikom zaključenja ugovora o stipendiranju ili bavljenju sportom, kao i prilikom ugovora o posredovanju u sportu.⁸ Kako ističe Vuković, pobrojane situacije su one u kojima posebno dolazi do izražaja dečija vulnerabilnost, nezrelost i neiskustvo.⁹ Zbog toga posebna pažnja prilikom angažovanja dece mora biti usmerena na sistem posebne zaštite koja je proklamovana Ustavom¹⁰, Zakonom o radu¹¹, kao i Zakonom o sportu.¹²

Nadalje, svako angažovanje dece povlači i preispitavanje dobrobiti odnosno štetnosti po njihovo zdravlje i razvoj. Angažovanje dece u sportu nosi rizik od takozvane zloupotrebe dečijeg rada, odnosno nedozvoljenih oblika radnog angažo-

⁴ Za više videti: D. Zdravković, S. Stojanović, Z. Savić, „A young sportsman about life opportunities and sports in rural areas in South Serbia - qualitative approach (municipality Trgovište)“, *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 1/2017

⁵ Z. Vuković, *Ugovori o angažovanju sportskih stručnjaka* (doktorska disertacija), Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2019, 297

⁶ J. Trbojević, S. Mandarić, J. Petrović, „Opažena motivaciona klima kreirana od strane trenera i fizička samoefikasnost kao prediktori sportskog zadovoljstva kod mlađih srpskih sportiskinja“, *Fizička kultura*, 2/ 2020, 180

⁷ Kada govorimo o najboljem interesu deteta, treba imati u vidu Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima deteta, *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 2/97, gde se interes deteta proklamuje od prvenstvenog značaja. Vlašković je učinio pokušaj da definiše najbolji interes deteta kao „pravni princip, odnosno pravno pravilo, na osnovu kojeg se, uz uvažavanje individualnih karakteristika svakog deteta, donosi odluka koja bi trebalo da predstavlja što verniji odraz ili kompromis između potreba zaštite, razvoja i participacije deteta, sadašnjih i budućih interesa deteta, kao i interesa deteta njegovog porodičnog i društvenog okruženja,“ citirano prema: V. Vlašković, *Načelo najboljeg interesa deteta u porodičnom pravu* (doktorska disertacija), Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2014, 44-46

⁸ Z. Vuković, *op. cit.*, 301.

⁹ *Ibid.*, 299.

¹⁰ Ustav RS, *Službeni glasnik RS*, br. 98/2006 i 115/2021, član 60.

¹¹ Zakon o radu, *Službeni glasnik RS*, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – odluka US, 113/2017 i 95/2018 – autentično tumačenje, član 12.

¹² Zakon o sportu, *Službeni glasnik RS*, br. 10/2016.

vanja dece,¹³ premda se s razlogom zahteva razgraničenje dozvoljenog i nedozvoljenog rada dece, koji je praćen odgovarajućim vokabularom u engleskom jeziku.¹⁴ Delatnošću Ujedinjenih nacija i Međunarodne organizacije rada, pre svega, ute-meljeni su standardi za rad dece, koji bi trebalo da pruže odgovarajuće uverenje da će svaka država koja prihvati odnosno ratifikuje neki od važnih dokumenata donetim pod okriljem ovih organizacija učiniti sve napore da spreče eksploatišući rad dece. Ipak, problem dečijeg rada prevazilazi granice jedne države, ima različite vidove, pa i pored svih napora, o dečijem radu se ne govori u prošlom vremenu.¹⁵ Premda se standardima Međunarodne organizacije rada ali i komunitarnog prava ograničava rad dece na uzrast koji je potreban za završetak osnovnog obrazovanja koje je obavezno, izostaju jasne proklamacije koji posao je dozvoljen za decu koja nisu navršila 15 godina i pod kojim uslovima se deca mogu angažovati u određenim oblastima, poput sporta.¹⁶ Još je važnije pitanje uspostavljanja posebne zaštite dece, koja važi u radnom odnosu, ali se analogno treba primeniti i u svim ostalim angažovanjima ovih kategorija, imajući na umu njihovu osetljivost i nezrelost.

2. POSEBNA ZAŠTITA DECE U RADNOM ODNOSU

Deca predstavljaju posebno osetljivu kategoriju u radnom odnosu. Jovanović navodi da je to kategorija koja tradicionalno uživa poseban stepen zaštite¹⁷, a mi bismo dodali da je to kategorija čiji razlozi za posebnu zaštitu ne gube na aktualnosti. Razlozi posebne zaštite dece leže u nezrelosti psihičkog i fizičkog razvoja, što stvara potrebu da se deca na radu zaštite od odluka koje mogu biti nepromišljene, od mogućnih povreda¹⁸, uz potrebu da im se, uz obavezno obrazovanje, omogućiti sticanje radnog iskustva.¹⁹ Zakon o radu omogućava zasnivanje radnog odnosa sa navršenih 15 godina²⁰, a angažovanje u sportu pominje samo kada je u pitanju izuzetak rada mlađih od 18 godina noću.²¹ Zakon o radu predstavlja osnovni zakon kada je regulisanje radnih odnosa u pitanju, dok Zakon o sportu predstavlja *lex*

¹³ Opširnije o dečijem radu u: M. Reljanović, „Suppression of child labour – brief overview of International standards“, *Strani pravni život*, 4/2019.

¹⁴ Naime, razlikuju se *child work*, kao oblik poželnog angažovanja dece koji podstiče njihovu odgovornost i *child labour*, koji se koristi za označavanje najgoreg oblika dečijeg rada koji je eksploatišući i šteti zdravlju i razvoju. Citirano prema: V. Jovanović, *Zaštita dece od zloupotrebe dečijeg rada – sa fokusom na normativnu uređenost*, Projekat Međunarodne organizacije rada „Angažovanje i podrška na nacionalnom nivou za smanjenje pojave dečijeg rada“, Beograd, 2016, 10.

¹⁵ M. Reljanović, „Sprečavanje eksploatacije dece – međunarodni standardi i stanje u Srbiji“, *Strani pravi život*, 2/2008, 104.

¹⁶ Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 138, *Službeni list SFRJ*, br. 14/82, član 2.

Council Directive 94/33/EC on the protection of young people at work of 22 June 1994, Official Journal of the European Communities, L 216/12.

¹⁷ P. Jovanović, „Ranjivost dece/omladine i mogućnost odnosno zabranjivo vograda“, *Radno i socijalnopravo*, 1/2020, 6

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Lj. Kovačević, *Zasnivanje radnog odnosa*, Pravni fakultet Univerziteta u Beograd, Beograd, 2021, 459

²⁰ Zakon o radu, član 24.

²¹ Zakon o radu, član 88.

specialis. Iako Zakon o radu predviđa minimalnu starosnu granicu za zasnivanje radnog odnosa, Zakon o sportu ne prati takvo normiranje, pa ne postoji donji starosni prag za angažovanje dece u ovoj oblasti. To čini posebnu ranjivost dece, za koju praktično ne postoje precizna pravila za bavljenje sportom, tačnije ne postoji starosna granica za sportiste amatere i sportiste amatere koji se takmiče kada mogu početi da se bave sportom. To znači da se mogu angažovati i deca mlađa od 15 godina, a Urdarević i Andonović upućuju da bi u ovim situacijama trebalo primeniti odgovarajuće odredbe Zakona o obligacionim odnosima i Porodični zakon.²²

Premda se radi o nedovoljno uređenoj oblasti angažovanja, treba pozdraviti što Zakon o sportu prati sistem posebne zaštite maloletnika, koji pri zaključenju ugovora o radu nije navršio 18 godina. Time se zavređuje poseban položaj koji maloletnici imaju u radnom odnosu sa sportskom organizacijom, te uzima u obzir njihova vulnerabilnost koja posebno može doći do izražaja prilikom napornih treninga mlađih profesionalnih sportista.

Iako sport ima brojne benefite za razvoj dece, njihovo samopouzdanje i učenje osećaja odgovornosti, u teoriji se ukazuje da intenzivni treninzi u ranom uzrastu mogu dovesti do iscrpljivanja mlađih i do ozbiljnih posledica na fizičkom i psihološkom planu.²³ Takva mišljenja nisu usamljena i pridružuju se onim stavovima, da intenzivni treninzi ometaju obrazovanje dece, uskraćuju im slobodno vreme, a nisu ni retki primeri iskorisćavanja dece od strane svojih trenera.²⁴ Tu se niz ne završava, pa nailazimo na činjenicu da se deca eksplorativišu i u sportskoj industriji, tačnije u proizvodnji sportske opreme, koja predstavlja neregulisanu oblast.²⁵ Treba ukazati na posebnu problematiku, koja poslednjih godina čini učešće dece u e-sportu, tačnije eksplataciju njihovog angažovanja kroz dečiji rad, što Urdarević i Andonović posmatraju kao posledicu izostanka definisanja lakog rada u pozitivnom radnom zakonodavstvu, koji mogu obavljati deca.²⁶ Iako se e-sport, kao nadmetanje sportista u virtualnom svetu, ne može svrstati u laki rad, izostankom jasne definicije otvara se mogućnost za zloupotrebe pored onih koji prate e-sport, a tiču se bolesti zavisnosti i prekomernog sedenja.²⁷

3. ANGAŽOVANJE DECE U SPORTU

Premda neki autori smatraju da se deca angažuju u oblasti sporta samo iz hobija, bez cilja da ostvare zaradu,²⁸ trebalo bi napraviti razliku između mlađih

²² B. Urdarević, S. Andonović, „Pojedina statusna i radnopravna pitanja elektronskog sporta u Republici Srbiji“, *Kultura polisa*, 45/2021, 199

²³ S. Farstad, *Protecting children's right in sport: the use of minimal age*, <https://www.nottingham.ac.uk/hrlc/documents/publications/hrlcommentary2007/childrensrightsinsport.pdf> (29.09.2022).

²⁴ M. El Fakhry Tuttle, „Does elite sport respect young athletes' human rights?“, *Lownow*, 17/2021, 17-20

²⁵ Sport and dev.org, *Exploitation and child protection in sport*, <https://www.sportanddev.org/en/learn-more/economic-development/exploitation-and-child-protection-sport-0> (29.09.2022).

²⁶ B. Urdarević, S. Andonović, *op. cit.*, 201

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Predrag Jovanović, *op.cit.*, 25

koji se amaterski bave sportom i onih koji su profesionalno angažovani. Prateći logiku Zakona o sportu, možemo razlikovati sportiste amatera, sportiste takmičare amatera i profesionalne sportiste.²⁹ Sportista amater bavi se sportom iz hobija, odnosno „kome zarada nije cilj bavljenje sportskim aktivnostima i tim aktivnostima se ne bavi u vidu zanimanja.“³⁰ Tako je položaj sportiste amatera regulisan zakonom, pravilima nacionalnog saveza i opštim aktima sportske organizacije. Zakon o sportu specifikuje da se sportista amater može uključiti u obavezno zdravstveno osiguranje³¹, ali to ne postavlja kao obavezu. Smatramo da bi i položaj sportiste amatera trebalo da bude bliže regulisan Zakonom o sportu u smislu određivanja minimalne starosne granice za bavljenje sportom, načina usklađivanja sporta i obaveznog obrazovanja kao i osiguranja za slučaj povrede.

Deca koja se bave sportom amaterski ali se takmiče, angažuju se putem ugovora o stipendiranju. Tačnije, Zakon o sportu za ovaj ugovor predviđa ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste za sportsko usavršavanje ili ugovor o bavljenju sportom.³² Ugovor o stipendiranju koristi se radi regulisanja angažovanja sportiste koji nije napunio godine punoletstva. Za ugovor o bavljenju sportom, zakonodavac posebno ističe obavezu ugoveranja novčane naknade za bavljenje aktivnostima, novčane nagrade za postignute rezultate sportiste, naknade za zaključenje ugovora, za korišćenje lika sportiste, kao i naknade troškova.³³ Ugovori se zaključuju u pisanoj formi, kojim se regulišu prava, obaveze i naknada koja se pruža sportistima koji se takmiče amaterski. Između ostalog, Zakon o sportu specifikuje da se prava, obaveze i odgovornosti sportista amatera uređuju još i pravilima koje donosi nacionalni savez, uz uzimanje u obzir opštih akata koje donosi sportska organizacija. Dakle, postoji složena hijerarhija pravnih akata, te ugovor o radu sportiste amatera mora biti u skladu sa pomenutim pravilima. Ovaj ugovor predstavlja ugovor van radnog odnosa, što je i specifikованo Zakonom o sportu. Zato je posebno važno urediti koja prava iz radnog odnosa uživa sportista amater. Zakonom o sportu posvećen je samo jedan član amaterskom sportu, što smatramo neprihvatljivim sa stanovišta posebne zaštite koju uživaju maloletnici. Ugovor o stipendiranju potpisuju sportista i predstavnik sportske organizacije, uz saglasnost zakonskog zastupnika za zaključenje ugovora ukoliko sportista nema potpunu poslovnu sposobnost. Tačka odredba je prepisana iz Zakona o radu,³⁴ što smatramo neophodnim u smislu zaštite psihičkog i fizičkog integriteta deteta koje se bavi sportom. Ako za analizu uzmemo ugovor o stipendiranju Fudbalskog saveza Srbije, primetićemo da se klub za koji igra sportista amater obavezuje da ga osigura od profesionalnog oboljenja i povrede, kao posledice treniranja i utakmice i ukoliko se dese u toku treninga i utakmice.³⁵ Načini realizacije osiguranja sportista su brojni i ono se uglavnom

²⁹ Zakon o sportu, član 10.

³⁰ Zakon o sportu, član 3.

³¹ Zakon o sportu, član 16.

³² Zakon o sportu, član 10, stav 1.

³³ Zakon o sportu, član 17, stav 2.

³⁴ Zakon o radu, član 25.

³⁵ Stipendijski ugovor, dostupan na sajtu Fudbalskog saveza Srbije, <https://fss.rs/propisi-i-dokumenta/> (27.09.2022).

ugovara u slučaju smrti usled nezgode, trajnog invaliditeta, privremene sprečenosti za rad kao i za finansijske izdatke za lečenje uzrokovano nezgodom.³⁶ S obzirom na to da samo zdrav sportista može ostvariti rezultate, ne čudi zaključak da je osiguranje sportista amatera i profesionalaca od izuzetnog značaja u sportu.³⁷ Igraču takođe sleduje sportsko-medicinska i terapijska nega, sportska oprema kao i ravноправан tretman u odnosu na ostale igrače. Premda ove norme smatramo značajnim u smislu posebne zaštite, stava smo da bi ovakvi ugovori morali biti dopunjeni odredbama o načinu i vremenu treniranja, te da odredba koja se tiče kompatibilnosti bavljenja sportom sa osnovnim obrazovanjem ne bi ostala slovo na papiru.

S obzirom na to da se sportisti amateri koji se takmiče angažuju van radnog odnosa, smatramo nedostatkom što nije uređen način njihovog zdravstvenog osiguranja. Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje ne spominje osiguranje sportista amatera,³⁸ isto je i sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti,³⁹ dok Zakon o zdravstvenom osiguranju prepoznaje kao osiguranike samo sportiste koji sportsku delatnost obavljaju kao samostalnu delatnost.⁴⁰ Zakon o sportu bi morao predvideti obavezno zdravstveno osiguranje i sportista amatera koji se takmiče, s obzirom na to da su izloženi povredama. Mislimo da bi se na ovaj način uslovi pod kojima se sportisti amateri koji se takmiče učinili bezbednijim, što bi predstavljalo dopunu sistema posebne zaštite maloletnika u radnom pravu, a time i onih angažovanih u sportu. Pored pomenutog nedostatka, pozitivno treba posmatrati propisivanje opšte zdravstvene sposobnosti, odnosno utvrđivanje posebne zdravstvene sposobnosti za učešće sportista na sportskim takmičenjima.⁴¹ S druge strane, odredba koja se odnosi na zabranu da sportista bude izložen sportskim aktivnostima koje mogu da ugrose ili pogoršaju njegovo zdravstveno stanje, čini se nedovoljnom i neprimenljivom u praksi jer nije jasno ko je odgovoran ako zdravlje sportiste bude na bilo koji način ugroženo.⁴² Odredba zaslužuje mesto u zakonskom propisu, ali mora biti dopunjena načinom i vremenom treniranja, kao i propisivanjem odgovornosti u slučaju nepoštovanja. Slično je i sa odredbom kojom se zabranjuje izlaganje dece takvim sportskim aktivnostima koje mogu ugroziti njihovo zdravlje, razvoj ili obrazovanje. Takve odredbe svakako zaslužuju mesto u pravnom propisu koji

³⁶ I. Tošić, O. Novaković, „Vrste osiguranja u sportu (regulativa u domaćem i uporednom pravu)“, *Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje* (ur. Zdravko Petrović, Vladimir Čolović), Beograd-Valjevo, 2018, 522-523

³⁷ Više o osiguranju sportista: I. Piljan, T. Piljan, M. Lukić, „Osiguranje sportista u Republici Srbiji“, *Trendovi u osiguranju*, 14/2019.

³⁸ Zakon o doprinosima za obaveznom socijalno osiguranje, *Službeni glasnik RS*, br. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011, 7/2012 -uskladeni din. izn., 8/2013 - uskladeni din. izn., 47/2013, 108/2013, 6/2014 - uskladeni din. izn., 57/2014, 68/2014 -drugi zakon, 5/2015 - uskladeni din. izn., 112/2015, 5/2016 - uskladeni din. izn., 7/2017 - uskladeni din. izn., 113/2017, 7/2018 - uskladeni din. izn., 95/2018, 4/2019 - uskladeni din. izn., 86/2019, 5/2020 - uskladeni din. izn., 153/2020, 6/2021 - uskladeni din. izn., 44/2021, 118/2021 i 10/2022 - uskladeni din. izn.

³⁹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, *Službeni glasnik RS*, br. 25/2019.

⁴⁰ Zakon o zdravstvenom osiguranju, *Službeni glasnik RS*, br. 25/2019, član 11.

⁴¹ Zakon o sportu, član 19.

⁴² Zakon o sportu, član 22, stav 1.

reguliše angažovanje dece u sportu, ali je neophodno preciziranje radi primene i sprečavanja zloupotreba u praksi.

S druge strane, ugovorom o radu sportiste uređuju se uslovi za angažovanje profesionalnog sportiste, koji on zaključuje sa sportskom organizacijom. Ovaj ugovor ima karakter radnog odnosa i oročen je na pet godina.⁴³ Jovanović smatra da profesionalni sportista u ovom slučaju mora da ispunjava sve uslove koji su predviđeni Zakonom o radu, a koji se tiču uslova koji se tiče posla koji ne sme biti u suprotnosti sa zdravljem, moralom i obrazovanjem sportiste, kao i da taj posao nije u suprotnosti sa zakonom.⁴⁴ Iako će o specifičnosti ovog ugovora biti reči u nastavku, ne možemo a da na ovom mestu ne konstatujemo da je reč o posebnoj vrsti ugovora koji se, mimo pravila predviđenih Zakonom o radu⁴⁵, zaključuje na pet godina, uz mogućnost ponovnog zaključenja sa istom ili drugom sportskom organizacijom. Ovde se zaobišlo pravilo da se ugovori na određeno vreme mogu zaključiti najduže na dve godine, te nije najjasnije koje je opravданje da se ugovor o radu profesionalnog sportiste zaključuje na pet godina. Ima autora koji smatraju da se ovim ugovor o radu sportista udaljava od klasičnog ugovora o radu, ali da je ograničeno vreme potpisivanja ugovora zapravo odraz potrebe da se radni odnos profesionalnih sportista učini što stabilnijim.⁴⁶ Slažemo se da je u pitanju specifična vrsta ugovora o radu koja zaslužuje posebnu regulativu, ali bi, s obzirom na relativno kratak radni vek profesionalnog sportiste, bilo svršishodnije ograničiti trajanje ovog ugovora na tri godine. Taj period bi bio dovoljan za postizanje određenih rezultata u okviru sportske organizacije, uz mogućnost sportiste da ranije okonča rad sa jednom i nastavi sa radom u drugoj sportskoj organizaciji. Sa tim se slažu i drugi autori, uz predlog da se profesionalnim sportistima omogući zaključenje posebnog ugovora o radu na neodređeno vreme u skladu sa posebnom prirodom posla sportiste.⁴⁷ Urdarević i Andonović smatraju da je oročavanje ugovora o radu sportiste na određeno vreme logično rešenje, s obzirom na to da je cilj sporta „zaštita integriteta sporta kroz zaštitu pojedinca“, te da sportista teži da se usavršava i napreduje, što nije moguće postići angažovanjem u samo jednom klubu.⁴⁸ Nadalje, Zakon o sportu se ipak oslanja na Zakon o radu kada reguliše prava sportiste, „koji uživa sva prava, obaveze i odgovornosti u skladu sa zakonom koji uređuje rad.“⁴⁹ Isto se specifikuje i za način utvrđivanja zarade. Uvidom u profesionalni ugovor o igranju Fudbalskog saveza Srbije, možemo prepoznati posebnu zaštitu zaposlenih, kroz propisivanje obaveze kluba za koji igra profesionalni sportista da ga osigura

⁴³ Zakon o sportu, član 13, stav 1.

⁴⁴ Ovde se misli na član 25. Zakona o radu. Predrag Jovanović, *Ranjivost dece/omladine i mogućnost odnosno zabrana njihovog rada*, op. cit., 25

⁴⁵ Zakon o radu, član 37.

⁴⁶ I. Jakovljević, Ugovori o angažovanju profesionalnih sportista i ugoveranje sportske arbitraže, https://www.mjsavetnik.rs/ugovori-o-angazovanju-profesionalnih-sportista-i-ugovaranje-sportske-arbitraze/?_rst_noCache=rstr6186331a1d045645, (29.09.2022).

⁴⁷ J. Misailović, „O radnopravnom statusu fudbalera“, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 69

⁴⁸ B. Urdarević, S. Andonović, op. cit., 200

⁴⁹ Zakon o sportu, član 13, stav 3.

od profesionalnog oboljenja i povrede, koje su posledice igranja ili treniranja ili se dese na treningu ili utakmici.⁵⁰ S obzirom na to da je posredi ugovor o radu, klub ima obavezu da profesionalnog sportistu prijavi na obavezno socijalno osiguranje. Kao i u slučaju stipendijskog ugovora, sportisti se mora obezbediti sportsko-medicinska i terapijska nega. Ovaj ugovor sadrži i odredbe o godišnjem odmoru, koji za profesionalne sportiste traje četiri nedelje. Zakon o sportu ne sadrži odredbe koje se tiču godišnjeg odmora, a ako nam analizirani ugovor predstavlja primer ugovora koji se zaključuju sa profesionalnim sportistima, možemo uočiti sličnosti u odnosu na odredbe koje proklamuje Zakon o radu. Pravo profesionalnog sportista na godišnji odmor se ograničava na taj način što se može koristiti samo kada nije u toku sezona igranja i u kontinuitetu od dve nedelje. S obzirom na to da je cilj profesionalnog angažovanja sportiste postizanje zapaženih rezultata, oni su podvrgnuti posebnom režimu rada, odnosno treniranja, koji podrazumeva karantin, više treninga u toku dana pa se pravila radnog prava o prekovremenom radu i preraspodeli radnog vremena ne mogu primeniti.⁵¹

Primetno je da iz ugovora o profesionalnom angažovanju sportiste izostaju određeni radnopravni instituti. Neki od njih, poput pomenute organizacije radnog vremena mogu biti opravdani prirodom posla. Izostaju, međutim, i neki važni instituti iz oblasti radnog prava poput prava na bezbednost i zdravlje na radu, koji smatramo važnim za rad profesionalnog sportiste. Tu je i pravo na sindikalno udruživanje, o kome nema ni reči, iako se socijalni dijalog smatra jednim od delotvornih načina za rešavanja pitanja zaposlenih. Na kraju, izostanak odredbi koje se tiču minimalne cene rada može dovesti do neravnopravnog položaja muških sportista u okviru istog sporta, dok, s druge strane, ostaje otvoreno pitanje o mogućnostima primene principa jednake zarade za jednak rad.⁵²

Ugovor o radu sportista po svojoj prirodi je specifičan i po svojim karakteristikama može se razlikovati od ugovora o radu koji se zaključuje za radno angažovanje van sportskih oblasti. Radulović smatra da je ugovor o radu sportista tipičan primer ugovora po pristupu,⁵³ i da, pored radnopravne, ima i obligacionopravnu komponentu.⁵⁴ Radnopravna komponenta odnosi se na radni odnos

⁵⁰ Profesionalni ugovor o igranju Fudbalskog saveza Srbije, dostupan na <https://fss.rs/dokumentacija/ugovori-i-dokumenta-vezana-za-registraciju/> (28.09.2022).

⁵¹ I. Jakovljević, Ugovori o angažovanju profesionalnih sportista i ugovaranje sportske arbitraže, https://www.mojsavetnik.rs/ugovori-o-angazovanju-profesionalnih-sportista-i-ugovaranje-sportske-arbitraze/?_rstr_nocache=rstr6186331a1d045645 (29.09.2022).

⁵² Iako se ne radi o zaradama u radnopravnom smislu, zanimljivo je ukazati na to da se pobedniku muškog finala prestižnog teniskog turnira Vimldon isplaćivala nagrada u većem iznosu godinama, da bi tek ove godine izjednačen finansijski iznos nagrade za oba pola. Pavle Jakšić, Nagradni fond Vimbliona 2022: Koliko će zaraditi pobednik? <https://rs.n1info.com/sport-klub/nagradni-fond-vimbliona-2022-koliko-ce-zaraditi-pobednik/> (29.09.2022). S druge strane, pozitivno je primetiti da su odlukom Vlade Republike Srbije dodeljene nagrade iste vrednosti za osvajače medalja na poslednje održanim Olimpijskim igrama u Tokiju.

⁵³ „Ugovorpopristupupredstavljkatakavugovorkodkojihjednastranaunapredodređujeelemente i suloveugovoraprekojedneopšt i stalneponude, a drugastranasamopristupatakoočinjenojponudi.“Citirano prema: S. Perović, *Obligaciono pravo*, Novinsko izdavačka ustanova Službeni list SFRJ, Beograd, 1990, 217

⁵⁴ Z. Radulović, *Radni odnos sportista*, Dosije, Beograd, 2012, 97. Autor još navodi da se ugovori sportista nazivaju u teoriji još i sporazumima.

sportiste koji se angažuje, dok drugi, obligacionopravni deo reguliše pitanje na knade za zasnivanje radnog odnosa i premije koje mu pripadaju.⁵⁵ Specifičnost ovog ugovora se upravo ogleda u tome što uslove angažovanja sportiste ne uređuju ugovarači, već sportska organizacija u okviru koje je osnovana sportska asocijacija. U tom slučaju se sportska organizacija javlja kao treća strana u ugovornom odnosu. Složićemo se da se ovde čini poseban upliv subjekta koji nije u ugovornom odnosu, što se može nepovoljno odraziti na položaj sportiste koji se angažuje, a koji zavisi od sistema pravila konkretnе sportske organizacije. U tome verovatno leži i činjenica pravne neu jednačenosti ugovora o angažovanju profesionalnih sportista.⁵⁶

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Na kraju, možemo zaključiti da zakonski sistem pravila za angažovanje dece u našem pozitivnom pravu nije adekvatan. To se pre svega odnosi na nepostojanje odredbi koje se tiču minimalnih godina za uključivanje dece u sport, zatim bliže regulisanje načina i vremena treninga, te dodatne odredbe kojim će se deca zaštiti od prekomernog treniranja i mogućeg iscrpljivanja. Nedostaju odredbe kojima će princip posebne zaštite dece biti razrađen, jer postojeća proklamacija je šturo prepisana iz Zakona o radu. Nisu vidljivi mehanizmi kojim se štiti i pravo na obrazovanje i uspostavljanje ravnoteže između pohađanja osnovnog obrazovanja i profesionalnog bavljenja sportom. Takođe se čini da naše pravo ne prepoznaće opasnost da deca mogu biti izložena dečijem radu kroz sportsko angažovanje, na šta se ukazuje u teoriji. Na kraju, posebna pažnja mora biti posvećena zdravstvenom osiguranju sportista amatera, pogotovo onih koji se takmiče, s obzirom na to da se često nalaze u situacijama u kojima se mogu povrediti.

Jovana Rajić Ćalić, M.A.

Research Associate, Institute of Comparative Law, Belgrade

ENGAGEMENT OF CHILDREN IN SPORTS

Summary

More and more often, we are witnessing the involvement of children in the field of sports, first as a hobby and later with some form of scholarship, as an incentive for professional sports. In our law, there is no legal regulation that would regulate sports engagement that does not have a professional character, and there are also no important provisions regarding health care, considering the

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*, 98

possibility of injuries and illnesses. In theory, the question of the involvement of children in sports has not been sufficiently studied, and often the basis of their involvement remains obscured. Bearing in mind the principle of special protection of these categories in the employment relationship, the question arises whether this principle also applies to the employment of children who do not belong to the circle of professional activities and how it should be implemented. The paper will discuss the involvement of children in sports, with consideration of the legal regulations that form the basis of their involvement in sports. Such consideration is inextricably linked to the provisions of the Labor Law, as the basic law in the sphere of labor relations, as well as the Law on Sports as *lex specialis*.

Keywords: sports and children, professional engagement of children, child labor, permissibility of child labor.

Literatura

- Andonović S., „Osvojt na pitanje državljanstva u pojedinim sportovima u Republici Srbiji“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive* (ur. Miloš Stanić, Dejan Šuput), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.
- Andonović S., „Pravo na sport kao ljudsko pravo“, *Strani pravni život*, 3/2017
- Jovanović P., „Ranjivost dece/omladine i mogućnost odnosno zabrana njihovog rada“, *Radno i socijalno pravo*, 1/2020
- Jovanović V., Zaštita dece od zloupotrebe dečijeg rada – sa fokusom na normativnu uređenost, *Projekat Međunarodne organizacije rada „Angažovanje i podrška na nacionalnom nivou za smanjenje pojave dečijeg rada“*, Beograd, 2016
- Kovačević Lj., *Zasnivanje radnog odnosa*, Pravni fakultet Univerziteta u Beograd, Beograd, 2021
- Misailović J., „O radnopravnom statusu fudbalera“, *Srpski fudbal – Uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021
- Perović S., *Obligaciono pravo*, Novinsko izdavačka ustanova Službeni list SFRJ, Beograd, 1990
- Piljan I., Piljan T., Lukić M., „Osiguranje sportista u Republici Srbiji“, *Trendovi u osiguranju*, 14/2019
- Radulović Z., *Radni odnos sportista*, Dosije, Beograd, 2012
- Reljanović M., „Sprečavanje eksploracije dece – međunarodni standardi i stanje u Srbiji“, *Strani pravi život*, 2/2008
- Reljanović M., „Suppression of child labour – brief overview of International standards“, *Strani pravni život*, 4/2019
- Sakone A., „Percepcija sporta među beogradskim odbojkašima juniorskog uzrasta“, *Fizička kultura*, 2/2020

- Tošić I., Novaković O., „Vrste osiguranja u sportu (regulativa u domaćem i uporednom pravu)“, *Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje* (ur. Zdravko Petrović, Vladimir Čolović), Beograd-Valjevo, 2018;
- Trbojević J., Mandarić S., Petrović J., „Opažena motivaciona klima kreirana od strane trenera i fizička samoefikasnost kao prediktori sportskog zadovoljstva kod mladih srpskih sportiskinja“, *Fizička kultura*, 2/2020
- Tuttle M.E.F., „Does elite sport respect young athletes' human rights?“, *Lownow* 17/2021
- Urdarević B., Andonović S., „Pojedina statusna i radnopravna pitanja elektronskog sporta u Republici Srbiji“, *Kultura polisa*, 45/2021
- Vlašković V., *Načelo najboljeg interesa deteta u porodičnom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2014.
- Vuković Z., *Ugovori o angažovanju sportskih stručnjaka*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2019
- Zdravković D., Stojanović S., Savić Z., „A young sportsman about life opportunities and sports in rural areas in South Serbia - qualitative approach (municipality Trgovište)“, *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 1/2017

Izvori prava

- Council Directive 94/33/EC on the protection of young people at work of 22 June 1994, Official Journal of the European Communities, L 216/12.
- Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 138, Službeni list SFRJ, br. 14/82; Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori, br. 2/97;
- Ustav RS, Službeni glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021;
- Zakon o doprinosima za obaveznom socijalno osiguranje, Službeni glasnik RS, br. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011, 7/2012 – usklađeni din. izn., 8/2013 - usklađeni din. izn., 47/2013, 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 57/2014, 68/2014 – drugi zakon, 5/2015 - usklađeni din. izn., 112/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 7/2017 - usklađeni din. izn., 113/2017, 7/2018 - usklađeni din. izn., 95/2018, 4/2019 - usklađeni din. izn., 86/2019, 5/2020 - usklađeni din. izn., 153/2020, 6/2021 - usklađeni din. izn., 44/2021, 118/2021 i 10/2022 - usklađeni din. izn;
- Zakon o radu, Službeni glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – odluka US, 113/2017 i 95/2018 – autentično tumačenje;
- Zakon o sportu, Službeni glasnik RS, br. 10/2016;
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik RS, br. 25/2019;
- Zakon o zdravstvenom osiguranju, Službeni glasnik RS, br. 25/2019;

Internet izvori

Ivana Jakovljević, Ugovori o angažovanju profesionalnih sportista i ugovaranje sportske arbitraže, https://www.mojsavetnik.rs/ugovori-o-angazovanju-profesionalnih-sportista-i-ugovaranje-sportske-arbitraze/?_rstr_nocache=rstr6186331a1d045645(29.09.2022).

Pavle Jakšić, Nagradni fond Vimbliona 2022: Koliko će zaraditi pobednik? <https://rs.n1info.com/sport-klub/nagradni-fond-vimblona-2022-koliko-ce-zaraditi-pobednik/>(29.09.2022).

Profesionalni ugovor o igranju Fudbalskog saveza Srbije, dostupan na <https://fss.rs/dokumentacija/ugovori-i-dokumenta-vezana-za-registraciju/>(28.09.2022).

Siri Farstad, Protecting children's right in sport: the use of minimal age, <https://www.nottingham.ac.uk/hrlc/documents/publications/hrlcommentary2007/childrensrightsinsport.pdf>(29.09.2022).

Sport and dev.org, Exploitation and child protection in sport, <https://www.sportanddev.org/en/learn-more/economic-development/exploitation-and-child-protection-sport-0>(29.09.2022).

Stipendijski ugovor, dostupan na sajtu Fudbalskog saveza Srbije, <https://fss.rs/propisi-i-dokumenta/>(27.09.2022).

PRAVNA PRIRODA UGOVORA O BAVLJENJU SPORTOM

Sažetak

Zakon o sportu Republike Srbije je za sportiste takmičare amatera pred-video mogućnost zaključenja posebne vrste ugovora, koji je nazvan Ugovor o bavljenju sportom. Predmetni angažman sportiste takmičara amatera i sportske organizacije se smatra radom van radnog odnosa, a sam Zakon o sportu definiše obavezne elemente ovog ugovora. Ipak, i pored značajnih prednosti koje zaključenje navedenog ugovora donosi sportu, obzirom da, zainteresovanim sportistima na raspolaaganju sada stoje različite opcije ugovorne saradnje sa sportskom organizacijom, pravna priroda navedenog ugovora je dosta nejasna i nedefinisana iz razloga što Zakon o sportu ovaj ugovor uspostavlja kroz tri stava u dva člana samog Zakona. Usled toga, sam ugovor o bavljenju sportom i mogućnosti koje sa sobom nosi, otvara mnoga pitanja i zahteva značajna tumačenja, što je u pogledu pravne teorije veliki izazov, ali u praksi, može doći do brojnih problema usled nedostatka detaljnijeg regulisanja ovog ugovora.

Ključne reči: Ugovor o bavljenju sportom, Zakon o sportu, rad van radnog odnosa

1. UVOD

Zakon o sportu¹ je sistemski nastojao da definiše i uredi oblast sporta u Republici Srbiji i da istovremeno smanji mogućnost različitih zloupotreba slabije strane u svetu sporta. U tom pogledu, Zakon je uspostavio različite obaveze ugovornih strana koje treba da doprinesu, pre svega, većoj sigurnosti samih sportista kao slabije strane u ugovornom odnosu sa sportskom organizacijom. Zakon o sportu u tom kontekstu nastoji da pruži sportistima i sportskim organizacijama mogućnost zaključenja različitih vrsta ugovora u sportu koji sa sobom nose različita prava i obaveze ugovornih strana i koji treba da doprinesu većoj pravnoj sigurnosti.

Istorijski gledano, amaterski sport je esencijalno odličje sporta, koje je definisalo sam sport. U poslednjih pola veka započeta je izrazita komercijalizacija sporta, koja je pre tridesetak godina doživela svoju ekspanziju i koja danas nezastavljivo potiskuje amaterizam kroz profesionalizaciju sporta i komercijalizaciju

* Doktor pravnih nauka, advokat u Beogradu

¹ Zakon o sportu, Sl. Glasnik RS, br. 10/2016

svakog segmenta sporta koji može doneti novac. Iz tog razloga, amaterski sport je danas vrlo zahtevna oblast za regulisanje iz razloga što često predstavlja prikriveni profesionalizam koji sportskim organizacijama može da obezbedi profesionalne sportiste u formi amaterizma. Usled toga je veoma važno da zakonska regulativa onemogući zloupotrebe koje u praksi mogu nastati.

Sportista amater u Zakonu o sportu je definisan kao „sportista kome zarada nije cilj bavljenja sportskim aktivnostima i tim aktivnostima se ne bavi u vidu zanimanja“². Zakon dalje produbljuje pojam amaterskog sportiste kroz definiciju sportiste takmičara koji „jeste sportista amater ili profesionalni sportista koji učestvuje na sportskom takmičenju kao član sportske organizacije ili samostalno u skladu sa Zakonom i sportskim pravilima“³.

Važno je naglasiti da sportista amater, u skladu sa odredbama Zakona o sportu, ne mora da ima zaključen ugovor sa sportskom organizacijom⁴, a regulativa njegovih prava, obaveza i odgovornosti se, kako Zakon o sportu predviđa, reguliše Zakonom, sportskim pravilima nadležnog nacionalnog sportskog saveza i opštim aktima sportske organizacije⁵. Ovakav pristup zakonodavca je donekle iznenadujući, s obzirom na intenciju da se prava, obaveze i odgovornosti sportista amatera uvedu u zakonske okvire. U tom pogledu, čini se da je sportista amater izdvojen u posebnu kategoriju sportiste koja praktično ne uživa zakonsku zaštitu i njegova „sudbina“ je prepuštena nacionalnom sportskom savezu i opštim aktima sportske organizacije, odnosno prepuštena je jačoj strani u međusobnom odnosu. Zakon, sa druge strane, prepoznaje sportistu takmičara amatera koji prima novčanu naknadu za bavljenje sportom i koji mora imati zaključen ugovor sa sportskom organizacijom. Međutim, ukoliko je sportista takmičar amater u odnosu sa sportskom organizacijom bez dogovorene novčane naknade, onda njegov odnos sa sportskom organizacijom ne mora biti ugovorni, već podleže, delom pod pravila opštih akata same sportske organizacije, delom pod pravila nadležnog nacionalnog sportskog saveza i delom pod zakonsku regulativu.

Ovakvim pristupom zakonodavac je prepustio sportiste amateru koji ne primaju novčanu naknadu za svoje angažovanje volji konkretnog nacionalnog sportskog saveza, koji se uglavnom ne bave u dovoljnoj meri sportistima amaterima⁶ i volji same sportske organizacije, kojoj je interes da zaštiti sebe u odnosu na sportiste amateru. Sa druge strane, sportisti amateri takmičari, koji su ugovorili novčanu naknadu za svoj angažman, zakonodavac je prepoznao kao sportske stipendiste i one koji imaju zaključen ugovor o bavljenju sportom sa sportskom organizacijom. Proizilazi da ostali sportisti amateri ne moraju da imaju ugovor sa

² Član 3 stav 1 tačka 8 Zakona o sportu

³ Član 3 stav 1 tačka 10 Zakona o sportu

⁴ Član 17 stav 1 Zakona o sportu

⁵ Član 10 stav 1 Zakona o sportu

⁶ Pojedine međunarodne sportske organizacije detaljno regulišu pitanje amaterskih sportista i obaveze koje proizilaze iz tog statusa, te su nacionalne sportske organizacije, kao članovi istih, prinudene da imaju identičnu ili sličnu regulativu, a samim tim su i pojedinačne sportske organizacije kao članice nacionalne sportske organizacije u obavezi da vode računa o zaštiti sportista amatera.

sportskom organizacijom. Ipak, ako citirane odredbe sagledamo iz perspektive mogućnosti slobodnog zaključenja ugovora sa drugom sportskom organizacijom, sportisti amateri koji nemaju zaključen ugovor sa sportskom organizacijom, imaju taj komoditet da mogu pod određenim uslovima lakše da pređu iz jedne u drugu sportsku organizaciju⁷. Dakle, sportisti amateri koji nemaju zaključen ugovor sa sportskom organizacijom, nemaju tu vrstu obaveze koja bi ih u ovom smislu vezivala za sportsku organizaciju, te su slobodni da zaključe ugovor sa drugom sportskom organizacijom po želji, čak i u slučaju da je opštim aktom sportske organizacije ili sportskim pravilima nacionalnog sportskog saveza predviđeno drugačije. Navedeno, iz razloga što Zakon o sportu imperativno štiti sportiste amatera u ovakvoj situaciji i što je zakonodavac napravio kompromis i za situaciju kada sportista amater nema punovažno zaključen ugovor sa sportskom organizacijom. Bez ugovora ne postoji zakonski osnov koji bi sportistu amatera zadržao u sportskoj organizaciji⁸.

Sa druge strane, kada postoji ugovor između sportiste amatera i sportske organizacije, stvara se posebna veza koja se u sportu štiti na način što je prioritet da se ugovorni odnos ispoštuje u celokupnom periodu svog trajanja, naravno, uz međusobno poštovanje ugovorenih prava i obaveza⁹. U navedenom kontekstu se postavlja, kao vrlo kompleksno, pitanje da li je sportista amater koji ima zaključen ugovor sa sportskom organizacijom zaštićeniji od sportiste amatera koji takav ugovor nije zaključio. Ovde se, najpre, mora napraviti razlika između ugovorom angažovanog profesionalnog sportiste i sportiste amatera koji je zaključio ugovor sa sportskom organizacijom. U ovom radu ćemo se baviti upravo ovim pitanjem za koje smatramo da može dovesti do spornih situacija koje podležu tumačenju pravnih normi koje su uspostavljene Zakonom o sportu.

2. SPORTISTA TAKMIČAR AMATER

Kao što je već navedeno, ukoliko sportista takmičar amater želi da prima novčanu naknadu za svoj angažman, onda mora da ima i zaključen ugovor sa sportskom organizacijom. Zakon o sportu u članu 10 stav 1, u navedenoj situaciji ukazuje na dve vrste ugovora koje sportista može zaključiti sa sportskom organizacijom. Ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste za sportsko usavršavanje i ugovor o bavljenju sportom, za koji ugovor nije zakonom definisana starosna

⁷ Član 11 stav 1 Zakona o sportu. Pored nepostojanja ugovora sa sportskom organizacijom, Zakon isto tretira i situaciju kada ne postoji punovažno zaključen ugovor sa sportskom organizacijom.

⁸ Potrebno je naglasiti da osim ugovora, sportistu i registracija u nadležnom savezu vezuje za konkretnu sportsku organizaciju, te u tom smislu može doći do pravnog konflikta između zakonskih odredbi i sportskih pravila. Dakle, iako je Zakon o sportu predviđao mogućnost zaključenja ugovora sa drugom sportskom organizacijom u opisanoj situaciji, sva pitanja imovinskog karaktera između sportiste i sportske organizacije iz koje je otiašao, ostavljena su na rešavanje drugim organima (konkretnog saveza, redovnog suda ili arbitraže).

⁹ Mogućnost prestanka ugovora je moguća u situaciji kada jedna strana ne ispunjava svoje ugovorne obaveze, kada možemo govoriti o jednostranom raskidu, odnosno u situaciji kada ugovorne strane zajedničkom voljom odluče da sporazumno prekinu ugovorni odnos.

granica sportiste koji može zaključiti ovaj ugovor. Konceptualno, navedena dva ugovora se zaključuju iz različitih razloga. Stipendijski ugovor zaključuje maloletni sportista takmičar radi sportskog usavršavanja, dok ugovor o bavljenju sportom zaključuje sportista takmičar amater kako bi se, za novčanu naknadu, takmičio za konkretnu sportsku organizaciju. Zakon o sportu propisuje i obavezne elemente kod navedena dva ugovora kao uslov njihove punovažnosti.

Kada govorimo o ugovoru o stipendiranju maloletnog sportiste za sportsko usavršavanje, Zakon o sportu kao obaveznu sadržinu propisuje utvrđivanje iznosa novčane stipendije, kao i naknadu troškova smeštaja i ishrane za vreme sportskih priprema i sportskog takmičenja¹⁰. Navedenom regulativom Zakon definiše obavezu sportske organizacije da kroz isplatu stipendije omogući maloletnom sportisti proces usavršavanja i razvijanja svog sportskog talenta, a takođe, propisana je i obaveza sportske organizacije da osloboди maloletnog sportistu troškova smeštaja i ishrane za vreme sportskih priprema i takmičenja na način što će te troškove snositi sama sportska organizacija. Na ovaj način se zaokružuje koncept finansijske zaštite maloletnog stipendiste kome je zbog talenta i potencijalnih budućih sportskih uspeha ponuđeno zaključenje stipendijskog ugovora. Zakon o sportu je uspostavio ograničenje trajanja predmetnog ugovora do punoletstva maloletnog sportiste¹¹. Na ovaj način Zakon isključuje mogućnost zloupotrebe angažovanja maloletnog sportiste u smislu ugovornog vezivanja za konkretnu sportsku organizaciju, a za vremenski period koji prevaziđa punoletstvo mlađog stipendiste. Kada pogledamo razvojni ciklus jednog sportiste, možemo konstatovati da sportsko usavršavanje dostiže svoj vrhunac baš oko punoletstva sportiste¹², te se sportisti nakon sticanja punoletstva omogućava da samostalno odlučuje, kao već oformljeni sportista, u kom će se pravcu kretati njegova karijera. Istočemo reč samostalno, iz razloga što Zakon o sportu, kao uslov punovažnosti zaključenog stipendijskog ugovora sa maloletnim sportistom, uspostavlja i obaveznu pismenu saglasnost oba roditelja, odnosno staratelja, koja mora biti overena u skladu sa zakonom¹³. Na ovaj način, sticanjem punoletstva, ugovor o stipendiranju prestaje da postoji po sili zakona¹⁴, pa sportska organizacija, ukoli-

¹⁰ Član 17 stav 3 Zakona o sportu

¹¹ Član 17 stav 4 Zakona o sportu

¹² U fudbalu se, na primer, smatra da se trenažniperiod igrača okončava do 21 godine, osim u pojedinim slučajevima, kada je očigledno da je igrač završio svoj trenažniperiod pre 21 godine. Vidi FIFA Regulations on Status and Transfer of Players, March 2022, Aneks 4, <https://digitalhub.fifa.com/m/1b47c74a7d44a9b5/original/Regulations-on-the>Status-and-Transfer-of-Players-March-2022.pdf>, 20.10.2022.

¹³ Član 10 stav 6 Zakona o sportu. Maloletni sportista nema potpunu poslovnu sposobnost i iz tog razloga uživa posebnu zaštitu zakona i međunarodnih pravnih akata koji regulišu ne samo oblast sporta, već i konvencija koje se bave pravima deteta.

¹⁴ Ukoliko je ugovor o stipendiranju zaključen na period koji prevaziđa trenutak sticanja punoletstva mlađog stipendiste, ugovor o stipendiranju će prestati da važi na dan kada sportista puni osamnaest godina. Neće, dakle, ugovor o stipendiranju biti ništav, ukoliko je zaključen u trenutku kada je sportista bio maloletan, pa na primer, do njegove dvadesete godine. Ugovor će u takvoj situaciji, danom sticanja punoletstva, prestati da proizvodi pravna dejstva. Drugačiji pristup, odnosno utvrđivanje ništavosti ugovora o stipendiranju nakon sticanja punoletstva, vodio bi sudskom ili arbitražnom postupku, koji bi do donošenja odluke usporio sportsku karijeru mlađog sportiste, bez obzira koliko bi trajao sam postupak. U tom smislu, smatramo da je intencija zakonodavca bila da

ko želi da zadrži svog stipendistu, može da mu ponudi bolje uslove za nastavak karijere. Naravno, sportista se u trenutku sticanja punoletstva, nalazi na slobodnom tržištu i samostalno odlučuje da li će prihvati novu ponudu kluba koji ga je stipendirao, ili će krenuti u pregovore sa drugim klubom, ili će možda završiti svoju sportsku karijeru.

Sa druge strane, ugovor o bavljenju sportom je dosta obuhvatniji od stipendijskog ugovora i predstavlja mogućnost sadržajnijeg dogovora između sportiste takmičara amatera i sportske organizacije. Naravno, sve pod uslovom da sportista ne želi da pređe u profesionalni status, već želi da ostane amater. Pitanje amaterskog statusa sportiste zavisi od perspektive iz koje sportista vidi sebe u takmičarskom smislu. Tačnije, da li je sport trenutno, odnosno da li će u nekom trenutku biti, osnovna preokupacija samog sportiste, ili će mu sport ostati u domenu zabave na takmičarskom nivou. Ovo pitanje je sadržinski veoma važno, naročito u današnje vreme kada su profesionalni sportisti prinuđeni da napuste svoje školovanje kako bi ispratili zahteve koje nameće profesionalni status i borba za većom zaradom. Naravno, navedeni pristup je idealni koncept koji se želi postići ovakvom odredbom, međutim, ugovor o bavljenju sportom može voditi ka iskorišćavanju takmičarskih kapaciteta sportiste za novčanu naknadu koja je daleko ispod zarade koju bi konkretni sportista mogao ostvariti u profesionalnom smislu. Dakle, komercijalizacijom sporta može doći do supremacije ugla gledanja sportiste, u kom trenutku je interes sportske organizacije preovladavajući i kada interes sportiste biva nadjačan interesom sportske organizacije. U takvim okolnostima, sportista takmičar amater ne uživa adekvatnu zaštitu, već je prepуšten „slatkorečivosti“ sportske organizacije. U tim okolnostima, ugovor o bavljenju sportom ne doprinosi zaštiti sportiste, već vodi njegovom iskorišćavanju.

3. KARAKTERISTIKE UGOVORA O BAVLJENJU SPORTOM

Ugovor o bavljenju sportom mora sadržati elemente koje propisuje Zakon o sportu, odnosno, novčanu naknadu za bavljenje sportskim aktivnostima, novčane i druge naknade za postignute sportske rezultate, naknade troškova smeštaja i ishrane za vreme sportskih priprema i sportskog takmičenja, naknadu za zaključenje ugovora i naknadu za korišćenje lika sportiste¹⁵. Na ovom mestu je važno ukazati na Zakonom propisane obaveze koje se tiču ugovora o radu koji potpisuju profesionalni sportista i sportska organizacija. Predmetnim ugovorom o radu, profesionalni sportista i sportska organizacija utvrđuju pre svega zaruđu, ali i druga primanja koje Zakon o sportu prepoznaje kao novčane i druge nagrade za postignute sportske rezultate, naknadu troškova smeštaja, ishrane i

ugovor o stipendiranju, koji je zaključen suprotno odredbama samog Zakona o sportu, odnosno na period koji prevaziđa trenutak sticanja punoletstva mладог sportiste, prestaje da važi, po sili zakona, na dan kada sportista napuni osamnaest godina.

¹⁵ Član 17 stav 2 Zakona o sportu

putovanja za vreme sportskih priprema i sportskih takmičenja, zatim novčana i druga naknada na ime zaključenja ugovora, kao i naknada za korišćenje lika sportiste, kao i druga slična primanja¹⁶. Ukoliko uporedimo Zakonom propisani sadržaj ugovora o radu profesionalnog sportiste i ugovora o bavljenju sportom sportiste amatera takmičara, možemo primetiti da je suštinska razlika u zaradi, odnosno novčanoj naknadi za bavljenje sportskim aktivnostima. Druga primanja su u osnovi identična, obzirom da Zakon propisuje minimum elemenata pomenu-tih ugovora. Kada to sagledamo u smislu Zakonom propisanih definicija sportiste profesionalca i sportiste amatera takmičara, možemo zaključiti da se u skladu sa Zakonom o sportu ugovor o radu i ugovor o bavljenju sportom razlikuju samo po visini novčanih primanja, koja se kod profesionalca predstavljaju kao zarada, a kod amatera takmičara kao novčana naknada koja se isplaćuje za bavljenje sportskim aktivnostima. Dakle, razlika je u tome što se sportista amater ne bavi sportom u vidu zanimanja, a profesionalnom sportistu je sport jedino ili osnovno zanimanje¹⁷. To dalje vodi na zaključak da se sportista amater, navodno, bavi sportom iz čiste ljubavi prema sportu, a sportista profesionalac se bavi sportom zbog zarade i u okviru sporta nastoji da ostvari što bolje rezultate kako bi uticao na svoju potražnju među sportskim organizacijama, a samim tim i na visinu svoje zarade. Međutim, u praksi dolazi do različitih situacija. Sportska organizacija nastoji da prođe što povoljnije u takmičarskim igrama, ali i komercijalnim igra-ma koje se odnose na koncept „prodaje igrača“, odnosno njegovog transfera u drugi klub. Sa jedne strane, Zakon o sportu vidi sportistu amatera kao osobu koja u sport ulazi kroz ličnu zabavu, dok su mu osnovna primanja na drugoj strani, a koja je ostvario kroz školovanje i bavljenje nekim drugim zanimanjem. Nažalost, u praksi, ugovor o bavljenju sportom je osnov da se perspektivni sportista „veže“ za sportsku organizaciju na način da se troškovi njegovog angažovanja svedu na čistu formu „da zarada nije cilj bavljenja sportskim aktivnostima“. Time se izbegavaju zakonske obaveze koje proizilaze iz radnog odnosa, obzirom da se angažovanje sportiste takmičara amatera smatra radom van radnog odnosa¹⁸. I dok Zakon praktično ne razlikuje osnovne elemente ugovora o radu profesional-nog sportiste i ugovora o bavljenju sportom sportiste takmičara amatera, osim po pitanju zarade, mogućnosti zloupotreba zakonskih odredaba u praksi samo rastu. Sa druge strane, potrebno je imati u vidu da je Zakon o sportu, prilikom propisivanja ovog ugovora, morao da vodi računa o svim sportovima kojima se bave sportisti na teritoriji Republike Srbije, te je u tom smislu uspostavljanje ugovora o bavljenju sportom od velikog značaja za sport. U tom kontekstu, zloupotrebe kod ugovora o bavljenju sportom nastaju u sportovima kod kojih je pitanje eksploracije sportiste vezano za njegov talent koji se u datom trenutku može višestruko isplatiti sportskoj organizaciji, kao i samom sportisti, ali sport-ska organizacija do tog trenutka nastoji izbeći veliki deo troškova koji prate an-

¹⁶ Član 13 stav 4 i stav 7 Zakona o sportu

¹⁷ Član 3 stav 1 tačka 9 Zakona o sportu

¹⁸ Član 10 stav 8 Zakona o sportu

gažman profesionalnog sportiste. Zakon o sportu je navedeno pitanje, i delimično sam problem, ostavio nacionalnim sportskim organizacijama na rešavanje, a posredno i međunarodnim sportskim organizacijama koje u konkretnom sportu definišu imperativna pravila od kojih zavisi članstvo u samoj organizaciji. Na ovaj način, ipak nije rešen problem koji može eskalirati u situaciji zloupotrebe sportiste amatera kroz zaključenje ugovora o bavljenju sportom. Navedeno još više iz razloga što Zakon o sportu pitanje trajanja ugovornog odnosa definiše isključivo sa profesionalnim sportistom, dok sa sportistom amaterom, ugovorni odnos je ograničen samo kod ugovora o stipendiranju maloletnog sportiste, o čemu je već bilo reči. Kada govorimo o profesionalnom ugovoru i ugovoru o bavljenju sportom, osnovna razlika se sastoji u naknadi zarade profesionalnom sportisti, ali i ograničenju trajanja ugovorne obaveze na pet godina¹⁹. Ugovor o bavljenju sportom sa druge strane, nema zakonom ograničen period trajanja, što otvara pitanje koji je vremenski okvir u okviru kog se može zaključiti ugovor o bavljenju sportom. Sagledavanjem odredaba Zakona o sportu ne može se izvesti zaključak da postoji bilo kakvo ograničenje u ovom pogledu, tako da se ovo pitanje opet poverava regulativi konkretnog nacionalnog sportskog saveza. Osetljivost sporne konstatacije nameće potrebu za razmatranjem konceptualnog pristupa ugovoru o bavljenju sportom, odnosno na koji način se može okončati ugovor o bavljenju sportom ukoliko sportista takmičar amater želi da promeni klub, ili svoj amaterski status.

Međutim, kao prethodno se nameće pitanje ko može da zaključi ugovor o bavljenju sportom sa sportskom organizacijom, odnosno da li navedeni ugovor može da zaključi i maloletni sportista ili se isti odnosi isključivo na punoletne sportiste. Kada se sagledaju odredbe Zakona o sportu koje propisuju obaveznost zaključenja ugovora sa sportskom organizacijom u situaciji kada je za bavljenje sportom predviđena novčana naknada, može se videti da Zakon u opisanoj situaciji sugeriše mogućnost zaključenja dva ugovora i to, ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste za sportsko usavršavanje i ugovor o bavljenju sportom. Zakon o sportu nazine navedenih ugovora stavlja u zagradu, u okviru generalno uspostavljene obaveze za zaključenjem ugovora između sportiste i sportske organizacije. Da li se iz tog razloga može izvesti zaključak da je ugovor o bavljenju sportom namenjen isključivo punoletnim sportistima, obzirom da je ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste evidentno namenjen sportistima amaterima koji nisu navršili 18 godina. Da li Zakon razdvaja dva ugovora koja propisuju u situaciji kada se radi o sportistima takmičarima amaterima koji treba da prime novčanu naknadu za bavljenje sportom, na način što se jedan zaključuje do punoletstva, a drugi nakon punoletstva sportiste. U prilog takvom gledištu ide okolnost da Zakon o sportu izričito propisuje u članu 17 stav 4, da ugovor o stipendiranju

¹⁹ Član 13 stav 1 Zakon o sportu. Profesionalni sportista može zaključiti sa sportskom organizacijom ugovor o radu na određeno vreme u trajanju od najduže pet godina. Nakon toga, sportista može zaključiti ugovor ili sa drugom sportskom organizacijom ili sa istom, a što zavisi od samog sportiste, ali i ponuda sportskih organizacija koje su zainteresovane za konkretnog profesionalnog sportista.

maloletnog sportiste amatera može da se zaključi najduže do njegovog punoletstva. Dakle, kada je zakonodavac želeo da izdvoji konkretni ugovor u odnosu na jednu grupu sportista, to je i činio na svakom mestu u Zakonu. Ako je tako, onda se logično može pretpostaviti da je drugi ugovor – ugovor o bavljenju sportom namenjen punoletnim sportistima takmičarima amaterima. Dva ugovora za dve grupe sportista koje se razdvajaju po godinama starosti. Isto tako, bavljenje sportskim aktivnostima po osnovu ugovora o bavljenju sportom se smatra radom van radnog odnosa. Zakon o sportu je ovu vrstu angažovanja izmestio iz radnog angažovanja i time je podvukao da se radi o amaterskom sportu. Zakon o radu²⁰, sa druge strane, definiše koje se angažovanje smatra radom van radnog odnosa, u šta spada ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova, ugovor o delu, ugovor o stručnom osposobljavanju i usavršavanju i ugovor o dopunskom radu²¹. Ugovor o bavljenju sportom se ne bi mogao podvesti pod ugovore koje Zakon o radu smatra radom van radnog odnosa, osim možda pod ugovor o stručnom usavršavanju, koji ugovor „može da se zaključi radi stručnog usavršavanja i sticanja posebnih znanja i sposobnosti za rad u struci...“²². Međutim, ako je tako, onda se koncept sportskog usavršavanja može proširiti i na punoletna lica, što ne odgovara Zakonom o sportu predviđenom trenutku okončanja trenažnog razvoja jednog sportiste. Sa druge strane, u pojedinim sportovima, poput fudbala, sportski razvoj sportiste se okončava u njegovoj 21 godini života²³, tako da postoji osnov da usled nedostatka mogućnosti po Zakonu o sportu, sportista i nakon sticanja punoletstva nastavi svoje usavršavanje do trenutka koji sama nacionalna sportska organizacija predviđa u svom sportu. U takvoj situaciji je zaključenje ugovora o bavljenju sportom, sa punoletnim sportistom takmičarem amaterom, logičan izbor. Ipak, u opisanoj situaciji govorimo o izuzecima u razvojnem ciklusu mladog sportiste, koje Zakon o sportu ne prepoznaće, pa se ovakav argument ne može prihvati kao sadržinski dovoljno dobar. Čini se da je Zakon o sportu uspostavio novu vrstu ugovora o radu van radnog odnosa, koji se ne može podvesti pod ugovore koje predviđa Zakon o radu, te je Ugovor o bavljenju sportom utoliko otvoren za različita tumačenja i pristupe, obzirom da se ni sam Zakon o sportu naročito ne posvećuje ovom ugovoru i pored činjenice da je uspostavljena nova vrsta imenovanog ugovora za rad van radnog odnosa.

Usled izloženog, smatramo da se ugovor o bavljenju sportom ipak ne može zaključiti isključivo sa punoletnim licima, a obzirom da Zakon u članu 10 stav 1 opredeljuje u zagradi i zaključenje ugovora o stipendiranju maloletnog sportiste amatera. Pristup *argumentum a contrario* nije moguć u datoj situaciji, iz razloga što se radi o drugačijoj vrsti ugovora od ugovora o stipendiranju maloletnog sportiste. Zakonodavac je mogao da bude isključiv te da u samom Zakonu ot-

²⁰ Zakon o radu, Sl. glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – Odluka US, 113/2017 i 95/2018 – autentično tumačenje

²¹ Član 197 – 202 Zakona o radu

²² Član 201 stav 2 Zakona o radu

²³ Član 75 stav 1 Pravilnika o registraciji, statusu i transferu igrača FS Srbije, Sl. list Fudbal, br. 6 od 31.05.2022. godine.

kloni svaku dilemu kod zaključenja ugovora o bavljenju sportom, na način što bi istakao da se isti može zaključiti samo sa punoletnim sportistima. Međutim, to nije urađeno upravo iz razloga što je ugovor o bavljenju sportom šireg opsega od ugovora o stipendiranju i predstavlja drugačiju vrstu ugovora koja se može zaključiti kako sa maloletnim, tako i sa punoletnim sportistima. Ne može se, dakle, označenje dve vrste ugovora koje je Zakon dao u zagradi tumačiti na način, da ako je jedan ugovor, o stipendiranju maloletnog sportiste predviđen za jednu grupu lica, onda je drugi ugovor, ugovor o bavljenju sportom, predviđen za punoletne sportiste. U konkretnom slučaju se radi o kompleksnosti odnosa koji se uspostavlja sa sportistom takmičarem amaterom. Kod ugovora o stipendiranju je to stipendija koja se ugovorom definiše u određenom iznosu koji je potreban maloletnom sportisti da se usavršava, ali i da lakše završi svoje školovanje, obzirom da je on ipak amater. Isto tako, iznos stipendije nije ograničen i može biti izrazito nizak, ali i višestruko viši od zarade koju primaju pojedini profesionalni sportisti. Dakle, pitanje visine stipendije ne utiče na amaterski status sportiste. Sa druge strane, kod ugovora o bavljenju sportom, ugovorena naknada za bavljenje sportom, svakako da utiče na sagledavanje amaterskog statusa sportiste, a sam ugovor je daleko sadržajniji od ugovora o stipendiranju. Razlog za uspostavljanjem ugovora o bavljenju sportom je svakako omogućavanje sportisti da se bavi takmičarskim sportom kao amater, a da istovremeno može da se školuje ili da obavlja posao za koji je školovan. Iz tog razloga se bavljenje sportskim aktivnostima kroz ugovor o bavljenju sportom, tretira kao rad van radnog odnosa.

4. PROBLEMI U PRAKSI

Zakonodavac je, dakle, uspostavio okvire u cilju zaštite i izbora ugovornih opcija sportista takmičara amatera, međutim, dati izbor nije dovoljno razrađen u Zakonu, te je ostavljen prostor za zloupotrebe i zadovoljavanje interesa same sportske organizacije. Iz tog razloga u praksi srećemo ugovore o stipendiranju i ugovore o bavljenju sportom gotovo identične, pa čak i ugovore o bavljenju sportom koji se zaključuju sa maloletnim sportistom na period od nekoliko godina, kako bi se prevazišlo ograničenje punoletstva koje postoji kod ugovora o stipendiranju maloletnog sportiste²⁴. Na ovaj način sportska organizacija nastoji da „veže“ sportistu za sebe, a da ga ne angažuje profesionalno, niti da mu omogući da pređe u drugu sportsku organizaciju koja bi da ga angažuje, obzirom da postoji zaključen ugovor koji još uvek nije istekao. Sagledavajući stanje u praksi, vraćamo se na pitanje, na koji način se ugovor o bavljenju sportom može raskinuti, ukoliko su sportisti ponuđeni daleko bolji uslovi od strane druge sportske organizacije, a postojeći ugovor nije istekao, ili je, na primer, ostalo još nekoliko

²⁴ U praksi se na ovaj način maloletni sportista ugovorom o bavljenju sportom vezuje za sportsku organizaciju i nakon sticanja punoletstva, obzirom da ovaj ugovor nema definisanu zakonsku mogućnost prestanka danom sticanja punoletstva.

godina do isteka istog, a sportska organizacija uredno ispunjava svoje ugovorne obaveze. Sporna okolnost koja se nameće je da li sportska organizacija može prisilno da zadrži sportistu sa kojim ima zaključen ugovor o bavljenju sportom i da mu na taj način onemogući prelazak u profesionalne sportiste, odnosno zaključenje drugog ugovora, sa drugom sportskom organizacijom. To dalje navodi na pitanje da li se na taj način sportisti onemogućava pravo na rad, kao pravo koje je zagarantovano Ustavom Republike Srbije²⁵.

Ugovor o bavljenju sportom, kao što je više puta napomenuto, predstavlja bavljenje sportskim aktivnostima na način koji se smatra radom van radnog odnosa, a sportisti takmičaru amateru se obezbeđuje naknada za bavljenje sportom. Iz navedenog proizilazi, da je opisani ugovorni odnos uspostavljen prevashodno u interesu sportiste, a samim tim sportska organizacija sa kojom sportista ima potpisani ugovor ostvaruje isključivo i jedino sportski interes, koji se ogleda kroz pripisivanje rezultata koje ostvari sportista kao pojedinac, ili kao deo tima. Sportska organizacija obezbeđuje sportisti novčanu naknadu kako bi se bavio sportom pod imenom sportske organizacije. Čak i sam naziv ugovora – o bavljenju sportom, sugeriše kao osnovnu, volju sportiste. Zakon o sportu dozvoljava sportskoj organizaciji da tokom trajanja ugovora obezbedi sebi prihode kroz eksploraciju lika sportiste, ali sve vrste novčanih naknada iz ugovornog odnosa, usmerene su prevashodno ka sportistu, zarad obezbeđivanja dovoljno pristupačnih uslova kako bi sportista pristao da zaključi navedeni ugovor. Dakle, konceptualno, ugovor o bavljenju sportom, povezuje sportistu takmičara amatera sa sportskom organizacijom u interesu ostvarivanja sportskih rezultata. Tu se završava svako drugačije gledište i povezivanje ovog ugovora sa komercijalnim ciljevima. Pitanje komercijalizacije ovog ugovornog odnosa u smislu prisiljavanja sportiste da ostane u sportskoj organizaciji do isteka roka trajanja ugovora, kao i uslovljavanje plaćanjem transferne naknade za sporazumno raskid ugovora, ne može i ne sme biti uveden u prava i obaveze prilikom definisanja ugovornih odredbi. Amaterski sport je izvan komercijalizacije i svaka zloupotreba takvog, Zakonom uspostavljenog odnosa, vodila bi ništavosti konkretnih odredbi.

Dalje se nameće pitanje kako se ovakav ugovor raskida u situaciji da sportista želi da pređe u profesionalce ili u drugu sportsku organizaciju sa istim statusom amatera. Da li ugovor o bavljenju sportom može biti smetnja za slobodan prelazak i da li je potrebna saglasnost kluba za ovakav prelazak. Ukoliko pogledamo član 18 stav 1 Zakona o sportu²⁶, ugovor o bavljenju sportom, kao i svaki drugi punovažno zaključeni ugovor sa sportistom, je osnov za uspostavljanje pregovora između dva kluba koja su zainteresovana za konkretnog sportistu. Jedan klub, koji treba da sporazumno raskine ugovor sa sportistom i da za to primi

²⁵ Ustav Republike Srbije, Sl. glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021. Vidi član 60.

²⁶ Ugovor o transferu je pisani i overen u skladu sa zakonom, ugovor između sportske organizacije sa kojom sportista ima punovažno zaključen ugovor u skladu sa Zakonom o sportu i sportske organizacije u koju sportista prelazi, na osnovu koga se sportska organizacija sa kojom sportista ima punovažno zaključen ugovor saglašava da uz određenu naknadu prevremeno sporazumno raskine ugovor sa sportistom kako bi prešao u sportsku organizaciju sa kojom se zaključuje ugovor o transferu.

odgovarajuću transfernu naknadu i drugi klub, u koji sportista treba da pređe. Sa druge strane, ovakva odredba Zakona o sportu, ukoliko sportista želi da pređe u profesionalce, dovodi u koliziju osnovna načela radnog prava i pravo na rad, odnosno pravo na opredeljenje sportiste amatera da se u nekom trenutku počne baviti profesionalnim sportom, kao svojim osnovnim zanimanjem. Isto tako, kada se u obzir uzmu odredbe Zakona o sportu koje ne definišu maksimalni period trajanja ugovora o bavljenju sportom, vrlo lako može doći do zloupotreba radi zadržavanja sportiste amatera u sportskoj organizaciji po osnovu samog ugovora.

5. ODNOS SA PROFESIONALNIM ANGAŽOVANJEM SPORTISTE

Kod ugovora o bavljenju sportom je bitno preispitati kakva može biti sadržina samog ugovora, odnosno, koje odredbe može da sadrži, a koje ne, obzirom da se ne radi o radnom angažovanju. Zakon o sportu propisuje da se kod sportista amatera, prava, obaveze i odgovornosti uređuju zakonom, sportskim pravilima nadležnog nacionalnog sportskog saveza i opštim aktima sportske organizacije, a prava, obaveze i odgovornosti sportista takmičara amatera kojima se obezbeđuje naknada za bavljenje sportom – i ugovorom između sportiste i sportske organizacije²⁷. Navedena zakonska odredba sugerira da ugovor o bavljenju sportom ne može da sadrži odredbe koje sadrži profesionalni ugovor sa sportistom, obzirom da ne postoji sloboda ugovaranja u smislu mogućnosti koje postoje kod ugovornog angažovanja profesionalnog sportiste. Dakle, ne može se ugovor o angažovanju profesionalnog sportiste²⁸ koristiti kao model za angažovanje sportiste takmičara amatera i to na način, a što se često dešava, da se profesionalni ugovor, nazove ugovor o bavljenju sportom uz izmenu dela koji se odnosi na zarade. Iz tog razloga, sve odredbe takvog ugovora koje nisu u saglasnosti sa zakonom, sportskim pravilima nadležnog nacionalnog sportskog saveza i opštim aktom sportske organizacije bi bile ništave i usled toga bi se, u slučaju spora, primenila, pre svega, zakonska pravila, pa potom pravila nacionalnog sportskog saveza, pa tek onda opšti akti sportske organizacije. Zakon o sportu nije, dakle, ostavio mogućnost slobode ugovaranja kod ugovora o bavljenju sportom i prilagođavanja istog potrebama sportske organizacije, već naprotiv, Zakon je nastojao da zaštititi sportistu amatera, a i mogućnost eksplatacije sportiste kroz zloupotrebu naziva ugovora o bavljenju sportom je sankcionisana ništavošću. Navedeno pre svega što su ništave odredbe ugovora između sportiste i organizacije u oblasti sporta, koje predstavljaju diskriminaciju sportiste, dok se odredbe sportskih pravila i

²⁷ Član 10 stav 1 Zakona o radu

²⁸ Važno je napomenuti da Zakon o sportu u članu 10 stav 2, pitanje regulisanja prava, obaveza i odgovornosti profesionalnog sportiste prepusta zakonu, sportskim pravilima nadležnog nacionalnogranskog sportskog saveza, kolektivnom ugovoru, odnosno pravilnikom o radu ukoliko kolektivni ugovor nije zaključen, ali i ugovorom o radu koji zaključuju sportista i sportska organizacija. Dakle, ugovor o radu definije i reguliše sva osnovna pitanja za realizaciju interesa obe ugovorne strane, dok to kod ugovora o bavljenju sportom nije slučaj.

opštih akata organizacija u oblasti sporta koje predstavljaju diskriminaciju učenika u sistemu sporta, ne primenjuju²⁹. Pitanje razdvajanja sportista na način što se profesionalni ugovor naziva ugovor o bavljenju sportom, sa svim odredbama prava i obaveza iz ugovora sa profesionalnim sportistom, a u cilju eksploracije amaterskog sportiste i vezivanja za klub, svakako je diskriminacija i takve odredbe bi bile ništave, kao i pravila opštih akata sportske organizacije koja bi to dozvoljavala. Zakon o sportu pitanje prava, obaveza i odgovornosti sportiste amatera stavlja u nadležnost nacionalnog sportskog saveza, a ne nacionalnog granskog sportskog saveza, čime je pristup tumačenja odredaba koje se odnose na amaterskog sportistu stavljen u domen regulisanja sporta kao kolektiviteta, a ne u domen konkretne grane sporta, kao što je to slučaj sa profesionalnim sportistom. Na ovaj način, sportista amater takmičar, svakako da uživa pravnu zaštitu od bilo kakve zloupotrebe koja može da nastane iz predloga ugovora o bavljenju sportom koji treba da potpiše. Međutim, ta zaštita je nekada nepoznanica samom sportisti, kao i njegovim roditeljima, u slučaju da se radi o maloletniku. Iz tog razloga, mogućnost zaštite samog sportiste, po ugovoru o bavljenju sportom, najčešće samo ostaje u odredbama Zakona, obzirom da je neophodno tumačenje zakonskih normi kako bi se sportista takmičar amater mogao izboriti za prava koja su mu ugovorom uskraćena. To je veliki problem, obzirom da zloupotrebe uglavnom dolaze od strane sportske organizacije koja je spremna na sve kako bi nametnula svoje stavove, a odredbe Zakona o sportu, na prvi pogled, ne ukazuju na nemogućnost da sportska organizacija pripremi ugovor o bavljenju sportom kakav želi³⁰.

6. PRESTANAK UGOVORA O BAVLJENJU SPORTOM

Ispitujući pitanje ništavosti ugovora o bavljenju sportom usled povrede imperativnih zakonskih normi koje su uspostavljene u cilju zaštite samog sportiste, moramo konstatovati da bi u tom slučaju sud morao da bude uključen u ocenu postojanja ništavosti, obzirom da je utvrđivanje ništavosti ugovora ili pojedinih odredbi u ugovoru, u nadležnosti suda, odnosno arbitraže ukoliko je ugovoren. To znači obaveznu pokretanje postupka radi utvrđivanja ništavosti, a to dalje znači vreme koje sportista možda nema. Sam postupak može trajati od nekoliko meseci, do nekoliko godina u zavisnosti od specifičnosti samog slučaja, uspostavljene prakse, dokaznih predloga i slično. U tom smislu vreme je nešto čime sportista u ovakvoj situaciji ne raspolaže. Nekada je dovoljno da se propusti jedna dobra ponuda i da sportista praktično završi svoju karijeru. Dakle, postavlja se pitanje da li osim prevencije prilikom zaključenja ugovora o bavljenju sportom, odnosno razumevanja odredaba i prilagođavanja sopstvenim potrebama, postoji i neka

²⁹ Član 4 stav 5 Zakona o sportu

³⁰ Sportista amater, pa čak i profesionalni sportista, najčešće nije svestan svojih prava, te usled toga, ne samo da pristaje na zaključenje ugovora koji nije u skladu sa zakonom, već ni naknadno, po pravilu nije upoznat sa pravima koja može da realizuje.

druga opcija, usled koje bi sportista takmičar amater mogao promptno da raskine ugovor o bavljenju sportom i na taj način sebi obezbedi mogućnost sportskog napredovanja.

Zakon o sportu se nije bavio definisanjem maksimalnog perioda trajanja ugovora o bavljenju sportom, pa se osnovano može postaviti i pitanje da li se ovaj ugovor može, na primer, zaključiti na neodređeno vreme ili na period za koji se sportista i sportska organizacija dogovore? Da li je, dakle, Zakon o sportu ostavio samim sportskim organizacijama da ponude rešenje za maksimalnu dužinu trajanja ovog ugovora, pre svega sportskim pravilima nadležnog nacionalnog sportskog saveza, obzirom da se opšti akti same sportske organizacije najčešće ne bave pitanjem dužine trajanja ugovora sa sportistima ili je i ovo pitanje neophodno sagledati kroz druge zakonske norme kojima se striktno definiše maksimalni period trajanja ugovora u sportu. Kod profesionalnog ugovora sa sportistom, maksimalni period je pet godina, a sportista može nakon isteka tog roka da zaključi novi ugovor sa istom ili sa drugom sportskom organizacijom³¹. U svetu navedenog člana Zakona o sportu, nameće se pitanje da li je ovaj rok primenjiv i kod ugovora o bavljenju sportom, odnosno da li se može napraviti bilo kakva paralela između profesionalnog i amaterskog sportiste, obzirom da u takmičarskom smislu i jedan i drugi sportista imaju isti cilj, a to je takmičarski napredak sportske organizacije sa kojom imaju zaključen ugovor. Ipak, dok je sportisti profesionalcu sport osnovno zanimanje, sportisti amateru sport predstavlja aktivnost kojom voli da se bavi, ali koja mu ne donosi osnovne prihode za život. Sportski gledano, i jedan i drugi sportista, podležu istim sportskim pravilima, međutim, posmatrano radnopravno, ogromna je razlika između sportiste profesionalca i sportiste amatera. Zakon o sportu ugovor sa profesionalnim sportistom tretira kao ugovor o radu, iako smatramo da to nije klasičan ugovor o radu već poseban, *sui generis*, ugovor kojim se regulišu prava i obaveze sportiste i sportske organizacije³², dok sportske aktivnosti koje proizilaze iz ugovora o bavljenju sportom, Zakon o sportu vidi kao rad van radnog odnosa. Na ovaj način je Zakon o sportu jasno podvukao radnopravnu razliku između ova dva ugovora, ali Zakon nam nije dao dublja, sadržajnija, obrazloženja i razlike između ova dva ugovora, a evidentno je da se ne mogu poistovetiti, niti se mogu odredbe Zakona koje se bave profesionalnim sportistom, primeniti na sportistu amatera i ugovor o bavljenju sportom. U tom smislu, smatramo da ugovor o bavljenju sportom ne može svesti svoj period maksimalnog trajanja na način kako je to definisano za profesionalni ugovor sa sportistom, obzirom da se radi o radu van radnog odnosa, ali, dok sa jedne strane, Zakon o radu, kod svakog ugovora o radu van radnog odnosa definiše period trajanja konkretnog ugovora, osim kod dopunskog rada³³,

³¹ Član 13 stav 1 Zakona o sportu

³² Vidi više, M. Sever (2018), „Ugovor o radu u profesionalnom sportu“, *Branič* br. 1-4/2016, Advokatska komora Srbije, Beograd, 71-83

³³ Ugovor o privremenim i povremenim poslovima ne može da traje duže od 120 dana u kalendarskoj godini; ugovor o delu traje dok se ne realizuje posao zbog kog je konkretno lice angažovano, a koji posao je van delatnosti poslodavca; ugovor o stručnom osposobljavanju može da se zaključi radi obavljanja pripravničkog

sa druge strane, Zakon o sportu nam to nije dao, iako je uspostavio novi ugovor. Usled izloženog, nameće se pitanje da li je sportista takmičar amater, koji je u ugovornom odnosu sa sportskom organizacijom po osnovu ugovora o bavljenju sportom, u mogućnosti da jednostrano raskine navedeni ugovor. Tačnije, da li je sportista takmičar amater u takvom odnosu sa sportskom organizacijom, da ga ne vezuju norme sportskih pravila? Norme sportskog prava u odnosu na norme drugih grana prava u sebi sadrže sportsku specifičnost usled kojih se sportsko pravo izdvajalo u posebnu granu prava. Samim tim, norme sportskog prava moraju biti razmotrene iz daleko šire perspektive, koja će omogućiti razumevanje interesa koji se konkretnom normom želi uspostaviti. Dakle, iako sa jedne strane, u sportskom pravu dolazi do apsorpcije osnovnih pravnih načela, sa druge strane, prilikom tumačenja, potrebno je uzeti u obzir i sportsku specifičnost, koja datoj normi daje sasvim drugačiji pristup i konotaciju. Iz tog razloga se tumačenju sportske norme mora pristupiti sa širih aspekata, obzirom da pristup sportskoj regulativi prevazilazi restriktivno tumačenje. U tom kontekstu, zaključenje jednog ugovora u sportu, između sportiste i sportske organizacije, a koji se, između ostalog, odnosi i na učešće u takmičenju, ima daleko šire reperkusije, u odnosu na čisto radnopravno gledište. Sa jedne strane, van sporta, zaposleni može u bilo kom trenutku da raskine ugovor sa poslodavcem, dok sa druge strane, u sportu, osnovni koncept zaštite je takmičarska konkurentnost, pa se u tom smislu, radnopravna načela povlače pred sportskom specifičnošću koja je uspostavila načelo da je očuvanje ugovora u sportu osnovni princip zaštite pomenute konkurentnosti. Naravno, navedeno je direktno vezano za situaciju da obe ugovorne strane ispunjavaju svoje ugovorne obaveze, odnosno da ne postoji povreda ugovornih obaveza, koja bi drugoj ugovornoj strani omogućila da raskine ugovor, ili da nije došlo do zajedničkog sporazuma da se ugovor raskine. Dakle, zaključenjem ugovora u sportu, štiti se koncept konkurentnosti koji treba da kulminira u određenom trenutku, obzirom da sportska organizacija kroz zaključenje ugovora sa sportistima i trenerima nastoji da utiče na svoju takmičarsku kompetitivnost. Upravo iz tog razloga, smatramo da se zaključeni ugovor sa sportskom organizacijom ne može jednostrano raskinuti na način kako to dozvoljava Zakon o radu, a da ne postoji osnovani razlog za to, koji pak proizilazi iz sportskih pravila. Ipak, a u vezi sa pomenutim sportskim konceptom, sportska pravila ne smeju dozvoljavati bilo kakvu zloupotrebu. U tom smislu, ukoliko bi se ugovor o bavljenju sportom zaključio sa sportistom takmičarem amaterom na način kojim bi došlo do povrede nekog njegovog prava, a usled sastavljanja ugovora od strane sportske organizacije, koja je na takav način sebi želeta da obezbedi veću korist i time narušila princip ekvivalentnosti uzajamnih davanja, smatramo da bi u tom slučaju došlo do povrede koja bi uticala na punovažnost samog ugovora. Osim nedostataka prilikom zaključenja

staža, odnosno polaganja stručnog ispita, dok ugovor o stručnom usavršavanju može da traje onoliko koliko je predviđeno programom usavršavanja, odnosno specijalizacije. Ugovor o dopunskom radu je u navedenoj kategoriji rada van radnog odnosa specifičan u smislu jedini nije vremenski ograničen, a podrazumeva da zaposleni sa punim radnim vremenom kod jednog poslodavca, zaključuje ugovor o dopunskom radu kod drugog poslodavca, maksimalno do jedne trećine punog radnog vremena.

ugovora u smislu da ne postoji saglasnost oba roditelja za zaključenje ugovora sa maloletnikom ili nepostojanje ovare ugovora u skladu sa zakonom, na punovažnost ugovora mogu da utiču i same ugovorne odredbe koje ukazuju na postojanje diskriminacije, zloupotrebe prava na štetu sportiste i slično. Smatramo da je zakonodavac pitanje punovažnosti ugovora postavio u širem kontekstu koji u sebi obuhvata bilo koji nedostatak koji može da utiče na punovažnost samog ugovora, počev od zakonom propisanih razloga za ništavost ugovora, pa do drugih povreda koje mogu uticati na punovažnost istog. Navedeno se nadovezuje na odredbe Zakona o sportu koji propisuje da: „Sportisti koji nema punovažno zaključen ugovor sa određenom sportskom organizacijom ne može biti sportskim pravilima uskraćeno pravo zaključenja ugovora sa drugom sportskom organizacijom odnosno prelazak u drugu sportsku organizaciju i registrovanje i nastupanje za nju na sportskim takmičenjima u svojstvu sportiste, osim ako ovim Zakonom nije drukčije određeno“³⁴. Na ovaj način Zakon o sportu je sportisti, kao slabijoj strani u ugovornom odnosu sa sportskom organizacijom, omogućio da zaključi novi ugovor i promeni sportsku organizaciju. Ovim se, sa jedne strane, omogućava sportisti da promeni sportsku organizaciju, ali sa druge strane, ostaje otvoreno pitanje na koji način se ta Zakonom uspostavljena mogućnost može realizovati. Tačnije, da li možemo govoriti o mogućnosti sportiste da jednostrano raskine svoj ugovor. Razmatrajući ovu zakonsku odredbu, sportista ima opciju da u situaciji postojanja nepunovažnog ugovora sa sportskom organizacijom zaključi novi ugovor sa drugom sportskom organizacijom, međutim, Zakon ne propisuje na koji način se citirana odredba može realizovati. Opet, Zakon ide dalje u propisivanju prava učesnika ovakvog ugovornog odnosa, te u sledećem stavu nastoji da ne uskrati pravo sportskoj organizaciji da potražuje od druge sportske organizacije odgovarajuće naknade: „u slučaju iz stava 1 ovog člana, kao i u slučaju raskida ili poništenja ugovora između sportiste i sportske organizacije, spor između sportske organizacije iz koje odlazi i sportske organizacije u koju prelazi o iznosu i plaćanju ugovorene naknade za transfer, ili naknade za razvoj, odnosno obuku (treniranje) sportiste utvrđene sportskim pravilima ne sme uticati na sportske aktivnosti sportiste i pravo nastupa za sportsku organizaciju u koju je prešao“³⁵. Zakon o sportu, dakle, sa jedne strane, štiti sportistu u smislu omogućavanja slobode sportskog angažovanja i ispoljavanja sportske volje, dok sa druge strane, omogućava sportskoj organizaciji da od druge sportske organizacije potražuje novčane iznose na koje bi u smislu zakonskih odredaba i sportskih pravila, imala pravo³⁶.

³⁴ Član 11 stav 1 Zakona o sportu

³⁵ Član 11 stav 2 Zakona o sportu

³⁶ Usled nepunovažnosti ugovora sportisti se omogućava da potpiše novi ugovor sa drugom sportskom organizacijom, što je posledica povrede zakonskih propisa od strane sportske organizacije, obzirom da sportska organizacija gotovo uvek priprema, odnosno sastavlja ugovor koji sportista potpisuje. To osnovano dovodi do pitanja da li sportska organizacija koja je sastavila nepunovažan ugovor ima pravo da potražuje od druge sportske organizacije bilo kakvu nadoknadu koja je propisana citiranim članom Zakona. Ipak, razlozi koji su uticali na punovažnost ugovora mogu biti različiti, kao i okolnosti pod kojim se to desilo, te u tom smislu, na sudu je da oceni postojanje ovakvog prava sportske organizacije, ukoliko dođe do spora po ovom pitanju.

Sagledavanjem navedenih zakonskih odredaba koje se odnose na mogućnost prestanka ugovornog odnosa sa sportskom organizacijom po osnovu ugovora o bavljenju sportom i definisanja prava ugovornih strana, možemo konstatovati da je osnovni princip očuvanja ugovornog odnosa i dalje primaran, a da je obaveza sportiste da preventivno razmisli u kakav će pravni odnos ući sa sportskom organizacijom. Pitanje zaštite sportiste takmičara amatera u slučaju zaključenja nepovoljnog ugovora, podvodi se pod zakonske odredbe koje regulišu pitanje punovažnosti sportskih ugovora uopšte, a ne samo ugovora o bavljenju sportom. Zakon o sportu se, u tom pogledu, nije konkretno bavio načinom prestanka ugovora o bavljenju sportom, te je time ostavio prostor tumačenju koje neminovno vodi ka sudskom, odnosno arbitražnom postupku. Sportista je, kao što je navedeno, u prednosti što može, pod određenim uslovima, pristupiti zaključenju drugog ugovora u slučaju da nije punovažan ugovor koji je zaključio sa sportskom organizacijom, ali navedena mogućnost nije dovoljno definisana. Iz tog razloga je potrebno razmotriti na koji način se citirana norma Zakona o sportu može primeniti u praksi. Nije, dakle, teško zamisliti situaciju da sportista takmičar amater nakon potpisivanja ugovora o bavljenju sportom sa sportskom organizacijom, registracije u nadležnom teritorijalnom savezu i sticanja mogućnosti nastupanja na takmičenjima, sazna da mu ugovor nije punovažan i da može potpisati ugovor sa drugom sportskom organizacijom po osnovu norme Zakona o sportu. Nakon svih prethodnih razmatranja normi koje definišu ugovor o bavljenju sportom i pokušaja razumevanja intencije zakonodavca, kao ključno se postavlja pitanje da li sportista može, u opisanoj situaciji, da se pojavi u nadležnom registracionom savezu sa novim ugovorom koji je zaključio sa drugom sportskom organizacijom i da bude registrovan po tom osnovu? Da li samoinicijativno definisana povreda punovažnosti jednog ugovora omogućava sportisti da realizuje svoja sportska prava koja su mu garantovana samim Zakonom o sportu i šta ako se prvobitna sportska organizacija protivi tome. Zakon o sportu je izričit u toj situaciji i omogućava sportisti da zaključi novi ugovor. Međutim, Zakon o sportu, kao što je rečeno, ne propisuje na koji se način realizuje navedeno pravo sportiste. Sagledavajući normativni pristup Zakona o sportu, smatramo da je intencija zakonodavca da se sportisti, kao slabijoj strani u ugovornom odnosu, omogući da na najbrži mogući način ostvari kontinuitet u svom sportskom izražavanju, odnosno da ne gubi svoj trenažni i takmičarski kapacitet u iščekivanju odluke suda ili arbitraže po pitanju punovažnosti ugovora. Ipak, ta brzina u postupanju nije bezuslovna. Smatramo da se odluka po ovom pitanju primarno ostavlja organima registracionog saveza i regulativi koja proizilazi iz sportskih pravila. Nezadovoljna strana, naravno, može pokrenuti i sudski, odnosno arbitražni postupak, međutim, mišljenja smo da intencija zakonodavca, po ovom pitanju, nije primarno išla u pravcu sudskog, odnosno arbitražnog rešavanja spornog pitanja, već je osnovni pristup, ostavljen konkretnim nacionalnim granskim sportskim savezima na regulisanje. Imajući u vidu da je pitanje registrovanja spornog ugovora u trenutku registracije bilo na samom registracionom savezu, pitanje prvenstvenog odlučivanja po zahtevu sportiste koji

smatra da mu ugovor nije punovažan, morao bi biti upravo na nadležnim organima konkretnog teritorijalnog saveza, a u skladu sa uspostavljenom sportskom regulativom konkretnе sportske grane. Na ovaj način se utiče na brzinu odlučivanja i sportisti se dozvoljava da u najkraćem mogućem roku dođe do rešavanja po svom zahtevu. Poništavanjem registracije od strane organa nadležnog registracionog saveza, a po osnovu nepunovažnog ugovora, sportisti bi formalno pravno bilo omogućeno da potpiše novi ugovor sa drugom sportskom organizacijom uz pozivanje na pomenutu zakonsku normu. Nadležni organi registracionog saveza bi se u ovakvoj situaciji bavili preispitivanjem registracije konkretnog ugovora, odnosno, postupajući organi ne bi smeli da zalaže u sudsку/arbitražnu nadležnost, već bi detaljnije razmotrili okolnosti koje se odnose na prvobitnu registraciju ugovora koji se osporava, a sve u skladu sa navodima koji se iznose u zahtevu. Postupajući organi registracionog saveza bi formalno pravno mogli da se oglase i nenadležnim za postupanje po zahtevu sportiste, ukoliko smatraju da ne postoji osnov za usvajanje zahteva i davanja saglasnosti sportisti da zaključi novi ugovor sa drugom sportskom organizacijom. Odlučivanje nadležnog organa registracionog saveza je iz tog razloga vrlo osetljivo i mora se svesti samo na primarnu referencu punovažnosti zaključenog ugovora koje mora biti sagledano u čisto sportskom smislu, odnosno u smislu omogućavanja sportisti da nastavi svoju sportsku karijeru, koja se dovodi u pitanje usled postojanja zakonskih razloga zbog kojih konkretni ugovor primarno nije smeо biti registrovan. Usled ovakve, čisto sportske konotacije, Zakon o sportu je ostavio mogućnost sportskoj organizaciji iz koje sportista odlazi, da od sportske organizacije u koju sportista dolazi, potražuje naknade koje proizilaze iz samog ugovora. To dodatno ukazuje da postupajući organi registracionog saveza isključivo kroz sportski aspekt omogućavaju prestanak konkretnog ugovornog odnosa, usled čega se razlog okončanja ugovornog odnosa praktično ne stavlja u prvi plan, pa se na taj način i pravo sportske organizacije, da od druge sportske organizacije potražuje različite Zakonom propisane naknade, ne dovodi u pitanje. To, sa druge strane, ne znači da se, nakon odluke organa registracionog saveza, pred sudom, odnosno arbitražom, može dokazivati suprotno, odnosno utvrđivati postojanje čisto pravne povrede zakonskih odredaba koje za posledicu imaju sasvim drugačije reperkusije.

Protiv konačne odluke nadležnih organa registracionog saveza, nezadovoljna strana može pokrenuti spor pred sudom, odnosno arbitražom. To može učiniti i sportska organizacija, ali i sam sportista, ukoliko njegov zahtev ne bude usvojen. Dakle, u bilo kojoj varijanti, postupak pred sudom, odnosno pred arbitražom bi se vodio protiv konačne odluke postupajućeg organa registracionog saveza.

U varijanti da sportska organizacija koja je osporavala odluku registracionog saveza pred sudom/arbitražom, dobije spor, to bi rezultiralo obavezi sportiste da se vрати u sportsku organizaciju koja je uspela u postupku³⁷. Usled toga,

³⁷ Navedeno je vrlo kompleksno pitanje kojim se nećemo baviti u ovom radu, obzirom da sportista do donošenja sudske odluke promeniti nekoliko sportskih organizacija, usled čega i pitanje vraćanja sportiste u prvobitnu sportsku organizaciju može biti veoma sporno. Ako se tome doda i potencijalna mogućnost da spor pred sudom

nameće se pitanje, da li se takmičarski rezultati, koje je sportista ostvario u drugoj sportskoj organizaciji, mogu poništiti i obrisati ili su sportski rezultati koji su postignuti u međuvremenu pravno prihvativi i nepromenjivi. Smatramo da se u ovakvoj situaciji ne može zalaziti u rezultate koji su ostvareni u periodu između odluke organa registracionog saveza i odluke suda, odnosno arbitraže, iz razloga što je sportska organizacija bila u postupku sa registracionim savezom, a ne sa sportistom. Tačnije, poništavala bi se odluka registracionog saveza, te bi u tom smislu, svi rezultati koje je sportista ostvario do trenutka pravosnažnosti sudske, odnosno arbitražne odluke, bili važeći, obzirom daje sportista u opisanim okolnostima uredno bio registrovan u nadležnom registracionom savezu po osnovu konačne odluke organa saveza koji je izvršio prvobitnu registraciju. Dakle, sportski rezultati koje je sportista u međuvremenu ostvario ne mogu se poništavati, odnosno postignuti rezultati se ne mogu oduzeti, pre svega iz razloga što zakonska norma dozvoljava sportisti nesmetani prelazak u drugu sportsku organizaciju, koji se, u skladu sa odredbom Zakona o sportu, ne može osporiti ni zakonom, niti samim sportskim pravilima. U tom slučaju sportista stiče i pravo na novu registraciju u cilju punopravnog učestvovanja u takmičenjima.

Zakonska norma, dakle, ne isključuje mogućnost prethodnog preispitivanja registracije i punovažnosti spornog ugovora po osnovu podnetog zahteva sportiste i data norma se ne može tumačiti na način da predmetna norma dozvoljava sportisti da samoinicijativno promeni sportsku organizaciju usled mišljenja da ugovor nije punovažan. Zakon propisuje da se sportisti ne može uskratiti pravo da zaključi ugovor sa drugom sportskom organizacijom u slučaju da nema punovažno zaključen ugovor, što znači da se samoj sportskoj organizaciji koja je izvršila registraciju sportiste po osnovu zaključenog ugovora, poverava mogućnost preispitivanja punovažnosti same registracije spornog ugovora, a po zahtevu igrača. Ovde je važno ukazati da bi sportista, prilikom osporavanja punovažnosti svog ugovora, ukoliko to čini pred nadležnim organima registracionog saveza, trebalo pismenim putem da ukaže na razloge povrede punovažnosti svog ugovora. Na ovaj način, sportista bi, formalno pravno, pokrenuo postupak preispitivanja punovažnosti ugovora pred svojim registracionim savezom, a na način i u skladu sa pravilima koja propisuje konkretni nacionalni granski sportski savez. Postupajući organi registracionog saveza su potom u obavezi da ukoliko sporni ugovor nije punovažan, da omoguće sportisti da zaključi ugovor sa drugom sportskom organizacijom i da se registruje i nastupa na sportskim takmičenjima, a na način što bi poništili prethodnu registraciju. U opisanom smislu, postupajući organi saveza ne mogu doneti drugačiju odluku kako bi registraciju po osnovu spornog ugovora održali na snazi, ako su konstatovali da postoji povreda.

Važno je ponoviti da pitanje nadležnosti organa za postupanje po zahtevu sportiste za odlučivanje o punovažnosti ugovora u smislu mogućnosti zaključenja

prevaziđe vreme trajanja prvobitno zaključenog ugovora, onda se i okolnosti koje prate dešavanja koja su nastala od početka vođenja sudske, pa do donošenja same odluke drastično menjaju, što pitanje realizacije uspešno vođenog sudskega sporu čini diskutabilnim.

novog ugovora sa drugom sportskom organizacijom, zavisi od sportskih pravila konkretnog granskog sportskog saveza. Na primer, u fudbalskom sportu, nadležni organ za odlučivanje bi bilo Veće za rešavanje sporova Fudbalskog saveza Srbije, koje donosi odluku koja je podložna preispitivanju pred Sportskim arbitražnim sudom u Lozani, ali koja je izvršiva trenutkom donošenja. Sa druge strane, sportski savezi u drugim sportovima, koji nemaju previđen postupak za odlučivanje po navedenim zahtevima sportista, nadležan organ za primarno postupanje bi eventualno bio organ koji je registrovao sporni ugovor. Međutim, ukoliko takva procedura nije propisana sportskim pravilima konkretnog granskog sportskog saveza, ne bismo mogli govoriti o obaveznosti konkretnih organa saveza da preispituju registraciju po podnetom zahtevu sportiste, te bi sud ili arbitraža primarno bila nadležna za odlučivanje po datom zahtevu, sa svim posledicama koje ovakav zahtev nosi.

7. ZAKLJUČAK

Ugovor o bavljenju sportom je specifičan ugovor koji sportska organizacija može zaključiti sa sportistom takmičarem amaterom u situaciji da je dogovorena isplata naknade za bavljenje sportom. Zakon o sportu, sportske aktivnosti koje sportista obavlja po osnovu navedenog ugovora, definiše kao rad van radnog odnosa. Intencija zakonodavca je da kroz navedeni ugovor omogući sportistima takmičarima amaterima uspostavljanje ugovorene naknade koja je definisana kroz odredbe samog ugovora, dok prava, obaveze i odgovornosti proizilaze iz samog Zakona, sportskih pravila nadležnog sportskog saveza i opštih akata sportske organizacije, usled čega ugovorne odredbe ne mogu uspostaviti manje prava od onih koja garantuje zakon, sportska pravila i opšti akti, koja pak imaju međusobnu piramidalnu strukturu saobraznosti. Iako se na prvi pogled čini da se kroz dva člana i tri stava Zakona o sportu ne može u svojoj celokupnosti predvideti novi ugovor, Zakonom je urađen kvalitetan koncept, međutim, navedeni koncept zahteva sadržajno tumačenje normi koje iziskuje ne samo osnove poznavanja pravnih načela, već ozbiljniji i sadržajniji pravni pristup, kojim sportisti ne raspolažu. U tom smislu i iz tog razloga, Zakon o sportu je propustio da ponudi detaljnije regulisanje ovog ugovora, usled čega je stvoren prostor za različitu vrstu zloupotreba na štetu sportiste takmičara amatera. Sa jedne strane, kako je dobro što Zakon o sportu nudi različite ugovorne opcije za definisanje odnosa između sportiste i sportske organizacije, ali sa druge strane, ukoliko sportisti nisu poznata njegova prava koja proizilaze iz različitih akata, ugovor je za tog sportistu sve u šta ima uvid i tu može nastati problem. U navedenom slučaju se ne radi o potrebi za boljom edukacijom sportista, već za sadržajnjim zakonskim pristupom koji sportista može samostalno razumeti kroz upoznavanje sa zakonskim odredbama. Ugovor o bavljenju sportom nema Zakonom definisani period na koji se može zaključiti, nejasno je da li može da se zaključi sa punoletnim i/ili maloletnim licem, na koji način se može raskinuti i slično. Sve navedeno su jako važna pitanja koja

mogu dovesti do velike sportske karijere, ali i do preranog prestanka bavljenja sportom. Zakon je ponudio idejna rešenja i potencijalne mogućnosti za formulisanije ugovornog odnosa sa sportskom organizacijom, ali prilikom uspostavljanja jednog novog ugovora, smatramo da je potrebno definisati više elemenata koji jedan, zakonom regulisani ugovor, treba da sadrži, kako bi se izbegla potreba za preteranim tumačenjem koje može dovesti do različitih, potencijalno prihvatljivih rešenja. Usled navedenog, definisanje pravne prirode ugovora o bavljenju sportom je još uvek u domenu teorijskog i praktičnog ispitivanja i stoga je potrebno da prođe vreme kako bi se iskristalisala stvarna potreba za postojanjem ugovora o bavljenju sportom i kako bi se nakon toga u Zakon o sportu unele odredbe koje će ovaj ugovor učiniti sadržajno prihvatljivijim i razumljivijim.

**Miroslav Sever, PhD
Attorney at Law, Belgrade**

LEGAL NATURE OF THE CONTRACTON SPORT PRACTICING

Summary

Law on sport of the Republic of Serbia has predicted. for the amateur sports competitors, the possibility for concluding the special type of contract, named the contract on sport practicing. This engagement between sportsman and the sports organization through the mentioned agreement is considered as a work outside the employment relationship, and the Law on sport itself prescribed the obligatory elements of this contract. However, beside the significant advantages that this contract brings to the sport, due to various types of contractual possibilities that athletes and sports organizations have in option, the legal nature of the contract on sport practicing is quite unclear and undefined, because the Law on sport defines this contract through three paragraphs in two articles. Due to that, this contract and the possibilities in that respect, opens many questions and requires significant interpretations, which is, from the perspective of the legal theory, a great challenge, but in practice, it can create the great problems due to a lack of the more detailed regulation.

Keywords: sport practicing contract, law on sport, work outside the employment relationship

Pravni izvori:

Ustav Republike Srbije, Sl. glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021
Pravilnik o registraciji, statusu i transferu igrača FS Srbije, Sl. list Fudbal, br. 6
od 31.05.2022. godine.

Zakon o radu, Sl. glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014,
13/2017 – Odluka US, 113/2017 i 95/2018 – autentično tumačenje.

Zakon o sportu, Sl. Glasnik RS, br. 10/2016.

FIFA Regulations on Status and Transfer of Players, March 2022, Aneks 4,
<https://digitalhub.fifa.com/m/1b47c74a7d44a9b5/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-March-2022.pdf>, 20.10.2022.

ŠANSA ZA RAZVOJ *LEX SPORTIVA* U SRBIJI? VEĆE ZA REŠAVANJE SPOROVA FUDBALSKOG SAVEZA SRBIJE KROZ PRIZMU IZMENJENOG POSLOVNIKA O RADU VEĆA

Sažetak

*Ostavljajući u potpunosti po strani razmatranja o opaskama javnosti o (ne)funkcionalnosti Fudbalskog saveza Srbije (FSS), ova organizacija je objavila novi Poslovnik o radu Veća za rešavanje sporova (Veće) FSS (Poslovnik). Ovaj rad ima za cilj da čitaocima pruži utalitariistički pregled odredaba i mehanizama predviđenih novim Poslovnikom, kroz osvrt na njegova rešenja kao šansu za razvoj sportskog prava, odnosno *lex sportiva* u Republici Srbiji, uz osvrt na pojedina uprednopravna rešenja. Cilj rada bio je da, s jedne strane, predstavi Poslovnik i njegova rešenja, a s druge strane, ukaže na razvojne mogućnosti, prevashodno uzimajući u obzir značaj pravila sadržanih u Poslovniku, a koji značaj proizlazi iz obima nadležnosti FSS, s jedne strane, a možda još značajnije, iz procedure pred Većem, kao neophodnog koraka za ishodovanje (konačne) odluke pred Sportskim arbitražnim sudom sa sedištem u Lozani (CAS), s druge strane.*

Ključne reči: Lexsportiva, Fudbalski savez Srbije, Veće za rešavanje sporova Fudbalskog saveza Srbije, Poslovnik o radu veća za rešavanje sporova Fudbalskog saveza Srbije, sportsko pravo

1. UVODNE NAPOMENE

Poslovnik o radu Veća za rešavanje sporova („Veće“) Fudbalskog saveza Srbije („FSS“) donet je dana 02.02.2022. godine, na sednici Izvršnog odbora FSS („Poslovnik“), a nakon stupanja na snagu Poslovnika¹, njegove odredbe primenjuju se na sve sporove koji su započeti pred Arbitražnim sudom FSS (čiju nadležnost u potpunosti preuzima Veće), koji nisu okončani do dana stupanja na snagu Poslovnika, uz izričito predviđanje pravila o temporalnom važenju ovog opštег akta²,

* Autor je diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom u Republici Srbiji LLB, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, kao i advokat upisan u imenik Advokatske komore Beograda, mitarsimonovic@gmail.com.

¹ Čl. 38 Poslovnika, Službeni list FSS „Fudbal“, br. 02/2022

² Posmatrajući Poslovnik kao pravni akt i izvor procesnopravnih normi, retroaktivnost odnosno retrospektivnost u primeni može se okarakterisati kao izuzetak od pravila. Ostavljajući u potpunosti po strani sva druga pitanja, a

navodeći da će svi postupci početi ispočetka i rešavati se u skladu sa odredbama ovog Poslovnika³. Dajući čitaocu ovog rada određena očekivanja na samom početku, ali i određujući donekle samom autoru granice domašaja ovog rada, celishodno je već ovde ukazati da je namera autora da najpre prikaže novoustanovljena rešenja Poslovnika i značenje tih rešenja u sistemu pravila koje Veće primenjuje, uz osvrt na razvojne šanse *lex sportiva* u Srbiji.

Najpre, u nastavku, autor će izložiti celine ovog rada, u cilju omogućavanja čitaocu što boljeg razumevanja njegovog domašaja. Naime, odmah nakon ovih uvodnih napomena, autor će se načelno osvrnuti na pojам i sadržinu pojma *lex sportiva* koji će se upotrebljavati u ovom radu (odeljak br. 2.), a zatim nadovezati sa ustrojstvom i nadležnostima FSS (odeljak br. 3.) nakon čega će odmah uslediti analiza izmena i dopuna Poslovnika, po njegovim celinama (odeljak br. 4.), a napisetku, autor će nastojati da kroz izložena pravila Poslovnika i rešenja koja Poslovnik sadrži, izloži zapažanja o potencijalu i razvojnim šansama za sportsko („fudbalsko“) pravo u Republici Srbiji, koji će služiti umesto zaključka (odeljak br. 5).

2. ZNAČENJE I UPOTREBA POJMA I TERMINA *LEXSPORTIVA* (UOPŠTENO, ALI PRE SVEGA U OVOM RADU)

Držeći se sportskog duha, nećemo se baviti kategorijom niti reći da je nešto nemoguće, ali bez rezerve možemo reći da će uvek biti teško definisati *lex sportiva*⁴. Zarad identifikacije sadrzine i obima pojma koji obuhvata termin *lex sportiva* koji se uopšteno koristi naspram onog koji se ovde delimično obrađuje, neophodno je opisati granice značenja pojma *lex sportiva* koje će autor koristiti u ovom radu. Naime, uopšteno posmatrano, osnovno značenje *lex sportiva*, koje se neretko koristi u kolokvijalnom govoru, a koje predstavlja njegovo značenje u najširem smislu, jeste ono koje podrazumeva *lex sportiva* kao celokupno sportsko pravo. Neretko se u modernoj teoriji sportskog prava govori i o postojanju globalnog sportskog prava, što bi predstavljalo pravo koje se primenjuje u sportskoj sferi, i to od strane međunarodnih institucija, uz to da se pravi i razlika u odnosu na međunarodno sportsko pravo (ono međunarodno sportsko pravo koje primenjuju i nacionalni sudovi)⁵. Tradicionalistički posmatrano, iz ugla formalno-materijalne teorije prava, pojам *lex sportiva*, po najširem shvatanju, obuhvata upravo celokupno sportsko pravo odnosno norme koje regulišu materiju sporta u celosti tj. sportsko pravo u objektivnom smislu. Sportsko pravo u objektivnom smislu predstavlja skup normi

među njima i pitanje ocene ustavnosti i zakonitosti takvog rešenja donosioca ovog pravnog akta u smislu opštih pravila o povratnom dejstvu opštih akata, ovakav stav donosioca ovog opštег pravnog akta daje snažan signal „stake holder-ima“ o njegovoj uverenosti u boljšitak koji će doneti njegova pravila, i postavlja osnov za stvaranje unifikovane prakse u njegovoj budućoj primeni.

³ Čl. 37, st. 1 Poslovnika

⁴ ASSER International Sports Law Series, Frans de Weger – The Jurisprudence of the FIFA Dispute Resolution Chamber TMC Asser Press, 2016, 484.

⁵ S. Andonović, „Pravo na sport kao ljudsko pravo“, *Strani pravni život*, 3/2017, 131, u fusnoti 2, gde autor citira K. Foster, „Is There a Global Sports Law?“ Entertainment Law; Vol.2, No.1, Spring 2003.

koji regulišu materiju sporta. Idući dalje u analizu, definisanje termina „sport“ je učinjeno u Preporuci Komiteta Ministara Saveta Evrope br. R (92) 13 Rev⁶, a po ugledu na tu definiciju, čini se da je uzima u obzir i Zakon o sportu⁷. Uzimajući u obzir pojmove pozitivnih propisa, sportskim pravom u objektivnom smislu su regulisani (kao sadržani u materiji sporta) i, između ostalog, sportske aktivnosti, sportske delatnosti, sportska rekreacija, subjekti sportskog prava, kao i sportska industrija u celosti. Zatim i dalje, u jednom užem smislu, *lex sportiva* predstavlja skup normi koje su iznadrile internacionalne sportske federacije i organizacije i generalni pravni principi koji se primenjuju u sportskom pravu. U još užem smislu, *lex sportiva* se posmatra i definiše i negativno, naspram pojma *lex ludica*, koji obuhvata skup distinkтивnih principa odnosno normi koji su u celosti jedinstveni sportu, u smislu da ovaj pojam i termin služi svrsi da odvaja pojedine principe odnosno norme inherentno svojstvene sportu od drugih opštih, eksternih principa odnosno normi, koji se primenjuju u sportskom kontekstu, a koji skup opštih i posebnih principa odnosno normi konstituiše sadržinu pojma *lex sportiva*, uz napomenu da se ova upotreba pojma i termina *lex sportiva* koristi i radi pravljenja razlike i identifikovanja veoma teško uhvatljivih koncepta, kao što je npr. sportu svojstven „duh igre“⁸. Ostavljajući po strani pitanje da li *lex sportiva* zavređuje poseban pojam i termin u nomenklaturi pravne jurisprudencije kao izlišno⁹, ovde ćemo pojam i termin *lex sportiva* upotrebljavati u njegovom značenju koje podrazumeva sportsko pravo u objektivnom smislu, kako je gore opisan, uz izričito napominjanje kada je pojam i termin *lex sportiva* upotrebljen u nekom od drugih, gore navedenih značenja.

3. USTROJSTVO I POLOŽAJ VEĆA ZA REŠAVANJE SPOROVA FSS U STRUKTURI FSS

Najpre, za ispravno razumevanje nadležnosti, pravne prirode Veća i pravne prirode odluka Veća, potrebno je sagledati FSS kao organizaciju u pravnom poretku Republike Srbije. FSS je, po svojoj pravnoj formi, sportsko udruženje, osnovano u skladu sa Zakonom o sportu¹⁰, i to nacionalni granski sportski savez,

⁶ *Ibid.*, 133, Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope je usvojena 1992. godine, a izmenjena na 752 sastavnku 16.05.2021. godine. Preporuka je dostupna na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9dbb. 08.10.2022. godine. Definicija u preporuci koju predviđa član 2, tačka 1, stav a, glasi: „sport označava sve forme fizičke aktivnosti, koje kroz neformalno ili organizovano učeće imaju za cilj da iskažu ili poboljšaju fizičku spremnost i mentalno blagostanje, kreirajući socijalne odnose i postižući rezultate na takmičenjima na svim nivoima.“

⁷ Čl. 2 Zakona o sportu - „Sl. glasnik RS“, br. 10/2016, predviđa da je sport delatnost od posebnog značaja za Republiku Srbiju i da je sport „deo fizičke kulture koji obuhvata svaki oblik organizovanog i neorganizovanog obavljanja sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti od strane fizičkih i pravnih lica u sistemu sporta, u cilju zadovoljenja potreba čoveka za stvaralaštvom, afirmacijom, fizičkim vežbanjem i takmičenjem sa drugima“.

⁸ Više kod K. Foster, „LexSportiva: Transnational Law in Action, LexSprotiva: What is Sports Law?“, *ASSER International Sports Law Series*, 2012, 235-250.

⁹ Više kod T. Davis, „What is Sports Law?“, LexSportiva; What is Sports Law?, 1-34, *ASSER International Sports Law Series*, 2012, objavljeno u *International Sports Law Jurnal (ISLJ)*, 2010, 20-25

¹⁰ Zakon o sportu, *Sl. glasnik RS*, br. 10/2016.

na koje se primenjuju pravila tog zakona. Nije na odmet ovde ponoviti da je nacionalni sportski savez (koji može biti granski, za oblast sporta ili teritorijalni), savez čiji su ciljevi, zadaci i delovanje u oblasti sporta usmereni na teritoriju Republike Srbije i koji je otvoren za učlanjenje lica sa teritorije Republike Srbije. Statut FSS definiše FSS kao nezavisnu, dobrovoljnu, nedobitnu organizaciju koja se može udruživati u skladu sa sportskim zakonodavstvom Republike Srbije, osnovanu u javnom interesu 28. avgusta 1948. godine na neodređeni period¹¹. FSS je član Unije evropskih fudbalskih saveza (eng.: Union of European Football Associations – UEFA) i Međunarodne federacije fudbalskih saveza (fra.: Federation Internationale de Football Association - FIFA). Kao nacionalni granski sportski savez, FSS uređuje putem sportskih pravila obavljanje sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti u oblasti fudbala na teritoriji Republike Srbije¹². Organi FSS, kako su isti definisani Statutom FSS, su skupština, izvršni odbor, odbor za hitna pitanja, predsednik, nadzorni odbor, odbor za sprovođenje izbora, veće za rešavanje sporova FSS, pravna tela i generalni sekretar¹³, s tim da FSS ima i stalne komisije i ad hoc komisije, kao konsultativna tela¹⁴. Sam Statut FSS sadrži veliki broj istovrsnih rešenja kao FIFA Statut od 13.06.2018. godine¹⁵.

Veće za rešavanje sporova FSS („Veće“ ili „Veće za rešavanje sporova“) je, dakle, organ FSS, uspostavljen statutom FSS, čiji sastav, način izbora, način glasanja i donošenja odluka definiše Statut FSS. Odredbe Statuta FSS o Veću nisu obimne. Upravo suprotno, Statut FSS se, inherentno i isključivo, Većem bavi samo u jednom članu, u kojem sažima pravila o Veću, i to o sastavu Veća, elementima načina izbora sastava Veća, načinu donošenja odluka Veća. Dalje uređenje celokupnog funkcionisanja Veća prepušta poslovniku Veća.¹⁶

Naime, Statutom FSS je predviđeno da Veće za rešavanje sporova čine predsednik, potpredsednik i šest ostalih članova. Dakle, Veće čini ukupno osam članova¹⁷. Predsednik i potpredsednik, kako je to izričito navedeno Statutom FSS, su nezavisni u skladu sa kriterijumima nezavisnosti iz člana 61 stava 2 Statuta FSS, a njih zajednički predlažu predstavnici klubova i igrača, s tim da, ukoliko se dogovor ne postigne u roku od pet dana od trenutka koji zadaje Izvršni odbor FSS, taj Odbor ima pravo i obavezu da sastavi listu od tri kandidata za predsednika Veća, a predstavnici klubova i igrača biraju tajnim glasanjem jednog od predloženih kandidata. U slučaju da nijedan kandidat ne dobije makar četiri glasa, izbor predsednika biće određen žrebom koji sprovodi generalni sekretar

¹¹ Čl. 2 Statuta FSS od 29.11.2021. godine, *Službeni list FSS „Fudbal“*, vanredni br. 22/2021, („Statut FSS“). [chrome-extension://efaidnbmnnibpcajpcgkclefindmkaj/https://fsa.rs/wp-content/uploads/2019/07/Statut-Fudbalskog-saveza-Srbije.pdf](https://fsa.rs/wp-content/uploads/2019/07/Statut-Fudbalskog-saveza-Srbije.pdf), 15.10.2022. godine.

¹² Čl.3, st. 1 tačka 19 Zakona o sportu

¹³ Čl. 39, st. 1 Statuta FSS

¹⁴ Čl. 39, st. 2 Statuta FSS

¹⁵ V. FIFA Statuti od 13.06.2018. godine (Eng: „FIFA Statutes, August 2018 edition“), <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://new.tff.or.tz/wp-content/uploads/2019/02/the-fifa-statutes-2018.pdf>, 15.10.2022. godine.

¹⁶ Ovo se može uzeti kao značajno zbog toga što poslovnik, shodno Statutu, donosi izvršni odbor VSS. Bez ikakvih aluzija, na osnovu ovog pravila o ustoličenju nadležnosti izvršnog odbora se može zaključiti odnos „koorporativne“ moći unutar organizacije FSS.

¹⁷ Čl. 2, st. 1 Poslovnika o radu Veća

u prisustvu predstavnika klubova i igrača, s tim da isti postupak važi i za izbor potpredsednika. Tri člana Veća imenuju predstavnici klubova, a tri predstavnici igrača.¹⁸ Veće za rešavanje sporova donosi odluke isključivo u sastavu od tri člana tj. predsednika ili potpredsednika, jednog člana koji predstavlja klubove i jednog člana koji predstavlja igrače.¹⁹ Rad Veća za rešavanje sporova uređuje se Poslovnikom veća za rešavanje sporova koji usvaja izvršni odbor FSS²⁰, a odluke koje donese Veće za rešavanje sporova mogu se uputiti Sportskom arbitražnom sudu sa sedištem u Lozani (CAS), u skladu sa članom 92 i 93 Statuta FSS.²¹

Radi ispravnog i celokupnog razumevanja položaja Veća kao organa FSS, njegove uloge kao tela sa nadležnošću i ingerencijama za rešavanje sporova utvrđenih Poslovnikom o radu Veća, neophodno je imati u vidu nekoliko odredbi Statuta FSS koji postavljaju osnov za postupanje Veća kao tela za rešavanje sporova, koje ima ingerencije da doneše odluke koje su obavezujuće za stranke u takvom sporu. Naime, shodno odredbama Statuta FSS, FSS je nadležan za rešavanje sporova u nacionalnim okvirima tj. sporova između strana koje pripadaju FSS ili su pridruženi FSS.²² Takođe, kako to Statut FSS izričito propisuje, članovi FSS su dužni da u svoje statute ugrade odredbe kojima priznaju nadležnost Veća, s tim da je Statutom FSS izričito pripisana odnosno naznačena mogućnost da CAS podnesu tužbu protiv odluka Veća. Pored toga, izričito je propisana i obaveza da su svi članovi FSS dužni da u svoje statute ugrade i mogućnost da Sportskom arbitražnom sudu sa sedištem u Lozani (CAS) podnesu tužbu protiv odluka Veća za rešavanje sporova FSS²³. Dalje, Statut FSS izričito predviđa da se protiv konačnih odluka proisteklih iz pravnih postupaka ili sporova vođenih od strane FSS u koje su uključeni članovi FSS, lige, članovi liga, klubovi, članovi klubova, igrači i službena lica, može podneti tužba Sportskom arbitražnom sudu sa sedištem u Lozani (CAS), uz određivanje roka od 10 dana od dana prijema konačne odluke.²⁴

Dakle, (kako je opredeljeno - nacionalni) domaćaj nadležnosti i, još značajnije, obaveznosti postupanja Veća kao tela za rešavanje sporova, proizlazi iz gore navedene pravne forme FSS, kao nacionalnog granskog sportskog saveza, te Veća kao organa FSS nadležnog za rešavanje sporova, a posebno i iz odredbe Statuta FSS koja sadrži obavezu da svi članovi FSS inkorporišu u sopstvena pravila priznanje nadležnosti Veća²⁵. Na ovaj način, obezbedena²⁶ je nadležnost

¹⁸ Čl. 63, st. 1 Statuta FSS.

¹⁹ Čl. 63, st. 2 Statuta FSS.

²⁰ Čl. 63, st. 3 Statuta FSS.

²¹ Čl. 63, st. 4 Statuta FSS.

²² Čl. 93, st. 1 Statuta FSS.

²³ Čl. 92, st. 2 Statuta FSS.

²⁴ Čl. 92, st. 1 Statuta FSS.

²⁵ Ovo pravilo izaziva posebno interesovanje, posmatrano iz prizme nauke i prakse (nacionalnog tj. domaćeg) arbitražnog prava. Inherentna pravna činjenica u arbitraži, kao alternativnom načinu rešavanja sporova u najširem smislu, jeste saglasnost, koja je ovde nametnuta kao obaveza određenih adresata te obaveze, kroz jednostrani interni pravni akt FSS, kao nacionalnog granskog sportskog saveza. Ipak, međusobno dejstvo ovih principa i efekti ovog rešenja prevazilaze granice i cilj ovog rada.

²⁶ Imajući u vidu položaj FSS kao granskog nacionalnog saveza, nadležnost Veća i opseg ove odredbe koja obezbeđuje nadležnost bi se mogla okarakterisati ne samo kao široka, već gotovo neizbežna.

Veća, jer je za očekivati da će svi akteri postupiti u skladu sa svojom obavezom da inkorporišu pravila o nadležnosti Veća, a sa tim, obezbeđen je i širok značaj normi Veća, jer nastoji da primenu pravila o rešavanju nastalih sporova i nadležnost Veća za rešavanje tih sporova bude neizostavna²⁷.

Dalje sprovođenje (sve)obuhvatnog domaćaja nadležnosti Veća FSS se izražava i kroz Statutom FSS ustanovljeno pravilo o obaveznosti obraćanja Veću FSS kada su u pitanju sporovi sa međunarodnim elementom koji nastanu iz, ili se odnose na primenu Statuta FSS, kao i pravilnika, direktiva i odluka FIFA ili UEFA. Pravilo iz Statuta FSS, upućujući na statute FIFA odnosno UEFA²⁸, precizno određuje i predviđa da se Sportskom arbitražnom sudu sa sedištem u Lozani (CAS), za sporove, ovlašćeni podnositac može obratiti samo na²⁹ poslednjoj instanci, tj. tek po sprovedenom postupku pred Većem FSS. Ipak, određujući (nacionalni) domaćaj nadležnosti FSS (pa time i Veća FSS), Statut FSS izričito predviđa da su FIFA i/ili UEFA nadležne za rešavanje međunarodnih sporova, pojašnjavajući da se misli na sporove između strana koje pripadaju različitim savezima i/ili konfederacijama u skladu sa odgovarajućim pravilima³⁰.

Posmatrajući odredbe Statuta FSS koje regulišu rešavanje sporova, a u okviru nadležnosti FSS, odredbe koje regulišu nadležnost u sporovima FSS, a (ne) posredno i Veća FSS, Statutom FSS je propisano da je FSS nadležan za rešavanje sporova u nacionalnim okvirima tj. sporova između strana koje pripadaju FSS ili su pridruženi FSS³¹. Od značaja je napomenuti da je Statutom FSS izričito predviđeno da će FSS obezbediti da i FSS i svi subjekti koji su u nadležnosti FSS u potpunosti poštaju odluke koje donese nadležna tela FIFA ili Sportski arbitražni sud sa sedištem u Lozani (CAS)³². Sada se već nedvosmisleno može zaključiti da je granica nadležnosti FSS, pa time i Veća, postavljena izuzetno široko. Posmatrajući samo formulaciju da je FSS nadležan za „rešavanje sporova“, iako formulacija ne sadrži proširenje opsega nadležnosti *ratione materiae* koristeći opštu zamenicu „svi“ (u kom slučaju bi formulacija glasila da je FSS nadležan za „rešavanje svih sporova“), kao ni formulaciju „*bilo kog*“ (u kom slučaju bi formulacija glasila da je FSS nadležan za „rešavanje *bilo kog/bilo kojih* spora/sporova“), koje nisu neuobičajene za ove vrste odredbi, i neretko osporene u smislu važnosti, već se dolazi do zaključka da se radi o nadležnosti najširih granica, posebno budući da

²⁷ Postavlja se pitanje koje su posledice povrede ove obaveze, kao i izazovi uvođenja, implementacije i primene klauzule o nadležnosti Veća u svakom pojedinačnom slučaju tj. pojedinačnom pravnom aktu odnosno pravnom poslu. Imajući sve te faktore u vidu, ovde ćemo se ovde zadržati na izlaganju sistemskog rešenja „spuštanja“ obaveza inkorporacije pravila o nadležnosti Veća, za potrebe ovog rada.

²⁸ Posmatrajući ovu odredbu kroz prizmu i pravila arbitražnog prava, posebno pravno pitanje predstavlja postavljanje pravila na način koji, korišćenjem drugih pravnih akata, određuje opseg primene.

²⁹ Pri nekom od narednih redakcija internih akata FSS, autor smatra da bi mnogo jasnija jezička formulacija i iskorišćen prilog „kao“, a ne „na“, u kom slučaju bi odredba člana 92 stava 3 Statuta FSS glasila da se „sporovi sa međunarodnim elementom koji nastanu iz, ili se odnose na primenu Statuta, pravilnika, direktiva i odluka FIFA ili UEFA mogu samo kao poslednjoj instanci biti podneti Sportskom arbitražnom sudu sa sedištem u Lozani (CAS), kako je to precizirano u statutima FIFA i UEFA.“

³⁰ Čl. 93, st. 2 Statuta FSS.

³¹ Čl. 93, st. 1 Statuta FSS.

³² Čl. 93, st. 3 Statuta FSS.

nadležnost postoji „*u nacionalnim okvirima*“, a pojašnjavajući *ratione materiae* da se radi o “*sporovima između strana koje pripadaju FSS ili su pridruženi FSS*”³³. Neizostavna odredba koja predstavlja implementaciju doktrine „*competence competence*“ jeste pravilo iz odredbe koja je sadržana u članu 11 Poslovnika, kojom je izričito predviđeno da Veće može odlučivati o svojoj nadležnosti³⁴.

Nadovezujući se na prethodno navedeno, a predstavljajući celokupan opseg ovlašćenja FSS, radi što sveobuhvatnijeg poimanja nadležnosti i uloge Veća kao institucije za rešavanje sporova, bitno je imati u vidu šta Statut FSS predviđa kao sankcije odnosno koja ovlašćenja to pravna tela FSS imaju u njihovom konkretnom delovanju. Ta ovlašćenja podrazumevaju izricanje (disciplinskih) mera protiv članova i klubova odnosno drugih pravnih lica³⁵ i mera protiv pojedinaca³⁶, s tim da se mogu doneti i odluke kao i drugi dodatak merama, kada takva odluka i drugi dodatak merama definiše kako će biti izvršena konkretna mera i// ili usmeruje odnosno navodi predmetnu stranu(e) kako da deluje(u)³⁷, te da se svi pravni postupci sprovođeni od strane tela FSS, u slučaju osporavanja ishoda tih pravnih postupaka, imaju rešiti (konačnom) odlukom Veća.

Konačno, Poslovnik Veća predviđa da je Veće nadležno da postupa u sporovima koji se odnose na povredu međusobnih prava i obaveza koji su definisani ugovorom o angažovanju koji se zaključuju između klubova i igrača/trenera, kao i za sporove koji se odnose na ugovornu stabilnost, uz određenje da, kada se radi o klubovima koji pripadaju FSS, Veće je takođe nadležno za postupanje u sporovima koji se odnose na isplatu naknade troškova u uložen razvoj igrača odnosno principa solidarnosti³⁸. Sva ova pravila su od posebnog značaja za razumevanje primenjivih (materijalnih i procesnih) pravila koje Veće FSS primenjuje prilikom rešavanja pojedinačnih sporova, kao i potencijala i razvojnih šansi za sportsko³⁹ pravo u okviru fudbalskog sporta, a kako će biti izloženo u nastavku, nakon pojedinačne analize određenih odredbi Poslovnika, koje su relevantne za cilj ovog rada.

³³ Što, jasno je, predstavlja formulaciju koja je šira od „članovi“.

³⁴ Čl. 11 Poslovnika. Zakon o arbitraži - „Sl. glasnik RS“, br. 46/2006, u čl. 28, takođe sadrži pravila koja predstavljaju implementaciju ovog principa arbitražnog prava (arbitražni sud može da odlučuje o svojoj nadležnosti uključujući i odlučivanje o postojanju ili punovažnosti sporazuma o arbitraži). Više o obimu, elementima sporazuma o arbitraži, doktrini *competence competence* i *severability* doktrini v. kod N. Blackaby et al., *Refdern and Hunter on International Arbitration*, Oxford Univesity Press, 2009, 255-289.

³⁵ Čl. 67, st. 1 Statuta FSS. Disciplinske mere protiv članova, klubova ili drugih pravnih lica su: opomena, kazna, poništenje rezultata utakmice, odluka da se utakmica ponovo odigra, oduzimanje bodova, registrovanje utakmice zbog izostanka, oduzimanje nagrade, zabrana transfera, odigravanje utakmica bez prisustva publike, odluka o suspenziji terena (stadiona), odluka da se utakmica igra na drugom stadiionu, diskvalifikacija iz tekućeg takmičenja i/ili isključenje iz budućih takmičenja, kao i druge mere utvrđene disciplinskim pravilnikom FSS, odnosno pravilnicima o licenciranju klubova ili odlukom o etičkom kodeksu i standardima ponašanja članova FSS.

³⁶ Čl. 68, st. 1 Statuta FSS. Disciplinske mere protiv pojedinaca koje se mogu doneti su opomena, kazna, suspenzija za određeni broj utakmica ili na određeno vreme, suspenzija vršenja funkcije na određeno vreme, kao i druge mere utvrđene disciplinskim pravilnikom FSS, odnosno pravilnicima o licenciranju klubova ili odlukom o etičkom kodeksu i standardima ponašanja članova FSS.

³⁷ Čl. 66, st. 3 Statuta FSS.

³⁸ Čl. 9 Poslovnika.

³⁹ Prevashodno sportskog prava u okviru fudbalskog sporta u Republici Srbiji, ali i sportskog prava u Republici Srbiji uopšte.

4. ANALIZA POSLOVNIKA U CELOSTI, KAO I POJEDINIH, ODABRANIH ODREDBI

Poslovnik ima ukupno 38 članova, a sadrži, između ostalog, odredbe o izvorima prava koje primenjuje u rešavanju sporova; broju članova i manda-tu članova; postojanju i imenovanju sekretara Veća; kvalifikacijama odnosno svojstvima članova, te broju članova Veća koji odlučuju u pojedinačnom slu-čaju; načinu i vremenu predlaganja članova Veća, sadržini tužbe i odgovora na tužbu, kao i rokovima za njihovo podnošenje; izuzeću (nezavisnosti i nepri-strasnosti) članova Veća; prestanku funkcije predsednika, potpredsednika ili člana Veća po sili zakona i razrešenjem; zameni člana Veća kojem je prestao mandat; nadležnosti u sporovima koji se odnose na povredu ugovora, ugovor-nu stabilnost i sporovima za isplatu naknade troškova uloženih u razvoj igrača odnosno principa solidarnosti; pravilo o mogućnost odlučivanja o sopstvenoj nadležnosti (doktrina *competence competence*) i o prigovoru nenađežnosti; o raspravnom načelu i o prekluziji; o protivtužbi; mešanju; spajanju postupaka; dostavljanju; raspravi; slobodnoj oceni dokaza; ediciji isprava; saslušanju sve-doka; veštačenju; pravilo o mogućnosti određivanja procesnih rokova; hitnosti predmeta u kojima se traži raskid ugovora; mogućnosti određivanja privreme-ne mere; odlukama koje donosi; sadržini i formi odluka, uz rokove za donoše-nje i dostavljanje odluka; mogućnosti poravnjanja; ispravku; dopunskoj odluci; međuodluci i delimičnoj odluci; žalbi na odluku Veća; isključenju odgovor-nosti FSS; tarifi troškova postupka pred Većem; predujmu troškova izvođenja dokaza; temporalnoj primeni.

Govoreći o odredbama Poslovnika kao opštem pravnom aktu koji sadr-ži procesna pravila po kojima će postupati prilikom vršenja svojih nadležnosti odnosno prilikom rešavanja sporova, veoma je bitno da sam Poslovnik izričito određuje na osnovu čega odnosno primenom kojih pravila i izvora prava će do-nositi odluke. Odredbama koje propisuje član 1 Poslovnika, predviđeno je da će Veće u svom radu odlučivati na osnovu materijalno pravnih normi određenih Statutom FSS, kao i na osnovu drugih opštih akata i propisa FSS, te da će ana-logno primenjivati Statut FSS i pravilnike FIFA u situacijama kada akti FSS ne regulišu datu situaciju, kao i da će Veće u svom radu primenjivati i relevantne pozitivnopravne zakonske propise Republike Srbije⁴⁰. Iz navedenih formulacija teksta ovog člana, iako proizilazi da postoji određena hijerarhija pravnih izvora koje Veće primenjuje prilikom rešavanja sporova iz svoje nadležnosti, autor sma-tra da ta hijerarhija ne proizilazi jasno i nedvosmisleno⁴¹. Međutim, na drugom mestu u Poslovniku, izričito je propisano da postupajuće Veće donosi odluke primenom propisa FSS, FIFA i UEFA, kao i relevantnih propisa koji se mogu primeniti na predmet spora⁴². Ipak, jasno je da će Veće najpre pri sačinjavanju

⁴⁰ Čl. 1, st. 2, 3 i 4 Poslovnika.

⁴¹ Čini se da je ovo moglo biti postignuto odredbom koja to pojašnjava odnosno izričito reguliše.

⁴² Čl. 26, st. 1 Poslovnika.

pravničkog silogizma, odgovarajući donju premisu tražiti u svim opštim aktima FSS, dajući primat Statutu FSS, kao najvišem pravnom aktu u tom ustrojstvu, kao i analognu⁴³ primenu statuta i pravilnika FIFA u slučaju postojanja pravnih praznina (*lacuna iuris*), uz primenu relevantnih pozitivnopravnih zakonskih⁴⁴ propisa Republike Srbije.

Poslovnik sadrži opredeljenje da predsednik Veća i potpredsednik Veća moraju biti kvalifikovani pravnici i moraju ispunjavati uslove nezavisnosti propisane članom 61 stav 2 Statuta FSS⁴⁵. Pravila koja predviđa član 61 stav 2 Statuta FSS su pravila o Nadzornom odboru odnosno uslovima za izbor člana Nadzornog odbora. Ti uslovi podrazumevaju: da član nadzornog odbora i bilo ko od članova njegove uže porodice u poslednje četiri godine pre njihovog prvog mandata ne obavljaju ili nisu obavljali izvršnu funkciju u FSS, u nekom od članova FSS, u ligi ili fudbalskom klubu (uključujući povezana lica) niti da imaju ili su imali tokom četiri godine koje prethode njihovom inicijalnom mandatu bilo kakav bitan poslovni odnos sa FSS, jednim od njegovih članova, ligom ili fudbalskim klubom (uključujući bilo koje od njihovih povezanih društava/organizacija), uz određenje da član uže porodice označava sroditke prvog stepena u ushodnoj i nishodnoj liniji i pobočne sroditke do drugog stepena⁴⁶. Navedena definicija i kriterijumi nezavisnosti, ipak su uži od onih koju za standard nezavisnosti predviđa FIFA Propisi o upravljanju od 25.06.2020. godine, koja predviđa, između ostalog, proširenja domašaja odredbe npr. definicija „bliske porodice“⁴⁷ obuhvata i svako lice koje se nalazi u odnosu koji je istovrsan odnosu bliske porodice za koju ta osoba pruža finansijsku podršku; definiše materijalni poslovni odnos i dr.⁴⁸

⁴³ Autoru je posebno zanimljiv izbor donosioca Poslovnika da koristi termin „analogno“, naspram termina „shodno“, te se postavlja pitanje da li je izbor donosioca Poslovnika bio svestan, te da je cilj donosioca Poslovnika upravo primena analogije kao jednog od tumačenja pravnih normi i proširenje opsega delovanja određenih normi odnosno poređenja sličnog sa sličnim radi izvođenja posrednog zaključka ili, pak (ono što se čini da je bila namera donosioca Poslovnika) zapravo odgovarajuća tj. shodna primena pravila (koja ne podrazumeva samo analogiju kao vrstu tumačenja, već sveobuhvatnu analizu i primenu pravila saobrazno prirodi prava, obaveze ili pravnog odnosa između pravila koje postoji i materije koju uređuje). Navedeno terminološko opredeljenje ne treba olako shvatati, jer analogija u pravu ima brojne specifičnosti, a ona može biti vrlo značajan alat za iznalaženja pravnog smisla određene norme. Od značaja je napomenuti da su u pravu relevantne veze između osobnosti određenog slučaja s njenim normativnim posledicama, te opšti praktički principi koji stoe u osnovi normativnih posledica kao njihova svrha (V. G. Dajović, „Shvatiti analogiju ozbiljno: uloga zakonske analogije u stvaranju i tumačenju prava“, *Pravni zapisi*, 2/2020, 461 – 503

⁴⁴ Ovde se postavlja pitanje da li je navedena formulacija svesna namere donosioca Poslovnika da potencijalno, u korist izbegavanja stvaranja aberativnih odluka na najširem mogućem planu, a na osnovu diferencijacije pri primeni podzakonskih akata, opredeljuje primenu samo zakonskih normi. Iako se jezičkim tumačenjem može doći do ovakvog zaključka, e navedena formulacija se jednostavno mora shvatiti kao uzimanje u primenu celokupnog korpusa imperativnih normi celokupnog pozitivnog prava, a ne samo zakonskih normi, sadržanih u zakonu, kao izvoru prava u formalnom smislu.

⁴⁵ Čl. 4, st. 1 Poslovnika.

⁴⁶ Čl. 61, st. 2 Statuta FSS.

⁴⁷ Na engleskom: „immediate family“ odnosno „immediate family member“.

⁴⁸ V. FIFA Propise o upravljanju od 25.06.2022. godine (Eng.: „FIFA Governance Regulation“), chrome-extension://efaidnbmnnibpcapcglclefindmkaj/https://digitalhub.fifa.com/m/50d9e7969b79704e/original/h3i4la7kgInfuopfhbt-pdf.pdf, 15.10.2022. godine.

Dalje, Poslovnik sadrži pravilo o poverljivosti podataka koje predviđa da predsednik, potpredsednik i članovi Veća su u obavezi da sve podatke i informacije do kojih dođu tokom obavljanja svojih funkcija i dužnosti čuvaju kao poslovnu tajnu^{49 50 51}.

Što se tiče postupka izbora članova veća, Poslovnik predviđa da Veće donosi odluke u veću koje se sastoji od tri člana, uz zastupljenost predstavnika igrača, predstavnika klubova (koji se biraju sa odgovarajuće liste članova Veća, dok će predsednik ili potpredsednik Veća predsedavati svakim konkretnim većem⁵². Radi izbegavanja nedoumica, Poslovnik izričito predviđa da stranke u postupku ne mogu predlagati za članove konkretnog veća predsednika ili potpredsednika Veća, s obzirom da su ove funkcije, same po sebi, po položaju i isključivo predsednici konkretnog veća. Sam izbor se čini prilikom podnošenja tužbe odnosno odgovora na tužbu, u veoma kratkim rokovima⁵³. Kada je reč o nezavisnosti i nepristrasnosti odnosno postojanju opravdane sumnje po pitanju ovih kvaliteta svih članova Veća, kao i članova konkretnog veća, Poslovnik predviđa da će se taj član odmah povući iz postupka, te da opravdana sumnja postoji u slučaju postojanja zainteresovanosti člana veća, direktno ili indirektno, lično ili kao predstavnik zainteresovanog pravnog lica, kao i u slučaju kada je klub postupajućeg člana veća umešan, ili supružnik, neposredni srodnik ili srodnik zastupnika/predstavnika, ili postoji bilo kakav zavisni odnos, blisko prijateljstvo ili neprijateljstvo sa jednom od strana u postupku ili njenim zastupnikom⁵⁴. Obrazloženi pisani prigovor protiv člana veća u odnosu na koga postoji opravdana sumnja u njegovu nezavisnost i nepristrasnost podnosi se u roku od pet dana od dana saznanja za postojanje razloga, pod pretnjom prekluzije, a odluka o izuzeću ne mora biti obrazložena⁵⁵, a kao jedan od razloga za prestanak funkcije predsednika, potpredsednika ili člana Veća, predviđa se i postojanje teže povrede načela nepristrasnosti i nezavisnosti

⁴⁹ Član 4 stav 4 Poslovnika.

⁵⁰ Prema članu 2 stavu 1 tački 1) Zakonu o poslovnoj tajni – „Sl. glasnik RS“, br. 53/2021, poslovnom tajnom se smatraju informacije koje ispunjavaju sledeće uslove: (1) predstavljaju tajnu jer nisu u celini ili u pogledu strukture i skupa njihovih sastavnih delova opšte poznate ili lako dostupne licima koja u okviru svojih aktivnosti ubičajeno dolaze u kontakt sa takvom vrstom informacija; (2) imaju komercijalnu vrednost jer predstavljaju tajnu i (3) lice koje ih zakonito kontroliše je u datim okolnostima preduzelo razumne mere kako bi sačuvalo njihovu tajnost, s tim da se razumnim merama za očuvanje tajnosti informacija smatraju se, između ostalog, izrada internog akta o rukovanju poslovnom tajnom i krugu lica i njihovim pravima i obavezama prilikom rukovanja poslovnom tajnom, mere fizičke ili elektronske zaštite pristupa i rukovanja poslovnom tajnom, označavanje dokumenata označkom “poslovna tajna” ili sličnom oznakom, ograničavanje pristupa prostorijama i datotekama u kojima se nalaze informacije koje se smatraju poslovnom tajnom ili zaključivanje ugovora o poverljivosti, odnosno neotkrivanju poverljivih informacija sa licima koja potencijalno mogu da dođu u posed poslovne tajne, uključujući zaposlene, poslovne partnere, spoljne saradnike i konsultante, odnosno potpisivanje izjava o poverljivosti ili neotkrivanju poverljivih informacija od strane navedenih lica. Zbog navedenog bližeg propisivanja pojma i sadržine pojma poslovne tajne, od ključnog je značaja da organizacije na sistemskom nivou uvedu okvir za čuvanje poslovne tajne.

⁵¹ O poverljivosti u arbitraži, sa posebnim naglaskom na međunarodnu arbitražu, v. kod N. Blackaby et al., *Ref-*

dern and Hunter on International Arbitration, 2145-2152.

⁵² Čl. 4, st. 2 Poslovnika.

⁵³ Čl. 5 Poslovnika.

⁵⁴ Čl. 6, st. 1 i 2 Poslovnika.

⁵⁵ Čl. 6, st. 3 i 4 Poslovnika.

u radu i odlučivanju⁵⁶. Rok od pet dana predviđen je za dostavljanje predloga novog člana konkretnog veća, u situaciji u kojoj prestane dužnost članu veća⁵⁷. O prigovoru nadležnosti, odlučuje postupajuće veće, s tim da to može učiniti u posebnoj odluci, ali i u odluci o predmetu spora u konkretnom postupku, a u slučaju da konkretno veće nije konstituisano, o tom prigovoru odlučiće predsednik, odnosno potpredsednik Veća. Postupak pred Većem je u svim bitnim elementima definisan Poslovnikom.

Postupak se pokreće tužbom. Pored drugih osnovnih (uobičajenih) elemenata koje tužba mora da sadrži⁵⁸, Poslovnik predviđa pravila o prilaganju dokaza uz tužbu. Tužba sadrži činjenice na kojima se zasniva, a tužilac je dužan da dostavi dokaze na kojima se činjenice iz tužbe potvrđuju, kao i predloge drugih dokaza, a sve raspoložive dokaze, stranke su dužne Veću da dostave bez odlaganja sa prvom radnjom koju u postupku preduzimaju, a novi dokazi neće biti uzeti u obzir ukoliko nisu u skladu sa pravilima koja su predviđena članom 20 Poslovnika⁵⁹. S tim u vezi, ta pravila predviđaju da postupajuće veće odlučuje o izvođenju dokaza na predlog stranaka ili po svojoj inicijativi, posebno vodeći da se na taj način ne zloupotrebljavaju procesna ovlašćenja i da se nepotrebno ne odugovlači postupak⁶⁰, uz ograničenje da postupajuće veće može, kako bi se sprečilo odugovlačenje, ostaviti strankama⁶¹ u postupku rok do kog mogu da iznose nove činjenice i predlažu nove dokaze, a istekom tog roka, nijedna stranka više to neće moći da učini⁶². Veće ima ovlašćenje da naloži direktnom i indirektnom članu FSS da dostavi relevantne podatke ili dokaze koji se nalaze u njegovom posedu, pod pretnjom pokretanja disciplinskog postupka⁶³.

Po priјemu tužbe, predsednik odnosno potpredsednik Veća će u postupku prethodnog ispitivanja uslova za vođenje postupka odrediti i visinu iznosa obaveze uplate naknade za angažovanje i rad veća, a u skladu sa članom 4 Odluke o naknadama i troškovima u postupcima pred Većem⁶⁴, s tim da je rok za upлатu naknade za angažovanje određen samim Poslovnikom, uz sankciju fikcije povlačenja tužbe u slučaju neispunjerenja obaveze plaćanja ove naknade⁶⁵. Tek nakon prijema dokaza o uplati, Veće upućuje tužbu tuženom na odgovor⁶⁶. Samu tarifu

⁵⁶ Čl. 7 st. 1, alineja 3 Poslovnika.

⁵⁷ Čl. 8 Poslovnika.

⁵⁸ Čl. 13, st. 2 Poslovnika predviđa da tužba mora da sadrži sve što je potrebno da bi se po istoj moglo postupati, a naročito :označenje Veća, ime i prezime, odnosno poslovno ime pravnog lica, prebivalište ili boravište, odnosno sedište stranaka, njihovih zastupnika odnosno punomoćnika ako ih stranke imaju, opis predmeta spora i zahtev koji se postavlja, visinu vrednosti spora, činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtev, dokaze kojima se činjenice iz tužbe potvrđuju, predloge drugih dokaza i potpis podnosioca.

⁵⁹ Čl. 12 Poslovnika.

⁶⁰ Čl. 20, st. 1 Poslovnika.

⁶¹ Svesnim izborom ili omaškom, iako se jasno odredba odnosi na pravila o strankama, kao učesnicima u postupku, Poslovnik koristi izraz „strane“.

⁶² Čl. 20, st. 2 Poslovnika.

⁶³ Čl. 20, st. 5 i 6 Poslovnika.

⁶⁴ Čl. 34,st. 2 Poslovnika.

⁶⁵ Čl. 34, st. 2 Poslovnika.

⁶⁶ Čl. 34, st. 3 Poslovnika.

troškova postupka pred Većem utvrđuje izvršni odbor FSS⁶⁷. Za određenje dokaze i procesne radnje, u slučaju da njihovo izvođenje iziskuje troškove, Veće određuje iznos predujma i rok za njegovo polaganje⁶⁸.

Pored pravila o izvođenju dokaza svedočenjem⁶⁹ i veštačenjem⁷⁰, Poslovnikom je izričito predviđeno da rokove za preduzimanje pojedinih radnji za koje rokovi nisu predviđeni Poslovnikom određuje postupajuće veće, vodeći računa o hitnosti postupka i brzini postupanja, naročito u periodu letnjeg i zimskog prelaznog roka, s tim da su postupci u predmetima u kojima se traži⁷¹ raskid ugovora hitni⁷².

Veće, u postupku donosi odluke i rešenja. Odlukama se meritorno odlučuje o osnovanosti i visini tužbenog zahteva⁷³, dok se rešenjem odlučuje u svim ostalim situacijama, odnosno kada odlučuje o nemeritornim pitanjima,⁷⁴. Poslovnik ne sadrži odredbu o maksimalnoj dužini trajanja postupka, već sadrži samo rok za dostavu odluke po sprovedenom postupku (koji rok iznosi 15 dana od dana zaključenja glavne rasprave). Sadržaj odluke Veća je propisan Poslovnikom, uz izričito određenje da odluka, između ostalog, mora sadržati pravo ili pravila koja su primenjena i razloge odluke⁷⁵. U slučaju da je stranka nezadovoljna odlukom, Poslovnik predviđa da je pravni lek na odluku žalba, koja se podnosi Sportskom arbitražnom sudu u Lozani (CAS), i to u roku od 21 dana od dana prijema odluke Veća. Poslovnik izričito predviđa odredbu koja uspostavlja obavezu adresata tj. svim učesnicima u postupku pred Većem da se neće oglušiti o odluke Veća tj. da će pravnosnažnu odluku konkretnog veća izvršiti⁷⁶. U svim pomenutim odredbama Poslovnika, *de lege ferenda*, sadržan je potencijal za razvijanje sportskog prava u Republici Srbiji, ali samo pod uslovom njegove ispravne, pravilne i nediskriminatorene primene, kroz primere najbolje prakse i kroz implementaciju sistemski ustanovljenih rešenja u skladu sa njihovom svrhom.

5. OSVRT NA RAZVOJNE ŠANSE *LEX SPORTIVA* U REPUBLICI SRBIJI

Zapažanje autora jeste da, posmatrajući pravila uspostavljena Poslovnikom, uopšteno, kao seta apstraktnih pravila koji predviđaju mehanizam za rešavanje sporova, ali i posebno, u kontekstu stanja fudbala kao sporta (kao predmeta

⁶⁷ Čl. 34, st. 1 Poslovnika.

⁶⁸ Čl. 35 Poslovnika.

⁶⁹ V. čl. 21 Poslovnika.

⁷⁰ V. čl. 22 Poslovnika.

⁷¹ Ovo je formulacija koja, po mišljenju autora, zahteva neophodnu izmenu, jer se najverovatnije radi o nesvensom suoženju obima primene ove odredbe samo na slučajevе u kojima se zahtev mora zahtevati odnosno, u slučajevima u kojima je isključena primena tzv. vansudskog raskida ugovora..

⁷² Čl. 23, st. 1 i 2 Poslovnika.

⁷³ Čl. 25, st. 1 tač. a) Poslovnika.

⁷⁴ Čl. 25, st. 1 tač. b) Poslovnika.

⁷⁵ Čl. 28, st. 1 tač. v) Poslovnika.

⁷⁶ Čl. 31, st. 1 i 2 Poslovnika.

regulisanja normi sportskog prava u Republici Srbiji), postoji određeni potencijali za razvoj i davanje doprinosa jurisprudenciji sportskog prava, te *lex sportiva* u najširem mogućem smislu. Međutim, istovremeno, nikako se ne može reći da pravila koja sadrži Poslovnik ne sadrže i nedostatke, ali je osvrt na ove nedostatke u ovom radu učinjen sporadično, odnosno samo u slučaju kada je takav nedostatak direktna odnosno teško premostiva prepreka za ostvarenje zapaženog potencijala. Najpre, navedeno ustrojstvo FSS i pozicija FSS kao granskog nacionalnog saveza, posebno ustoličenje pravila o nadležnosti FSS, te time i nadležnosti Veća, kroz obaveznost postupanja Veća kao tela nadležnog za rešavanje sporova, daju Poslovniku značaj izvora (pre svega procesnog) prava koje će biti implementirano u velikom broju slučajeva.

Imajući u vidu domašaj nadležnosti FSS odnosno Veća opisan iznad, posebno uzimajući u obzir pravilo koje obezbeđuje primenu, obaveznost i usklađenost akata FSS sa aktima članova FSS, Veću je nametnuta uloga instance za rešavanje sporova sa potencijalom da gradi unifikovanu, stručnu, profesionalnu i u svemu kvalitetnu praksu, kroz rešavanje u pojedinačnim slučajevima. Nadležnost Veća je ravan koja preseca gotovo čitavu fudbalsku sportsku stvarnost, te se u ovoj ponovno definisanoj ulozi i odgovornosti koja je Veću ukazana, nalazi osnovni potencijal.

Uz obezbeđenu širinu nadležnosti FSS, pa time i Veća, Veće je u mogućnosti da samo odlučuje o svojoj nadležnosti, što bi dalje trebalo da doprinese, kroz delovanje i praksi ovog tela, jasno definisanje graničnih slučajeva o kojima Veće ne može da odlučuje. Dalje, a nadovezujući se na gore navedeno, Veću su date odlike arbitražnog tela, kroz institute „klasičnog“ arbitražnog postupka, čije su osnovne odlike efikasnost, poverljivost, kratko trajanje, delotvornost, fleksibilnost i racionalizacija troškova. Kako je Veće instanca koja neminovno prethodi obraćanju Sportskom arbitražnom sudu sa sedištem u Lozani (CAS), očekuje se doslednost i odgovornost Veća pri primeni navedenih pravila „klasičnog“ arbitražnog postupka, kao i pri donošenju odluka i njihovom obrazlaganju, usled široko postavljenih formulacija i ovlašćenja postupajućeg veća, u svakom pojedinačnom postupku. Osnovni sistemski nedostatak i prepreka ovoj razvojnoj šansi, po mišljenju autora, predstavlja upravo okolnost da ne postoji sankcija (dovoljnog intenziteta, u smislu generalne ni specijalne prevencije) u slučaju doношења nepravilnih odluka nepažnjom, pa čak ni grubom nepažnjom, jer je takva sankcija ograničena samo na namerno preduzimanje nedozvoljenih radnji kako FSS, tako i svih njegovih funkcionera i zaposlenih, članova veća, pa čak i veštaka koji su učestvovali u konkretnom postupku pred pojedinačnim većem, shodno odredbi koju predviđa član 33 Poslovnika⁷⁷⁷⁸.

⁷⁷ Čl. 33 Poslovnika predviđa da, osim u slučaju namerno preduzetih nedozvoljenih radnji, isključena je svaka odgovornost FSS, njegovih funkcionera i zaposlenih, njegovog predsednika, potpredsednika, sekretara, kao i članova veća i veštaka koji su učestvovali u konkretnom postupku, za svaku radnju ili propuštanje vezano za postupak koji je sproveden na osnovu Poslovnika.

⁷⁸ Bez ulaženja u pitanje prirode, punovažnosti i sprovodivosti ovog ograničenja od odgovornosti.

Sve gore navedeno predstavlja samo uspostavljanje platforme za, ono što se nadamo da je cilj, a to je uspostavljanje značajne mogućnosti za primenu ustanovljenih najboljih praksi definicija i implementacija pravnih standarda iz akata FIFA i UEFA, jer se osnovni potencijal, po mišljenju autora, nalazi u sistemski predvođenoj (ne)fleksibilnosti pravila Poslovnika u pogledu primene relevantnih odredbi materijalnog prava, ali posmatranom zajedno sa pravilom iz Poslovnika o (materijalnim) izvorima prava koje Veće primenjuje prilikom donošenja odluka tj. u meritornom odlučivanju. Naime, data je mogućnost tj. pravo i obaveza Veću da analogno primenjuje statut i pravilnik FIFA u situacijama kada akti FSS ne regulišu datu situaciju. Na ovaj način, pravne praznine će biti popunjavane direktnom primenom pravila koja predviđaju akti FIFA, uz izričito predviđanje analogne primene, što se, ukoliko je uzeti da je ovo zaista i bila namera donosioča Pravilnika - davanje prostora Veću za donošenje odluka na osnovu razvijenih koncepata i pravila. Ostaje da se vidi, kroz praksu Veća, da li će razvojne šanse biti iskorišćene. Za kraj, fudbalskom terminologijom, autor veruje da svaki čitalac zna napisano fudbalsko „pravilo“ o sudbini tima koji svoje šanse ne iskoristi pravovremeno, kao i da izvesnost sADBine koja očekuje takav tim raste pri svakoj neiskorišćenoj šansi.

**Mitar P. Simonović
LLB, attorney at law**

**A CHANCE FOR THE DEVELOPMENT
OF *LEX SPORTIVA* IN SERBIA? THE COUINCIL
FOR DISPUTE RESOLUTION OF THE FOOTBALL
ASSOCIATION OF SERBIA THROUGH THE PRISM
OF THE AMENDED RULES OF PROCEDURE
OF THE COUNCIL**

Summary

Leaving aside completely considerations on the remarks of the public on the (un)functionality of the Football Association of Serbia (FAS), this organisation has enacted the new Rules of Procedure (Rules) of the Council for Dispute Resolution (Council). This article aims to give to the readers a utilitarian overview of the provisions and mechanisms envisaged by the new Rules, through a review of its solutions, as a chance for the development of sports law, that is *lex sportiva* in the Republic of Serbia, through the review of individual comparative solutions. The purpose of the article is to, on one hand, present the Rules and its solutions, and on the other and, point out the developmental possibilities, primarily by taking into consideration the significance of the rules contained in the Rules, which significance derives from the scope of competences of the

FAS, and perhaps more significant, from the very procedure before the Council, as necessary steps for the furnishment of the (final) decision before the Court of Arbitration for Sport in Losane (CAS).

Keywords: Lex sportive; Football Association of Serbia; Council for Dispute Resolution of the Football Association of Dispute Resolution; sports law;

Literatura

- Andonović S., „Pravo na sport kao ljudsko pravo“, *Strani pravni život*, 3/2017
ASSER International Sports Law Series, Frans de Weger – The Jurisprudence of the FIFA Dispute Resolution Chamber TMC Asser Press, 2016
- Blackaby N. et al., *Refdern and Hunter on International Arbitration*, Oxford University Press, 2009
- Dajović G., „Shvatiti analogiju ozbiljno: uloga zakonske analogije u stvaranju i tumačenju prava“, *Pravni zapisi*, 2/2020
- Foster K., „LexSportiva: Transnational Law in Action, LexSprotiva: What is Sports Law?“, *ASSER International Sports Law Series*, 2012

Izvori prava

- Poslovnik o radu Veća za rešavanje sporova Fudbalskog saveza Srbije, Službeni list FSS „Fudbal”, br. 02/2022
- Zakon o poslovnoj tajni –, *Sl. glasnik RS*“, br. 53/2021
- Zakon o sportu - „*Sl. glasnik RS*“, br. 10/2016
- FIFA Statuti od 13.06.2018. godine (Eng: „FIFA Statutes, August 2018 edition“), <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://new.tff.or.tz/wp-content/uploads/2019/02/the-fifa-statutes-2018.pdf>, 15.10.2022. godine
- Statut FSS od 29.11.2021. godine, *Službeni list FSS „Fudbal“*, vanredni br. 22/2021, („Statut FSS“). <chrome-extension://efaidnbmnnibpcajpcgkclefindmkaj/https://fss.rs/wp-content/uploads/2019/07/Statut-Fudbalskog-saveza-Srbije.pdf>, 15.10.2022. godine
- Propisi o upravljanju od 25.06.2022. godine (Eng.: „FIFA Governance Regulation“), <chrome-extension://efaidnbmnnibpcajpcgkclefindmkaj/https://digitalhub.fifa.com/m/50d9e7969b79704e/original/h3i4la7kg1nfuo-pfhbt-pdf.pdf>, 15.10.2022. godine

FUDBAL U SRBIJI I EVROPSKIM DRŽAVAMA NAKON PANDEMIJE COVID 19

Sažetak

U ovom radu autor je detaljno opisao i objasnio stanje fudbalskih organizacija na tlu Evrope – nacionalnih fudbalskih saveza i fudbalskih klubova – nakon pandemije izazvane virusom COVID19. Konstatovano je i činjenicama potkrepljeno, da nisu bile tačne prognoze kako će fudbalski sport na tlu Evrope biti uništen usled posledica pandemije i usled okolnosti da su fudbalska takmičenja bila prekinuta, a kasnije odigravana bez prisustva gledalaca. U tekstu je pojasnjeno kakve su faktičke, finansijske i pravne korake preduzele pojedine države, nacionalni fudbalski savezi i UEFA, kako bi se fudbal kao sport očuvao, pa čak i unapredio tokom pandemije, koja u blažoj formi traje i danas širom sveta. Posebno je istaknuta činjenica da nije došlo do masovnog gašenja fudbalskih klubova usled promena ambijenta poslovanja fudbalskih klubova, a upućeno je i pitanje medicinskoj struci, da li su tvrdnje da je jedna fudbalska utakmica odigrana u Miljanu početkom 2020. godine, zaista bila okidač za rasplamsavanje epidemije na severu Italije. U zaključnom delu teksta iznet je stav da su se fudbalski sport, fudbalski biznis, fudbaleri, fudbalski radnici, gledaoci i ljubitelji fudbala, kako zdravstveno tako i ekonomski i organizaciono, pokazali mnogo vitalnijima, nego što se to prepostavljalno na početku pandemije izazvane virusom COVID19. Sumiranjem svih podataka iznetih u tekstu, stiče se utisak da je pandemija samo doprinela da se pojedini elementi fudbalske organizacije i sistema fudbalskog sporta, fudbalskih propisa i fudbalskog tržišta brže transformišu i modernizuju – prilagode novim vremenima, nego što bi to bilo da do pandemije nije došlo.

Ključne reči: fudbal, UEFA, FIFA, novi propisi, pandemija COVID19.

1. UVOD

Početkom poslednjeg tromesečja 2022. godine, stiče se utisak da je pandemija izazvana virusom Covid19 (SARS-COV2) u stagnaciji. Međutim, uzimajući u obzir sva dosadašnja iskustva, iznenađenja i nepredviđene okolnosti koje je tok pandemije imao od jeseni 2019. godine¹, pa do danas, ne isključuje se

* Dr Dejan Šuput je predsednik Komisije za pravna pitanja FSS, e-mail: dejansuput@yahoo.com

¹ Brojni podaci govore da je epidemija izazvana virusom COVID19 (SARS-COV2) počela u Narodnoj Republici Kini tokom jeseni 2019. godine i da je već krajem te godine preraslala u pandemiju, koja je zahvatila

mogućnost da se ona nastavi, ili čak da ponovo bukne u nekom novom obliku tokom predstojećih zimskih meseci na evropskom tlu. Šta god da se dogodi u vezi sa nastavkom ili prestankom pandemije, svakodnevni život vratio se u normalu, a fudbalski sport koji se kao i sve druge ljudske delatnosti našao pod udarom pandemije, preživeo je, a u nekim segmentima postao je, jači, popularniji i prilagođeniji novom ekonomskom, poslovnom i zdravstvenom ambijentu nastalom nakon skoro tri godine trajanja pandemije.

U septembru 2022. godine, muška fudbalska „A” reprezentacija Srbije, osvojila je prvo mesto u grupi „B4”, divizije „B” UEFA Lige nacija za takmičarsku sezonom 2022/2023, tako da će na osnovu tog rezultata, u narednoj takmičarskoj sezoni UEFA Lige nacija nastupati u elitnoj diviziji „A”, što će biti po prvi put od kada se to takmičenje odigrava i organizuje od strane UEFA³. U vreme pisanja ovog teksta, na pragu smo FIFA⁴ Svetskog prvenstva u fudbalu, koje će 20. novembra 2022. godine početi u Kataru, a čiji će učesnik biti i muška fudbalska „A” reprezentacija Srbije, koja se pobedom i prvim mestom u svojoj kvalifikacionoj grupi, direktno plasirala na završni turnir FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu.

2. SREĆA U NESREĆI – ILI OPTUŽBE ZA KORUPCIJU

Samo dodeljivanje organizovanja FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu Kataru, o čemu je FIFA donela zvaničnu odluku i saopštila je javnosti 2. decembra 2010. godine, praćeno je brojnim aferama i kritikama. Dovoljno je podsetiti se da Katar ima samo oko dva miliona stanovnika, sa površinom manjom od 12.000 kvadratnih kilometara, što tu državu čini jednom od najmanjih suverenih država sveta. Međutim, Katar je izuzetno bogata država. „Forbsove” studije koje se redovno objavljuju svake godine, pokazuju da je bruto društveni proizvod Katara po glavi stanovnika, najveći na svetu. „Ako je bogatstvo moć”, napisala je saradnica Forbsa Bet Grinfeld, onda Katar ima ozbiljne mišice za pritiskanje.

ⁱ Republiku Srbiju u kojoj je prvi slučaj zaraze zvanično registrovan početkom marta 2020. godine. U međuvremenu, objavljene su mnoge studije o nastanku i poreklu tog virusa, kao i o tome gde je pandemija započela, ali još uvek nije utvrđeno da li je zaista početak pandemije bio u Vuhanu u Narodnoj Republici Kini, ili na nekom drugom kraju sveta.

² Grupu B4 činile su fudbalske reprezentacije Srbije, Norveške, Slovenije i Švedske. Fudbalska reprezentacija Srbije zauzela je prvo mesto tako što je iz 6 odigranih utakmica osvojila 13 bodova, i to tako što je pobedila na 4 utakmice, jednu utakmicu je izgubila i jednu je odigrala nerešenim rezultatom.

³ Union of European Football Associations (UEFA) – Udruženje evropskih fudbalskih asocijacija (saveza) je međunarodna nevladina sportska organizacija sa sedištem u Nionu u Švajcarskoj. Ta organizacija ima 55 članova, a osnovni ciljevi rada su joj popularizacija i promovisanje fudbala kroz organizovanje vrhunskih fudbalskih klupske i međunarodnih šampionata, razvoj i usavršavanje fudbalskih trenera i sudija, kao i opšti napredak fudbalske igre.

⁴ Fédération Internationale de Football Association (FIFA) – Međunarodna federacija fudbalskih asocijacija (saveza) predstavlja udruženje osnovano u skladu sa švajcarskim pravom 1904. godine. Sedište te organizacije, koja je zapravo međunarodna nevladina sportska organizacija koju širom sveta nazivaju i svetska kuća fudbala, nalazi se u Cirihi. Ta organizacija ima 211 članova – nacionalnih fudbalskih saveza, a osnovni cilj njenog rada koji je određen Statutom FIFA-e je konstantno razvijanje i unapređivanje fudbala.

Mišiće koje je, po svemu sudeći, iskoristio u sticanju prava da bude domaćin - organizator Svetskog prvenstva u fudbalu 2022. godine.⁵

Tokom maja 2011. godine engleski lord Trisman predstavnik Fudbalske asocijacije Engleske saopštio je da ima saznanja da su miti primila dva člana Izvršnog komiteta FIFA. Te optužbe bile su zasnovane na informacijama dobijenim od uzbunjivača koji je učestvovao u pripremama kandidature Katara. FIFA je nedugo zatim otvorila internu istragu o tom problemu, a ponovljeno glasanje o dodeljivanju domaćinstva FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu za 2022. godinu, ostavljeno je tada kao otvorena mogućnost, ako se u međuvremenu, optužbe za korupciju budu dokazale. Bivši predsednik FIFA Sep Blater je 2011. godine priznao da postoji široka podrška da se ponovo održi glasanje. U svedočenju britanskom parlamentarnom istražnom odboru u maju 2011. godine, lord Trisman je naveo da je Džek Vorner iz Trinidad i Tobaga tražio 4 miliona dolara za obrazovni centar u svojoj zemlji, a Nikolas Leoz iz Paragvaja tražio je počasnu vitešku titulu u zamenu za glasove u korist Katara, kao organizatora budućeg FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu za 2022. godinu. Takođe, dva novinara Sandej Tajmsa su svedočila da im je rečeno da su Žak Anuma iz Obale Slonovače i Isa Hajatu iz Kameruna plaćeni po 1,5 miliona dolara da podrže ponudu Katara za završni turnir FIFA Svetskog prvenstva u Kataru. Sva četvorica „okrivljenih“ su javno odbacila optužbe. Mohamed bin Hamam, koji je odigrao ključnu ulogu u obezbeđivanju glasova za pobedu Katara, povukao se kao kandidat za predsednika FIFA u maju 2011. godine, nakon što je optužen da je podmitio 25 zvaničnika FIFA da glasaju za njegovu kandidaturu. FIFA je suspendovala i Bin Hamama i Vornera zbog navedenih optužbi, a Vorner je reagovao na suspenziju dovodeći u pitanje Blaterovo ponašanje i dodao da mu je generalni sekretar FIFA Džerom Valke takođe rekao da je Katar kupio Svetsko prvenstvo 2022. godine. Valke je naknadno izdao saopštenje u kojem je negirao da je pominjao kako je u konkretnom slučaju bila reč o davanju mita, rekavši umesto toga da je zemlja “koristila svoj finansijski mišić da lobira za podršku”. Zvaničnici Katara su negirali bilo kakvo neprikladno i nelegalno ponašanje sa svoje strane i insistirali su na tome da su optužbe za korupciju vodene zavišcu i nepoverenjem onih koji ne žele da se FIFA Svetsko prvenstvo u fudbalu organizuje u Kataru kao arapskoj zemlji. Izvršni direktor Katar Airways-a Akbar Al Baker dao je intervju nemačkim medijima u junu 2014. godine navodeći da: „zemlja ne dobija poštovanje koje zaslužuje zbog svojih napora da održi Svetsko prvenstvo u fudbalu i da katarski emir striktno kažnjava slučajeve korupcije i mita u skladu sa politikom nulte tolerancije prema korupciji“.

Prema dokumentima koji su procurili u Sandej tajms, katarski državni televizijski kanal Al Džazira (sada beIN Sport) je tajno ponudio 400 miliona dolara FIFA za prava na emitovanje utakmica, samo 21 dan pre nego što je FIFA objavila da će Katar organizovati FIFA Svetsko prvenstvo u fudbalu 2022. godine.

⁵ The World's Richest Countries (Novembar 2022), <https://www.forbes.com/sites/bethgreenfield/2012/02/22/the-worlds-richest-countries/?sh=6a9f73046274>

Ugovor je takođe dokumentovao tajni TV dogovor između FIFA i katarskih državnih medija koji emituju Al Džaziru, da će 100 miliona dolara takođe biti uplaćeno na određeni račun FIFA samo ako Katar pobedi na konkursu za dobijanje organizacije Svetskog prvenstva. Dodatnih 480 miliona dolara je ponudila Vlada Katara, tri godine nakon početne ponude, koja je iznosila 880 miliona dolara, a koju je Katar ponudio za domaćinstvo Svetskog prvenstva u fudbalu 2022. godine. Pomenuti dokumenti bili su deo pisane građe u okviru istrage koju je vodila švajcarska policija o tom slučaju podmićivanja u FIFA. FIFA je odbila da komentariše istragu i odgovorila je Sandeju tajmsu porukom elektronske pošte u kojoj je pisalo: „navode povezane sa kandidaturom za Svetsko prvenstvo u fudbalu 2022. godine, FIFA je već opširno komentarislala kada je u junu 2017. godine objavila „Garsijin izveštaj” i to u celosti na Internet prezentaciji www.fifa.com. Štaviše, imajte na umu da je FIFA podnela krivičnu prijavu Državnom tužilaštvu Švajcarske, a postupanje po toj prijavi je još u toku. FIFA sarađuje i nastaviće da sarađuje sa vlastima.” Portparol beIN-a je rekao u saopštenju da kompanija neće „reagovati na nepotkrepljene, odnosno divlje spekulativne optužbe.”⁶

Zanemarujući sve prethodno napisano, bez ulaženja u ocenu da li je u konkretnom slučaju zaista bilo korupcije ili ne, iz ugla protekle tri godine trajanja pandemije izazvane virusom COVID19, ispostavilo se da je srećna okolnost što će se FIFA Svetsko prvenstvo u fudbalu održati u državi čiji geografski položaj, klima, veličina teritorije, broj stanovnika i ograničenost društvenih kontakata (nerazvijen turizam, mali broj restorana, diskoteka, kafića, nepostajanje legalne prostitucije i sl.), obezbeđuju manje pogodne uslove za širenje zaraze COVID19 tokom odigravanja Svetskog prvenstva u fudbalu u novembru 2022. godine.

3. STANJE U EVROPI

Stanje evropskog fudbala i uticaj pandemije na njega najbolje se sagledava i utvrđuje analizom podataka koji se odnose na evropski klupski fudbal i nacionalna klupska takmičenja na teritoriji država članica UEFA⁷. UEFA već poslednjih trinaest godina objavljuje izveštaj pod nazivom: „The European Club Football Landscape”, što bi na srpski jezik moglo da se prevede rečima: „Ambijent evropskog klupskog fudbala”. Dvanaesto izdanje navedenog izveštaja obuhvatilo je podatke za takmičarsku sezonu 2019/2020 u kojoj je širom Evrope

⁶ Qatar 2022 FIFA World Cup bid (novembar 2022), https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_2022_FIFA_World_Cup_bid

⁷ U našoj literaturi i novinskim člancima uvrežio se termin „države članice UEFA”, mada ni pravno, ni faktički on nije tačan. Zapravo, članovi UEFA su nacionalni fudbalski savezi koji su osnovani i rade u formi sportskih (nevladinih) organizacija na teritoriji svake pojedine evropske države. Kao što UEFA ne predstavlja nikakvo međudržavno telo, odnosno ne predstavlja međunarodno međuvladinu organizaciju, tako ni njeni članovi - nacionalni fudbalski savezi - nemaju nikakve statusno pravne veze sa državama i državnim organima kao njihovim eventualnim osnivačima. Nacionalni fudbalski savezi osnivaju se i rade u skladu sa propisima kojima pojedina država uređuje materiju sporta, ali uživaju potpunu organizacionu autonomiju u odnosu na državu i državne organe.

došlo do naglog prekida fudbalskih takmičenja i kasnijeg nastavka prvenstvenih klupske takmičenja bez prisustva publike.

Dvanaesto izdanje izveštaja: „Ambijent evropskog klupskega nogometa”, kao i prethodna izdanja, sadrže najopsežnije i najpreciznije analitičke podatke o finansijskom stanju evropskih fudbalskih klubova i profesionalnih fudbalskih liga u kojima se ti klubovi takmiče. Međutim, to izdanje karakteristično je po tome što po prvi put od izbijanja pandemije izazvane virusom COVID19, sadrži suštinsku i pouzdanu analizu podataka o tome kako je pandemija uticala na evropski fudbal.

Sadržina publikacije pokazuje i potvrđuje ranija predviđanja o tome da će evropski fudbalski klubovi, posmatrano na svim nivoima evropskih fudbalskih takmičenja, izgubiti 9 milijardi evra prihoda u finansijskim godinama (takmičarskim sezonom) 2019/2020 i 2020/2021.⁸

U predgovoru izveštaja, predsednik UEFA Aleksandar Čeferin je rekao: „U prošlogodišnjem izveštaju sam rekao da je evropski fudbal jak, ujedinjen, otporan i spreman za nove izazove. Ali niko nije mogao da predvidi da ćemo morati da se suočimo sa najvećim izazovom nastalim do sada za fudbal, sport i ljudsko društvo u modernim vremenima. Međutim, zahvaljujući skoro punoj deceniji primene finansijskih fer-plej propisa donetih od UEFA, koja je prethodila izbijanju pandemije, evropski fudbal teško da je mogao biti u boljem finansijskom stanju i bolje pripremljen za pandemiju”.⁹

Podaci iz izveštaja pokazuju da su prihodi fudbalskih klubova iz najviših stepena takmičenja (iz profesionalnih liga) porasli u 2019. godini, sa godišnjim rastom od 8,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupno 711 fudbalskih klubova koji su širom Evrope učestvovali u najvišim rangovima takmičenja uvećao je za 1,9 milijardi evra svoje prihode u 2019. godini, dok je operativni profit bio drugi najveći ikada zabeležen, a klupske gotovinske rezerve i bilansi stanja bili su najuspešniji od kada UEFA vodi njihovu evidenciju. Takva polazna osnova evropskog fudbala, omogućila je da se fudbalski sport lakše odupre izazovima pandemije koji su se nametnuli tokom 2020. i 2021. godine.

Izveštaj detaljno prikazuje koliko je pandemija bila destruktivna po finansijsko poslovanje fudbalskih klubova, ali takođe pruža sliku o tome kako je evropski fudbalski svet radio zajedno na sprečavanju nastupanja još veće krize. UEFA je zajedno sa nacionalnim fudbalskim savezima i organizatorima nacionalnih kupova i ligaških takmičenja, potpuno restrukturirala kalendar takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020. Završni turnir UEFA Evropskog prvenstva u fudbalu odložen je za godinu dana – umesto u junu i julu 2020. godine, to takmičenje uspešno je odigrano godinu dana kasnije, odnosno u junu i julu 2021.

⁸ European football shows strength and solidarity in resisting COVID shock (novembar 2022), <https://www.uefa.com/insideuefa/news/0269-1253ff5b31fa-d405a08e420d-1000--european-football-shows-strength-and-solidarity-in-resisting-co/>

⁹ The European Club Football Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Football During Pandemic, UEFA, Nyon, 2021, 3.

godine.¹⁰ Osim toga, UEFA klupska takmičenja bila su odložena, dok je 38 vrhunskih evropskih liga (najviših rangova ligaških fudbalskih takmičenja u okviru 55 nacionalna saveza članova UEFA) uspelo da u potpunosti okonča takmičarsku sezonu 2019/2020. Uspeh evropskog fudbala ogleda se u tome što su sve fudbalske lige koje su do pandemije postojale, započele narednu takmičarsku sezonu 2020/2021. Taj uspeh je evropskim fudbalskim klubovima uštedeo oko 2 milijarde evra dodatnih kazni i penala koje bi morali da plate za domaće – nacionalne ugovore koji se odnose na tzv. TV prava.

Dobro napisan i uspešno primjenjen UEFA Protokol za povratak igri, omogućio je UEFA da u takmičarskoj sezoni 2020/2021 organizuje 1432 utakmice na kojima je sprovedeno ukupno 163844 COVID testa. To je dovelo do rezultata da je više od 99% utakmica koje je organizovala UEFA u okviru svojih takmičenja odigrano prema kalendaru takmičenja. UEFA je za sve vreme trajanja pandemije, pa i tokom 2022. godine, imala intenzivnu normativnu aktivnost, donoseći i prilagođavajući svoje propise i pravila UEFA takmičenja novonastalim okolnostima. Jedan od najbitnijih akata bio je UEFA Protokol za povratak igri, koji je u više navrata menjan i dopunjavan i čija osma verzija¹¹ je trenutno na snazi, odnosno u svakodnevnoj primeni.

Bez obzira na prethodno iznete ohrabrujuće podatke, UEFA Izveštaj za takmičarsku sezonu 2019/2020. i 2020/2021. pokazuje da je bila tačna prvobitna predikcija izgubljenih prihoda u periodu 2019. - 2021. godina u iznosu od 7,2 milijarde evra za najviše rangove fudbalskih takmičenja i još dodatno izgubljenih 1,5 milijardi evra u profesionalnim fudbalskim takmičenjima nižeg ranga (nižeg stepena takmičenja). Svaki stepen fudbalskog takmičenja i svaki kutak profesionalnog fudbala bio je tih godina teško pogoden ekonomskim posledicama pandemije. Oni fudbalski klubovi koji su se do izbijanja pandemije u velikoj meri oslanjali na prisustvo navijača na stadionu i na prihode od ulaznica, bili su posebno pogodeni pandemijom.

Vredi pomenuti da je uticaj pandemije na tržište transfera profesionalnih fudbalera takođe detaljno istražen i opisan u izveštaju UEFA. Izveštaj pokazuje da je transferna potrošnja evropskih fudbalskih klubova tokom leta 2020. godine smanjena za oko 39% u odnosu na rekordni period letnji registracioni period (tzv. letnji prelazni rok) 2019. godine, odnosno u proseku za 30% u odnosu na prethodna tri leta. Posmatrano iz drugog ugla, Izveštaj dokumentuje i podatke o takmičarskoj sezonи 2020/2021 i sa optimizmom gleda u budućnost. Uprkos pandemiji koja je u takmičarskoj sezoni 2019/2020 dovela do 210 miliona manje prisutnih gledalaca na stadionima, opšte interesovanje za evropski klupski fudbal i dalje je veće nego ikada. Rekordni podaci o gledanosti televizije, rekordni broj novih klupske investitora i investicija, kao i porast klupske veb saobraćaja, navedeni su u Izveštaju kao faktori brzog organizacionog i finansijskog oporavka evropskog fudbala.

¹⁰ EURO 2020 the story, UEFA, Nyon, 2021, 13.

¹¹ UEFA Return to Play Protocol v8 (novembar 2022), https://editorial.uefa.com/resources/0269-124c43300d07-9e91c138333d-1000/uefa_return_to_play_protocol.pdf

Dovoljno je ovom prilikom još navesti da je UEFA godinu dana kasnije izdala trinaesto izdanje Izveštaja „Ambijent evropskog klupskega fudbala”,¹² u kome su navedeni brojni afirmativni podaci o potpunom finansijskom i organizacionom oporavku evropskog fudbala, pa čak i pozitivna okolnost da odeljak posvećen ženskom fudbalu pokazuje napredak i u toj oblasti fudbalskog sporta (manje komercijalizovana fudbalska takmičenja) uprkos pandemiji.

Tokom pandemije, FIFA, UEFA i IFAB¹³ sprovodili su značajnu normativnu delatnost kako bi svoje propise prilagodili novonastaloj situaciji i time omogućili nastavak fudbalskih takmičenja. IFAB je Međunarodni odbor fudbalskih saveza koji predstavlja telo – međunarodnu nevladine organizaciju – nadležnu za donošenje, menjanje i promovisanje pravila fudbalske igre. IFAB je osnovan 1886. godine, tako da je kao organizacija starija od FIFA.¹⁴ Kada je reč o fudbalske pravilima igre, neophodno je navesti ono što je o njima, njihovoj filozofiji i njihovom duhu navedeno u IFAB Pravilima igre 22/23: „Pravila igre su ista za sve, kako za Svetsko prvenstvo u fudbalu tako i za decu koja igraju fudbal u najudaljenijim krajevima sveta. Činjenica da se ista Pravila primenjuju u svakoj utakmici, svake konfederacije, države, grada i sela širom sveta je izuzetna snaga koja mora biti sačuvana. Ovo je, takođe, prilika koja se mora iskoristiti za dobrobit i popularizaciju fudbala svuda po svetu. U fudbalu moraju postojati Pravila koja igru čine fer, sportskom i pravednom kao osnovnim temeljom ove “prelepne igre” što je i vitalna karakteristika „sportskog duha“ u igri. Najbolje utakmice su one u kojima je sudija retko potreban i gde igrači igraju sa poštovanjem jednih prema drugima, sa poštovanjem prema službenim licima i sa poštovanjem Pravila igre. Pravila fudbalske igre su relativno jednostavna, u poređenju sa drugim ekipnim sportovima, ali mnoge situacije su “subjektivne” a sudije su ljudi i neke njihove odluke će neminovno dovesti do razmimoilaženja u mišljenjima. Za neke ljude, ova razmimoilaženja su deo uživanja i atraktivnosti igre, ali, bez obzira da li su odluke ispravne ili ne, “duh” igre zahteva da se odluke sudija uvek poštuju. Svi bitni činioci u fudbalskoj igri, pogotovo treneri i kapiteni ekipa, imaju veliku odgovornost prema igri i poštovanju službenih lica i njihovih odluka. Pravila ne mogu da predvide svaku moguću situaciju, tako da tamo gde ne postoji direktna odredba u Pravilima igre, Međunarodni bord očekuje da sudija doneše odluku u skladu sa “duhom” igre - što često uključuje postavljanje pitanja “šta se od fudbala želi ili očekuje?”. Pravila, takođe, moraju doprineti sigurnosti i bezbednosti igrača i odgovornost Međunarodnog borda jeste da reaguje brzo i na odgovarajući način kako bi podržao učešnike igre, kroz Pravila, kada se ukaže potreba.

¹² The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Living with the pandemic, UEFA, Nyon, 2022, 3.

¹³ IFAB – International Football Association Board, u domaćoj stručnoj literaturi je poznat pod nazivima: „Međunarodni odbor fudbalskih saveza” i „Međunarodni bord fudbalskih saveza“. Prevod naziva IFAB-a: „Međunarodni bord fudbalskih saveza,”, u svojim zvaničnim dokumentima koristi Fudbalski savez Srbije.

¹⁴ M. Stanković, „Posledice pandemije virusa Covid19 na sportsko pravo: Povećanje broja izmena na jednoj profesionalnoj fudbalskoj utakmici – privremeno ili trajno pravilo igre“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 110.

Na primer, kao odgovor na pandemiju COVID19, uvedena je privremena izmena Pravila 3 koja daje vrhunskim takmičenjima mogućnost povećanja maksimalnog broja zamena sa tri na pet. Ovaj amandman je sada postao deo Pravila igre 2022/23. Takođe, započeto je omogućavanje dodatnih zamena kada je u pitanju potres mozga, tako da ekipe mogu dati prioritet bezbednosti igrača koji imaju stvarni ili sumnjivi potres mozga, a da pritom ne trpe zbog brojčanog nedostatka. Iako se nezgode tokom igre događaju, Pravila bi trebalo da igru učine bezbednom što je više moguće. Ovo zahteva da igrači pokažu poštovanje protivnika, a sudije treba da stvore bezbedne uslove za igru konstantno onemogućavavši one čija je igra suviše agresivna i opasna. Pravila insistiraju na neprihvatljivosti nebezbedne igre kroz njihove disciplinske fraze, npr. „bezobziran start“ (opomena = žuti karton/ŽK) i „ugrožavanje bezbednosti protivnika“ ili “korišćenje prekomerne snage“ (isključenje = crveni karton/CK).¹⁵

U prošlogodišnjem zborniku radova „Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive“, naš uvaženi kolega profesor Miloš Stanković, u tekstu koji je objavio, sasvim opravdano je postavio pitanje, da li će privremena izmena Pravila 3 fudbalske igre, koja daje vrhunskim (pre svega profesionalnim) fudbalskim takmičenjima mogućnost povećanja maksimalnog broja zamena igrača jednog tima sa tri na pet, tokom jedne utakmice, ostati privremena izmena, ili postati trajno pravilo. Odgovor na to pitanje dato je već u takmičarskoj sezoni 2022/2023, u kojoj je to pravilo postalo trajno. Naravno, trajnost bilo kog, pa i ovog pravila moramo uzeti sa vremenskom rezervom, pošto se u praksi pokazalo da usled raznih okolnosti, dolazi do pravila fudbalske igre za koja smo mislili da će biti večita i nepromenljiva. Promena navedenog pravila bila je iznuđena, ili još bolje reći ubrzana nastupanjem pandemije izazvane virusom COVID19, ali bi do te promene verovatno došlo kasnije i bez pandemije, pošto je takva promena već razmatrana, a sve radi održavanja dinamike i tempa fudbalske igre na pojedinih utakmicama. Moderan fudbal sa početka XXI veka, znatno se razlikuje od fudbala kakav je igran 60-ih i 70-ih godina XX veka (domaće i međunarodne utakmice igraju se mnogo češće, kalendar takmičenja su obimniji i naporniji za igrače, u nekim fudbalskim ligama igra se skoro bez ikakve „zimske pauze“), pa je promena navedenog pravila bila samo pitanje vremena. Navedeno pravilo bez odlaganja uneto je u odgovarajuće propozicije takmičenja koje organizuje i vodi FSS i Zajednica fudbalskih klubova Super lige i Prve lige Srbije.

4. STANJE U SRBIJI

Ovom prilikom želim da podsetim čitaoce kako sam u prošlogodišnjem zborniku radova „Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive“ konstatovao da je, na početku treće decenije XXI veka, nesporna činjenica da fudbalski sport, kao sport sa najmasovnijim brojem profesionalnih sportista i rekreativaca

¹⁵ Pravila igre 22/23, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022, 8.

širom sveta i očiglednom globalnom popularnošću i najvećom zastupljeničtvu među sportovima u elektronskim medijima, predstavlja, ne samo sportsku granu koja je izvor zabave i rekreativne za milione ljudi, već i značajnu privrednu delatnost koja donosi ogromne prihode fudbalskim klubovima, medijskim kućama, proizvođačima sportske opreme i suvenira. Osim toga, fudbal kao privredna aktivnost utiče na razvoj turizma i ugostiteljstva, kao i na razvoj i funkcionalisanje mnogih drugih uslužnih delatnosti.¹⁶ Sve prethodno navedene ljudske delatnosti i njihova interakcija sa fudbalskim sportom, bili su u Evropi, pa samim tim i u Republici Srbiji, značajno pogodjeni pandemijom izazvanom virusom COVID19.

Na tlu Evrope, početak pandemije povezuje se sa mesecom januarom 2020. godine i Republikom Italijom. U Italiji je prvi slučaj korona virusa zabeležen još 31. januara u Rimu, ali je epidemija sprečena dobrom reakcijom lekara. Nažalost, u italijanskoj pokrajini Lombardiji prvi pacijent zaražen virusom COVID19 poslat je na kućno lečenje, a kada je 21. februara primljen u bolnicu u teškom stanju žarište je već bilo napravljeno - istog dana zaraženo je još 15 ljudi, a sutradan već 40, a zabeležen je i prvi smrtni slučaj. U italijanskoj fudbalskoj Seriji A se u to vreme uveliko igrao fudbal. Ako se 31. januar uzme kao „nulta tačka“ epidemije u Italiji i uporedi sa razvojem događaja u Seriji A, vidi se da je Lacio u Rimu 2. februara ugostio Spal pred 40 hiljada navijača. U Lombardiji je istog dana Milan dočekao Veronu pred skoro 56 hiljada gledalaca. Za grad Bergamo, koji je uz Milano bio najteže pogoden grad korona virusom u Italiji, prepostavljaju da je okidač za rasplamsavanje zaraze bio prvi meč osmine finala UEFA Lige šampiona između Atalante i Valensije odigran 19. februara u Miljanu (stadion u Bergamu nije ispunjavao tehničke uslove) pred 44.236 navijača. Praktično posmatrano, svaki treći stanovnik Bergama bio je na tom meču (grad ima 123 hiljade stanovnika) i u stanju totalne euforije (Fudbalski klub „Atalanta“ pobjedio je rezultatom 4:1) nema ko se nije grlio, ljubio, dok se na snimcima videlo da su se među navijačima razmenjivale i čaše piva. Samo deset dana kasnije, dakle 1. marta 2020. godine, zabeležene su prave horor scene u bolnicama.¹⁷ Sa tog meča se navodno, zaraza munjevito proširila na Kraljevinu Španiju. Prvobitne prepostavke o ubrzanim širenju epidemije zbog odigravanja fudbalskih utakmica, izazvale su panične reakcije vlada evropskih država. Neselektivno, prebrzo i sasvim neopravdano, fudbalski sport se našao na meti kritika i osuda javnosti, uz zanemarivanje činjenice da su se ljudi širom Evrope, u isto to vreme početka pandemije, masovno okupljali na pozorišnim i bioskopskim predstavama, sajmovima, u diskotekama, noćnim klubovima, košarkaškim, rukometnim, odbojkaškim i svim drugim utakmicama. Ostaje da u narednim godinama, medicinska struka, na osnovu detaljnijih istraživanja i studija, doneće konačan sud o tome da li su baš fudbalske utakmice bile generator ubrzanog širenja virusa COVID19 u

¹⁶ D.Šuput, „Primena propisa Republike Srbije kao otežavajući faktor u procesu modernizacije srpskog fudbala“, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2016, 31.

¹⁷ Utakmica u Miljanu očigledno bila „biološka bomba“ (novembar 2022), <https://www.danas.rs/sport/fudbal-igran-u-nevreme/>

Evropi, ili bi do pandemije sa kakvom smo se svi suočili, došlo i bez odigravanja tih utakmica. Autoru ovog teksta, koji naravno nema medicinska znanja, primenom proste logike, čini se da fudbalske utakmice nisu imale presudnu ulogu u rasplamsavanju pandemije, a kako je to uporno navođeno u medijima.

U Republici Srbiji došlo je do nešto sporijeg širenja zaraze nego što je to bilo u Italiji i Španiji, iako su se fudbalske utakmice odigravale sve do 16.03.2020. godine. Nikada do tog datuma, fudbalska takmičenja u Srbiji nisu bila prekinuta u jednom danu. U tom trenutku, kada je pandemija već bujala širom Evrope, a o virusu COVID19 gotovo da se ništa nije znalo, jedina mogućnost bila je da se zabrane sva moguća javna okupljanja, pa samim tim i fudbalska takmičenja u Republici Srbiji. O tom nemilom događaju, kao svedočanstvo o teškim danima kroz koje je prošao srpski fudbal tokom pandemije izazvane virusom COVID19, govori sledeći dokument:

Obaveštenje, tj. odluka Zajednice fudbalskih klubova Super lige i Prve lige Srbije o privremenom prekidanju fudbalskih takmičenja, bila je sasvim opravданa, odgovorna, ali i neminovna. Preko noći je odjeknula u srpskoj fudbalskoj javnosti. Sigurno je da godinu dana ranije, niko ne bi poverovao da tako nešto može da zadesi Srbiju i svet, pošto je pandemija sličnih razmera i opasnosti, poslednji put bila zabeležena u istoriji ljudskog društva još u prvoj polovini XX veka. Od tada, pa sve do kraja 2019. godine, Evropa i svet živeli su uljuljkani u komforu stogodišnje epohe u kojoj nije bilo pandemija.

Nakon obaveštenja Zajednice fudbalskih klubova Super lige i Prve lige Srbije o privremenom prekidanju fudbalskih takmičenja, prekinuta su i sva ostala fudbalska i futsal takmičenja u Srbiji, a kako se bližio kraj vanrednog stanja, stvorila se potreba da se pravno uredi završetak ili nastavak takmičarske sezone 2019/2020. U vezi sa tim, polazeći od okolnosti da je u svetu još uvek bila u toku pandemija virusa COVID19, da je u Republici Srbiji proglašena epidemija usled širenja zaraze virusom COVID19 što predstavlja okolnost više sile (vis maior), kao i da su usled uvođenja vanrednog stanja u Republici Srbiji 15. marta 2020. godine, zabranjena i prekinuta sva sportska takmičenja najmanje do kraja vanrednog stanja, poštujući uredbe, odluke i naredbe Vlade Republike Srbije i drugih nadležnih državnih organa Republike Srbije u vezi sa preduzimanjem mera za borbu protiv epidemije COVID19, postupajući u skladu sa preporukama krovnih međunarodnih fudbalskih organizacija FIFA i UEFA, na osnovu člana 3. Pravilnika o fudbalskim takmičenjima¹⁸ i člana 48. Statuta FSS¹⁹, Odbor za hitna pitanja Fudbalskog saveza Srbije na sednici održanoj 6. maja 2020. godine doneo je Odluku o načinu završetka takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 za prvenstva fudbalskih i futsal liga i kup takmičenja na nivou Fudbalskog saveza Srbije²⁰. Članom 1. te odluke bilo je propisano: „Sva prvenstvena i kup fudbalska

¹⁸ Pravilnik o fudbalskim takmičenjima - Sl. list FSS Fudbal van. br. 1/07, 3/12, 3/13 i 3/17.

¹⁹ Statut Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal van. br. 18/17 i 7/19.

²⁰ Odluka o načinu završetka takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 za prvenstva fudbalskih i futsal liga i kup takmičenja na nivou Fudbalskog saveza Srbije - Sl. list FSS Fudbal broj 8/20.

ZAJEDNICA FUDBALSKIH KLUBOVA
Super lige i Prve lige Srbije
www.superliga.rs | www.prvaliga.rs

ЗАЈЕДНИЦА ФУДБАЛСКИХ КЛУБОВА
СУПЕР ЛИГЕ И ПРВЕ ЛИГЕ СРБИЈЕ
SERBIAN SUPER LEAGUE AND FIRST LEAGUE CLUB UNION
Теразије 3/3, 11000 Београд, Србија
Тел: 011/32-34-700 | Факс: 011/32-22-054
Теразије 3/3, 11000 Belgrade, Serbia
Phone: +381 11 32 34 700 | Fax: +381 11 32 22 054
E-mail: office@superliga.rs | office@prvaliga.rs

KLUBOVIMA SUPER LIGE I PRVE LIGE SRBIJE

FUDBALSKOM SAVEZU SRBIJE

Beograd, 16.03.2020.godine

SUDIJSKOJ KOMISIJI

PREDMET: Obaveštenje o privremenom prekidu takmičenja u Super ligi i Prvoj ligi Srbije

Poštovani,

U skladu sa odlukom Vlade Republike Srbije o uvođenju vanrednog stanja u Republici Srbiji zbog opasnosti širenja virusne infekcije COVID-19, kao nadležni organ za organizaciju i rukovođenje obaveštavamo vas da se takmičenja u **Super ligi Srbije i Prvoj ligi Srbije u sezoni 2019/2020 privremeno prekidaju**.

Navedeni privremeni prekid takmičenja podrazumeva prestanak bilo kakvih takmičarskih i trenažnih aktivnosti klubova učesnika u takmičenju do daljnog. Trajanje privremenog prekida takmičenja uslovljeno je opštom zdravstvenom situacijom prouzrokovanim korona virusnom infekcijom u našoj zemlji kao i trajanjem vanrednog stanja.

Apelujemo na sve klubove da obustave bilo kakve trenažne aktivnosti kako u seniroskim tako i u omladinskim kategorijama i striktno se pridržavaju uputstava i preporuka stručnih lica i nadležnih državnih organa.

Uvereni smo da će odgovornim ponašanjem dati puni doprinos najvažnijem životnom segmentu koji se odnosi na očuvanje zdravlja.

O svim novim informacijama obaveštavaćemo vas blagovremeno.

S poštovanjem,

Generalni sekretar

Darko Ramović

SuperLiga

ПИБ | VAT: 102054251

Текући račun kod Komercijalne banke | Commercial Bank account number: 205-10363-39

PrvaLiga

ЧЛАНИЦА / MEMBER OF

i futsal takmičenja u svim uzrasnim kategorijama, osim takmičenja u Super i Prvoj ligi Srbije za muškarce (profesionalne lige) i fudbalskom Kupu Srbije za muškarce, smatraju se završenim danom proglašenja vanrednog stanja na teritoriji Republike Srbije dana 15. marta 2020. godine. Pitanja koja nisu uređena ovom odlukom, a tiču se nastavka i okončanja takmičenja u Super ligi i Prvoj ligi Srbije za muškarce u takmičarskoj sezoni 2019/2020, kao i pitanja koja se tiču novog formata takmičenja u Super ligi i Prvoj ligi Srbije za muškarce u takmičarskoj sezoni 2020/2021, kao i sva druga pitanja u vezi sa tim takmičenjima, biće uređena naknadno, donošenjem odgovarajućih odluka i drugih akata od strane Izvršnog odbora/Odbora za hitna pitanja Fudbalskog saveza Srbije. Svi fudbalski savezi u čijoj su nadležnosti prvenstvena fudbalska i futsal takmičenja za koja je stavom 1. ovog člana Odluke propisano da su završena 15. marta 2020. godine, utvrdiće konačan plasman fudbalskih/futsal klubova na tabeli na osnovu rezultata ostvarenih na utakmicama odigranim zaključno sa 15. martom 2020. godine i to tako što će se pobednikom takmičenja smatrati fudbalski klub ili futsal klub koji je osvojio najveći broj bodova. Ako se dogodi da su dva fudbalska ili futsal kluba u istom takmičenju osvojila podjednak broj bodova, pobednik takmičenja biće onaj klub koji je ostvario veći broj pobjeda u međusobnim susretima, pod uslovom da su odigrani svi predviđeni međusobni susreti u toku takmičarske sezone. Ukoliko nisu odigrani svi predviđeni susreti predmetnih klubova u toku takmičarske sezone, ili ukoliko je broj pobjeda u tim susretima između predmetnih klubova podjednak, pobednik takmičenja će biti onaj fudbalski ili futsal klub koji ima bolju gol razliku (ukupnu), a ukoliko i gol razlika bude podjednaka, pobednik takmičenja biće onaj klub koji je postigao veći broj golova, osim ako i taj broj golova bude identičan, u kom slučaju će pobednik biti određen žrebom. Svi fudbalski savezi u čijoj su nadležnosti prvenstvena fudbalska i futsal takmičenja za koja je stavom 1. ovog člana Odluke propisano da su završena 15. marta 2020. godine, utvrdiće konačan plasman fudbalskih/futsal klubova na tabeli na osnovu rezultata ostvarenih na utakmicama odigranim zaključno sa 15. martom 2020. godine i na osnovu tako utvrđenih rezultata, shodnom primenom pravnih pravila iz propozicija svakog konkretnog takmičenja, utvrdiće koji poslednje plasirani klubovi prelaze u neposredno niži stepen takmičenja u takmičarskoj sezoni 2020/2021. U svim takmičenjima na koje se odnosi stav 2. ovog člana Odluke, suspenduju se utakmice “baraža” i na taj način pravo fudbalskih i futsal klubova da po tom osnovu napreduju u viši stepen takmičenja za sezonu 2020/21.”.

Članom 2. iste odluke bilo je propisano sledeće: „Takmičenje u Super i Prvoj ligi Srbije za muškarce biće nastavljeno dana 30. maja 2020. godine, a u skladu sa posebnim Kalendarom takmičenja za nastavak prolećnog dela takmičarske sezone 2019/2020.”. Sa ove vremenske distance, čini se da je navedeno normativno rešenje bilo iznuđeno vanrednim okolnostima, ali da je ujedno bilo i jedino moguće i sprovodivo u praksi.

Prekidom i neuobičajenim završetkom fudbalskih takmičenja u Srbiji, stvorile su se mnoge egzistencijalne brige koje su se odnosile na opstanak i bu-

dućnost fudbalskih i futsal klubova, a koje su istovremeno imali i ostali evropski fudbalski i futsal klubovi i savezi. Bilo je nejasno i nepredvidivo do kada će prekid fudbalskih takmičenja trajati, dok je sa druge strane bilo očigledno da bi dugotrajniji prekid doveo do gašenja velikog broja fudbalskih klubova, usled pada njihovih prihoda. U prvim danima po prekidu fudbalskih takmičenja, činilo se da fudbal kao i mnogi drugi sportovi nestaju. Novinari su se utrkivali u crnim prognozama i iznošenju pesimističkih projekcija o tome koliko će u narednim mesecima opasti prihodi fudbalskih klubova koje oni stiču od sponzora, prodaje sportske opreme, suvenira, članarina, sezonskih i pojedinačnih ulaznica gledalača, medijskih i ostalih prava. U tim danima, delovalo je kao da je svet stao. Međutim, vrlo brzo se pokazalo da su život, sport, pa samim tim i fudbal, izuzetno vitalne društvene aktivnosti, koje su sposobne da se vrlo brzo prilagode novim okolnostima i da prežive do tada neslućene izazove.

Sasvim neočekivano, već u junu 2020. godine, dok se pandemija zahuktavala, a vakcinacija nije ni započeta, navijači pojedinih fudbalskih klubova rešili su da doslovno prkose pandemiji i započeli su kupovinu sezonskih karata, iako nije bilo izvesno da li će se takmičarska fudbalska sezona 2020/2021 uopšte igrati, čak i bez publike. Jedan od takvih primera na našim prostorima bio je FK „Crvena zvezda”, koji je uprkos pandemiji, za predstojeću neizvesnu takmičarsku sezoni 2020/2021 prodao izuzetno veliki broj pretplatnih karata. Očigledno je da su ljubitelji i navijači tog kluba, želeti na taj način da pomognu finansijski opstanak kluba u teškim vremenima pandemije i opšte neizvesnosti.

Na svu sreću, prognoze pesimista nisu se ostvarile. Publika se širom Evrope, pa i u Srbiji, vrlo brzo vratila na fudbalske stadione, a što je još bitnije, nije došlo do finansijske propasti srpskih fudbalskih klubova. Srbija se čak može pojaviti da se prva odvažila da dopusti odigravanje jedne fudbalske utakmice u toku pandemije. Dana 10. juna 2020. godine odigrana je na stadionu JSD „Partizan” fudbalska utakmica između FK „Partizan” i FK „Crvena zvezda”. Domaće novine tih dana izvešavale su na sledeći način: „Svetski mediji bruje o večitom derbiju između Partizana i Crvene zvezde, svi su mahom stavili u naslov podatak da se igralo pred 25.000 gledalaca. Dok se mnoge zapadne lige igraju, ili će se tek igrati bez prisustva publike, u Beogradu se odigrao večiti derbi pred 25.000 navijača, što su preneli Rojters, Goal.com, ESPN i mnogi drugi svetski mediji.”.²¹ Reč je bila o utakmici polufinala Kupa Srbije, posle koje su mnogi lekari i političari najavljuvali eksploziju epidemije, do čega ipak nije došlo tokom leta 2020. godine. Pokazaće se da je neuporedivo veći i smrtonosniji talas epidemije u Srbiji usledio u jesen 2021. godine i početkom 2022. godine, iako je do tada značajan broj stanovnika Republike Srbije bio vakcinisan. Na neki način, taj derbi doveo je u pitanje teoriju o razbuktavanju epidemije u Italiji posle jedne, već pomenute, fudbalske utakmice. U izveštavanju pojedinih stranih medija, između

²¹ Svetski mediji u čudu zbog srpskog derbija: Dok mi zatvaramo tribine, oni igraju pred 25.000 ljudi! (novembar 2022), <https://www.telegraf.rs/sport/fudbal/3200481-svetski-mediji-veciti-derbi-partizan-crvena-zvezda-kup-srbije>

redova je provejavao žal, pa čak i zavist. Kao primer se može navesti sledeći tekst: „Nemačka štampa s nevericom je izvestila o beogradskom večitom derbiju koji je, usred epidemije, odigran sa hiljadama navijača. No, kroz pojedine tekstove provejava i žal za takvom atmosferom. Ovaj derbi bi zapravo trebalo da bude slučaj za Zavod za javno zdravlje, pisao je nemački tabloid Bild o utakmici polufinala Kupa Srbije u kojoj je u sredu Partizan pobedio Crvenu Zvezdu sa 1:0. Preporučenog odstojanja od jednog metra gotovo da se нико nije pridržavao, prostor je ostavljen samo između navijačkih blokova. Slabo su se nosile i maske, ali je zato obilato gorela pirotehnika“, prenosi taj list. Nemački mediji mahom prenose da je na utakmici bilo oko 20 ili 25 hiljada ljudi, mada zvanična brojka kaže da je na stadionu Partizana bilo 15.803 navijača. Tako veliki skupovi su, od izbijanja pandemije, u Nemačkoj održani jedino proteklog vikenda kada je na protestima protiv rasizma u Minhenu bilo 25.000 ljudi, u Berlinu, Kelnu i Hamburgu preko 10.000. No tu su učesnici mahom nosili maske, i češće držali odstojanje.²²

Tvrđaju da usled pandemije nije došlo do finansijske propasti srpskih fudbalskih klubova i teritorijalnih fudbalskih saveza članova Fudbalskog saveza Srbije (FSS) najbolje potkrepljuju statistički podaci iz Godišnjaka Fudbalskog saveza Srbije, koje taj savez izdaje za svaku takmičarsku sezonom. Za takmičarsku sezonom 2018/2019, koja je neposredno prethodila pandemiji, objavljeni su detaljni statistički podaci. FSS je u svom članstvu imao 2482 kluba u okviru kojih nastupa 4368 ekipa (selekcija) različitih uzrasnih kategorija igrača. U tom periodu bilo je 146845 registrovanih igrača koji su se takmičili u okviru 365 liga širom Srbije. Sa tim brojem igrača radio je ukupno 4901 trener, a u navedenom broju liga sudilo je 4032 fudbalskih sudija, dok je u klubovima radilo 1146 zdravstvenih radnika.²³ U narednoj takmičarskoj sezoni 2019/2020, koja je odigravana tokom prve godine pandemije, statistički podaci su ostali potpuno nepromenjeni.²⁴ Do promene statističkih podataka nije došlo ni u takmičarskim sezonomama 2020/2021²⁵ i 2021/2022²⁶, što govori o vitalnosti fudbala kao ljudske delatnosti.

Za sve vreme održavanja pandemije, organizaciona struktura članstva FSS ostala je nepromenjena. Tokom pandemije, FSS je obavljao svoju redovnu normativnu delatnost i to u nešto obimnijem obimu nego pre pandemije, pošto su pojedina pravila takmičenja morala biti prilagođena novonastalim okolnostima. To je bio izuzetno obiman posao, uzimajući u obzir brojnost propisa koje donosi i primenjuje FSS, i ti propisi su sistematizovati u sledeće grupe:

- osnovni propisi FSS;
- opšti propisi FSS;
- propisi FSS koji se odnose na fudbalska takmičenja;

²² U Beogradu je živeo fudbal, (novembar 2022), <https://www.dw.com/sr/u-beogradu-je-%C5%BEiveo-fudbal/a-53781722>

²³ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2018/2019*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2019, 6.

²⁴ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2019/2020*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2020, 6.

²⁵ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2020/2021*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2021, 6.

²⁶ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2021/2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022, 6.

- propisi FSS koji se odnose na bezbednost i sigurnost fudbalskih takmičenja i ostalih fudbalskih aktivnosti;
- ostali propisi FSS;
- propisi FIFA i UEFA koje direktno ili posredno primjenjuje FSS.²⁷

Najveća normativna promena u sistemu takmičenja koje organizuje i vodi FSS, a koja je prouzrokovana pandemijom, dogodila se na prelazu iz takmičarske sezone 2019/2020 u takmičarsku sezonu 2020/2021. Kako bi se ublažile posledice prekidanja fudbalskog takmičenja u Super ligi Srbije u takmičarskoj sezoni 2019/2020, u kojoj se kao i ranijih godina takmičilo 16 fudbalskih klubova, došlo je do promene, na taj način što je propisano da će se u takmičarskoj sezoni 2020/2021 u Super ligi Srbije takmičiti čak 20 fudbalskih klubova. To je učinjeno kako bi se na sportski način rešio problem nastao prekidom takmičenja u martu 2019. godine i kako bi se sprečilo da bez rezultatskog osnova, odnosno za „zelenim stolom”, iz elitnog ligaškog takmičenja, u niži rang fudbalskog takmičenja (Prvu ligu Srbije) ispadnu fudbalski klubovi, koji najverovatnije ne bi bili na poslednjim pozicijama na tabeli da nije došlo do prekida fudbalskih takmičenja. Takav, sasvim opravdan intervencionistički potez, iziskivao je donošenje nove – izmenjene u odnosu na ranije takmičarske sezone - Odluke o sistemu takmičenja stalnih takmičenja za prvenstva fudbalskih liga i nadležnim organima za sprovođenje takmičenja na nivou FSS²⁸, kao i donošenje novih propozicija za više rangova fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2020/2021.

Ovom prilikom potrebno je još navesti da je Odluka o neposrednoj primeni privremenog amandmana na pravilo 3 do kraja fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 na nivou Fudbalskog saveza Srbije²⁹, doneta na sednici Izvršnog odbora FSS 28. maja 2020. godine. Na istoj sednici Izvršnog odbora FSS doneta je Odluka o privremenom suspendovanju pojedinih kriterijuma u postupku licenciranja za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021 zbog posledica epidemije COVID19³⁰. U članu 1. te odluke bilo je navedeno: „U vezi sa posledicama koje su direktno povezane sa epidemijom COVID19 kao i neposrednim uvidom nadležnih tela FS Srbije u poslovanje klubova u trenutnim otežanim uslovima, a iz razloga nesmetanog sprovođenja postupka licenciranja klubova za Super ligu za takmičarski sezonu 2020/2021, suspenduju se finansijski kriterijumi u postupku licenciranja za takmičarsku sezonu 2020/2021 predviđeni Pravilnikom o licenciranju klubova FS Srbije za takmičenje u Super ligi.³¹ Svi ostali kriterijumi predviđeni napred navedenim Pravilnikom ostaju na

²⁷ D. Šuput, „Sistem fudbalskih propisa”, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 132.

²⁸ Odluka o sistemu takmičenja stalnih takmičenja za prvenstva fudbalskih liga i nadležnim organima za sprovođenje takmičenja na nivou FSS- Sl. list FSS Fudbal broj 12/I/20.

²⁹ Odluka o neposrednoj primeni privremenog amandmana na pravilo 3 do kraja fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 na nivou Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal broj 9/I/20.

³⁰ Odluka o privremenom suspendovanju pojedinih kriterijuma u postupku licenciranja za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021 zbog posledica epidemije COVID19 – Sl. list FSS Fudbal broj 9/I/20.

³¹ Pravilnik o licenciranju klubova FS Srbije za takmičenje u Super ligi– Sl. list FSS Fudbal vanredni br. 2/2016. vanredni br. 1/2018 i vanredni br.6/2019.

pravnoj snazi. Suspenzija finansijskih kriterijuma iz stava 1. ove odluke će se primenjivati samo u postupku licenciranja klubova za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021”. Na taj način, dodatno se pomoglo profesionalnim fudbalskim klubovima u Srbiji da izađu iz finansijske krize u kojoj su se našli usled izbijanja pandemije.

Sve normativne, tehničke i finansijske mere i intervencije preduzimane od FSS tokom pandemije, dovele su do toga da je 2022. godina postala godina velikih fudbalskih uspeha, među kojima se najviše ističe povratak muške fudbalske „A” reprezentacije Srbije na mapu najboljih selekcija sveta.³²

5. ZAKLJUČAK

Opisana situacija iz perioda 2019. – 2022. godina, koja se podudara sa još uvek aktuelnom epohom pandemije izazvane virusom COVID19, pokazala je kako su se suprotno svim očekivanjima javnosti, srpski fudbal i srpsko fudbalsko tržište, pokazali organizaciono i finansijski vitalnijim, nego što je to bilo ko mogao da predvedi. Za takav razvoj događaja najveću zaslugu ima rad Fudbalskog saveza Srbije u uslovima pandemije, a pre svega brza normativna reakcija i legislativna aktivnosti nadležnih organa FSS koji su izmenom postojećih i donošenjem novih fudbalskih propisa, stvorili ambijent i priliku da srpski fudbal opstane u teškim - izazovnim vremenima pandemije. Naravno, ne treba zanemariti ni činjenicu da su FIFA i UEFA kroz svoje programe finansijske pomoći i kroz pružanje tehničke i stručne savetodavne pomoći, značajno pomogli rad FSS i njenih članova tokom pandemije i time omogućili da prebrode krizu izazvanu pandemijom.

Sagledavanjem svih činjenica navedenih u ovom tekstu, stiče se utisak da je pandemija samo doprinela da se pojedini elementi fudbalske organizacije i sistema fudbalskog sporta, fudbalskih propisa i fudbalskog tržišta brže transformišu i modernizuju – prilagode novim vremenima, nego što bi to bilo da do pandemije nije došlo.

Dejan Šuput, Ph.D

President of Football Association of Serbia Legal Commission

THE STATE OF FOOTBALL IN SERBIA AND IN EUROPE AFTER THE COVID 19 PANDEMIC

Summary

This article describes in considerable detail the most significant implications of the COVID 19 pandemic for football organisations (national football associations and football clubs) in Europe. The author makes the point that the rel-

³² M. Vrbica, Đ. Filipović, N. Petrović, *Izveštaj o radu FSS 2021-2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022, 5.

event available facts do not support earlier predictions that the pandemic would bring about the demise of football as a consequence of temporary cancellations of football competitions (and of their subsequent resumption by playing matches without the presence of spectators). The text considers in some detail the factual, financial and legal measures taken by individual states, national football associations and UEFA in order to preserve and even to develop further the sport of football during the pandemic (which is not over, although its end may be in sight). The author points out that, contrary to earlier predictions, the novel circumstances resulting from the pandemic did not lead to large scale football club closures, and that the medical profession still needs to assess the claim that a single football match played in Milan at the beginning of 2020 triggered the spread of the pandemic in northern Italy. The final part of the article presents the view that football as a sport and as a business, football players, people professionally working in the field of football, as well as football fans and all those who follow the sport, have demonstrated far greater resilience in facing medical, economic and organisational challenges than was initially predicted. In a nutshell, the facts presented in the text support the conclusion that the pandemic actually contributed to the faster modernising transformation of several key aspects of football organisations, the systems of football as a sport, football regulations and the football market - all of which have emerged better adapted to operating in the modern world than would have been the case if it had not been for the pandemic.

Keywords: football, UEFA, FIFA, new regulations, COVID 19 pandemic.

Literatura

- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2018/2019*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2019
- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2019/2020*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2020
- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2020/2021*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2021
- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2021/2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022
- D. Šuput, „Sistem fudbalskih propisa”, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021
- D. Šuput, „Primena propisa Republike Srbije kao otežavajući faktor u procesu modernizacije srpskog fudbala”, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2016
- EURO 2020 the story, UEFA, Nyon, 2021
- M. Vrbica, Đ. Filipović, N. Petrović, *Izveštaj o radu FSS 2021-2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022

M.Stanković, „Posledice pandemije virusa Covid19 na sportsko pravo: Povećanje broja izmena na jednoj profesionalnoj fudbalskoj utakmici – privremeno ili trajno pravilo igre“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021

The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Living with the pandemic, UEFA, Nyon, 2022

The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Football During Pandemic, UEFA, Nyon, 2021

Izvori sa Interneta

European football shows strength and solidarity in resisting COVID shock (novembar 2022), <https://www.uefa.com/insideuefa/news/0269-1253ff5b-31fa-d405a08e420d-1000--european-football-shows-strength-and-solidarity-in-resisting-co/>

<https://www.danas.rs/sport/fudbal-igran-u-nevreme/>

<https://www.dw.com/sr/u-beogradu-je-%C5%BEiveo-fudbal/a-53781722>
<https://www.telegraf.rs/sport/fudbal/3200481-svetски-mediji-veciti-derbi-partizan-crvena-zvezda-kup-srbije>

Qatar 2022 FIFA World Cup bid (novembar 2022), https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_2022_FIFA_World_Cup_bid

The World's Richest Countries (Novembar 2022), <https://www.forbes.com/sites/bethgreenfield/2012/02/22/the-worlds-richest-countries/?sh=6a9f73046274>

The World's Richest Countries (Novembar 2022), <https://www.forbes.com/sites/bethgreenfield/2012/02/22/the-worlds-richest-countries/?sh=6a9f73046274>

UEFA Return to Play Protocol v8 (novembar 2022), https://editorial.uefa.com/resources/0269-124c43300d07-9e91c138333d-1000/uefa_return_to_play_protocol.pdf

Propisi

Odluka o načinu završetka takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 za prvenstva fudbalskih i futsal liga i kup takmičenja na nivou Fudbalskog saveza Srbije - Sl. list FSS Fudbal broj 8/20

Odluka o neposrednoj primeni privremenog amandmana na pravilo 3 do kraja fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 na nivou Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal broj 9/I/20

Odluka o privremenom suspendovanju pojedinih kriterijuma u postupku licenciranja za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021 zbog posledica epidemije COVID19 – Sl. list FSS Fudbal broj 9/I/20

Odluka o sistemu takmičenja stalnih takmičenja za prvenstva fudbalskih liga i nadležnim organima za sprovođenje takmičenja na nivou FSS- Sl. list FSS Fudbal broj 12/I/20

Pravila igre 22/23, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022

Pravilnik o fudbalskim takmičenjima - Sl. list FSS Fudbal van. br. 1/07, 3/12, 3/13 i 3/17

Pravilnik o licenciranju klubova FS Srbije za takmičenje u Super ligi- Sl. list FSS Fudbal vanredni br. 2/2016. vanredni br. 1/2018 i vanredni br.6/2019

Statut Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal van. br. 18/17 i 7/19

FUDBALSKI AGENTI-UGOVOR O POSREDOVANJU I OSIGURANJE OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI

Sažetak

Agenti u sportu, a posebno fudbalu imaju ogroman značaj za transfer fudbalera i zaključenje ugovora između fudbalera i klubova. Uzimajući u obzir da se radi o licima koja imaju posebna znanja i bave se profesionalnom delatnošću, njihovo učešće u zaključenju ugovora može biti od velikog značaja i omogućava valorizaciju talenta sportiste. Ipak imajući u vidu da se radi o profesionalnoj delatnosti, obaveze agenta mogu dovesti i do njegove odgovornosti koja može predstavljati značajan finansijski teret za njega. Iz tih razloga kao i u ostalim profesionalnim delatnostima javlja se osiguranje od profesionalne odgovornosti. O značaju ovog osiguranja govori i činjenica da je dobijanje licence u nekim slučajevima uslovljeno zaključenjem ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti. U prvom delu rada autor analizira pojam sportskog agenta, njegove obaveze, kao i pravnu prirodu ugovora koji se zaključuje između njega i sportiste (sportske organizacije). Naime, da bi se analiziralo osiguranje od profesionalne odgovornosti, potrebno je utvrditi odgovornost sportskog agenta koja zavisi od njegovih obaveza. Ove obaveze uslovljene su pravnom prirodom odnosa između agenta i sportiste. U drugom delu rada autor stoga analizira osiguranje od profesionalne odgovornosti fudbalskog agenta.

Ključne reči: fudbal, fudbalski agent, pravna priroda, osiguranje od profesionalne odgovornosti.

1. UVOD

Agenti u fudbalu imaju značajnu ulogu u formiranju modernog sportskog okruženja, a nastanak ove profesije povezan je sa profesionalizacijom i komercijalizacijom sporta.¹ Za razvoj transfera u oblasti sporta poseban značaj imala je presuda u slučaju Bosman koja je omogućila istinsku liberalizaciju sportskih transfera.² Potrebno je naglasiti da sportski agenti mogu delovati samo u ime

* Istraživač saradnik, Institut za uporedno pravo u Beogradu, e-mail: i_tosic@iup.rs

¹ M. Holt, "The Ownership and Control of Elite Club Competition in European Football", *Soccer and Society*, 1/2007, 51.

² Ovaj slučaj je bio značajan za ustanavljanje slobodnog kretanja radne snage i imao je uticaj na transfere fudbalera unutar Evropske unije (EU). Odluka je ukinula ograničenja za strane igrače iz EU u nacionalnim ligama i

jedne strane, a to može biti kako sportska organizacija, kada je cilj umanjenje primanja sportiste, tako i sportista kada deluju u njegovom najboljem interesu. U radu analiza odnosiće se na agente koji deluju u ime sportista (fudbalera). U situacijama kada deluju u ime sportiste, suštinski zadatak agenata obuhvata obavezu da tokom relativno kratkog trajanja karijere profesionalnog sportiste omoguće imovinsku valorizaciju njegovog talenta.³ Uloga sportskog agenta pored navedenog je nastala iz potrebe da se lice koje poseduje stručno i praktično znanje, stara i štiti interes lica koje ne poznaje dovoljno dobro prilike na sportskom tržištu ili nema stručnost u pogledu vođenja pregovora i zaključenja ugovora.⁴

Sportski agenti pored toga što poseduju stručna i praktična znanja, moraju ispunjavati uslove u pogledu iskustva i kontakta na sportskom tržištu. Na taj način oni dobijaju značajnu ulogu prilikom zaključenja ugovora između sportiste i sportske organizacije po najpovoljnijim uslovima.⁵ Međutim, prilikom obavljanja delatnosti postavlja se i pitanje odgovornosti sportskog agenta. Kao i u ostalim profesionalnim delatnostima, mogućnost zaštite od preteranih zahteva ostvaruje se putem osiguranja od profesionalne odgovornosti. U radu autor najpre nastoji da analizira obaveze agenata u sportu, pravnu prirodu ugovora koji se zaključuje između njega i sportiste, a zatim i mogućnost eventualnog osiguranja od profesionalne odgovornosti.

2. FUDBALSKI AGENTI - POJAM I OBAVEZE

Sportski agent može biti fizičko ili pravno lice koje u vidu povremenog ili stalnog zanimanja, uz nadoknadu, posreduje u cilju zaključenja ugovora svojih klijenata i stara se o njihovoј ukupnoj karijeri. Ukoliko je za to ovlašćen agent takođe zaključuje različite tipove ugovora ili preduzima druge pravne radnje u ime i za račun svojih klijenata.⁶

Iz navedenog sledi da se sportski agenti mogu baviti *posredovanjem ili zastupanjem* u oblasti sporta. Razlika između ova dva se odnosi na mogućnost agenta da zaključi ugovor ili preduzme drugi pravni posao u ime svog naloga-davca. Da bi mogao obavljati poslove zastupanja sportski agent mora posedovati odgovarajuća pravna znanja, te u praksi agenti kojima nedostaju kompetencije za obavljanje pravnih poslova često angažuju advokate. Stoga postavlja se pitanje da li advokati mogu obavljati funkciju agenta u sportu. U pogledu mogućnosti

omogućila igračima iz EU da predu u drugi klub po isteku ugovora bez plaćanja naknade za transfer. C-415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman.

³ Z. Vuković, *Ugovori o stručnom angažovanju sportskih stručnjaka*, doktorska disertacija, Univerzitet u Kragujevcu- Pravni fakultet, 2019, 149.

⁴ M. Mićović, „Sportski agenti“, *Pravni život*, 9/2014, 547.

⁵ M. Mićović, „Transfer fudbalera“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2015, 515-522.

⁶ Study on Sports Agents in the European Union, A study commissioned by the European Commission (Directorate-General for Education and Culture) November 2009, <https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-sports-agents-in-eu.pdf>, 24.10.2022.

advokata da obavljala poslove posredovanja u sportu razlikuju se tri situacije: izričita zabrana, mogućnost uz obavezu pribavljanja dozvole za rad (licence) i mogućnost obavljanja ovih poslova bez posedovanja dozvole za rad.⁷ Poslednja dva sistema razlikuju se na osnovu sistema pristupa preduzimanju poslova sportske agenture koji se primenjuje (sistem licenciranja ili sistem registracije). Zajedničko za oba sistema je da agent mora dokazati postojanje „besprekorne reputacije“ i nepostojanje sukoba interesa. Sistem licenciranja podrazumeva da se kontrola pristupa vršenju poslova sportskog agenta vrši od strane nadležnih tela, kroz ustanovljavanje potrebe davanja posebnog odobrenja za bavljenje zanimanjem sportski agent. Odobrenje se daje u formi dozvole za rad (licence).⁸ Sa druge strane u sistemu deklaracije vrši se automatska registracija kod nadležnog sportskog saveza svakog lica koje dostavi zadovoljavajuća uverenja o sopstvenoj „besprekornoj reputaciji“ i nepostojanju sukoba interesa.⁹

Uzimajući u obzir da obavljanje profesije sportskog agenta zahteva posedovanje određenog stručnog znanja kao i visok nivo profesionalnosti, u okviru sistema licenciranja, kao što smo pomenuli odobrenje za obavljanje ove profesije se daje u formi dozvole za rad (licence).¹⁰ U Republici Srbiji takođe se primenjuje sistem licenciranih sportskih agenata, odnosno sportski stručnjaci koji poseduju dozvolu za rad. Zakon predviđa uslove koje je potrebno da ispunи lice da bi mu se izdala ili obnovila dozvola za rad.¹¹ Radi analize osiguranja od odgovornosti sportskog agenta neophodno je pre svega utvrditi odgovornost ovog lica, a koja proizlazi iz njegovih obaveza i usko je povezana sa pravnom prirodom ovog ugovora. Naime, određenje pravne prirode ugovora koji se zaključuje između agenta i sportiste određuje i obaveze i odgovornost ovog lica, a samim tim predstavlja polaznu osnovu za analizu osiguranja od te odgovornosti.

3. PRAVNA PRIRODA UGOVORA O POSREDOVANJU U SPORTU I OBAVEZE AGENTA

Pravna priroda ugovora koji se zaključuje između agenta i sportiste izaziva nedoumice u pravnoj teoriji. Ovaj ugovor tradicionalno se naziva *ugovor o posredovanju u sportu*. Ovu terminologiju koristi i Zakon o sportu Republike Srbije.¹² Tako, u Zakonu o sportu se navodi da agenti obavljaju poslove posredovanja u sportskim transferima, dok se u Pravilniku Fudbalskog Saveza Srbije (FSS) određuje da agent zastupa igrače i/ili klubove u pregovorima, sa ciljem zaključenja ugovora o radu ili zastupa klubove u pregovorima sa ciljem zaključenja ugovora o

⁷ Za više v: J. M. Marmayou, “L’ avocat et le droit du sport”, *Journal de societes*, 2012, 29-33.

⁸ Za više v: Study on Sports Agents in the European Union, 84-85.

⁹ N. Đurđević, „Fudbalski posrednici i Zakon o sportu Republike Srbije iz 2016. godine“, *Zbornik radova: Usluga i uslužna pravila*, Kragujevac, 2016, 389-423

¹⁰ Pored sistema licenciranja postoji i sistem registracije (deklaracije), Za više v: Z. Vuković, “Prepostavke za obavljanje poslova sportskih agenata”, *Zbornik radova: Usluga i uslužna pravila*, Kragujevac, 2016, 423-424.

¹¹ Zakon o sportu, *Sl. glasnik RS*, br. 10/2016, čl. 27, st 3.

¹² *Ibid.*, čl. 94.

transferu.¹³ Dakle, pravilo iz sportskog pravilnika pored toga što nije ni sadržinski ni terminološki usklađeno sa zakonskom odredbom, otvara i pitanje kakva je uloga agenta prilikom transfera igrača.¹⁴ Uzimajući u obzir navedeno potrebno je utvrditi da li ovaj ugovor po pravnoj prirodi predstavlja ugovor o posredovanju u smislu odredbi Zakona o obligacionim odnosima (ZOO), ugovor o zastupanju, ugovor o nalogu ili možda *sui generis* ugovor.¹⁵ Pre svega definicija ugovora o posredovanju predviđena odredbama ZOO može se primeniti i na posredovanje u sportu. Ipak, ugovor o posredovanju u sportu je formalni ugovor čijim zaključenjem nastaje trajni odnos između agenta i sportiste koji se zaključuje na period ne duži od dve godine. Ovaj ugovor se ne može prečutno produžiti već je potrebno zaključiti novi pismeni ugovor na period od najduže dve godine.¹⁶ Sa druge strane, posredovanje predviđeno odredbama ZOO odnosi se na dovođenje u vezu sa nalogodavcem lica radi pregovora o zaključenju jednog ili više *tačno određenih ugovora*.¹⁷ Pored navedenog potrebno je naglasiti da ZOO ne zabranjuje mogućnost posredovanja za obe ugovorne strane, što u slučaju posredovanja u sportu nije moguće. Agent je dužan da se u svemu stara o interesima nalogodavca. On ne može istovremeno, u istom poslu, da predstavlja dva nalogodavca, niti da ima bilo kakav sporazum ili zajednički interes sa drugom stranom ili agentom druge strane.

Ovaj ugovor u nekim slučajevima može imati i elemente ugovora o zastupanju uzimajući u obzir da osim toga što dovodi u vezu sa nalogodavcem lice koje bi sa njim zaključilo ugovor može i učestvovati prilikom zaključenja ugovora kao zastupnik nalogodavca. Ovakav stav u skladu je sa Pravilnikom FSS. Ipak u odnosu na ugovor o zastupanju predviđen odredbama ZOO ovaj ugovor se razlikuje po tome što mora biti zaključen u kvalifikovanoj pismenoj formi, ne može biti zaključen na neodređeno vreme i delovanje sportskog agenta se ne može ograničiti na određeno područje.

Ugovor koji se zaključuje između agenta i sportiste ili sportske organizacije može imati elemente *ugovora o nalogu*. Ugovorom o nalogu obavezuje se nalogodavac da u ime nalogoprimeca preduzme određene poslove. Ti poslovi kao i u slučaju sportskog agenta mogu biti faktički i pravni. Pored toga od nalogodavca se zahteva postupanje sa dužnom pažnjom (ovde je po srpskom zakonu u pitanju pažnja dobrog privrednika) i njegove obaveze imaju karakter obligacije sredstva, a ne cilja. Takođe, agent ima obavezu da postupa u skladu sa ovlašćenjima i saobrazno primljenom nalogu, obavezu zaštite interesa nalogodavca, obavezu obaveštavanja i obavezu vođenja poslovnih knjiga i polaganje računa, što se načelno poklapa sa obavezama nalogodavca. Međutim, ovaj ugovor se razlikuje i od ugovora o nalogu pre svega po obaveznoj pismenoj formi ugovora, oričenom trajanju od 2 godine i tome što agent posreduje radi zaključenja ugovora između

¹³ Fudbalski savez Srbije, „Pravilnik o radu sa posrdnicima“, *Fudbal* 15.06.2017., čl. 2.

¹⁴ M. Mićović, 2014, 543.

¹⁵ Zakon o obligacionim odnosima (ZOO), *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93, *Sl. list SCG*, br. 1/2003 - *Ustavna povelja i Sl. glasnik RS*, br. 18/2020, čl. 813-826.

¹⁶ Zakon o sportu, čl. 94, st. 11.

¹⁷ ZOO, čl. 813.

nalogodavca i trećeg lica, po čemu je ovaj ugovor sličniji ugovoru o posredovanju. Kao najbolji termin neki autori navode *ugovor o predstavljanju u sportu*.¹⁸ U tom smislu ugovor o sportskoj agenturi bi se mogao smatrati posebnom vrstom ugovora o zastupanju u onim slučajevima kada agent učestvuje u zaključenju ugovora. Ipak, ovaj ugovor ima određene specifičnosti u odnosu na ugovor o zastupanju predviđen odredbama ZOO. Kao što smo prethodno pomenuli, te specifičnosti se odnose na način zaključenja, trajanja i produženja ugovora i područja na kome agent obavlja svoje aktivnosti.¹⁹

Prilikom određenja pravne prirode takođe je značajno utvrditi i standard pažnje koji se zahteva od sportskog agenta. Uzimajući u obzir da se od njega očekuje posedovanje stručnih i profesionalnih kvalifikacija, standard pažnje koja se od njega zahteva je *pažnja dobrog stručnjaka*. Međutim, ukoliko i pored potrebne pažnje nije uspeo da nađe odgovarajućeg partnera za nalogodavca on neće odgovarati, te možemo zaključiti da njegova obaveza ima karakter obligacije sredstva a ne obligacije cilja.

Obaveze sportskih agenata obuhvataju obaveze kojima se generalno određuje okvir za njegovo delovanje i obaveze koje preuzima zaključenjem posla sa nalogodavcem. Prve obuhvataju: obavezu da postupa u skladu sa sportskim i zakonskim pravilima; obavezu da dostavlja propisane informacije i dokumentaciju sportskim savezima; obavezu da izbegava sukob interesa prilikom vršenja aktivnosti; zabranu da kontaktira igrače koji imaju ugovor o ekskluzivnoj agenturi sa drugim agentom; koji imaju zaključene ugovore sa klubom, sa namerom da ih ubedi da raskinu ugovore ili da se ne pridržavaju ugovornih obaveza.²⁰

Pored navedenog agent ima obavezu da postupa u skladu sa ovlašćenjima i primljenim uputstvima, da se stara o interesima nalogodavca, da ga obaveštava, obavezu vođenja poslovnih knjiga i polaganje računa. U zavisnosti od volje nalogodavca, obaveza postupanja u skladu sa ovlašćenjima može da ima različitu sadržinu. Naime obaveze sportskog agenta se mogu odnositi na preduzimanje samo faktičkih ili faktičkih i pravnih radnji. On može da bude ovlašćen da dovede u vezu zainteresovana lica radi zaključenja ugovora sa nalogodavcem, da učestvuje u pregovorima između nalogodavca i trećeg lica sa kojim je nalogodavca doveo u vezu, ili da zaključi ugovor sa trećim licem u ime i za račun nalogodavca. Kao što smo prethodno utvrdili standard pažnje koji se od njega zahteva je pažnja dobrog stručnjaka te u tom smislu mora da vodi računa da lice sa kojim dovodi u vezu nalogodavca, odnosno lice sa kojim zaključuje ugovor bude odgovarajući poslovni partner. Ukoliko je postupao sa dužnom pažnjom on neće odgovarati, dok će u suprotnom odgovarati za štetu koju je naneo nalogodavcu.²¹ Povodom poslova koji su mu povereni, sportski agent je dužan da se pridržava uputstava koja mu je dao nalogodavac, a ukoliko proceni da su

¹⁸ Z. Vuković, 2019, 216.

¹⁹ M. Mićović, 2014, 546.

²⁰ *Ibid.*

²¹ M. Ječmenić, „Ugovor o posredovanju u sportu“, *Glasnik prava*, 2/2012, 43.

uputstva štetna za nalogodavca, dužan je da ga o tome upozori. Pretpostavlja se da nalogodavac najbolje zna šta je potrebno uraditi kako bi njegovi interesi bili zadovoljeni, a posao obavljen pod najpovoljnijim uslovima. Sportski agent je dužan da nalogodavca obavesti o svim okolnostima koje su mu poznate ili su mu morale biti poznate, a od značaja su za nameravani posao. Povodom obavljenih poslova sportski agent je dužan da vodi poslovne knjige gde upisuje ugovore koje je zaključio. Nalogodavac ne mora da prihvati da zaključi ugovor sa licem koje je agent našao, ali ukoliko odbije da zaključi ugovor, dužan je da o tome bez odlaganja obavesti agenta.

Uzimajući u obzir sve navedeno stava smo da u pogledu odredbi ZOO u onim slučajevima kada agent ne učestvuje u zaključenju ugovora ovaj ugovor ima najviše sličnosti sa ugovorom o nalogu uz specifičnosti vezane za profesiju sportskog agenta. U slučajevima kada učestvuje uvođenju pregovora i zaključenju ugovora on predstavlja posebnu vrstu ugovora o zastupanju.

4. OSIGURANJE OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI FUDBALSKEGA AGENTA

Osiguranje od profesionalne odgovornosti spada u imovinska osiguranja i pruža zaštitu od propusta i grešaka u obavljanju određene stručne delatnosti (npr. lekara, advokata, revizora, direktora korporacija, stečajnih upravnika). Kao segment osiguranja od odgovornosti, ova vrsta osiguranja se ugovara za štete koje nastanu kao posledica profesionalnog propusta koje osiguranik učini u toku obavljanja svog rada.

Od svih kvalifikacija profesionalne odgovornosti ističu se četiri koje moraju biti uvek prisutne:

- 1) profesionalnoj odgovornosti podležu lica čija se delatnost sastoji u vršenju određene intelektualne aktivnosti – tzv. intelektualne profesije;
- 2) potrebno je da postoji strogo lični (intuitus personae) karakter prestacije;
- 3) prestaciju karakteriše sloboda u izvršavanju radi zadovoljenja potreba drugih ljudi zavisnih od realizacije tog dela;
- 4) kod profesionalne odgovornosti se mora raditi o obavezi sredstva, a ne o obavezi rezultata (bez garancije da će željeni rezultat biti ostvaren).

Upravo sve ove uslove ispunjava i lice koje se bavi posredovanjem u fudbalu. Specifičnost ove vrste osiguranja ogleda se u tome što ono pruža zaštitu kako sportskom agentu, tako i oštećenom licu. Osnovni cilj osiguranja agenata u fudbalu je osiguranje od svih zahteva za naknadu koje podnese igrač, klub ili drugi posrednik a koje nastanu putem delovanja posrednika koji je u suprotnosti sa pravilima predviđenim zakonom ili Pravilnikom kako FSS-a, tako i Pravilnicima vodećih svetskih fudbalskih organizacija (npr. FIFA).²²

²² M. Proso, „Osiguranje profesionalne odgovornosti menadžera u sportu s posebnim osvrtom na posrednike u transferima nogometnih igrača“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 4/2011, 906.

Osiguranje od profesionalne odgovornosti u sistemima licenciranja predstavlja često uslov za dobijanje dozvole za rad (licence). Tako Pravilnik FIFE predviđa da ako kandidat položi pismeni ispit, mora da zaključi osiguranje od profesionalne odgovornosti u svoje ime sa renomiranim osiguravajućem društvom, po mogućnosti u svojoj zemlji. Na ovaj način ova vrsta profesionalnog osiguranja dobija status obaveznog osiguranja i predstavlja pored „besprekorne reputacije“ i nepostojanja sukoba interesa uslov za dobijanje licence. Ovo nije neuobičajeno u osiguranju od profesionalne odgovornosti. Naime, danas je u mnogim profesionalnim delatnostima osiguranje obavezno. Na ovaj način želi se istaći značaj tih profesija i omogućiti zaštita lica koja obavljaju određenu profesiju od opterećujućih odštetnih zahteva. Sa druge strane, na ovaj način se garantuje naplata odštetnih zahteva od strane oštećenog lica. Samim tim obaveze osiguravajućeg društva odnose se na isplatu naknade štete oštećenom ili oštećenim licima ukoliko ih ima više (do visine osigurane sume) i pružanje potrebne pravne zaštite osiguraniku.²³

Osiguranje pokriva sve rizike koji mogu nastati prilikom obavljanje delatnosti fudbalskog agenta. Pitanje koje je od posebnog značaja jeste da li osiguranje pokriva štete nastale nakon prestanka aktivnosti agenta a koje su izazvane radnjama izvršenim u toku trajanja osiguranja. Prema stavu FIFE osiguranje treba da pokriva sve eventualne štete nastale nakon prestanka aktivnosti agenta igrača, ali koje su izazvane takvom aktivnošću. Politika ove vrste osiguranja je formulisana na način da je svaki rizik povezan sa aktivnostima agenta vezanim za posredovanje u fudbalu pokriven. Fudbalsko udruženja koje izdaje agentu licencu je u obavezi da proveri usklađenost osiguranja od profesionalne odgovornosti sa Pravilnikom FIFE.²⁴ Iznos pokriven polisom osiguranja ne može biti manji od 100.000 CHF. Po isteku polise agent je dužan da je obnovi i pošalje relevantna dokumenta fudbalskom savezu, jer kao što smo pomenuli osiguranje je uslov za dobijanje i posedovanje dozvole za rad. Međutim, u slučaju da agent nije u mogućnosti da zaključi polisu osiguranja od profesionalne odgovornosti u skladu sa članom 9 pravilnika FIFE, daje mu se mogućnost da deponuje bankarsku garanciju u minimalnom iznosu od 100.000 CHF.²⁵ Kada nije moguće zaključiti osiguranje od profesionalne odgovornostima teritoriji određenog fudbalskog saveza, taj savez obaveštava FIFA-u i podnosi zvaničan zahtev za odobravanje bankarske garancije.²⁶ Troškovi pokrića odštete fudbalskog agenta za obavljanje profesionalne delatnosti zavise od nekoliko ključnih faktora, uključujući tačnu prirodu posla koji obavljaju, obim posla na godišnjem nivou, prethodno iskustvo i kao i okolnosti koje se odnose na savesnost obavljanja posla (postojanje ranijih tužbi protiv njih). Uopšteno govoreći, cena polisa

²³ Ibid.

²⁴ FIFA, Regulations Players' Agents, Article 9,

<https://digitalhub.fifa.com/m/61a181520bfe5b8c/original/noocabtokk00rft7ds71-pdf.pdf>, 25.10.2022.

²⁵ Npr. takva vrsta osiguranja ne postoji u njegovoj zemlji.

²⁶ FIFA, Regulations Players' Agents, Aneks 2, 29.

osiguranja od profesionalne odgovornosti za fudbalske agente se smanjuje kao rezultat veće konkurenčije i veće svesti o rizicima sa kojima se suočavaju fudbalski agenti. Kao i u ostalim vrstama osiguranja što je tražnja veća to je niži iznos premije osiguranja.

Već smo pomenuli da postoje situacije u kojima se advokat bavi posredovanjem u sportu, u onim sistemima u kojima je to dozvoljeno. Advokat koji se prvenstveno bavi pregovorima za zaključenje ugovora sa sportistom je zapravo sportski agent koji ima titulu advokata. U praksi se pokazalo da ovi advokati imaju probleme prilikom zaključenja osiguranja od profesionalne odgovornosti. U pogledu ovog pitanja značajno je i da li osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata može pokrivati i njegovu odgovornost kao fudbalskog agenta ili je potrebno zaključiti posebnu vrstu osiguranja.²⁷ Uzimajući u obzir da je predmet osiguranja od profesionalne odgovornosti ovde obavljanje advokatske delatnosti, stava smo da ovo osiguranje ne može pokriti obavljanje delatnosti fudbalskog agenta. Ovo osiguranje može pokriti isključivo štetu nastalu kao rezultat obavljanja njegove advokatske delatnosti.

Pored navedenog kada je u pitanju osiguranje u sportu uzimajući u obzir njegov značaj u nekim zemljama javljaju se specijalizovana osiguravajuća društva koja se bave isključivo osiguranjem u oblasti sporta.²⁸ Međutim, u Srbiji, a kao i ostalim zemljama regiona još uvek ne postoji specijalizovana osiguravajuća društva koja se bave isključivo osiguranjem u oblasti sporta.²⁹

Kao i u svim vrstama osiguranja od odgovornosti uvek postoji rizik od moralnog hazarda odnosno rizičnijeg ponašanja usled činjenice da će eventualnu štetu pokriti osiguranje. Radi zaštite od ovog rizika može se predvideti učešće osiguranika u šteti ili u određenom novčanom iznosu ili u određenom procentu.

Osiguranje od profesionalne odgovornosti fudbalskih agenata u Srbiji još uvek nije dovoljno razvijeno. Naime, nismo naišli ni na jedno osiguravajuće društvo koje pruža ovu vrstu osiguranja. Pojedine osiguravajuće kuće pružaju mogućnost da shodno specifičnostima profesije i posla kreiraju uslugu kojom će zaštитiti imovinske interese osiguranika. Ipak, od značaja bi bilo da se sa razvojem tržišta pojave i specijalizovana osiguravajuća društva koja se isključivo bave osiguranjem u oblasti sporta. Treba imati u vidu da osiguranje u ovoj oblasti obuhvata nekoliko zasebnih vrsta osiguranja.³⁰

²⁷ Za više o profesionalnoj odgovornosti advokata v: N. Petrović Tomić, „Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata- srpska verzija novog oblika osiguranja“, *Tokovi osiguranja*, 3/2012, 17-40.

²⁸ M. Čurković, „Mnogo rizika, malo osiguranja“, *Svijet osiguranja*, 2/2007, 49; „Bluefin sport“ ekspert za osiguranje sportista, list kompanije Dunav osiguranje, 361/2013, 10., <https://www.dunav.com/wp-content/uploads/2016/11/Casopis-Osiguranje-361.pdf>, pristup 27.10.2022.

²⁹ I. Tošić, O. Novaković, „Vrste osiguranja u sportu (regulativa u domaćem i uporednom pravu)“, *Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje*“, Beograd- Valjevo 2018, 523-524.

³⁰ Za više v: I. Tošić, O. Novaković, 517-528; I. Tošić, O. Novaković, „Odgovornost i osiguranje od odgovornosti organizatora sportske priredbe“, *Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje*, Beograd- Valjevo 2019, 471-481.; O. Novaković, I. Tošić, „Osiguranje od otkazivanja fudbalskih događaja“, *Srpski fudbal- uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 73-83.

5. ZAKLJUČAK

Ugovor o posredovanju u transferu fudbalera znatno olakšava prelazak fudbalera iz jednog u drugi klub imajući u vidu da se na taj način omogućuje da u transferu učestvuju profesionalna lica. U svetu su se razvila dva sistema za dobijanje statusa sportskog agenta, sistem registracije i sistem licenciranja. Drugi je prihvaćen i u Zakonu o sportu Republike Srbije, te da bi određeno lice obavljalo transfer u oblasti sporta potrebno je da pored „besprekorne reputacije“ i nepostojanje sukoba interesa poseduje dozvolu za rad (licencu). Ugovor koji se zaključuje između agenta i fudbalera (kluba) izaziva nedoumice u pogledu pravne prirode. Naime, postavlja se pitanje da li ovaj ugovor predstavlja ugovor o posredovanju, zastupanju, nalogu ili *sui generis* ugovor. Došli smo do zaključka da postoji razlika u zavisnosti od toga da li agent učestvuje u pregovorima i zaključenju ugovora. Ukoliko je to slučaj stava smo da ovaj ugovor predstavlja *posebnu vrstu ugovora o zastupanju*, ukoliko ne on predstavlja *posebnu vrstu ugovora o nalogu*, sa specifičnostima karakterističnim za sportsku agenturu.

Obavljanje delatnosti sportskog agenta, kao i drugih vrsta profesionalnih delatnosti dovodi do odgovornosti koja često može biti materijalno previše opterećujuća za ovo lice. Kao jedan od načina zaštite fudbalskog agenta od takvih imovinskih zahteva javlja se osiguranje od profesionalne odgovornosti. Prema pravilima FIFE videli smo da posedovanje pomenute polise osiguranja predstavlja uslov za dobijanje licence. U Srbiji još uvek ne postoji ova vrste osiguranja ali sa razvojem tržišta bilo bi značajno da dođe i do osnivanja specijalizovanih osiguravajućih društava koja se isključivo bave osiguranjem u oblasti sporta.

Iva Tošić

Research Associate at the Institute of Comparative Law in Belgrade

FOOTBALL AGENTS-SPORT MEDIATION AND PROFESSIONAL LIABILITY INSURANCE

Summary

Agents in sports, especially football, are of high importance for the transfer of football players and conclusion of contracts between football players and clubs. Taking into account that they are professionals and have special knowledge, their participation in the conclusion of the contract can be of great significance and enables the valorization of the athlete's talent. However, bearing in mind that sport mediation is a professional activity, the agent's obligations can also lead to his responsibility, which can represent a remarkable financial burden for him. For these reasons, as well as in other professional activities, professional

liability insurance is required. The importance of this insurance is also shown by the fact that obtaining a license in some cases is conditioned by the conclusion of a professional liability insurance contract. In the first part of the paper, the author analyzes the concept of a sports agent, his obligations, as well as the legal nature of the contract concluded between him and the athlete (sports organization). Namely, in order to analyze professional liability insurance, it is necessary to determine the responsibility of the sports agent, which depends on his obligations. These obligations are conditioned by the legal nature of the relationship between the agent and the athlete. In the second part of the paper author analyzes professional liability insurance.

Keywords: football, football agent, legal nature, professional liability insurance.

Literatura

- „Bluefin sport“ ekspert za osiguranje sportista, list kompanije Dunav osiguranje, 361/2013, 10., <https://www.dunav.com/wp-content/uploads/2016/11/Casopis-Osiguranje-361.pdf>.
- Čurković M., „Mnogo rizika, malo osiguranja“, *Svijet osiguranja*, 2/2007.
- Đurđević, N., „Fudbalski posrednici i Zakon o sportu Republike Srbije iz 2016. godine“, *Zbornik radova: Usluga i uslužna pravila*, Kragujevac, 2016.
- Holt, M., “The Ownership and Control of Elite Club Competition in European Football”, *Soccer and Society*, 1/2007.
- Ječmenić, M., „Ugovor o posredovanju u sportu“, *Glasnik prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 2/2012.
- Marmayou, J. M., “L’ avocat et le droit du sport”, *Journal de societes*, 2012, 29-33.;
- Mićović, M., „Sportski agenti“, *Pravni život*, 9/2014.
- Mićović, M., „Transfer fudbalera“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2015.
- Novaković, O., Tošić, I., „Osiguranje od otkazivanja fudbalskih događaja“, *Srpski fudbal- uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.
- Petrović Tomić, N., „Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata- srpska verzija novog oblika osiguranja“, *Tokovi osiguranja*, 3/2012.
- Proso, M., „Osiguranje profesionalne odgovornosti menadžera u sportu s posebnim osvrtom na posrednike u transferima nogometnih igrača“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 4/2011.
- Study on Sports Agents in the European Union, A study commissioned by the European Commission (Directorate-General for Education and Culture) November 2009, <https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-sports-agents-in-eu.pdf>.

Tošić, I., Novaković, O., „Odgovornost i osiguranje od odgovornosti organizatora sportske priredbe“, *Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje*, Beograd - Valjevo 2019.

Tošić, I., Novaković, O., „Vrste osiguranja u sportu (regulativa u domaćem i uporednom pravu)“, *Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje*, Beograd- Valjevo 2018.

Vuković, Z., “Prepostavke za obavljanje poslova sportskih agenata”, *Zbornik radova: Usluga i uslužna pravila*, Kragujevac, 2016.

Vuković, Z., *Ugovori o stručnom angažovanju sportskih stručnjaka*, doktorska disertacija, Univerzitet u Kragujevcu- Pravni fakultet, 2019.

UGOVORNI STATUS SPORTISTA U REPUBLICI SRBIJI

Sažetak

Autori analiziraju pravni položaj profesionalnog sportista koji zaključuje ugovor o radu i pravni položaj sportista amatera koji zaključuju ugovore o bavljenju sportom i ugovore o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje. Navedeni ugovori povlače sa sobom niz prava i obaveza koji su pre svega uređeni Zakonom o sportu kao posebnim zakonom u odnosu na Zakon o radu, koji se takođe primenjuje, kao krovni zakon kojim se uređuje oblast rada. Autori polaze od pretpostavke da postojeći zakonski okvir povlači niz negativnih posledica na (radno)pravni položaj sportista i da ima mesta izmenama koje su u radu predložene.

Ključne reči: profesionalni sportista, sportista amater, ugovor o bavljenju sportom, ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje, sportsko pravo

1. UVOD

Pravni položaj sportista, iako se na prvi pogled može činiti jednostavno regulisanim, povlači sa sobom nedoumice u pogledu regulisanja specifičnosti koje se odnose pre svega na ugovore koje sportisti zaključuju a od kojih zavise prava i obaveze kojima sportisti podležu. Navedeno vredi, posebno kada se uzme u obzir da među sportistima postoje različite kategorije koje se odnose prvenstveno na grubu podelu između sportista amatera i profesionalnih sportista, ali i na maloletne i punoletne sportiste, imajući u vidu da se sportisti često susreću sa profesionalnim angažmanima i u dobu koje prethodi punoletstvu. Ovu razliku pravi i domaći Zakon o sportu. Razlika između profesionalnog i amaterskog sportiste je nekada izuzetno izražena, dok u pojedinim aspektima zataji. Jednostavna, ali korisna definicija je da se sportisti amateri bave sportom kao zanimanjem, dok se profesionalni sportisti bave sportom kao vokacijom.

U Republici Srbiji ugovori koje sportista može zaključiti variraju u zavisnosti od toga da li je reč o profesionalnom sportisti ili sportisti amateru. Radi

* Redovni profesor, Pravni fakultet Univerzitet u Kragujevcu, Kragujevac, Srbija. E-mail: bojan.urdarevic@gmail.com

** Istraživač saradnik, Institut za uporedno pravo, Beograd, Srbija. E-mail: jovana.misailovic@yahoo.com

pojašnjenja, važno je naglasiti da sportisti mogu biti i preduzetnici. Naime, reč je o vrhunskim sportistima koji se mogu samostalno profesionalno baviti sportskim aktivnostima u individualnim sportovima kao samostalni profesionalni sportista, odnosno preduzetnik. Međutim, s obzirom da se na preduzetnike primenjuje poseban režim koji nije predmet regulisanja Zakona o radu, oni će biti izostavljeni iz analize.¹ Dok profesionalni sportisti zaključuju ugovore o radu pa time stiču status zaposlenog, sportisti amateri su angažovani po osnovu ugovora kojima se ne zasniva radni odnos. U pogledu poslednjih, posebne nedoumice stvaraju ugovori koje zaključuju maloletni sportisti a koji obuhvataju ugovore o bavljenju sportom i ugovore o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje.

U nastavku rada, autori izlažu potencijalne probleme koje za sportiste ima zaključivanje pomenutih ugovora uz davanje predloga za izmenu zakonodavnog okvira u ovom domenu.

2. UGOVOR O ANGAŽOVANJU PROFESIONALNIH SPORTISTA

Normativni okvir kojim se uređuje radnopravni položaj profesionalnog sportiste u Republici Srbiji uređen je odredbama Zakona o sportu i Zakona o radu².

Kada je reč o profesionalnim sportistima, odredbe Zakona o sportu primenjuju se imajući u vidu da je reč o posebnom zakonu kojim se uređuje oblast sporta i, između ostalog i prava i obaveza sportista. Zakon o radu primenjuje se na pravni položaj profesionalnog sportiste kao krovni zakon kojim se uređuje oblast rada. Zakonom o sportu predviđeno je da profesionalni sportisti moraju imati zaključen ugovor o radu, na osnovu kojeg ova lica stiču status zaposlenog. U tom pogledu važno je ukazati na specifičnosti koje ugovor o radu profesionalnog sportiste razlikuju od ugovora o radu koje zaključuju drugi radnici, a koje opravdano treba smatrati neophodnim s obzirom da zapošljavanje u oblasti sporta podrazumeva niz odstupanja od onoga što se smatra „regularnim“ procedurama u drugim oblastima rada.³ Tako, na primer, dok radni odnos u drugim sektorima rada uključuje zaposlenog i jednog poslodavca, pri čemu je ovaj odnos regulisan isključivo uslovima ugovora između strana, radnim zakonodavstvom i eventualno važećim kolektivnim ugovorima, u profesionalnom sportu položaj sportiste kao radnika je drugačiji jer na prvom mestu poslodavac nije jedno lice

¹ Naime, profesionalni sportisti koji su u statusu samozaposlenih čine većinu profesionalnih sportista u svetu angažovanih kako u individualnim tako i u kolektivnim sportovima. V. Smokvina, *Sports Law in Croatia*, Wolters Kluwer, 2017, 483.

² „Sl. glasnik RS”, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje.

³ C. R. Deubert, „Labor & Employment Law Guidance for Professional Sports Teams“, *Marq. Sports L. Rev.* 359, 2022, 361.

koje je vlasnik sredstava rada, niti se „posao“ obavlja u prostorijama poslodavca koja su poznata i prisutna u većini drugih okolnosti obavljanja rada. U *common law* sistemu, na primer, smatra se da je pozicija sportiste, iako se na njega primeđuju odredbe radnog zakonodavstva, dodatno delikatna ukoliko se uzme u obzir da mu instrukcije kako da „obavlja“ posao ne daje jedan poslodavac direktno, već saveti dolaze i od saigrača, kapitena tima, lica iz stručnog štaba sportista, trenera.⁴ Dodatno, neka ponašanja koja su zabranjena u većini drugih oblasti rada u sportu su dozvoljena. Ova okolnost je opravdana društvenom vrednošću sporta, jer u suprotnom, mnogi sportovi bi bili zabranjeni. Rizici koje takve sportske aktivnosti podrazumevaju, zahtevaju da se obezbedi posebna zaštita zdravlja sportista, koja nadilazi obim „regularne“ zaštite i zdravlja na radu kod poslodavca.⁵

Razlog za specifičnu prirodu radnog odnosa sportista, možemo pronaći u činjenici da upravljanje profesionalnim sportom uključuje niz aktera, ne samo poslodavca i zaposlenog, kako nacionalnih tako i međunarodnih, koji regulišu bavljenje sportom, kao i veliki broj i divergentna priroda sportskih organa upravljanja u različitim sportskim disciplinama koji čine prirodu radnog odnosa sportiste drugačijom.⁶

U Republici Srbiji u skladu sa Zakonom o sportu, sportska organizacija ima obavezu da u slučaju angažovanja profesionalnog sportiste sa tim sportistom zasnuje radni odnos. Pored toga, Zakon o sportu predviđa da se prava, obaveze i odgovornosti profesionalnih sportista uređuju zakonom, sportskim pravilima nadležnog nacionalnog granskog sportskog saveza, kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu (kad nije zaključen kolektivni ugovor kod poslodavca) i ugovorom o radu između sportiste i sportske organizacije.⁷ U slučaju angažovanja maloletnog sportiste, postoji dodatna mogućnost - ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste za sportsko usavršavanje, o kojoj će biti reči u nastavku teksta. Pored navedenog, od značaja je i odredba Zakona o sportu kojom se predviđa da profesionalni sportista ima sva prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa u skladu sa zakonom kojim se uređuje rad, ako Zakonom o sportu ili sportskim pravilima nadležnog međunarodnog sportskog saveza nije drukčije utvrđeno.⁸ U tom smislu, neophodno je izdvojiti da Zakon o sportu predviđa da se ugovorom o radu koji zaključuje profesionalni sportista regulišu osnovni instituti radnog prava poput zarade i drugih primanja koja nemaju karakter zarade, radnog vremena, odmora i odsustava, trajanje ugovora. Već na ovom mestu može se uvideti u kojoj meri na radnopravni status sportista uticaj imaju odredbe koje su sadržane u posebnim propisima, nezavisno dakle od odredaba kojima se uređuje opšti režim rada.

⁴ S. Gardiner, *Sports Law in the United Kingdom*, Wolters Kluwer International, 2014, 68.

⁵ R. Carmina, „Employment Status in Amateur Sport in Italy“, *European Labour Law Journal* 7, 1/2016, 149.

⁶ A. M. Louw, „Should the Playing Fields Be Levelled - Revisiting Affirmative Action in Professional Sport - Part 2,“ *Stellenbosch Law Review* 15, 2/2004, 227.

⁷ Zakon o sportu, „Sl. glasnik RS“, br. 10/2016, član 10.

⁸ Zakon o sportu, član 13.

Kada je reč o zaradi, važno je naglasiti da pored zarade, profesionalni sportista ostvaruje i pravo na primanja koja nemaju karakter zarade: novčane i druge nagrade za postignute sportske rezultate, naknadu troškova smeštaja, ishrane i putovanja za vreme sportskih priprema i sportskih takmičenja, novčanu i drugu naknadu na ime zaključenja ugovora, naknadu za korišćenje lika sportiste i druga slična primanja, besplatan smeštaj.⁹ Neretko, značajan deo novca se sportisti isplaćuje neposredno pre samog zaključenja ugovora, u formi naknade za zaključenje ugovora, a visina zarade koju dobija za angažovanje po osnovu ugovora o radu bude niža. Insistiranje na ovoj vrsti naknade od strane sportista je opravданo, ukoliko se uzme u obzir da sportisti u najvećem broju slučajeva značajno ranije okončavaju karijeru u odnosu na većinu drugih profesija gde je aktivnost na polju rada duža.¹⁰ Ovakva naknada pruža finansijsku sigurnost sportisti za određeni period nakon potpisivanja ugovora. Međutim, s obzirom da naknada na ime zaključenja ugovora nije u vezi sa radnim angažovanjem sportiste, njegovim stupanjem na rad ili utrošenim vremenom na radu, ona nije radnopravna kategorija i na nju se ne primenjuje Zakon o radu. Tako, ima mesta tvrdnjama da je „naknada na ime zaključenja ugovora zapravo monetizovanje visine očekivanja poslodavca (sportske organizacije) od zaposlenog (sportiste). Ipak s obzirom da garancije za sportske rezultate nema, ova naknada ugovoru o radu profesionalnog sportiste daje izražen aleatorni karakter.“¹¹ Ono što dodatno udaljava ugovor o radu sportiste od uobičajenih ugovora o radu, jeste naknada za postignute rezultate - *premija*. Iako slične prakse postoje i u drugim profesijama, u ovom slučaju nesrazmeran iznos naknade koja može biti ugovoren u odnosu na iznos zarade kao i visok stepen nepredvidivosti ispunjenja uslova od koga zavisi pravo na premiju pojačava aleatorni karakter ugovora o radu sportista, što svakako nije podrazumevana karakteristika ugovora o radu.¹²

Kada je reč o institutu radnog vremena, Zakon o sportu predviđa da se radno vreme, odmori, odsustva i druga prava i obaveze profesionalnog sportiste prema sportskoj organizaciji prilagođavaju režimu sportskih priprema, odnosno takmičenja.¹³ U profesionalnom sportu, najvažnije merilo uspeha jesu postignuti sportski rezultati. Upravo stoga, život profesionalnog sportiste podrazumeva nekada rigorozne režime koji podrazumevaju karantin, nekoliko treninga u toku

⁹ Zakon o sportu, član 13, stav 7.

¹⁰ I. Jakovljević, *Ugovori o angažovanju profesionalnih sportista i ugovaranje sportske arbitraže*, dostupno na: https://ugovori-o-angazovanju-profesionalnih-sportista-i-ugovaranje-sportske-arbitraze/?_str_noCache=r-str13863ab4de93874, 25.10.2022.

¹¹ *Ibid.*

¹² U uporednom pravu, zbog nedovoljno kvalitetnog regulisanja radnopravnog statusa profesionalnih sportista, pojavljuju se, posebno u državama istočne Evrope primeri standardiziranih ugovora kojim se sportisti stavljuju u nezavidnu situaciju u odnosu na klubove, a kojima se plata određuje u rasponu od 10% utvrđenog i 90% variabilnog iznosa, u zavisnosti od rezultata koje pak procenjuje klub, nema ugovorne sigurnosti u slučaju povreda ili bolesti, nema zdravstvenog i penzijskog osiguranja, mogućnost kažnjavanja igrača putem jednostranih odluka kluba u rasponu je od 10% - 100% iznosa plate. A. Bilić, V. Smokvina, „Ugovori između profesionalnih nogometara i klubova - ugovori radnog ili građanskog prava?“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 4/2012, 843, 831-862.

¹³ Zakon o sportu, član 13, stav 10.

dana kada je to potrebno, ograničenja u pogledu stila života koji za cilj ima održavanje fizičke spremnosti, odvojenost od porodice. Usled navedenog, institut radnog vremena kakvo poznaju radna zakonodavstva nemaju baš velikog udela u pogledu sportista. Ovo se odnosi i na druge modalitete poput raspodele radnog vremena i/ili prekovremenog rada.

Specifičnost ugovora o radu profesionalnih sportista je i rok na koji se zaključuje. Naime, za razliku od tipičnog ugovora o radu koji može da se zasnuje na određeno i na neodređeno vreme, prema odredbama Zakona o sportu, ugovor o radu sa profesionalnim sportistom može da se zaključi samo na određeno vreme, i to najviše na pet godina.¹⁴ Ono što je važno istaći jeste da ne postoji zabrana, niti poseban uslov da profesionalni sportista ponovo zaključi ugovor o radu sa istom ili drugom sportskom organizacijom. Međutim, ova specifičnost doprinosi tome da se ugovor o radu sportista dodatno udalji od uobičajenog ugovora o radu, gde se prilikom zasnivanja radnog odnosa prvenstveno teži zasnivanju radnog odnosa na neodređeno vreme.

3. UGOVORI IZMEĐU SPORTSKIH ORGANIZACIJA I SPORTISTA AMATERA

Prema Zakona o sportu, sportista amater i sportska organizacija mogu da zaključe jedan od dva tipa ugovora: (1) ugovor o stipendiranju maloletnog sportista i (2) ugovor o bavljenju sportom.¹⁵ U skladu sa načelom autonomije volje, sportisti amateri i klubovi mogu samostalno da uređuju sadržinu ovih ugovora, kao i da kreiraju ugovorni odnos prema sopstvenim potrebama. Od toga koji će se ugovor zaključiti sa klubom i u kom statusu zavisi i koji i koliki porez će se plaćati na novčane i druge naknade. U skladu sa Zakonom o porezu na dohodak građana sportisti amateri imaju pravo na „poresko izuzimanje za naknadu za ishranu – hranarinu koju sportistima amaterima isplaćuju amaterski sportski klubovi – u mesečnom iznosu od 10.898 dinara.“¹⁶

U pogledu pravne prirode oba ugovora kojima se angažuje sportista amater, možemo reći da su oni: formalni, imenovani, konsensualni, obostrano obavezujući, teretni, kauzalni, dugotrajni, glavni, složeni, posebni i tipski ugovori. Obrazac tipskog ugovora ne sačinjava i ne utvrđuje sportski klub, već nadležni nacionalni granski sportski savez svojim sportskim pravilima, što se pravda činjenicom da se samo sa sadržinski identičnim ugovorima između sportista i sportskih klubova može postići jednakost šansi u sportskim takmičenjima.¹⁷

Sportistu amateru koji nema zaključen sa klubom jedan od dva pomenuta ugovora, ili ima zaključen neki drugi ugovor koji Zakon o sportu ne poznaje, treba

¹⁴ J. Misailović, „O radnopravnom statusu fudbalera“, u: *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive* (ur. M. Stanić, D. Šuput), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, str. 68.

¹⁵ Zakon o sportu, član 17.

¹⁶ Zakon o porezu na dohodak građana, „Sl. glasnik br. 24/2001....10/2022“, član 9, stav 1, tačka 13.

¹⁷ N. Đurđević, M. Mićović, Z. Vuković, *Ugovori u sportu*, Pravni fakultet Kragujevac, Kragujevac, 2014, 71.

smatrati sportistom amaterom koji se bavi sportskim aktivnostima bez ugovora. Smatramo da je ovo vrlo važno pitanje jer i dalje postoji raširena praksa da klubovi sa sportistom amaterom zaključuju razne neimenovane ugovore, odnosno one koji uopšte nisu predviđeni Zakonom o sportu, ili ne poštuju sadržinu onih koji su zakonom regulisani. Na primer, postoje brojni primeri gde su zaključeni ugovori o stipendiranju, ali da pritom nije ugovorena (određena) stipendija za bavljenje sportskim aktivnostima, već su roditelji maloletnika bili u obavezi da nakon isteka ugovora, klubu plate određeni novčani iznos. S obzirom na značajne zloupotrebe koje postoje u ovoj oblasti, a tiču se sportiste amatera i njihovog pravnog angažovanja, u daljem tekstu biće prikazane glavne odlike ovih ugovora.

3.1. Ugovor o bavljenju sportom

Ugovor o bavljenju sportom između sportiste amatera i sportske organizacije zaključuje se u pisanoj formi i registruje se kod nadležnog nacionalnog sportskog saveza. Specifičnost ovog ugovora ogleda se u tome, što se isti prema Zakonu o sportu¹⁸ smatra radom van radnog odnosa. Ovde treba voditi računa o tome da je rad van radnog odnosa regulisan i odredbama Zakona o radu, međutim s obzirom da je ugovor o bavljenju sportom regulisan Zakonom o sportu, kao posebnim zakonom, mišljenja smo da je reč o *sui generis* ugovoru koji nema ništa zajedničko sa ugovorima iz Zakona o radu. Drugim rečima, ugovor o bavljenju sportom ne može se podvesti ni pod jedan od ugovora kojima se reguliše rad van radnog odnosa iz Zakona o radu (ugovor o privremenim i povremenim poslovima¹⁹, ugovor o delu²⁰, ugovor o stručnom osposobljavanju i usavršavanju²¹ i ugovor o dopunskom radu²²).

Ugovorom o bavljenju sportom u skladu sa Zakonom o sportu²³, sportista takmičar amater i sportska organizacija utvrđuju: novčanu naknadu za bavljenje sportskim aktivnostima, novčane i druge nagrade za postignute sportske rezultate, naknade troškove smeštaja i ishrane za vreme sportskih priprema i sportskog takmičenja, naknadu za zaključenje ugovora i naknadu za korišćenje lika sportiste. Dakle, zakonom je definisana minimalna sadržina ugovora, a ista može biti precizirana sportskim pravilima nadležnog sportskog saveza.

Međutim, ono što je važno i što predstavlja predmet određenih zloupotreba, jeste to što Zakon o sportu ne određuje rok na koji se ugovor o bavljenju sportom može zaključiti. Načelno, sa stanovišta Zakona o sportu, ovaj ugovor može biti zaključen na neodređeno ili određeno vreme, ali se onda postavlja pitanje da li se može

¹⁸ Član 10, stav 8.

¹⁹ Zakon o radu, „Sl. glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje“, član 197.

²⁰ Zakon o radu, član 199.

²¹ Zakon o radu, član 201.

²² Zakon o radu, član 202.

²³ Član 17, stav 2.

zaključiti i sa maloletnim sportistom? Ukoliko je odgovor potvrđan, posledice bi mogle da budu ozbiljne i da se ogledaju, pre svega, u tome što bi ovaj ugovor mogao da supstituiše ugovor o stipendiranju i da ga samim tim, na neki način obesmisli. Na primer, ugovor o bavljenju sportom na pet godina zaključe roditelji maloletnog deteta koje u trenutku zaključivanja ugovora ima 15 godina života. To znači da bi ugovor važio i nakon punoletstva sportiste, a što znači da bi sportista morao da ostane u statusu sportiste amatera do svoje dvadesete godine, i na taj način ne može da zaključi profesionalni ugovor. U konačnici, na ovaj način bi mu bilo uskraćeno i pravo na rad, s obzirom da se ugovor o bavljenju sportom smatra radom van radnog odnosa.

Da bi se ovakve potencijalne situacije izbegle, smatramo da je neophodno izmeniti Zakon o sportu u delu koji se odnosi na ugovor o bavljenju sportom, na taj način što će se precizirati da pomenuti ugovor može da zaključi samo punoletno lice. S obzirom da se radi o radu van radnog odnosa, ne postoji starosni limit u smislu gornje granice za zaključivanje ovog ugovora, ali je problem što u važećem Zakonu o sportu ne postoji ni donja granica za zaključenje ovog ugovora, čime je otvoren prostor za određene zloupotrebe. U većini slučajeva, sportska pravila nadležnih nacionalnih granskih sportskih saveza propisuju rok trajanja ovog ugovora, ali mišljenja smo da minimalna starosna granica za zaključenja ovog ugovora mora biti regulisana zakonom.

3.2. Ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje

Ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje kao i svi njegovi eventualni aneksi, zaključuje se u pisanoj formi i registruje kog nadležnog granskog sportskog saveza. U suprotnom, ugovor i svi njegovi eventualni aneksi su ništavi, a u skladu sa članom 107. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima ništav ugovor ne postaje punovažan i kad razlog ništavosti kasnije nestane.²⁴

Prema članu 108. Zakona o obligacionim odnosima, strana koja je kriva za zaključenje ništavog ugovora odgovorna je drugoj strani za štetu koju ova trijer veruje da je ugovor punovažan, ukoliko druga strana nije znala, niti je morala znati za postojanje uzroka ništavosti. U praksi se često dešava da sportska organizacija navede maloletnog sportistu, tačnije njegove roditelje ili staratelje, da zaključe pisani ugovor o stipendiranju, ili njegov aneks, ali bez njegove registracije u nacionalnom savezu. U tom slučaju, sportista bi mogao da zahteva naknadu štete, te bi sportska organizacija bila dužna da drugoj strani naknadi štetu, shodno Zakonu o obligacionim odnosima²⁵, s obzirom da je sportska organizacija vodila pregovore bez namere da zaključi predmetni ugovor.

²⁴ "Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93, "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 18/2020.

²⁵ Član 30, stav 2.

Važno je istaći da se ugovor o stipendiranju maloletnog sportiste može zaključiti najduže do sticanja punoletstva sportiste, u skladu sa članom 17. stav 4. Zakona o sportu. Nakon nastupanja punoletstva sportiste, sa njim se može zaključiti ili ugovor o bavljenju sportom (ukoliko se radi o sportisti amateru), ili profesionalni sportski ugovor koji ima odlike ugovora o radu.

Ugovorom o stipendiranju posebno se utvrđuju, u skladu sa sportskim pravilima: novčana stipendija i naknada troškova smeštaja i ishrane za vreme sportskih priprema i sportskog takmičenja. Drugim rečima, sportski klub je u obavezi da plati sportisti novčanu stipendiju, kao i naknadu troškova smeštaja i ishrane za vreme sportskih priprema i takmičenja, a obaveza maloletnog sportiste je da se sportski usavršava u okviru kluba i u skladu sa sportskim pravilima. Svakako da se sportskim pravilima, kao i samim ugovorom mogu predvideti i druga prava i obaveze u ugovoru o stipendiranju, a koja se neretko tiču, zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja sportiste, naknade troškova lečenja i oporavka igrača od povreda i bolesti nastalih kao posledica bavljenja sportom, učešće na pripremnim utakmicama, itd. Dodatne obaveze mogu biti i na strani sportiste, kao na primer da uredno i na vreme izvršava svoje obaveze, da daje svoj maksimum prilikom nastupa za određeni klub, da poštuje obaveze prema sponzorima ili donatorima, itd.

Ugovor o stipendiranju je posebno važan iz razloga što danas deca počinju da se aktivno bave sportom još od sedme godine života, te nije redak slučaj da najveći klubovi pokazuju interesovanje za stipendiranje talentovane dece.²⁶

Zakon o sportu u članu 17. stav 6 sadrži posebnu odredbu o pravima perspektivnih sportista koji imaju pravo na stipendiju za sportsko usavršavanje, u skladu sa sportskim pravilima nadležnog nacionalnog granskog saveza. Nacionalni sportski savezi utvrđuju posebne programe brige o perspektivnim sportistima.

4. ZAKLJUČAK

Ugovori koje sportisti zaključuju, razlikuju se na prvom mestu, u zavisnosti od toga da li je reč o profesionalnim sportistima ili sportistima amaterima. Dok profesionalni sportisti, zaključenjem ugovora o radu koji, iako se znatno razlikuje od „regularnog“ ugovora o radu koji se zaključuje isključivo u skladu sa odredbama Zakona o radu, omogućava donekle sigurnost i izostanak nedoumica u pogledu primene pojedinih pravnih instituta, u pogledu ugovora o bavljenju sportom i ugovora o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje to nije slučaj.

Prva nedoumica koja bi u budućnosti trebalo da bude otklonjena odnosi se na rok na koji se ugovor o bavljenju sportom može zaključiti, kao i na pitanje da li ovaj ugovor može biti zaključen sa maloletnim licem. U slučaju izostanka zabrane da se ugovor o bavljenju sportom zaključi sa maloletnim licem može se

²⁶ Vid. A 7-year-old soccer phenom: Too young for a professional contract? | The Week, <https://theweek.com/articles/482625/7yearold-soccer-phenom-young-professional-contract>, 30.10.2022.

Iako doći do situacije da ovaj ugovor „istisne“ ugovor o stipendiranju koji maloletni sportisti prema važećem zakonodavnom okviru zaključuju. Ovo vredi, s obzirom da bi u takvima okolnostima ugovor o bavljenju sportom koji bi maloletnik zaključio mogao da važi i nakon punoletstva sportiste (ilustrativni primer je dat u ranijem tekstu). Navedeno povlači i to da bi sportista morao da ostane u statusu sportiste amatera i nakon punoletstva, te bi na taj način bio uskraćen da zaključi profesionalni ugovor, a samim tim i da bude angažovan u okviru radnopravnog odnosa i da ostvaruje adekvatna prava koja postojanje radnopravnog odnosa podrazumeva. Dodatno, ugovorom o bavljenju sportom se ne zasniva radni odnos, pa samim tim nema mesta zaštiti koju druga lica ostvaruju po osnovu rada. Međutim, Zakon o radu predviđa pojedina prava po osnovu rada i licima koja rade van radnog odnosa, te bi slično rešenje potencijalno moglo da pronađe mesta i u slučaju zaključenja ugovora o bavljenju sportom.

Kada je reč o ugovoru o stipendiranju maloletnog sportiste amatera za sportsko usavršavanje postavlja se pitanje da li je opravdano postaviti zakonski minimum u pogledu godina sportiste sa kojim se može zaključiti ovaj ugovor. Razlozi koji bi išli u prilog postavljanju granice tiču se na prvom mestu zaštite dece. Iako je činjenica da deca od najranije dobi mogu beležiti sportske rezultate za koje se u budućnosti očekuje da budu samo bolji, ona se neretko u svetu takmičarskih sportova nalaze pod izuzetnim pritiskom da moraju ostvariti uspeh koji su drugi postavili za njih, te isti može rezultirati primera radi emocionalnim krahom, korišćenjem lekova za poboljšanje performansi koji mogu narušiti fizičko i mentalno zdravlje dece ili jednostavno odustanku od bavljenja sportom.

Bojan Urdarević, PhD

Full Professor, Faculty of Law University of Kragujevac

Jovana Misailović, MA

Research Associate, Institute of Comparative Law, Belgrade, Serbia

CONTRACTUAL STATUS OF ATHLETES IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

One may argue that legal position of athletes is free from controversies, since their legal status is usually specifically regulated by the acts dealing with sports. In the Republic of Serbia, Law on Sport regulates legal status of athletes, specifically drawing the line between amateur athletes and professional athletes. While the legal status of professional athletes is comparable to the ones that employees have in accordance with the labour law (with the necessary adaptability to the “sport as a labour” that bring a number of rights and obligations primarily regulated by the Law on Sports as a lex specialis to the Labor Law), contracts that

amateur athletes conclude may defer. First of them is the contract of practicing sports and the second one is the contract on scholarship of a juvenile athlete for sports improvement. In the paper, the authors discuss the negative consequences on the legal position of athletes set up by the contracts that amateur athletes conclude in order to give *de lege ferenda* solutions.

Keywords: amateur athletes, professional athletes, contract of practicing sports, contract on scholarship of a juvenile athlete for sports improvement, sports law

Literatura

A 7-year-old soccer phenom: Too young for a professional contract? | The Week, <https://theweek.com/articles/482625/7yearold-soccer-phenom-young-professional-contract>, 30.10.2022.

Bilić A., Smokvina V., „Ugovori između profesionalnih nogometnika i klubova - ugovori radnog ili građanskog prava?“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 49, br. 4/2012., str. 831.-862.

Carmina R., „Employment Status in Amateur Sport in Italy“, *European Labour Law Journal* 7, No. 1/2016, str. 142-163

Deubert R. C., „Labor & Employment Law Guidance for Professional Sports Teams“, Marq. Sports L. Rev. 2022.

Durđević N., Mićović M., Vuković Z., *Ugovori u sportu*, Pravni fakultet Kragujevac, Kragujevac, 2014.

Gardiner S., *Sports Law in the United Kingdom*, Wolters Kluwer International, 2014.

Jakovljević I., *Ugovori o angažovanju profesionalnih sportista i ugovaranje sportske arbitraže*, dostupno na: https://ugovori-o-angazovanju-profesionalnih-sportista-i-ugovaranje-sportske-arbitraze/?_rstr_nocache=r-str138635ab4de93874, 25.10.2022.

Louw M. A., „Should the Playing Fields Be Levelled - Revisiting Affirmative Action in Professional Sport - Part 2,“ *Stellenbosch Law Review* 15, No. 2/2004, str. 225-246.

Misailović J., „O radnopravnom statusu fudbalera“, u: *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive* (ur. Miloš Stanić), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021.

Smokvina V., *Sports Law in Croatia*, Wolters Kluwer, 2017.

Pravni izvori

Zakon o obligacionim odnosima, „Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93, „Sl. list SCG“, br. 1/2003 - Ustavna povelja i „Sl. glasnik RS“, br. 18/2020.

Zakon o prezu na dohodak građana, „Sl. glasnik br. 24/2001....10/2022“.

Zakon o radu, „Sl. glasnik RS“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014,
13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje.

Zakon o sportu, „Sl. glasnik RS“, br. 10/2016.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

796.332:34(082)

SRPSKI FUDBAL : uporednopravni izazovi i perspektive. 2 = Serbian football : comparative law challenges and perspectives. 2 / urednici, editors Miloš Stanić, Dejan Šuput. - Beograd : Institut za uporedno pravo = Belgrade : Institute od Comparative Law, 2022 (Arandjelovac : Tri O). - 207 str. ; 24 cm

Tiraž 150. - Summaries. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. -
Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80186-89-4

1. Станић, Милош, 1983- [уредник] 2. Шупут, Дејан, 1977- [уредник]

а) Фудбал -- Правни аспект -- Зборници

COBISS.SR-ID 80681481

ISBN 978-86-80186-89-4

A standard linear barcode is positioned at the bottom of the page, below the ISBN number. It consists of vertical black bars of varying widths on a white background.

9 788680 186894